

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Gönül Bir Yel Değirmenidir Sevda Öğütür

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALI

HAZIRLAYAN

ASIYE FİGEN KALKAN

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR
SEVDA ÖĞÜTÜR

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)

Gönül bir yer değirmenidir sevda öğretür / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayan: Asiye Figen Kalkan; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

311 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1373)

ISBN 978-975-17-4772-3

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı--Roman I. Kalkan, Asiye Figen (haz.) II. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) III. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR
SEVDA ÖĞÜTÜR

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALI

Hazırlayan
Asiye Fiğen KALKAN

Ankara, 2021

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1373

GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Asiye Figen KALKAN

*

Metin denetimi:

TDK - Sevde GÜREL

*

Sayfa ve kapak tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci baskı: Ankara, Şubat 2021

ISBN: 978-975-17-4772-3

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

Karımı Nasıl Aldattım? Şadan Fikret Bey'in İtirafı • 33

Karım Beni Nasıl Aldattı? • 177

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.¹ Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştüyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezareti Ceza Kalemünde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemiyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*,

¹ Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harman-
cı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

Zaman, Vakit, Son Posta, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti” ve hemen ardından “İstanbul'da Bir Frenk” hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: “Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüznü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi."²

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazıkçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: “Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir.”³

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafraंगा tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fetanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

² *Şık* romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

³ Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:⁴

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsевdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmenidir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı.*

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp.*

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi.*

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem.*

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu.*

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşlıları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namushu Kokotlar.*

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi.*

⁴ bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkıya İninde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölümler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?*; *Billur Kalp*; *Bir Muadele-i Sevda*; *Cadı*; *Can Pazarı*; *Cehennemlik*; *Deli Filozof*; *Dirilen İskelet*; *Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?*; *Efsuncu Baba*; *Eşkya İnde*; *Evlere Şenlik*, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?*; *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür*; *Gulyabani*; *Hakka Sığındık*; *Hayattan Sayfalar*; *İffet*; *İnsanlar Maymun muydu?*; *Kaderin Cilvesi*; *Kesik Baş*; *Kokotlar Mektebi*; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*; *Metres*; *Tesadüf*; *Mezarından Kalkan Şehit*; *Muhabbet Tilsimi*; *Mürebbiye*; *Namuslu Kokotlar*; *Nimetşinas*; *Ölümler Yaşıyor mu?*; *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*; *Sevda Peşinde*; *Şeytan İş*; *Şık*; *Şıpsevdi*; *Son Arzu*; *Tebessüm-i Elem*; *Toraman*; *Tutuşmuş Gönüller*; *Utanmaz Adam*.

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi*; *Ada Vapurunda*; *Aferin Hayrullah (=Bravo Hayrullah)*; *Ahlak Humması*; *Allah Gönülüne Göre Versin*; *Annemin Ölümü*; *Asansör*; *Balta ile Doğuran Böyle Doğurur*; *Benim Babam Kimdir?*; *Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak)*; *Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti*; *Bir Hafiyenin İtirafatı*; *Bir Muamma*; *Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi*; *Bir Seyahat-ı Acibe (=İki Hödüğün Seyahati)*; *Bugün Ne Yiyeceğiz?*; *Büyük Ana*; *Büyük Bir İbret Dersi*; *Büyük Bir Nedamet (=Büyük Bir Pişmanlık)*; *Büyük Günah*; *Çocuğumun Babası*; *Çocuklara Yasak*; *Ecir ve Sabır*; *Er Kişi Niyetine*; *Erkeğe Galebe Reçetesi*; *Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütehasıs (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman)*; *Eşkya Oyunu*; *Eti Senin Kemiği Benim*; *Falaka*; *Fırkacı (=Partici)*; *Galip ve Mağlup Vaziyeti (=Yenme ve Yenilme Durumu)*; *Garip Kaldığımız Günlerde*; *Gönül Ticareti*; *Gugular*; *Hangisi Daha Zevkli?*; *Hattı İstiva (=Kadayıfçı Yusuf)*; *Hayvanat Mitingi*; *Heybeliada Merkeplerinin Grevi*; *Horoza Ses Talimi (=Horoza Ses Eğitimi)*; *İhtiyar Muharrir (=Yaşlı Yazar)*; *İki Külhani Arasında*; *İki Loğusa*; *İmrenilecek Bir İntihar (=İmrenilecek Bir Ölüm)*; *İstanbul'da Bir Frenk*; *İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı)*; *Kadını Müdafaanın Cezası (=Kadını Savunmanın Cezası)*; *Kadının Erkeğe Galabesi*; *Kadınlar Mebusu*; *Kadınlar Vaizi*; *Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücüük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kıpti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocasını için Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanişinin Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeleli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkususu); Melek Sanmıştım Şeytani; Menekşe Kalfa'nın Müdafaaanesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mınav... Mınav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sah-te Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şıllıkla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Timarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelde İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasakı'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Sağlığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensis Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölür?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); Ka-

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü*; *Kadın Erkekleşince*; *Tokuşan Kafalar*; *İki Damla Yaş*.

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor*; *Şekavet-i Edebiyat*.

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım 1* (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur*; *Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı*; *Bir Sehv-i Rü'yet*; *Bir Zeki Rehnüma*; *Garip Bir Mektup*; *Hâlî Zamani Olmayan Adam*; *Hasta Çocuk*; *İki Öksüz*; *Kedilenmek İlleti*; *Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?*; *Münzevi Rahip* (=Köşeye Çekilmiş Rahip); *Ne Boş Hayal İmiş*; *Rahibin Merkebi* (=Papazın Eşeği); *Sadakat*; *Şeytanın Karısı*; *Zavallı Cambaz*.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında I”, *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında II”, *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında III”, *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.
- ÂDİL, Fikret: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.
- ÂDİL, Fikret: “Türk Edebiyatının Büyük Kaybı”, *Tanin*: 11 Mart 1944.
- AHMED MİDHAT: “Muhâbere-i Aleniyye”, *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü’l-âhir 1304/1888.
- AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.
- AKBAL, Oktay: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.
- AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.
- AKGÜN, Adnan: “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümelere VII: Hüseyin Rahmi Bey”, *Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.
- AKTAŞ, Şerif: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.
- AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılap Kitabevi.

ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.

ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi”, *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.

ALANGU, Tahir: “W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.

ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.

ALÇIÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ALİ RAUF: “Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?”, *Tanin*: 18 Mart 1944.

ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Et-kileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ALPTEKİN, Turan: “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Bugüne Yansıyanlar”, *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.

ALVER, Köksal: “Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği”, *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.

ARPAD, Burhan: “Hüseyin Rahmi’nin Romanları”, *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.

ATAY, Falih Rıfkı: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Ulus*: 12 Mart 1944.

ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, “Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi”, *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: “Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu”, *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.

BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.

BAŞGÖZ, İlhan: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hayatı”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi’nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiye Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

- BEK, Kemal: “Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar”, *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.
- BEKİ, Akif: “‘Utanmaz Adam’ Nasıl Unutulur Arkadaş?”, *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.
- BERKES, Niyazi: “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.
- BORATAV, Pertev Naili: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.
- BOZOK, Hüsamettin: “Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er”, *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: 15 Mart 1951.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.
- COŞKUN, Nusret Safâ: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz: “Hüseyin Rahmi’yi Kaybettik”, *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: “Büyük Romancı Hüseyin Rahmi”, *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.
- ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

- DÖLEK, Sulhi: “Hüseyin Rahmi’de Mizah ve Toplumsal Eleştirisi”, *Güldiken*: Güz 2000, S 22.
- DUMANOĞLU, Halil: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.
- DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.
- ENGİNÜN, İnci: “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.
- EREN, Abdurrahman Âdil, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tan*: 22 Kasım 1936.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk”, *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi’yi Okurken”, *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.
- ERİŞENLER, Satı: “Mürebbiye”, *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.
- ERİŞENLER, Satı: “Nimetsinas”, *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.
- ERTEM, Sadri: “Halkın San’atkârı Hüseyin Rahmi”, *Kurun*: 19 Mayıs 1937.
- ES, Hikmet Feridun: “Bizdeki Roman Kahramanları”, *Akşam*: 15 Eylül 1936.
- ES, Hikmet Feridun: “Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi”, *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

- ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: “Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat”, *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.
- ESEN, Nüket: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Romanında Anlatım Teknikleri”, *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.
- ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- FAHRİ, B., “Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi”, *Milliyet*: 21 Haziran 1932.
- FELEK, Burhan: “Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.
- FIRÇA: “Üstad Hüseyin Rahmi”, *Karikatür*: 29 Şubat 1936.
- GARİPER, Cafer: “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.
- GERÇEK, Selim Nüzhet: “Hüseyin Rahmi ve Eserleri”, *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi”, *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Hüseyin Rahmi de Gitti”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- GÖÇGÜN, Önder: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuklar”, *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.
- GÖÇGÜN, Önder: “Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi”, *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.
- GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.
- GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkârın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.
- GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.
- GÜZELCE, İlğaz: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

- HIZARCI, Suat: “Hüseyin Rahmi’den Seçmeler”, *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.
- İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919’a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- İLERİ, Selim: “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.
- İMSET, Hulûsi İsmet: “Hüseyin Rahmi”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- İNCİ, Handan: “Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GÜRSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.
- İNCİ, Handan, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.
- İNCİ, Handan: “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.
- İNSEL, Avni: “Hüseyin Rahmi’ye Dâir”, *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.
- KABAKLI, Ahmet: “Hüseyin Rahmi ve Halide Edip”, *Tercüman*: 15 Mart 1964.
- KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslı Tipler”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.
- KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.
- KARATAY, Namdar Rahmi: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yaşayan Tarafı”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- KARAY, Refik Halid: “Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, *Tan*: 9 Nisan 1944.
- KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- KERMAN, Zeynep: “Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya’da Mürebbiye Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.
- KERMAN, Zeynep: “Şık Romanı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- [KORKMAZ] Zeynep DENGİ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Fikir Cephesi”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.
- KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.
- KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.
- Kıyruklu Yıldız Altında Bir Ev*: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.
- LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

- LEVEND, Âgâh Sırrı: “Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.
- MECDİ, Tefvik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötügen Neşriyat, s. 112-117.
- MORAN, Berna: “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’da Sosyalizm ve Haydutluk”, *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.
- MORAN, Berna: “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni”, *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.
- MORKAYA, Burhan Cahit: “Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı”, *Son Posta*: 11 Mart 1944.
- MUTLUAY, Rauf: “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Papirüs*: 1969, S 33.
- MUTLUAY, Rauf: “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.
- MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.
- NACİ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

- NACİ, Fethi: *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.
- NACİ, Fikret: “Celal Nuri Beyefendi’ye”, *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.
- NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey ve Roman”, *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.
- NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey’in Âsârı”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.
- NACİ, Fikret: “Tutuşmuş Gönüller”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.
- NİHAT, Mustafa: *Türkçe’de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.
- NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit’e) İsyân*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.
- OKSAL, Sedat: “Roman San’atı ve Hüseyin Rahmi”, *Tanin*: 10 Nisan 1944.
- OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.
- OSMAN NİHAD: “Hüseyin Rahmi’nin Arkasından”, *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.
- OSMAN SABAHADDİN: “Günü Geçen Bir Dâvâ”, *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.
- OZANSOY, Halid Fahri: “Hüseyin Rahmi’yi Düşünürken”, *Son Posta*: 18 Mart 1944.
- OZANSOY, Halid Fahri: “Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.
- OZANSOY, Halit Fahri: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’a Ait Enteresan Hatıralarım”, *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.
- ÖNERTOY, Olcay: “Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romancılığı”, *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

- ÖNERTOY, Olcay: “Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.
- ÖRİK, Nahid Sırrı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Ulus*: 25 Mart 1944.
- ÖZBALCI, Mustafa: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.
- ÖZCAN, Celâl: “Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi”, *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.
- ÖZERDİM, Sâmî Nabi: “Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.
- ÖZMEN, Kemal: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Fransız Kişiler”, *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad: “Hüseyin Rahmi Bibliyografyası”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar*, Hilmi Kitabevi, 1945.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.
- ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: “Hüseyin Rahmi Mütefekkir”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- ÖZYALÇINER, Adnan: “Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.
- PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.
- POLAT, Nazım H.: “Hüseyin Rahmi’nin ‘Cadı’ Romanı Hakkında Münakaşalar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.
- SAFA, Peyami: “Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tasvir-i Efkâr*: 11 Mart 1944.

- SAĞLAM, Nuri: “Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekçesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yargılanması”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.
- [SAYMAN], Mecdi Sadrettin: “Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey’de İki Saat”, *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.
- SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- SERVER, İskit: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.
- SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar; Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri”, *Dârülbédâyi Mecmuası*: 1932, no.: 35.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları”, *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.
- SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.
- SEYDA, Mehmet: “Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.
- SINAR, Alev: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922))*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910)*: 1977, Varlık Yayınevi.
- SU, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.
- SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.
- SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsevdi, Metres Adlı Eselerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.
- TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.
- TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz", *Ulus*: 17 Ağustos 1964.
- TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti", *Ulus*: 20 Ağustos 1964.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bürhaneddin Matbaası.
- TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi'nin Halkçılığı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.
- TANYOL, Cahit: “Hüseyin Rahmi'nin Kahramanları”, *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.
- TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi'den Fakir Baykurt'a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.
- [TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: “Hüseyin Rahmi”, *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- THEODOR, Menzel: “Hüseyin Rahmi”, *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.
- TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.
- TOKER, Şevket: “Şipsevdi Romanı”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.
- TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.
- TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: “Vur Abalıya”, *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.
- Türk Dili - Roman Özel Sayısı*: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.
- VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.
- YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.
- YARDIMCI, İlhâmi: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.
- YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.
- YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.
- YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.
- YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.
- YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.
- YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.
- YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.
- YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar 'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar 'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Gönül Bir Yel Değirmenidir Sevda Öğütür* romanını Heybeliada’da kaleme almış ve 23 Mayıs 1338 (23 Mayıs 1922) tarihinde tamamlamıştır. Roman, *İkdam* gazetesinde 7 Mart- 4 Haziran 1922 tarihleri arasında 86 tefrika hâlinde *Gizli Isıtma* adı ile yayımlanmıştır. Tefrika, 20 bölümlük “Karımı Nasıl Aldattım?” ile 18 bölümlük “Karım Beni Nasıl Aldattı?” adlı iki kısımdan oluşmaktadır. Tefrikaların roman olarak ilk basımı 1943 yılında İbrahim Hilmi’nin neşri ile Hilmi Kitabevinden yayımlanmıştır. Bu basımda sadeleştirmeler yapılmış ve çeşitli nedenlerle tefrikada bulunmayan bazı sözcükler ile cümleler eklenmiştir. Ayrıca bu basımda Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın ön sözü de bulunmaktadır. Romanın 1972 yılında Mükerrerem Kâmil Su tarafından yapılan günümüz Türkçesine aktarımı, ikinci basım olarak Atlas Kitabevinden çıkmıştır. 2009 yılında ise Everest Yayınları tarafından ilk baskı tekrar yayıma hazırlanmıştır.

Romanın tarafımdan hazırlanan bu basımında ise hiçbir sadeleştirmeye gitmemek için tefrikalardan okuma yapılmış, tefrikalarda yer almayan sözcükler ve cümleler ilk basımdan alınmış ve kaşlı ayraç { } arasında gösterilmiştir. Bunun dışında tefrikada yer alan ayraç () ile köşeli ayraç [] kullanımı korunmuştur. Ayraç içinde verilen yabancı sözcükler *eğik yazı* ile, vurgu olduğunu düşündüğümüz ayraç içindeki Türkçe/Türkçeleşmiş sözcükler ise bugünkü kullanımına uygun olarak tırnak “ ” içerisinde gösterilmiştir. Diğer noktalama işaretleri de mümkün olduğunca korunmaya çalışılmış, gerekli yerlerde günümüz yazımına uygun biçimde düzeltmeler ya-

pılmıştır. Metinde sıkça yer alan iki nokta (..) yerine üç nokta (...) kullanılmıştır. Sözcüklerin yazımında ağız özellikleri korunmuştur. Bunun dışındaki sözcüklerde günümüz Türkçesi yazımına uyulmuştur. Bunun için Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*'ü taranmış, burada bulunamayan sözcükler de bugünün imlasına uyarlanarak yazılmıştır. Yazılışları bir, anlamları ve söylenişleri ayrı olan bazı kelimelerdeki *a*, *i* ve *u* ünlüleri; Arapça ve Farsçadan dilimize giren ince *g*, *k* ünsüzlerinden sonra gelen *a* ve *u* ünlüleri; belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışma ihtimali bulunan nispet ekleri dışında düzeltme işareti kullanılmamıştır. Arapça ve Farsça tamlamaları yazarken ise orijinal yazımlar dikkate alınmıştır. Yabancı sözcüklerdeki “ayın, hemze” karakterleri yalnızca eş seslilik durumunda ve tamlamalarda kullanılmıştır.

Asiye Figen Kalkan

Birinci Kısım
KARIMI NASIL ALDATTIM?
Şadan Fikret Bey'in İtirafı

I

Karımı nasıl aldattım? Bu dehşetli sername¹ üzerine birçok müteehhil² muahizlerin³ gazabnak⁴ nazarları⁵ dikileceğini bilirim. Gençten ihtiyardan beni ayıplamayan kalmayacak... Amiyane⁶ ta-yipleri⁷ de ekseriya⁸ şu şekilde olacak:

— Aman ya Rabbi, ne ahlaksızlık! Karısını aldatmış, peki bir halttır etmiş lakin büyük bir marifet gibi bunu müftehirane⁹ âleme bağırmakta mana var mı?

Aşağı yukarı buna benzer tümen tümen safderunane¹⁰ sözler... Bu riyakâr muterizlere¹¹ karşı ben, sâhib-i sergüzeşt¹² ince bir tebesümle yüzümü kızdırıp derim ki:

-
- ¹ başlık
² evli
³ paylayan
⁴ gazaplı
⁵ bakış
⁶ bayağı
⁷ kınama
⁸ genellikle
⁹ övünçle
¹⁰ safça
¹¹ itirazcı
¹² macera sahibi

— Meşrunuz bir kadınla beş on sene yaşayıp da içinizde onu aldatmamış olanlarınız var ise beri tarafa gelsinler... Alınlarına birer sadakat çelengi takayım... Fakat maalesef bu alâmet-i takdiri¹³ taşımaya müstahak kocalar devede kulak bile değildir. Eğer bu itirafım büyük bir kabahat ise bu cürümde¹⁴ âlemi kendimle müşterek¹⁵ görerek iri bir nefes alıyorum... Şu fark ile ki ben söylüyorum, siz saklıyorsunuz.

*

İbadet de mahfi¹⁶, kabahat de mahfi mi diyeceksiniz? Ben bu düstur¹⁷ karşısında cüretlenerek defter-i seyyiatı¹⁸ koltuğuma alıp ortaya çıkmak cesaretini göstereceğim. Çünkü ekseriya çirkin şeyler saklanabilir. Ve bu gizli şeyde daima umumun zararına bir veya birkaç kişinin menfaati vardır. Her şey, sûret-i mutlakta¹⁹ aşikâre²⁰ cereyan etse ahlakın bünyesinde fesat mikrobu barınamaz... En ayıp, en ağır fiilleri²¹ onları gizli tutabilmek kanaatine bağlanarak böyle bir mesturiyete²² güvenerek irtikâp ederiz²³. Yapacağımız kabahatin bir anda telefonlar, telgraflar, gazeteler ve ismimiz, resmimiz ile âleme muhakkak ilan olunacağını bilsek çoğumuz ıslâh-ı nefis etmek²⁴ mecburiyetinde kalırdık. Hercailikte²⁵ ben tipte kocaları olup da şu itiraflarımı okuyan kadınların fal taşı gibi gözleri açılır. A kadınlar kızmayınız! Ben hilesini halka gönderen bir hokkabazım.

*

¹³ beğenme belirtisi

¹⁴ suç

¹⁵ birlikte

¹⁶ gizli

¹⁷ genel kural

¹⁸ kötülükler defteri

¹⁹ mutlak surette

²⁰ açıkça

²¹ davranış

²² gizlilik

²³ kötülük etmek

²⁴ kendini düzeltmek

²⁵ hercai olma durumu

Affedersiniz. Şu satırları okuyan erkeklerden soruyorum. Kaç yaşındasınız? Evli misiniz? Teehhülünüzden²⁶ evvel sevda günahlarından uzak bir melek hayatı mı yaşadınız? Teehhülünüzden sonra zevcenize karşı dümdüz bir istikametle mübahî²⁷ kalabildiniz mi? Hariçte²⁸ güzel kadınlar gördüğünüz zaman bunlardan bazılarını içiniz çekmez mi? İzdivaç²⁹ kanunnamesinde³⁰ adına hıyanet denilen kaçamaklardan sonra nedamet duyar mısınız³¹? Yoksa bu gibi hâlleri kanıksadınız mı? İmkân müsait olsa zevcenizin üzerine evlenmek veya metres tutmak istemez misiniz? Zevcenizde hoşlanmadığınız cismanî³², ruhanî³³ bazı nakısatlar³⁴ var mıdır? Bunlardan duyduğunuz rahatsızlıkları tehvin³⁵ için çareler düşünebiliyor musunuz? Sevildiğinizden ve zevcenize nahoş gelen belki de ızdırıp veren bazı huylarınız, çirkinlikleriniz bulunmadığından emin misiniz? Eğer henüz ikiniz de genç ve biriniz ötekinden veyahut her ikiniz birbirinizden bıkmış iseniz bu işin sonu neye varacağını ara sıra düşünmez misiniz?

Karı kocanın imtizaç³⁶ muvazenesinde³⁷ hafif yahut ağır basan daha böyle binbir sual³⁸ var. Hulki³⁹ zaafımız sevkiyle⁴⁰ hepimiz nefsimizi terbiyeye, her kim olursa olsun karşımızdakini ithama⁴¹

26 evlenme

27 övünen

28 dışarı

29 evlenme

30 yasa kitabı

31 pişman olmak

32 bedenle ilgili

33 ruhla ilgili

34 eksiklik

35 hafifletme

36 uyuşma

37 denge

38 soru

39 yaradılışla ilgili

40 itme

41 suçlama

çabalarınız. Hakikati doğru ve açık vuzuh⁴² ve rüshunu⁴³ peyda etmek⁴⁴, illeti müzminleştirerek⁴⁵ bizi zor ile sevemeyen kalbi kurşunla delmek ızdırabına düşmeyiz.

*

Şimdi suallerime vereceğiniz cevapları tabii ben işitmeyeceğim. İşitmeme de lüzum yok. Siz bu cevapları vicdanınıza vereceksiniz. Yalnız zevcenize karşı hasım⁴⁶ mevkisinde kalmayınız. Kendi kendinizin de müddeisi⁴⁷ olunuz. Benliğinizden tecerrüt⁴⁸ ile kendinizi kuş bakışı bir nazarla görmeye uğraşınız. Zor ile güzellik yani zorbalıkla karı kocalık olmaz.

*

Yüzünü görmek değil, daha ismini bile tanımazdan evvel zevceci aldattım. Müstakbel⁴⁹ zevceme, adsız, şekilsiz bir hayale karşı nasıl sadık kalabilirdim? İzdivacımızdan hayli müddet sonra, şimdi, bugün ben onu yine aldatıyorum. Ve bunu gayet tabii buluyorum. Eğer siz aldatmıyor iseniz bu sadakatinizin bir veya birkaç koskocaman sebepleri olacak... Affedersiniz. Ya kadınların sizden hoşlanmayacakları bir hilkiyettesiniz⁵⁰ veya kadın kalplerini teshir⁵¹ fennine hiç aşinalığınız⁵² yok... Veyahut ki para tutmuyorsunuz. Bu son kusur pek elim⁵³ fakat bu zamanda hiç ayıp değil...

Genç, güzel, zengin iseniz siz kendinizi ne kadar sakınsanız zaten kadınlar sizi rahat bırakmazlar. Bir erkeğin gözü sevdaya,

42 açıklık

43 sağlamlık

44 edinmek

45 sürengenleştirmek

46 düşman

47 davacı

48 sıyrıılma

49 ilerideki

50 bir huyun yaradılıştan olması

51 ele geçirme

52 haberdar olma

53 acıklı

şöyle sümmettedarik⁵⁴ visallere⁵⁵ ne kadar tok olsa nev-i ricâl⁵⁶ bu cici mama hususunda obur çocuklara benzerler. Bu açgözlülerin bayramda midelerini ne kadar şekerle doldursanız bunlar yine camekânda iştahlarını tahrikten hâlî kalmayacak bir bonbona tesadüf ederler. Ve bunun için cüzdânlarının köşesindeki en temiz kaimeyi⁵⁷ fedadan çekinmezler...

*

Erkekler ile kadınlar eskiden beri aralarında ebedî bir telif-i beyn⁵⁸ meselesiyle yorgundurlar. Tabiatın kilit ve anahtar gibi birbirini itmam⁵⁹ için yarattığı bu çift arasındaki geçimsizlik nedir? Daha beşiklerimizde uyurken ilk işittiğimiz dırıltı anamızla babamızın etrafımızda uçuşan kavgaları değil miydi? Hatta onlar fazla bağırdıkları zaman biz de korkumuzdan ağlamaz mıydık? İşte o kavga büyüdü büyüdü, bugün tam bir harp⁶⁰ şeklini aldı. İki saf olarak karşı karşıya düşman vaziyetinde durdular.

Daha dün ağyar⁶¹ önünde asıl isminin yâdı⁶² büyük bir ayıp hatta günah sayılan bacı veyahut refika⁶³, bugün kısacık püften⁶⁴ bir sileceğe bürünmüş deniz hamamı⁶⁵ soygunu teklifsizliğiyle meydana çıkıverdi. Medeniyetin feyz-i harâreti⁶⁶ altındaki bu küşayişe⁶⁷ içimizde sevinenler, ağlayanlar var. Sevinenler bu açılmanın gayesini⁶⁸ bilerek sevinmiyorlar. Ağlayanlar neye kederlendiklerinin se-

⁵⁴ son anda düşünülen

⁵⁵ kavuşma

⁵⁶ erkek cinsi

⁵⁷ kâğıt para

⁵⁸ ara bulma

⁵⁹ tamamlama

⁶⁰ savaş

⁶¹ başkaları

⁶² anma

⁶³ eş, karı

⁶⁴ baştan savma, derme çatma

⁶⁵ eskiden deniz kenarlarında, ortası havuz gibi açık kalacak şekilde tahta direklerle çevrilmiş, etrafı kapalı denize girme yeri

⁶⁶ coşkunluk bereketi

⁶⁷ açıklık

⁶⁸ amaç

bebinden gafildirler. Çünkü onlara sorunuz: Sizin arzunuzca kadın nasıl olmalıdır? Alacağınız cevapların saçmalığından mebhut⁶⁹ kalırsınız. Çünkü garbımızda⁷⁰ bir Avrupa var ki din, âdet, ahlak, sanat, siyaset vesaire hiçbir şeyin bünyesinde örtülü bir sır bırakmak istemiyor. Şarkımızda⁷¹ öyle memleketler duruyor ki oralarda her şey karanlık muammalara gömülü. Kadının yüzü, nefesini tıkayan sık kıl peçelerle mestur⁷². Biz bu ifratla⁷³ tefritin⁷⁴ orta yerindeyiz. Şimdi söyleyiniz nasıl istiyorsunuz? Şarkımıza bakıp kadını mumya gibi örtüler ile kefenleyelim mi? Yoksa garbımıza dönüp onları takliden⁷⁵ mahrem her neyimiz varsa Mikel Anj'ın *Kaptif* heykeli gibi çırılçplak ortaya dökelim mi?

Ah efendim, maalesef artık zaman bizim reyimizi⁷⁶ sormuyor! Her şeyi kökünden söküp atıyor. Kasırğa garptan koptu. Beşeriyeti⁷⁷ önüne kattı. Sürüyor... Sürüyor... Hangi uçuruma? İşte bu sual cevapsız dudaklarda donuyor. Öküz arabasıyla, kağnı ile bu lokomotiflerin, otomobillerin, tayyarelerin⁷⁸ önlerinden kaçabilir isek bizi bulamayacakları bir dârü's-selâmete⁷⁹ çekilelim. Fakat Dai Lama'yı sarây-ı esrârından⁸⁰ çıkardıkları bu istikşaf⁸¹ zamanında bizim geçen asırlara tahassunumuz⁸² kabil⁸³ mi? Hiçbir şeyi doğru kestiremez isek yalnız şunu iyi bilelim ki bu fırtınanın önünde bun-

⁶⁹ şaşkın

⁷⁰ batı

⁷¹ doğu

⁷² örtülü

⁷³ herhangi bir konuda çok ileri gitme

⁷⁴ herhangi bir konuda geride kalma

⁷⁵ taklit edilerek

⁷⁶ düşünce

⁷⁷ insanlık

⁷⁸ uçak

⁷⁹ selamet evi, güvenlik evi

⁸⁰ sırlar sarayı

⁸¹ araştırma

⁸² sığınma

⁸³ olanaklı

dan sonra ne şarkta ne Aksâ-yı Şark'ta⁸⁴ ne de mâverâ-yı cihânda⁸⁵ artık yüzü kıl peçe altına hapsedilmiş kadın kalmayacak, bu garibeyi⁸⁶ ahfadımız⁸⁷ masallarda okuyarak şaşacaklardır.

*

İzdivaç düğümüyle birleşen iki hayattan kadın ve erkek için bir üçüncü devre doğuyor. Buna evlilik hayatı diyoruz. Bu hayatın tabi olduğu⁸⁸ kanunlar ve zevç⁸⁹ ve zevce⁹⁰ arasındaki mütekabil⁹¹ hukuk neden ibarettir? Bunu evlilerden pek az kişi bilir. Bu hukuka tamamıyla riayet eden⁹² aileler dünya yüzünde mevcut mudur? Doğrusu işte bundan şüphe ediyorum.

Keyfiyet içten içe bir tahakküm⁹³ meselesidir. Karı kocadan hangisi ötekinin burnuna hırızmayı⁹⁴ takarsa mağlup⁹⁵ taraf için zincirin çekildiği cihete⁹⁶ gitmekten başka bir hak ve çare kalmaz.

Bir delikanlı, gençlik ateşinin dimağında⁹⁷ yarattığı timsale⁹⁸ kavuşmak için evlenir. Bu hayal kollarının arasında tecessüm ettiği⁹⁹ günü tahassürün¹⁰⁰ visalden daha tatlı olduğunu anlar. Binaenaleyh¹⁰¹ kalbinde ekseriya bu tatmin olunan haricinde arzular tutuşur.

84 Uzak Doğu
85 dünyanın ötesinde
86 şaşılacak şey
87 erkek torunlar
88 uymak
89 koca
90 karı
91 karşılıklı
92 uymak
93 baskı
94 hızma
95 yenik
96 yön
97 zihin
98 simge
99 cisimlenmek
100 özlem
101 bundan dolayı

Onun için erkek aşkta hercaidir¹⁰². Ettiği vaad-i sadâkate¹⁰³ harfiyen¹⁰⁴ inananlar aldanırlar.

İleri gidiyorum galiba? Bu sözlerimle zevçleri zevcelerin şüpheleri altında ezdirmekten korkuyorum. Lakin bu itirafatıma¹⁰⁵ yalan karıştırmayacağım... İçtimai¹⁰⁶ riyakâr âdetlerimizin, mecburi tuttuğumuz hile ve yalanlarımızın haricine çıkacağım. Karının kocayı, kocanın karyı bunca asırlardan beri aldattığı artık yetişmez mi? Bu hakikate renksiz gözlükle bakamayanlar yaraları olup da gocunanlardır.

Karımı aldatmakla yeni bir hıyanet icat etmiş olmuyorum. Babamın anama, ceddimin¹⁰⁷ ceddeme¹⁰⁸ yaptığını yapıyorum.

Birçok hanımların yumruk kaldırarak beylerine şöyle dediklerini işitiyorum:

— Söyle bakayım beni kaç defa aldattın? Seni gidi babasının oğlu seni...

Bu yumruk altında bey bıyık altından incecik bir tebessümle “inkâr” mastarının bütün sıygalarını¹⁰⁹ bülbül gibi çekiyor değil mi? İşte bütün hileler bu tebessümde gizlidir. Fakat hanımefendiler, acele etmeyiniz. Ben günah defterimin yapraklarını huzurunuzda yüksek sesle okuyarak çevirirken evlilik hayatınıza temas eden satırlara rast geleceksiniz sanırım. Çünkü her koca bir parça benim gibidir. Sevdada açgözlü, sinsî ve münkir¹¹⁰...

II

Havalanan delikanlıları ne yaparlar bilirsiniz: Hemen evlendirirler. Bu genç uçurtmaların ipleri mahir¹¹¹ ellerde idare olunmazsa

¹⁰² aşkta değişken

¹⁰³ sadakat vaadi

¹⁰⁴ harfi harfine

¹⁰⁵ itiraflar

¹⁰⁶ toplumsal

¹⁰⁷ dede

¹⁰⁸ nine

¹⁰⁹ kip

¹¹⁰ inkâr eden

¹¹¹ yetenekli

onlar yine havalanırlar. Hem de evvelkinin birkaç misli irtifada¹¹² bir haşarılığa... Çünkü zevce, zevçten küçük bir çocuktur. Tecrübeli, yaşlı kadınların zapt edemedikleri bu sevda azgınlarıyla nasıl baş edebilecek?

*

Anamın babamın beni evlendirmekteki bu isticallerinde¹¹³ mühim bir sebep daha vardı. Onlar beni kendi tensipleri¹¹⁴ üzere evlendirmezlerse benim başlarına kendilerinin hiç hoşlarına gitmeyecek bir gelin getirmemden korkuyorlardı. Bu endişelerinde pek de haklı değil idiler. Ben komşumuz kıraathanecinin¹¹⁵ kızı Mesrure'ye name¹¹⁶ yazmaktan işe başlamıştım. O bana cevap verdi; çarpık satırlı, fe'lerin mim'lerin başları bellisiz, cımcılız bir yazısı vardı. Fakat her kelimesi büyük bir sihir kuvvetiyle beni çıldırtırdı. İkimiz de çıra gibi tutuştuk.

Bir aman aralık bulup da görüşemedik. Pek nadiren fırsat düşürebildikçe iki evin tahtaboşunu¹¹⁷ ayıran tahta perdenin¹¹⁸ arasından ancak birkaç kelime teati edebilirdim¹¹⁹. Ağlayarak rica ederdim. Yeni kopmuş bir goncaya benzeyen parmağının başını Mesrure, budak deliğinden¹²⁰ bizim tarafa uzatırdı. Öperdim. Öperdim. Öperdim. Doyamazdım. Bazen dişlerimin kısıkcacı arasında tutar, salıvermezdim:

— Aman bırak annem geliyor, diye yalvarırdı.

Bir gün gözüm o kadar kararmış ki tahtaboşta gezinen anayı kızı zannederek:

¹¹² yükseklik

¹¹³ acele etme

¹¹⁴ yaraştırma

¹¹⁵ kahvehane

¹¹⁶ mektup

¹¹⁷ teras

¹¹⁸ iki yeri birbirinden ayıran tahta duvar

¹¹⁹ karşılıklı alıp vermek

¹²⁰ tahtalardaki budak yerinin çıkarılmasından sonra ortaya çıkan boşluk

— Dön biraz yüzünü göreyim... Yanıyorum insaf, nidasıyla¹²¹ ahlar saçmışım.

Kadın bana yüzünü çevirince budak deliği önünde ne büyük bir pot kırmış olduğumu derhâl anladım. Fakat o, Mesrure'nin anası bu ateşimi kendi üzerine alarak:

— Sen de adam oldun da güzel kadınlara ah mı çekiyorsun? Bak! İşte doya doya gör yüzümü, demesin mi?

O akşam Lütfuyâr Hanım bize kendi eliyle pişirdiği bir tabak tatlı gönderdi. Her şeyde olduğu gibi kadınların beğenilmek hususunda da kendi nefislerine¹²² ne büyük hüsnüzanları¹²³ bulunduğu ve bu hataları yüzünden ne gülünç patavatsızlıklara düştükleri nararımda sabit oldu...

Ah, bu benim için tashihi¹²⁴ ne kadar tehlikeli bir hata idi! Lakin çok sürmedi. Hakikat meydana çıktı.

Bir yaz gecesi her iki evde el ayak çekildikten sonra bizim taraftan öbür cihete uzanan asmaya tırmanarak Mesrure'nin tahtabosuna geçmek istedim. Kız da beni öte yanda tiril tiril¹²⁵ sevda rashesleri¹²⁶ içinde bekliyordu. Fakat çürük tahta havale¹²⁷ sıkletime¹²⁸ dayanamadı. Gürül gürül öbür tahtaboşa secde etti¹²⁹. Mesrure az kaldı altında ezilecekti. İki evden de gürültüye koştular.

Benden gece tahta perdenin üzerindeki cambazlığımın sebebi sorulduğu vakit koruk¹³⁰ koparmaya çıktığımı söyledim.

¹²¹ çağırma

¹²² kişilik

¹²³ iyi niyet

¹²⁴ düzeltme

¹²⁵ titrer gibi dalgalanan

¹²⁶ titreyiş

¹²⁷ bir arsayı çevirmek, kapamak için çekilen perde veya duvar

¹²⁸ ağırlık

¹²⁹ alını, eli, ayakları, dizleri, ayak parmaklarını yere getirmek

¹³⁰ henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm

Gece yarısından sonra döşeğimden kalkıp koruk koparmak? Bu yenir yutulur yave¹³¹ değildi... Zavallı Mesrure öyle vakitsiz tahtaaboştaki gezintisine hiçbir sebep uyduramadı. Dayak yedi.

Sonra mektuplarımız tutuldu. İş anlaşıldı. Lütfuyâr Hanım benim kendine değil, kızına yandığımı öğrenince biçareyi dayak altında çürüttü. Benim erzel¹³² bir çapkın olduğumu komşulara yaydı. Artık tatlı tabaklarına bedel şimdi o taraftan bizim eve zehir zemberek sözler esiyordu.

İşte ilk aşkım böyle bir inhidam¹³³ faciasıyla göçtü. Fakat bu birinci tecrübe hayliden hayli gözlerimi açtı. Ben bütün genç kızlarda toy¹³⁴ bir Mesrure ve analarda kızlarının âşıklarını benimsemek hatasına mütehemmik¹³⁵ birer Lütfuyâr Hanım görüyorum.

*

Birkaç komşu kızıyla daha maceralar geçirdikten sonra evdeki hizmetçiler ile kifafinefis¹³⁶ etmek zaruretinde¹³⁷ kaldım. Bunun da ne belalı mahzurları¹³⁸ var.

Of Züleyha! Züleyha! Bu esmer, çatık kaşlı, abanoz¹³⁹ karası gür saçlı, daima gözlerinden iki katre-yi sevdâ¹⁴⁰ akacak gibi sulu bakışlı iri yarı bir kızdı. Evi hep o çeker çevirirdi. Onun sarı mangalları ovan, galoşlarımızı¹⁴¹ temizleyen, çatlaklarına kir dolmuş, nasırlı, pürüzlü hizmetçi ellerini içim titreyerek koklaya koklaya öptüğümü şimdi hatırlıyorum da burnuma kirli çamaşır sepeti gibi bir rayiha¹⁴² geliyor. Gönlüm mü bulanıyor sandınız? Pirim¹⁴³ süf-

¹³¹ saçma söz

¹³² pek rezil

¹³³ çökme

¹³⁴ gençliği sebebiyle görgüsüz ve beceriksiz olan

¹³⁵ ehemmiyet, önem veren

¹³⁶ yaşamaya yetecek kadar olan rızık

¹³⁷ zorunluluk

¹³⁸ sakınca

¹³⁹ koyu parlak siyah

¹⁴⁰ seveda damlası

¹⁴¹ tabanı tahtadan yapılmış deri ayakkabı

¹⁴² koku

¹⁴³ Metinde ڤرم şeklinde yazılmıştır.

lidir¹⁴⁴. Ben böyle kirli karılardan hoşlanmak marazına¹⁴⁵ müptelayım¹⁴⁶.

İşini bitirsin de biraz seveyim diye çamaşırhane aralığında, kiler köşesinde, bodrumlarda beklerdim. O, kömür tozu bulaşmış, is kokan yanağını bana uzatacak bir fırsat anı bulurdu. Bazen yanımdan geçerken çirkefli¹⁴⁷ eliyle yüzümü sıkmak gibi kaçamak neva-zişleriyle¹⁴⁸ bana iltifatlar ederdi.

Gide gide pek kıskanç ve çekilmez oldu. “Sen sokakta giderken Ratibe Hanım’ın penceresine niçin öyle dikkatli bakıyorsun?” yahut “Neden bu akşam eve yarım saat sonra geldin? Nerede idin?” gibi sualler, kâhyalıklarla¹⁴⁹ beni sıkmaya başladı. Benden yedi sekiz yaş büyük ve kuvvetli, bu hırslı karının dayağını yemekten korkuyordum. Deraguşlarımın¹⁵⁰ arası seyredildiği vakit eline aldığı tabağı, bardağı kırar, verirken yemeklerin sularını üzerimize döker. Söylenen lakırdıyı¹⁵¹ anlamaz. Titiz, öfkeci, lanet, itaatsiz¹⁵² olur. Beni gece koynuna davet edebilmek için tahtakurusu, sivrisinek bahanesiyle döşeğini evin en تنها, en kuytu köşe bucağına taşır. Bu gece davetlerine icabet edemediğim zamanlar içlerinde muhabbetin infiale¹⁵³ tahavvülünden¹⁵⁴ derin bir kin yanan gözlerini üzerime devirir. Sözlerime hiç ehemmiyet vermez. O beni saymaz. Ben ondan titrerim. O hanım, ben uşak.

¹⁴⁴ aşağılık

¹⁴⁵ hastalık

¹⁴⁶ bağımlı

¹⁴⁷ iğrenç ve pis durumda bulunan

¹⁴⁸ iltifat

¹⁴⁹ kendisini ilgilendirmeyen işlere karışma durumu

¹⁵⁰ kucaklama

¹⁵¹ söz

¹⁵² söz dinlemez

¹⁵³ birine içerleme, gücenme

¹⁵⁴ dönüşüm

Züleyha üzerimdeki nüfuz¹⁵⁵, tazyik¹⁵⁶ ve işkencesini pek taşırdı. Çatılmış kaşları, gazub¹⁵⁷ gözleriyle başkalarının yanında bana kumanda etmeye kadar işi azıttı¹⁵⁸. Bir gün biz kiler aralığında çekişirken valide üzerimize geldi. Bu bir dövüşme miydi? Sevişme miydi? Galiba o da anlayamadı.

Akşam avdetimde¹⁵⁹ Züleyha'yı evde göremedim. Çok memnun oldum. Nereye gittiğini sormadım. Kimse de bana bir şey söylemedi. Fakat herkesin suratında bana karşı sükûta¹⁶⁰ bürünmüş bir muaheze¹⁶¹, bir teayyüb¹⁶² var gibiydi.

Ertesi günü çiçek bozuğu¹⁶³, kaşını, kirpiğini güveler¹⁶⁴ yemiş gibi yer yer tüyü dökülmüş otuz beşlik bir hizmetçi geldi. Validemin böyle şeylerden çekinir, ketum¹⁶⁵, müdebbir¹⁶⁶ bir kadın olmasına rağmen vaka evde ağızdan kulağa yayılmış olmalı ki bu yeni gelen bana başörtüsü ile çıkıyor, somurtkan bir suratla bakarak:

— Aklını başına al, dikkat et ha! Ben onun gibi değilim, demek istiyordu.

Ben de içimden cevap veriyordum:

— Aman kakanoz¹⁶⁷, başını, kaşını iyi ört! Güve yenikleri görünmesin. Senin bu ırz¹⁶⁸ ehli¹⁶⁹ bakışlarında tahrir¹⁷⁰ için kaçındı-

¹⁵⁵ söz geçirme

¹⁵⁶ manevi baskı

¹⁵⁷ öfkeli

¹⁵⁸ ölçüyü kaçırmak

¹⁵⁹ dönüş

¹⁶⁰ sessizlik

¹⁶¹ kınama

¹⁶² ayıplama

¹⁶³ çiçek hastalığından yüzü delik deşik olmuş

¹⁶⁴ kurtçuğu yapağı, yünlü kumaş ve dokuma yiyen pul kanatlılardan bir böcek

¹⁶⁵ ağzı sıkı

¹⁶⁶ işin arkasını ve sonunu düşünerek hareket eden

¹⁶⁷ kupkuru, çirkin ve yaşlı kimse

¹⁶⁸ namus

¹⁶⁹ sahip

¹⁷⁰ hırslandırma

ğını anlatan bir telaş var... Sen de mi kendini fasulye gibi nimetten sayıyorsun?

III

Komşulardan, evin içinden boyumun ölçüsünü aldıktan sonra hariçte satın aşk aramaya çıktım. Hasıl olan¹⁷¹ böyle bir arzunuzun tatminini kolaylaştıracak etraftan çok eş dost peyda oluyor.

Kendi yaşımda birkaç arkadaşla biz dadandık mı dadandık. Aç kurtlar gibi daima bu eğlenenin peşini kolluyorduk. Bu hanelerin âdetleri, mevkileri, tabiri caizse mallarının nefasetleri¹⁷² hakkında muhabbet tellallarından ziyade¹⁷³ malumat edinmiştik¹⁷⁴. Filan sokakta, filan numarada bir tane yeni açılmış... Sıcağı sıcağına biz oraya hemen düşerdik.

Şaşılacak şey, harp esnasında alışveriş durdu. Birçok ticaret evleri söndü. Bankalar top attı. Lakin fırınlar ile muhabbet satan bu nevi¹⁷⁵ alışveriş mahallerinin ticaretleri arttı... Demek halkın en büyük, en mübrem¹⁷⁶ ihtiyacı bu iki şeyde duyuluyor: ekmek ve sevda...

Bu sanattaki kaçakçılık diğer ticaretlerden çok ziyade... Öyle kadınlar bu yola dökülmüşler, öyle kerli ferli¹⁷⁷ adamlar muhabbet tellalı olmuşlar ki onlar söylerler iken siz utanır, ellerine para vermeye sıkılırsınız.

Buralara kendi evimden daha serbest girip çıkacak kadar alıştım. *Direktris*¹⁷⁸ karılara hala, teyze, evet, böyle en yakın akraba namlarını¹⁷⁹ veriyordum. Onlar da bana evlat diyorlardı. Dost tut-

¹⁷¹ ortaya çıkmak

¹⁷² kıymetli olma durumu

¹⁷³ çok

¹⁷⁴ bilgi edinmek

¹⁷⁵ tür

¹⁷⁶ vazgeçilmez

¹⁷⁷ kılığı kıyafeti düzgün, olgun ve gösterişli kimse

¹⁷⁸ genelev yöneticisi

¹⁷⁹ ad

manın bütün ince hilelerini öğrendim. Çıkan patırtılarda tel ile sabun kalıbı ayırır gibi pürüzsüz racon kesiyordum.

Soğukluk hastalığı ehemmiyetsiz¹⁸⁰ fakat mühim bir nezle şeklini aldı. Ceplerimde ilaç şişeleri, hap kutuları, *permanganat dö potas*'lar¹⁸¹, *süblime*'ler¹⁸², şırıngalar... Bu hastalığa mahsus¹⁸³ bir küçük eczane taşıyorum. Her şey var. Yalnız havalanmış kafamda üç gün rahat durmak, perhiz tutmak metaneti yok.

Doktorlar elimden elaman çağırıyorlar. Bazen onlara bütün bütün kızıyorum. Kendi kendime tedavi usulleri icat ederek uzun müddet semtlerine uğramıyorum. Nezlem azıyor mu azıyor! Berbat oluyorum...

Evdeki üst kat helanın¹⁸⁴ musluk taşı altındaki küçük dolap âdeta ufak bir *laboratuvar* hâlini aldı... Ayakyoluna¹⁸⁵ kapanıyorum. Uzun müddet çıkmıyorum. Annem içeride ne yaptığımı merak etmiş... Bir gün ben evde yokken musluk dolabını açmış. İçini karıştırmış. Bulduğu şişeleri, kutuları, şırıngaları gözden geçirmiş; bir şey anlayamamış.

Bir şişe, bir kutu, bir şırınga, bir *suspansuvar*¹⁸⁶ almış. Bir kâğıda sarıp tanıdığı bir eczacıya giderek:

— Rica ederim bana söyleyiniz. Bunlar hangi hastalıkta kullanılır, demiş...

Eczacı gülmüş. Orada yaşlıca bir doktor oturuyormuş, ince bir tebessümle cevap vermiş:

¹⁸⁰ önemsiz

¹⁸¹ mikrop öldürücü olarak kullanılan, suda eriyiği menekşe renginde bulunan madde

¹⁸² cıva ile klorun birleşmesinden meydana gelen, çok zehirli antiseptik özelliğe sahip, eskiden frengi tedavisinde kullanılan beyaz toz hâlinde madde

¹⁸³ özgü

¹⁸⁴ tuvalet

¹⁸⁵ tuvalet

¹⁸⁶ asıltı

— Hanımefendi, bunlar başları havalanmış zamane gençlerine mahsus¹⁸⁷ bir hastalıkta kullanılır. Evlenmeleri geciktirilen delikanlılar bu maraza tutulurlar.

Annem:

— Aman efendim, tehlikeli bir hastalık mıdır? Allah kimin varsa bağışlasın... Artık olup molacağı yok. Bir erkek evlat...

— Tehlikelidir. Hanımefendi, nasıl söyleyeyim? Bu marazın öyle müthiş neveleri de vardır ki, demiş.

Doktor yutkunmuş...

Annem fitili almış, eve koşmuş. Gece ağlayarak tehlikeyi babama anlatmış. Pederim kalbi, dimağı, ahlakı tertemiz, saf adam... O da annem kadar bu hastalıkların cahili... Ana tarafından Kazasker Lütfullah ve baba cihetinden Hafız Aşir Efendilerin torunuyum... Bu iki mübarek zat¹⁸⁸ birleştikleri vakit Türkçeyi tecvit¹⁸⁹ üzere konuşturlardı.

Aşir Efendi'nin "Şadan"ın son hecesini dört *elif* miktarı çekecek beni bir çağırışı var. Beni sevişlerinde, aksırışlarında, sedasının bütün ihtizazlarında¹⁹⁰ izharın¹⁹¹, ihfanın¹⁹², meddin¹⁹³, idgamın¹⁹⁴, gunnenin¹⁹⁵ türlü eşkâli¹⁹⁶ seçilirdi. O derece tilavetle¹⁹⁷ öğür ol-

¹⁸⁷ özgü

¹⁸⁸ kişi

¹⁸⁹ kelimelerin söylenişinde, seslerin çıkaklarına, uzunluk ve kısalıklarına göre okunması

¹⁹⁰ titreşim

¹⁹¹ belirtme

¹⁹² gizleme

¹⁹³ uzatma

¹⁹⁴ Arapçada aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma

¹⁹⁵ Kur'an-ı Kerim'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun (ن) ve mim (م) harflerinin burun yoluyla bir inleme hâlinde genizden çıkarılması

¹⁹⁶ biçim

¹⁹⁷ Kur'an'ı güzel ve yüksek sesle, usulünce okuma

muştı¹⁹⁸ ki âmâ¹⁹⁹ hafız gibi sallanarak lakırdı ederdi. İşte ben böyle musalli²⁰⁰ ve muhterem²⁰¹ zatların hafıdiyim²⁰²...

Annem, babam, o akşam karşı karşıya müzakereye otururlar. Beni evlendirmeye karar verirler. Validem oraya buraya dolaşmaya çıkar. Ve eşe dosta da benim için münasip bir kız ısmarlar.

Anam, babam, ikisi de saf, Müslüman kalpli, insaniyetli lakin bu noktadaki menfaatlerini alelade²⁰³ kimseler gibi enine boyuna düşünmekten kendilerini alamazlar. Beni zengin bir kayınpederin yanına iç güveyisi vermek emeline düşerler. Bu kusurlarında yalnız menfaatperestlik²⁰⁴ değil, koskoca bir hodbinî²⁰⁵ de var...

Ben çapkınlıkta uçarı bir raddeye²⁰⁶ gelmiş, gizli emraza²⁰⁷ uğramış, ahlaki bozuk bir gencim... Beni, yani oğullarını kurtarmak için zavallı bigünah²⁰⁸ bir kızın başını ateşlere yakmaktan çekinmiyorlar.

Münasip bir kız buluncaya kadar çok üzüntü çektik. Hem anamın babamın arzularına hem benim zevkime uygunu ele geçmiyor-du. Çünkü onların şerâit-i intihâblarıyla²⁰⁹ benimkiler taban tabana zıttı.

Onlar şartlarından bazılarını tadile²¹⁰ mecbur oldular. Ben de bazı cihetlere göz yumdum. Bir ikisine hemen hemen söz kesiliyordu. Lakin beni kızevine yermişler. Evlere şenlik, uçarı, çapkındır, demişler. İş bozuldu. Nihayet bir kız bulundu. Bu anamın babamın

¹⁹⁸ çokça birlikte bulunmaktan dolayı çok sıkı bir alışkanlık edinmek

¹⁹⁹ kör

²⁰⁰ beş vakit namazını sürekli olarak kılan

²⁰¹ saygıdeğer

²⁰² erkek torun

²⁰³ bayağı

²⁰⁴ çıkarıcılık

²⁰⁵ bencillik

²⁰⁶ derece

²⁰⁷ hastalıklar

²⁰⁸ günahsız

²⁰⁹ seçim şartları

²¹⁰ değişiklik

fikirlerine pek uygun değildi ama benim tabıma²¹¹ muvafıktı²¹². Ru-bâîzâde Didar Bey ailesi... Asri²¹³ bir kayınpeder.

Nikâh kıyılacağı sıralarda tahrir²¹⁴ ve şifahi²¹⁵ beni Didar Bey'e de geçmişler. Fakat koca herif hiç ehemmiyet vermemiş. "Ben zaten çapkın damat arıyorum. Uslu, durgun, aptal delikanlılardan hoşlanmam." cevabıyla gammazların sözlerini, ağızlarını tıka-mış... Gördünüz mü şapır şupur eli öpülecek kayınbabayı?

Araya dedikodu, soğukluk karışmasın diye işi tacil ettiler²¹⁶. Her şey oldu bitti. Haftaya güveyi giriyorum.

Beni zemmedenlerin²¹⁷ haklarını nasıl inkâr edeyim? Lakin insanların tıynetlerinde²¹⁸ yalnız şu garabet²¹⁹ vardır ki methetmeye üşenirler. Zemden²²⁰ mahzûz olurlar²²¹. Adam çekiştirmesi o kadar tatlı bir şeydir ki... Hele bizimki gibi içtimai eğlencelerin kıt oldu-ğu bir memlekette bu en zevkli bir meşgalemizdir²²².

Beni çekiştirenlere hem kızıyor hem hak veriyorum. Çapkınlık, vücudumdan çatlak testi gibi sızıyordu. Böyle müzmin²²³ akıntıla-rımla meşru bir döşeğe giremezdim. Doktora koştum. Beni görünce zavallı adam bağırdı:

— Perhiz etmezsin. Uslu durmazsın. Verilen tıbbi nasihatlerin hiçbirini tutmazsın... Bana niye geliyorsun?

²¹¹ huy

²¹² uygun

²¹³ çağdaş

²¹⁴ yazılı

²¹⁵ sözlü

²¹⁶ hızlandırmak

²¹⁷ yermek

²¹⁸ yaradılış

²¹⁹ gariplik

²²⁰ yerme

²²¹ haz almış olmak

²²² uğraşı

²²³ süreğen

— Beni sıkı bir muayene geç... Nihayet üç dört günde pirüpak²²⁴ edecek bir mûcize-yi fenniyye²²⁵ göster...

— Fende mucize yoktur oğlum. Her hastalığın seyri ve usûl-i tedâvisi²²⁶ vardır. Tıp *tretman*'ında²²⁷ dörtlüna koşamaz. Kendi tabii meşyeti²²⁸ ne ise işte o kadar gidebilir.

— Fakat doktorcuğum buna katiyen²²⁹ lüzum vardır.

— Zaten tedavisi elzem²³⁰ sayılmayacak bir hastalık tasavvur olunabilir mi²³¹? Çocuk olma...

— Her şeyde tesri²³², imkân dâhilinde kabildir. Mümkün olabilirdiği kadar beni çabuk iyi edeceksiniz. İş başka...

— Siz *gut militer*²³³ ile kardeş olalı kaç seneyi buldu? Sizi ondan, onu sizden nasıl ayırabilirim? Beraber yer, beraber içer, beraber azarsınız. Siz naçar²³⁴, onun bu sırnaşıklığına katlanıyor, uzun bir ülfet²³⁵ sayesinde²³⁶ onu kendinize dost olmuş sanıyorsunuz. Lakin o sinsi, sizde öyle fena tahribata²³⁷ sebep oluyor ki!

— Ah doktor ah! Siz beni muayene etmeyeli hayli zaman oluyor. *Gut militer* benim iyilik zamanımdır. Şimdi çok fenayım. Sizden yine hastalığımın *gut* devresine iadesini rica ediyorum... Çün-

²²⁴ tertemiz

²²⁵ fen mucizesi

²²⁶ tedavi usulü

²²⁷ geliştirim

²²⁸ yürüyüş

²²⁹ kesinlikle

²³⁰ çok gerekli

²³¹ göz önüne getirmek

²³² hızlandırma

²³³ goutte militaire: belsoğukluğu

²³⁴ çaresiz

²³⁵ ahbaplık

²³⁶ yardımcıyla

²³⁷ yıkıp bozma

kü zamane²³⁸ icabı²³⁹ her şeyde bir azgınlık var. Bu hastalığım da zannedirim *gut militer*'den *gut de la guerre*'ye²⁴⁰ çevirdi.

Doktor gülerek beni muayeneye başladı. İnceden inceye sorduğu suallere cevap verirken tabibin²⁴¹ yüzündeki tebessüm eridi. Şimdi suratı gittikçe çatılarak mecrâ-yı bevldeki²⁴² afatı²⁴³ saya saya tüketemiyordu.

Derin bir istirham²⁴⁴ tavrıyla dedim ki:

— Doktor, esaslı bir tedavi isterim... Çünkü evleniyorum...

— Ne söylüyorsun?

— Hakikat söylüyorum...

— Bu izdivaç ne vakit?

— Hemen üç dört güne kadar...

— Çıldırmanız, bu kabil²⁴⁵ değil!

— Her şey bitti. Bir zıfat²⁴⁶ kaldı. Birkaç güne kadar o da olacak...

— Olamaz! Olamaz!

— İşte bunu oldurmalısınız... Hazakatinize²⁴⁷ iltica ediyorum²⁴⁸.

— Üç aydan evvel sizin elinize temiz pratikası²⁴⁹ veremem...

²³⁸ içinde bulunulan zaman

²³⁹ gerek

²⁴⁰ goutte de la guerre: savaşı bırak

²⁴¹ hekim

²⁴² idrar yolu

²⁴³ afetler

²⁴⁴ yalvarma

²⁴⁵ olanaklı

²⁴⁶ gerdek

²⁴⁷ uzluk, ustalık

²⁴⁸ sığınmak

²⁴⁹ kıyı sağlık idaresi tarafından gemilere verilen giriş çıkış izni

Bu doktorla uyuşamadık. Bir diğerine müracaat ettim²⁵⁰... O da hemen aynı cevabı verdi. Nihayet bir genç mütehasıs²⁵¹ yakaladım. Dikkatli bir muayeneden sonra:

— Merak etmeyiniz. Bir çaresini bulurum, dedi.

Hemen boynuna sarılıp şapadak²⁵² yanağından öpecektim.

İlave etti:

— Yeni bir ilacım var, onu sizde deneyeceğim...

— Deneyiniz...

— Fakat şırıngaların acısına tahammül etmeli...

— Ederim...

Doktor içime bir ateş saldı. Yalnız acıya tahammül değil, bir daha çapkınlıkta bulunmamaya yedi ceddime tövbe ettim.

IV

Her gün doktora devam ediyordum. Böyle günahlarımın ateşiyle yakıla yakıla zifafıma kadar temiz pratikası alacaktım. Nihayet bu icazete²⁵³ nail oldum²⁵⁴. Doktor bana birçok ihtiyatlar²⁵⁵, perhizler²⁵⁶, tedbirler tavsiye etti. Ah ah! “Alışmış kudurmuştan beterdir.” derler... Doğru... Doğru... Pek doğru... Ben bu vesayanın²⁵⁷ tamamıyla zıddına hareket ettim.

Şeytana inanınız. Birçok kimselerin onun tabiiyetinde²⁵⁸ yaşadığına inanınız... Nâ-kâbil-i islâh²⁵⁹ ruhlar bulunduğuna iman ediniz. Çünkü işte onlardan biri de benim... Çünkü nefsim tabiyim.

²⁵⁰ başvurmak

²⁵¹ uzman

²⁵² birdenbire, şap diye

²⁵³ izin

²⁵⁴ erişmek

²⁵⁵ herhangi bir konuda ileriye düşünerek ölçülü davranma, sakınma

²⁵⁶ diyet

²⁵⁷ vasiyetler

²⁵⁸ bağımlılık

²⁵⁹ ıslahı mümkün olmayan

Müddet-i ömrümde²⁶⁰ bu kör nefsi yarım saatçik kendi irademe ram edemedim²⁶¹. Daima o beni felaketten felakete sürükler... Müte-nebbih²⁶² olmam... Nasibimde yok. Adam olamadım. Olamıyorum vesselam!

Beyoğlu'nda 00 Sokağı'nda, evet Sıfır Sıfır Sokağı'nda ve yine Madam Sıfır Sıfır'ın umumhanesinde²⁶³ [Yerli yerince bütün bütün ismiyle, resmiyle haber versem reklam yapmış gibi olurum. Ben düştüm. Allah kimseyi düşürmesin!] son göz ağrım var.

Kalyopi... Ben ona yanarım. Güya o da benim için fıkır fıkır kaynar²⁶⁴. Ben onu dost tuttum. Lakin dünyada bundan büyük düşünme tasavvur edemem.

Ben Kalyopi'den on beş gün evvel postayı kestim²⁶⁵. Vücudumu tamire çektim. Kurnaz karı işi çakmış. Evleneceğimi tahkik etmiş²⁶⁶... Bir gün kalemde²⁶⁷ oturuyorum. Odacı geldi. Birtakım madamların beni aradıklarını haber verdi. Bu birtakım madamlar sözündeki kalabalık beynimde fena çınladı. Dışarı çıktım. Bir de ne bakayım? Dört karı küçük bir dişi çete hâlinde koridora dizilmişler, beni bekliyorlar. Teyzem, halam, baldızım hepsi orada. Kalyopi yüzünü akidelenmiş kızıl elma koyuluğunda boyamış, başındaki şapkanın tüyü Alman generallerininki gibi yarım metre havaya fişkirmiş... Ortalığı keskin bir lavanta kokusu sarmış. Bu karıların ne mal olduklarını tepeden aşağı bütün kıyafet ve tavırları söylüyor. Oralarını buralarını kaşıyarak bakan odacıların salyaları dudaklarından iplik gibi akıyor. Kalyopi beni görünce mahallin²⁶⁸ resmiyetine hiç ehemmiyet vermeyerek:

²⁶⁰ ömrü süresince

²⁶¹ boyun eğdirmek

²⁶² akıllanmış

²⁶³ genelev

²⁶⁴ yerinde duramamak

²⁶⁵ ilgiyi kesmek

²⁶⁶ soruşturmak

²⁶⁷ resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer

²⁶⁸ yöre

— Ah bre çapkın Sadan, benim üstümde evleniyorsun! Bırakam sana ki başka karı alasn? Nah bre *kaka*²⁶⁹ *horononaki*²⁷⁰! Vurazayım sana da... Ona da... Yakazayım bütün mahalle, *oki*²⁷¹ nerede oturuyorsun? Ben hovarda²⁷² karıyım... Sen bana bilmeyorsun?

Yanıdakiler de şöyle piyazlıyorlardı²⁷³:

— Bu kıza acımazsın? Böyle keder koydu içerde, böyle büyük böyle *megalo*²⁷⁴ keder koydu. İki gündür hiçbir sey yememiş, dün aksam altıpatlar²⁷⁵ koynunda koymus, dösekte böyle yatmış. “Ah!” diyor, “Ah, Sadan benim üstümde evleniyor!”. İşte bu çok ama pek çok lamusuna dokanmış... Çünkü Kalyopi hepimizden lamuslu kızdır...

Kalyopi bayılır gibi refikalarından ikisinin kolları arasına düşerek:

— Öldürezeyim! Ona da... Bana da, *matofeo*²⁷⁶ öldürezeyim!

Dairenin koridorunda rezalet misk²⁷⁷ gibi tütmeye başladı. Bu namuslu karıların tehditlerine benden başka gülmeyen yoktu...

Ah ne yalanlar, ne piyazlar²⁷⁸! Kabil midir ki Kalyopi iki gündür hiçbir şey yemeden dursun?

Bu şifahi ültimatoların²⁷⁹ şiddetlerini yenmek için davetlerine o akşam icabete²⁸⁰ söz verdim. İhtilaf²⁸¹ vukuunda²⁸² tabancalar

²⁶⁹ kötü

²⁷⁰ ? domuzlar

²⁷¹ hayır

²⁷² çapkın

²⁷³ bir çıkar sağlamak amacıyla birini aşırı övmek

²⁷⁴ aşırı büyük

²⁷⁵ fişek koymaya yarayan bölümü silindir biçiminde ve namlu gerisinde olan, tek parçadan oluşmuş, altı tane fişek alan tabanca, revolver

²⁷⁶ ? Tanrı'nın gözü

²⁷⁷ Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde

²⁷⁸ bir çıkar sağlamak düşüncesiyle söylenen övücü söz

²⁷⁹ uyulması gereken kuralları kesin bir dille anlatma

²⁸⁰ bir çağrıya gitme

²⁸¹ anlaşmazlık

²⁸² olma

artık umumhanede patlayacaktı. Namus üzerine sözleştik. Bu suretle rezaletin önünü aldım.

*

Şırıngayı, ilaç şişelerini, hap kutularını ceplerime yerleştirdim. Bu davet ve icabet salı günü yani çarşamba gecesi vuku buluyordum²⁸³. O cuma akşamı güveyi girecektim²⁸⁴.

Bu hareketimi takbihe²⁸⁵ kâfi²⁸⁶ söz bulamıyorum. Ne çirkin şey! Ne müthiş şey! O gece hem mide hem bünyece²⁸⁷, iki suretle²⁸⁸ perhizi bozacaktım. Evvela alabildiğimize içecektik. Sonra yiyecek, daha sonra eğlenecektik.

Tedavime cidden büyük himmetlerle²⁸⁹, gayretlerle çalışan doktor bu cinnetimi²⁹⁰ duyarsa ne diyecekti? “Bu perhiz ne, bu lahana turşusu ne?” suallerindeki istiğrab²⁹¹ benim deliliğimi tavsifte²⁹² hiç kalıyordu. Bu benim yediğimin yanında lahana turşusu ne şifalı, ne mantıklı²⁹³ bir deva²⁹⁴ mertebesine²⁹⁵ yükseliyordu.

Evvelden benim hususi²⁹⁶ evim gibi olan umumhaneye gittim. Karılar alay alay²⁹⁷ beni karşıladılar. Odama kadar kucakta çıkardılar. Kârlarına kesat²⁹⁸, ticarethanenin²⁹⁹ müdiresi³⁰⁰ diyordu ki:

283 meydana gelmek

284 erkek, evlenmek

285 kınama

286 yeterli

287 bünye olarak

288 biçim

289 emek

290 delilik

291 hayret

292 nitelendirme

293 mantıklı

294 çare

295 derece

296 özel

297 kalabalık olarak

298 Yapanın veya yapılanın makbul tutulmadığı işlerde “Bu iş yürümesin.” anlamında söylenir.

299 ticaret işlerinin yürütüldüğü yer

300 kadın müdür

— Hos geldin Sadan Bey... Duyduk. Duyduk sen bize bırakup başka karı alıyormussun. Fakat âdet böyledir, bıçak silmek için son defa buraya gelirler... Soram evlenirler...

Ah ah, o gece ben bıçağımı silmek değil, büsbütün kirleteceğimi biliyordum!

Kalyopi kederinden alınca bir mendil çatmıştı. Güya fiil³⁰¹ bir serzeniş olarak beni dövdü... Dövdü. Yumruklarının altında ezdi. Öldürdü.

Sonra bütün öteki karıları kovdu. Kapıyı kapadı. Rakı çıkardı. Türlü türlü muzır³⁰² mezeler... Ben içmem ısrarıyla çırpınıyordum, o içeceksin ibramıyla³⁰³ yumrukluyordu.

İki müthiş tehlike arasında idim: işret³⁰⁴ ile döşek... Karı kadehi zorla ağzıma döktü. Yarısı içeri yarısı dışarı gitti. İkinci döküşte biraz daha fazla yuttum. Rakı kokusu tahammülümü bitirdi. Nihayet perhizi tekme ile kapı dışarıya kovduk, kadehleri doldurduk. O bana... Ben ona...

Dünyada erkeğin acaba kadından büyük şeytanı var mıdır? İçtik, içtik, rakı beni sardı. Gözümünden tehhül, hastalık, perhiz, tahaffuz³⁰⁵ her şey, her şey silindi. Yalnız o dakika, o işret ve eğlence anı kaldı.

Tepsi başından döşeğe, döşekten tepsi başına taşınıyorduk... Kalyopi boşandı... Aman ya Rabbi, o ne gülünecek nağmeler, o ne sahte gözyaşlarıydı! Tehhülümünden sonra haftada bir defa olsun kendini ziyaret etmeme söz almaya uğraşıyordu. Rakıyı içtikten, döşeğe yattıktan sonra böyle bir ziyaret vaadini esirgemekte ne mana vardı? Onu da verdik. İş tamam oldu.

Sonra hanenin bütün yosmaları³⁰⁶ odaya doldular. Beni karga tulumba ile dışarı çıkardılar. Diğer bir odanın ortasına tüller, çiçek-

³⁰¹ gerçekten yapılan iş

³⁰² sağlığı bozan

³⁰³ zorlama

³⁰⁴ içki içme

³⁰⁵ korunma

³⁰⁶ fahişe

lerle donatılmış bir cenaze döseği yapmışlar. Etrafına mumlar yakmışlar. Beni üzerine yatırdılar. Ellerimi göğsüme koydular. Şarkılar okuyarak tavafa³⁰⁷ başladılar. Fahişelerin kimi okuyor kimi gülmeden kırılıyordu.

Daha sonra buse³⁰⁸ ayini oldu. Hepsi gelip birer defa yüzümden öpüyorlardı. Aşüftelerin³⁰⁹ en utanmazları kulağıma ağza alınmaz edepsizlikler fişiyorlar³¹⁰. En sarhoşları yüzümden ısırarak beni bağırtıyor, süküti³¹¹ durması lazım gelen ölüyü diriltiyorlardı... Ben kerhane³¹² ayini üzere böyle vefat ettim. Aklıma anam, babam geldi. Kayınpederim olacak zat ve bahusus³¹³ bir gece sonra meşru zevci olacağım zavallı kız geldi. Hepsi gelip de bu kepezeliği görmeliydiler. Dügün dernek, her şey geri kalırdı. Belki validem, pederim³¹⁴ bile kendi evlatları olduğumu inkâr ederlerdi.

Cenaze döseğimin etrafında rezalet taşı. Evin en ateşli sermayeleri şimdi birer birer koynuma giriyorlardı. Beni bitirdiler. Ölmedik yerim kalmadı... Bende o hafta içinde değil, altı ay sonra güveyi girecek takat bırakmadılar...

V

Eve döndüğüm zaman annem suratımı görünce benzimin bozukluğundan korktu:

— Şadan, dedi, bu hâl ne? Ölü benzi bağlamışsın...

Ben de içimden:

— Ah anacığım, falcı mısın? Benim ölüp dirildiğimi ne kerametle³¹⁵ anladın, dedim.

³⁰⁷ bir şeyin çevresini dolaşma

³⁰⁸ öpücük

³⁰⁹ oynak, açık saçık kadın

³¹⁰ fisıldamak

³¹¹ susmayı seven

³¹² genelev

³¹³ özellikle

³¹⁴ baba

³¹⁵ ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum

Validem telaşla devam etti:

— Söyle bana söyle, ne oldu sana? Üç ay hasta yatmış gibisin...

— Üzüntüden böyle oldum. Evlenmesi kolay maslahat³¹⁶ değil...

— Bu gece nerede idin?

— Feridun Bey'e gittim...

— Canım bu aralık evden ayrılmak olur mu? Baban seni kaç defa aradı. Bulamayınca kızdı. Hakkı yok mu? Artık çocuk değilsin oğlum!

— Anneciğim. Evlenmenin şartları şurtları var. Ben birkaç defa güveyi girmedim. Acemi, toy bir çocuğum... Feridun Bey'den bazı şeyler öğrenmeye gittim. Sana söylenmez... Erkekçe hususat³¹⁷...

— Pekâlâ... Pekâlâ oğlum... Sakın zıfaf gecesi bir pot kırma. Güveyi girmenin yolunu erkânını³¹⁸ güzelce öğrendin ya?

— Merak etme anneciğim, yüzünüzü kara çıkarmam...

Validem:

— Aha benim tosun evladım!

Taltifle³¹⁹ yüzümden öptü. Arkamı³²⁰ okşadı... Fakat ben o kadar hâlsiz idim ki bu tosunluğuma içimden bir türlü itimat³²¹ gelmiyordu...

Validem bir akşam sonra oğlunun mürüvvetini³²² görmeye hazırlanan bir ana gururuyla derin derin yüzüme bakarak:

— Yarın sabah erkenden amcan Hacı Münir Efendi gelecek... Baban, üçünüz beraber kabristana³²³ ölüleri ziyarete gideceksiniz.

³¹⁶ iş

³¹⁷ konular

³¹⁸ yöntem

³¹⁹ iyilik ederek gönül alma

³²⁰ bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi

³²¹ güven

³²² bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk

³²³ mezarlık

Büyükannen, teyzen seni ne kadar severlerdi. Mürüvvetini görmediler...

Validem gözlerine toplanan hüznünün sızıntılarıyla beraber burnunu da silerek:

— Sonra Hazreti Halit'e inip orada dua edeceksiniz. Ondan sonra koltuğa gireceksin³²⁴.

Ah, ben o mübarek yerlere nasıl gidecektim! Kaynar sular ile kırk gün yıkasalar temizlenmeyecek kadar kendimi manen³²⁵, maddeten³²⁶ murdar³²⁷ görüyordum. Ziyâret-i evliyâ ve kubûrdan³²⁸ evvel ben bir, belki birkaç doktorun vizitesine³²⁹ muhtaçtım. Lakin ne cesaretle, ne yüzle hangisinin karşısına çıkıp da derdime derman isteyebilecektim? Yıllanmış marazımın son suistimal³³⁰ ile azan yaraları birkaç saatin içinde nasıl şifayab olabilirdi³³¹? Böyle mucizekâr³³² bir tabibi nerede bulacaktım? Günahlarımı onlara tamamıyla itiraf etsem en hazıkından³³³ en âcizine³³⁴ kadar hepsi beni huzurlarından³³⁵ kovmaktan başka ne yapabilirdi? Ben işte böyle berbat bir hâlde gerdeğe girecek, her şeyden bihaber³³⁶, bakir³³⁷, masum bir kızın döşeğini, cismini, bütün ümitlerini, saadetini kirletecektim.

*

Her şey oldu. Güveyi girdim. Evet, dedikleri doğru, nikâhta başka keramet var. Sevdim. Galiba o da beni... Öyle bir ince dip-

324 evlenmek

325 manevi bakımdan

326 maddi bakımdan

327 kirli

328 evliyalar ve mezarlar ziyareti

329 hekimin hastanedeki hastaları dolaşıp yoklaması

330 kötüye kullanma

331 iyileşmek

332 mucize sahibi

333 usta

334 güçsüz

335 ön

336 habersiz

337 cinsel ilişkide bulunmamış

lomatlıkla³³⁸ işi idare ediyorum ki... Kendimden ummadığım bu maharetime³³⁹ yine kendim şaşıyorum.

Zevcem Sabiha Hanım fevkalade güzel değil... Fakat sevimli, kadınların tabirince³⁴⁰ nerimli³⁴¹, terbiyeli, emsaline³⁴² nispetle tahsili³⁴³ mükemmel, iyi piyano çalıyor. Bülbül gibi Fransızca konuşuyor. Meşhur Fransız *otör*'lerini³⁴⁴ bütün eserleriyle, tercümeihâllerine³⁴⁵ tanıyor.

Malumat³⁴⁶ cihetiyle ben yanında yayayım. Pek küçük düşmek için bazen yarı atmasyon suretiyle bilgiçlik taslamaya kalkıyorum. Derhâl nezaketle hatamı düzeltiyor.

Bu tashih karşısında ben bir iki öksürük ve yutkunma ile hemen bahsi değiştiriyorum.

Bu hususta size bir misal³⁴⁷ arz edeyim³⁴⁸. Bir gece karım bana birçok şeyden bahsetti. Ben o kaba hayvanın kaval dinlemesi gibi dinledim. Bahsin içinde George Sand ile Gustave Flaubert'in isimleri geçti. Ben de bu vadide büsbütün kara cahil görünmemek için Yaradan'ıma sığınıp şöyle bir şey attım:

— George Sand'a da yaraşır mıydı?

— Yaraşmayan nedir?

— Zevcesine hıyanet etmek...

Sabiha, keten mendilinin buruşukları arasında kakhahasını boğarak:

— A beyim, George Sand kendisi kadındı!

³³⁸ bir işi taktik kullanarak ve ustalıklı manevralarla yürütme

³³⁹ beceri

³⁴⁰ deyişle

³⁴¹ yumuşak

³⁴² benzer

³⁴³ öğrenim

³⁴⁴ yazar

³⁴⁵ öz geçmiş

³⁴⁶ bilgi

³⁴⁷ örnek

³⁴⁸ göstermek

Hay Allah zırlıtısını versin! Hiç Corci, Yorgi kadın olur mu? Bu ne ters isim! Fena bozuldum. George Sand kadın, sonra öte tarafta La Fontaine erkek... Bu ne münasebetsizlik! Bu defa öksürükle aksırıkla cehaletimin tamiri mümkün olmadı.

Zevcem mahcubiyetimi³⁴⁹ tahfif³⁵⁰ için dedi ki:

— George Sand'ın hıyanetlerini söylemek istiyordunuz. Yanıldınız. Bu edibenin³⁵¹ en meşhur hıyaneti, Alfred de Musset, İtalya'da pek ağır hasta yatarken şairin üzerine mütedavi³⁵² doktor ile irtikâp ettiğiğidir...

— Evet... Evet, George Sand'ın bu meşhur edebî hıyanetinden bahsedecektim. Nasılsa ters söyledim...

George Sand hakkındaki malumatımdan sıfır aldım. Artık susam ya! Hayır. Öyle fatin³⁵³ bir kadının kocalığına isbât-ı liyâkat³⁵⁴ için benim de edebî bahislerde mutlak birkaç şey bilmem lazımdı. Flaubert ismini çok işitiyordum. Bu zat sakallı mıdır? Bıyıklı mıdır? Berhayat³⁵⁵ mıdır, değil midir? Ne resmini gördüm ne tercümeihâlini okudum. Ne de asarından³⁵⁶ iki satır... Yalnız kuvvetli bildiğim şey, pek meşhur bir edip³⁵⁷ olmasıydı. Şimdi bu esas üzerine bazı malumat gümlenecektim. Bir muharriir³⁵⁸ nasıl meşhur olur? Şüphesiz çok eser yazmakla... Bu sağlam nokta üzerinde artık George Sand'ı erkek sanmak gibi bir faka basmak tehlikesi görmüyordum. Binaenaleyh bütün hayretimi gözlerimin açılmasında icmal eder³⁵⁹ bir takdir³⁶⁰ ile:

³⁴⁹ utangaçlık

³⁵⁰ hafifletme

³⁵¹ kadın yazar

³⁵² kendi kendini iyileştiren

³⁵³ zeki

³⁵⁴ layık olmaya ispat

³⁵⁵ canlı

³⁵⁶ eserler

³⁵⁷ yazar

³⁵⁸ yazar

³⁵⁹ özetlemek

³⁶⁰ beğenme

— Hanımcığim... Flaubert, bu ne velut³⁶¹ bir dimağ! Bu adam o kadar çok eser nasıl yazdı? Kütübhâne-yi millete³⁶² dağ gibi roman yığdı... Hayret! Hayret!

Bu defa zevcem kahkaha koparmadı. Cehaletimin³⁶³ kesafetine³⁶⁴ kederlenir gibi simasına³⁶⁵ çöken bir hüznüle:

— Flaubert’in eserlerindeki fevkaladelik³⁶⁶ kemiyet³⁶⁷ değil keyfiyet³⁶⁸ itibarıyladır³⁶⁹.

Sabiha, *Madam Bovary*’den başladı. Edibin yediyi sekizi geçmeyen eserlerini bir bir saydıktan sonra:

— Umumi³⁷⁰ yanlış bir zehap³⁷¹ vardır. Büyük muharrirlerin kıymet-i dehâlarını³⁷² eserlerinin çokluğuyla tartarlar. Şân u şeref-i edebîyi³⁷³ telifatın³⁷⁴ binihaye³⁷⁵ kesretinde³⁷⁶ ararlar. Fransa’da Viktor Hugo, Balzac, Alexandre Dumas, Zola gibi çok yazan büyük muharrirler gelmiştir. Lakin bunlar bir sıraya³⁷⁷ şaheserler³⁷⁸ doğurmamışlardır. Hugo’nun asarı içinde kıymetsizleri vardır. “Beşerî Komedyâ”³⁷⁹ külliyyatında³⁸⁰ cılızları çoktur. Çok veren ağacın

361 verimli

362 milletin kütüphanesi

363 bilgisizlik

364 çokluk

365 yüz

366 olağanüstülük

367 nicelik

368 nitelik

369 bakımından

370 genel

371 sanma

372 dahilik kıymeti

373 edebî şân ve şeref

374 yazılmış eserler

375 sonsuz

376 çokluk

377 üst üste

378 başyapıt

379 insanoğluyla ilgili komedi

380 bir yazarın bütün eserlerini içeren dizi

bütün meyveleri besili³⁸¹ ve mugaddi³⁸² olmaz. Bu muharrirler zamanlarını şöhretleriyle doldurmuşlardı. Bugün hemen hemen okunmuyorlar. Fakat *Romeo-Juliet*, *Tartuffe*, *Faust* gibi abıhayatla³⁸³ yazılmış cavidani³⁸⁴ eserler var... Bunların kıymetlerini müessirlerinin³⁸⁵ velutluğuyla³⁸⁶ ölçmek kimin aklına gelir?

Sonra *Paul ile Virginie*, *La Dame aux Camélias* ayarından şaheserler her neslin dimağından geçmek sihriyle mümtazdırlar³⁸⁷. Birer defa okumakla bu hikâyelere doyum olmaz. İnsan mükerreren³⁸⁸ okur ve her okuyuşunda ağlar. *La Dame aux Camélias* kim bilir daha ne kadar zaman okunacak! Operasının hazin³⁸⁹ nağmeleri samileri³⁹⁰ teessürlere³⁹¹ düşürecek, dramının sahnesinin önünde daha kaç nesil hıçkıracaktır! Bir sene zarfında³⁹² mütemadiyen³⁹³ birkaç yüz defa oynatmak derecesinde büyük muvaffakiyetler³⁹⁴ kazanan yeni eserler görüldü. Bunlar talaş alevi gibi birden parlıyorlar... Etraflarında bir hayhuy³⁹⁵, bir gürültüdür gidiyor, takdir naralarıyla ortalık inliyor, sonra bu şaşaaı³⁹⁶, bu velveleyi³⁹⁷ kesif³⁹⁸ bir zulmet³⁹⁹, derin bir sükût takip ediyor. Artık hep ani heyecanlar arkasından koşuluyor... İnsaniyet ebedî zinde⁴⁰⁰ eserler selamlamak

381 semiz

382 besleyici

383 efsanelere göre içen kimseye ölümsüzlük sağladığına inanılan bir su

384 kalıcı

385 eser sahibi kimse

386 verimlilik

387 seçkin

388 tekrarlanarak

389 hüznülü

390 dinleyen

391 üzüntü

392 belli bir sürede

393 ara vermeden

394 başarı

395 boş ve sonuçsuz iş veya çaba

396 görkem

397 gereksiz telaş

398 yoğun

399 karanlık

400 sağlam

zevk ve şerefinden büsbütün kaldı zannolunuyor... Büyük eserler geç ve güç anlaşılıyor. Fakat bu Kevser'den tadanlar artık lezzetini unutmuyorlar. Dimağlarımıza tatlı bir sanat sekri⁴⁰¹ vererek müfekkirelerimizi⁴⁰² uyandıran şaheserler artık sinemanın icadıyla bir hayal oldu, seraba döndü...

VI

Hangi taşı kaldırırsanız karım altından çıkar. Saatlerce söylesin. Bilmem ki hep dedikleri sağlam bir bilgiye mi müstenittir⁴⁰³? Fakat malumat cihetiyle herhâlde ben ona layık bir koca değilim.

Daima okur. Ceridelere⁴⁰⁴ makaleler gönderir. İmzası maruf-tur⁴⁰⁵. Gazeteler, mecmualar⁴⁰⁶ yazılarını paylaşamazlar. Bu daimi⁴⁰⁷ mütalaadan⁴⁰⁸ onun zihni her gün dolan bir malumat hazinesine döner. Bunun taşan fazlasını yalnız bulunduğumuz saatlerde daima ben dinlerim, daha doğrusu dinlemem. İçimden tünel geçirim⁴⁰⁹. Fakat dinler gibi görünürüm. Her günün mütalaası o akşam benim kafamda patlar. Her ne kadar dinlesem münebbihli⁴¹⁰ saat gibi daima işleyen bir ağza muhatap olmak⁴¹¹ insana sıkıntı veriyor. Bir edibeye koca olmak tecrübeme nazaran⁴¹² çekilir dertlerden değil...

Bu akşam Hippolyte Taine'nin hüznüle neşe hakkındaki derin nazariyesini⁴¹³ dinlerim. Şetaret⁴¹⁴ veya gam ne şeraitle⁴¹⁵ sanat-

401 sarhoşluk

402 düşünme gücü

403 dayanan

404 gazete

405 herkesçe bilinen

406 dergi

407 sürekli

408 herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı bir biçimde düşünme

409 aklını yaptığı işe vermemek

410 uyarıcı

411 hitap edilmek

412 göre

413 kuram

414 sevinç

415 şartlar

kârın⁴¹⁶ dimağında doğar ve oradan sanata intikal edermiş⁴¹⁷? İşte katiyen umurumda olmayan bir sual... Öbür akşam Nietzsche'den rûh-ı beşer⁴¹⁸ ve hududu⁴¹⁹ ve bu hususta şimdiye kadar devrolunan⁴²⁰ tecrübe küresi hakkında ucu bucağı gelmez akim⁴²¹ bir felsefe bahsi... İşte her gece böyle... Filozof değişir. Bahsi değişir. Dırıldı⁴²² hep o dırılıttır.

Bir gün dayanamadım, zevcemden sordum:

— Hanımcığım, bana bir şey pek merak oluyor...

— Nedir?

— Siz benimle asri bir surette izdivaç etmediniz.

— Ne gibi?

— Yalnız fotoğrafımı gördünüz. Yüz yüze görüşmeye, tanışmaya lüzum hissetmediniz.

— Ben ananeperver⁴²³ bir kadını. Görüşüp tanışarak evlenenlerin hep mesut olamadıkları meydanda... Ecdadımız⁴²⁴ birbirini görmeden ve ekseriya ananın, babanın intihabı⁴²⁵ üzerine izdivaç ederlermiş... Elbette bunda bir hikmet⁴²⁶ var. İşte bunu tecrübe etmek istedim.

— Tecrübenizde mesut bir neticeye ermenizi bütün yüreğimle temenni etmekle beraber ikinci bir müşkülümün⁴²⁷ hallini⁴²⁸ rica ederim...

— Buyurunuz...

⁴¹⁶ sanatçı

⁴¹⁷ anlamak

⁴¹⁸ insanoğlunun ruhu

⁴¹⁹ sınır

⁴²⁰ devredilmek

⁴²¹ sonuçsuz

⁴²² dırıldır

⁴²³ anane seven

⁴²⁴ atalar

⁴²⁵ seçme

⁴²⁶ bilgelik

⁴²⁷ güçlük

⁴²⁸ çözüm

— Malumat cihetiyle şehrimizde hemen yekta⁴²⁹ bir hanımsınız. Niçin tahsilce kendinize küfüv⁴³⁰ olabilecek bir zevç aramadınız?

Zevcem garip bir tebessümle göğsünün kırmasıyla oynadıktan sonra:

— Bilir misiniz iki âlim⁴³¹ birbiriyle iyi geçinemezler. İki güzel, iki çirkin, iki zeki, iki ahmak daima uygun bir çift teşkil edemezler⁴³². Bu ayniyette⁴³³ bir *affinité*⁴³⁴, nasıl söyleyeyim bir kaynaşma olmaz. Âlim bir koca, karşısındaki kadının muhazaratını⁴³⁵ zayıf görür. Dinlemek istemez. Daima kendisini dinletmeye bakar.

Sonra zevcem, içtimai sanat ve sanat için sanat zeminine girerek uzun bir bahis tutturdu.

Onun bu açıkça itirafı önünde benim içimden bir hiddet damarı koptu. Ne demek? Bana bir koca diye değil, âdeta edebî dırdır dinletmek için varmış...

İnsan herhangi bir bahsi anlamak isterse kitabına müracaatla merakını halle uğraşabilir. Lakin böyle öğrenmek arzusunda olmadığımız birtakım karmakarışık malumatı zihnimize cebren⁴³⁶ doldurma kalkarlarsa sıkılırsınız.

Ben bir zevce istedim. Muallime⁴³⁷, mürebbiye⁴³⁸ değil... Niçin itiraf etmeyeyim? Mütalaa ile, tettebbuyla⁴³⁹ aram pek hoş değildir. Ne olursa olsun kütüphane karıştırmaktan zevk almam. Tabiat bu

429 eşsiz

430 denk

431 bilen

432 oluşturmak

433 aynılık

434 ilgi

435 unutulmayan, yeri ve zamanı geldikçe tekrarlanan edebî, tarihî fıkralar, hikâyeler, latifeler veya ilimle, fenle ilgili bilgiler

436 zorla

437 bayan öğretmen

438 bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın

439 araştırma

ya, ömrümde beş altı yüz sahifelik⁴⁴⁰ kitap okuduğumu bilmiyorum. Hele ciddi eserlerden boğulurum.

Zevceme karşı kalbimde tuhaf bir husumet⁴⁴¹ peyda oldu. Bana koca niyetine değil, bir çömez bulmak için varmış. Bu malumatlı⁴⁴², dirayetli⁴⁴³, muhakemeli⁴⁴⁴, mülahazalı⁴⁴⁵ kadını aldatmak, zekâca ona tefevvuk etmek⁴⁴⁶ sayılmaz mıydı? Ben cahil, o âlim... Bana bu suretle yenildikten sonra onun ilmi kaç para eder?

Karıma olan ilmî⁴⁴⁷ mağlubiyetimi⁴⁴⁸ bu cihetten gizli bir galebe⁴⁴⁹ ile tehvine karar verdim. Onu bayağı karılar ile aldatacaktım. Yine elleri, tabanları çatlak, bulaşık bezi gibi kokan hizmetçi kızlar gözümde tütmeye başladı.

Böylelerine tenezzül ettikten sonra her yerde birkaçını elde etmek kabildi. Lakin babamın evindeki Züleyha'dan canım yanmış olduğu için kayınpederim nezdindeki⁴⁵⁰ hizmetçi kızların mahremiyet-i sevdâlarına⁴⁵¹ sığınmaktaki tehlikenin büyüklüğünü anlıyordum.

Hariçte istediğim kadar hovardalık edebilirdim. Fakat kendisini en küçük bir şüpheye düşürmeksizin bu çapkınlığı karımın gözü önünde yapmak istiyordum. İşte asıl çapkınlık buna denir... Onun edebî galebesine karşı o zaman tamamiyle öcümü çıkarmış olacaktım. Erkeğin cahili kadının âliminden daha akıllı olduğunu ispat edecektim...

440 sayfa

441 düşmanlık

442 bilgili

443 dirayeti olan

444 akıl yürüten

445 düşünceli

446 üstün gelmek

447 bilimsel

448 yenilgi

449 üstünlük

450 yan

451 sevda mahremiyeti

Her evde aile azasının⁴⁵² zihniyetlerine, ahlaklarına, terbiyelerine, tıynetlerine, hırslarına göre birtakım dalavereler döner... İşe başlamazdan evvel hanede olan biten gizli maceraları mümkün mertebe keşfe uğraşmam lazımdı.

Bir kayınbiraderim vardı. Halis Didar Bey... Tamam kafasının üzerinde fırıl fırıl sevda değirmeni dönen bir çağda... Süse, nizam⁴⁵³ merakı ziyade... Erkek olmasına rağmen hemşiresinin⁴⁵⁴ mütalaa merakından bunda nebze⁴⁵⁵ yok... Havai⁴⁵⁶ bir çocuk... Zayıf, kansız, sinirli bir şey... Mevzun⁴⁵⁷ endamı; uzun, sayedar⁴⁵⁸ kirpikli, çekik, cazip siyah gözleri var. Delikanlıların yüzlerinde gönül macerası arayan kızlar, buna karşı bihis⁴⁵⁹ kalamazlar.

Halis Bey, işsiz güçsüz, hemen serseri dolaşır durur. O yaş-takiler için işsizlik tehlikelidir. Çünkü boş kalan bütün dimağ ve uzviyetlerini⁴⁶⁰ sevda zapt eder...

Bu çocuğun müşkül bir meselesinin halli ile uğraşır gibi ekseriya dalgın duran gözlerinde bazı bazı kalbinde yanan ateşin şerareleri⁴⁶¹ saçıldığını görüyorum. Hiç şüphesiz seviyor... Ama kimi? İşte bu meçhulün⁴⁶² keşfi lazımdı...

Bir de baldızım var. Zevcemin küçüğü... Ziba Didar Hanım... Kardeşlerinin içinde en güzeli. Samur kaşlı⁴⁶³, biraz şehla⁴⁶⁴ gözlü, boylu poslu, gürbüz bir kız... Bunda ablası gibi edibelik merakı yok. Vakıa⁴⁶⁵ biraz roman meraklısı... Yazmak hevesi göstermeksi-

452 üye

453 ahenk

454 kız kardeş

455 az şey

456 uçarı

457 biçimli

458 gölgesi olan

459 hissiz

460 organizma

461 kıvılcım

462 bilinmeyen

463 kaşları kumral, yumuşak ve gür olan

464 kusurlu sayılmayacak kadar hafif şaşı

465 gerçi

zin okur. Giyinin kuşanır. Sinema, tiyatro, gezme, eğlenmeden başka bir şey düşünmez.

Bu kızın da ya bir âşığı var. Yahut onu aramakla meşgul... İşte bu da halli icap eden bir mesele...

Sonra kayınpederim Didar Bey'in *psikoloji*'si de tetkike⁴⁶⁶ şayan⁴⁶⁷... Yaşı altmışı geçkin. Fakat henüz kanlı canlı, birçok hususlarda gençlikten hevesini alamamış gibi görünüyor. Sakalını bıyığını o kadar itina ile boyar ki ben o ailenin içine girdim gireli bir tek kılının akını seçtirmek gibi küçük bir ihmaline⁴⁶⁸ tesadüf edemedim.

O yaşta bir adam senelerden beri boya kullanıyorsa buna bir ihtiyat⁴⁶⁹ manası verilebilir. Hayatın o merhalesine⁴⁷⁰ varmış bir ihtiyarın beyaz kıllarını birdenbire kararttığını görürseniz onun gönlünde bir taze kadına genç görünmek hevesi uyanmış olduğunu anlayınız...

Kayınpederim bu iki nevin hangisindedir? Ben geldim. Onu kurum⁴⁷¹ gibi boyalı buldum. Bu zatın da hâlini tetkikten şüphesiz çok şeyler öğreneceğim.

Şimdi ailenin mühim azasından bir kayıinvalidem Nuriye Hanım kaldı ki onun da tetebbuu zor bir keyfiyet değil... Çünkü bu hepsinden saf, hepsinden sade ruhlu bir kadın... Zevcinden ancak yedi sekiz yaş kadar küçük. Fakat tuvalet⁴⁷² itibarıyla ondan çok ihtiyar... Saçlarını bembeyaz ketenleştiren senelerin biaman⁴⁷³ faaliyetlerine karşı beyhude⁴⁷⁴ mücadele kaydında değil... Onda tabiatın bahar ve hazanındaki⁴⁷⁵ renklerin mensup oldukları mevsimler

⁴⁶⁶ inceleme

⁴⁶⁷ değer

⁴⁶⁸ savsaklama

⁴⁶⁹ alışkanlık

⁴⁷⁰ aşama

⁴⁷¹ ocak bacalarında biriken veya çevrede savrulan kalın is

⁴⁷² yıkanma, giyinme, süslenme, taranma işi

⁴⁷³ amansız

⁴⁷⁴ yararsız

⁴⁷⁵ sonbahar

ile ahenkarlıklarına⁴⁷⁶ kail⁴⁷⁷ bir filozof tevekkülü⁴⁷⁸ var... Ağaranı karartmaya, buruşanı düzeltmeye uğraşmakla hayatta gerisin geriye kat-ı menzil⁴⁷⁹ kabil olamayacağımı kocasından ve o kabîl⁴⁸⁰ şaşkınlardan daha iyi biliyor. Beyfendinin gençlemek merakını gönlünde kaynatan hisse de vâkıf⁴⁸¹... Bazen çocuklarına öfkelendiği zaman şöyle haykırırdı:

— Oğlum, kızım hanginize meram anlatayım⁴⁸²? Bu evde benden ihtiyarı yok... Ben yalnız sizin değil, bu ak saçlarımla pederiniz beyfendinin de validesiyim...

VII

Erenköyü'nde çam ve diğer nevi ağaçlarla küçük bir orman hâlini almış geniş bir bahçenin ortasına mebni⁴⁸³, oldukça muntazam⁴⁸⁴ döşeli büyük bir köşkte oturuyoruz.

Bize komşu kiralık bir köşk var. Birkaç senedir boş duruyormuş. Bir akşam eve geldim. Üstümü soyunurken zevcem:

— Bey... Bahçesi bahçemize bitişik kiralık köşk bugün tutuldu...

Biraz taaccüple⁴⁸⁵ karıma bakarak:

— Tutulsun... Bize ne?

— Öyle demeyiniz... Fena komşu gelirse çok rahatsızlık oluyor...

— Adam sen de, fena olup da bize ne yapabilir? Bahçemiz ayrı... Kapımız ayrı... Bacamız ayrı...

⁴⁷⁶ ahenklilik

⁴⁷⁷ inanmış

⁴⁷⁸ herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma

⁴⁷⁹ menzil boyu

⁴⁸⁰ türlü

⁴⁸¹ bilen

⁴⁸² derdini anlatmak

⁴⁸³ bina olunmuş

⁴⁸⁴ düzgün

⁴⁸⁵ şaşma

— Başınıza gelmemiş de bilmiyorsunuz. O köşkün yüzünden bizim bir çekmediğimiz kalmadı. Terbiyesiz insanlarla başa çıkılmıyor... Bizim ağaçlarda meyve, bağda üzüm bırakmadılar. Uşakları bizim hizmetçi kadınlara alenen⁴⁸⁶ sarkıntılıkta bulundular.

— Ey daha?

— Kendi kapılarından işlemez oldular. İstasyona kestirme diye bizim bahçeyi yol yaptılar. Hep buradan gelip giderlerdi. Duvar, kapı, tel örgü, ihtar⁴⁸⁷, kavga hiçbir şey kâr etmedi. Hele o köşkte cereyan eden son vaka... Of, aklıma geldikçe sinirlerim gerilir!

Zevcem sustu. Uçuk beniz⁴⁸⁸ ile gözlerini boşluğa dikti. Vaka nazarı önünde tekrar canlanıyormuş gibi bir iki ürperti geçirdikten sonra beni omuzlarımdan tutarak yatak odamızın geniş penceresi önüne götürdü. Kiralık evin tamam bize mukabil⁴⁸⁹ gelen panjurları kapalı bir odasını ağaçların arasından göstererek:

— Osman Sadık Bey, karısı Raife'yi işte bu odada öldürdü.

— Niçin?

— Eliyle yakaladı da...

— Oh, ne vahşet!

— Filvaki⁴⁹⁰ vahşet! Fakat başka türlü ne yaparsın?

— Ne yapacağım? Boşarım. Karı öldürülür mü?

— Öldürülmeye müstahak⁴⁹¹ olunca pekâlâ öldürülür...

— A, ne garip hâl! Ben erkekliğimle böyle ağır bir macerada kadını müdafaaya⁴⁹² çalışıyorum. Sen hanımcığım, kadınlığınla

⁴⁸⁶ açıkça

⁴⁸⁷ uyarma

⁴⁸⁸ yüz

⁴⁸⁹ bir şeyin karşısında bulunan

⁴⁹⁰ gerçekten

⁴⁹¹ layık

⁴⁹² savunma

erkeğin vahşetini mazur görüyorsun⁴⁹³... Bu ne makûs⁴⁹⁴ muhake-me⁴⁹⁵!

— Doğru düşünmek icap edince nazarımdan kadınlık, erkeklik kalkar... Önümde yalnız hakikat kalır...

— Öldürmek doğru düşünmek midir?

— Evet...

— Senin kadar tetkik, tetebbu ve mütalaam yok ama ta taş dev-rinden beri erkek, kıskançlığı uğruna kadını öldüregelmiş, öldüregi-diyor. O vahşet zamanlarıyla bu yirminci asrın hiç farkı olmayacak mı?

— Olacak... Olmuştur... Ve her gün daha ziyade oluyor. Lakin zevcini aldatan kadına mücazat⁴⁹⁶ istemez mi?

— Öldürmek vahşeti ne olacak? Terk etmek kâfi değil mi?

— Kadın kocasını sevmiyorsa terk etmek ona bir ceza olabilir mi?

Son derece hür fikirli, asri bir koca tavrı takınarak cevap verdim:

— Birbirine hıyanette bulunan karı kocalar için ölüm cezası bu asırda çok ağırdır. Bu usul⁴⁹⁷ taammüm etse⁴⁹⁸ emin ol meydana sağ zevç zevce kalmaz...

— Demek fikrince dünyada birbirini aldatmayan karı koca yok gibidir?

— O kadar da ileri gitmiyorum lakin...

— Ey lakin? Ben seni aldatsam günahım tebeyyün ettiği⁴⁹⁹ günü beni affeder misin?

— Affederim demiyorum... Fakat öldürmem...

⁴⁹³ hoş görmek

⁴⁹⁴ kötü

⁴⁹⁵ yargılama

⁴⁹⁶ cezalandırma

⁴⁹⁷ yöntem

⁴⁹⁸ yayılmak

⁴⁹⁹ ortaya çıkmak

— Erkek değilsin...

— Kuru sözden bir şey çıkmaz ya... Sabiha ben seni aldatmış olsam ne yaparsın?

— Öyle bir şey yaparım ki öldürmek onun yanında bayağı bir hareket kalır!

— Bana merak verdin...

— Tecrübe et...

— Allah esirgesin! Karıcığım maksadım latifeden⁵⁰⁰ başka bir şey değil... Ah, fakat!

Sustum. Karım son kelimelerimi tekrar ederek:

— Ah fakat?

— Ah fakat beşerin bu ebedî zaafına⁵⁰¹ karşı niçin bu kadar bi-rahm⁵⁰², şiddetli davranıyorsun?

— Çünkü aldatmak ve aldanmaktan nefret ederim... Bir kadın kocasını, keza⁵⁰³ bir koca karısını sevmiyorsa açıktan açığa söylemeli. Şeri⁵⁰⁴ ve kanuni⁵⁰⁵ surette birbirinden ayrılmalıdırlar... Aldatmak kepazece⁵⁰⁶ bir cinayettir... Karı kocalığın izzetinefsine⁵⁰⁷ bundan büyük, bundan müellim⁵⁰⁸, bundan müthiş yara açılmaz...

— Zekâ, tettebbu ve mütalaaca memleketimizde seviyesi yüksek bir kadınsın Sabiha... Lakin hilkatte⁵⁰⁹ hercailiğin tabîat-ı sâniye⁵¹⁰ hükmünde bulunduğunu hiç nazarıdikkate almayarak⁵¹¹ bu

⁵⁰⁰ şaka

⁵⁰¹ düşkünlük

⁵⁰² acımasız

⁵⁰³ aynı biçimde

⁵⁰⁴ İslam hukukuyla ilgili

⁵⁰⁵ yasal

⁵⁰⁶ kepazeğe yakışır

⁵⁰⁷ öz saygı

⁵⁰⁸ üzücü

⁵⁰⁹ yaradılış

⁵¹⁰ ikincil huy

⁵¹¹ göz önünde bulundurmamak

sadâkat-i zevciyye⁵¹² bahsinde büyük ananın büyük anası gibi düşünüyorsun...

— Evet, öyle düşünürüm. Ve yerden göğe kadar da hakkım vardır. Benim nazarımda nikâh demek müteakabil sadakate söz vermek demektir... Bu sadakatte devam edemeyecek kadar hercaimeşrep⁵¹³ olanlar kendi zaaflarını bilip böyle ağır taahhüt⁵¹⁴ altına girmemeli dirler...

Karı koca karşı karşıya yine sustuk. Aramızdaki bahis sıkıcı bir sükûtun dalgalarıyla örtüldü. İkimiz de mülâhazalarımızın⁵¹⁵ ondan öteye olan kısımlarını birbirimizden gizlemek ister gibi kendi hislerimize rücuyla⁵¹⁶ düşünüyorduk.

Sabiha'yı aldatmak kolay bir keyfiyet olmadığını anladım. Seni aldattırsam ne yaparsın sualime karşı gözlerini üzerime açıp da “Öyle bir şey yaparım ki öldürmek onun yanında basbayağı bir hareket kalır!” mealinde⁵¹⁷ verdiği cevabın her kelimesi kulaklarım da hâlâ çın çın çınılıyordu. Acaba ne yapacaktı? Bu bana o kadar merak oldu ki... Karım ne derse desin... Ondandır daha hoş gidecek bir kadınla zevce aldatmaktaki lezzetin büyüklüğünü benimle beraber tasdik etmeyecek⁵¹⁸ hiçbir munsif⁵¹⁹ koca tasavvur edemem... “Haram tatlıdır.” sözündeki isabeti kim inkâr edebilir? Buna zevce hanımlar gücenmesinler. Hakikat söylüyorum.

Bu hakikate muteriz⁵²⁰ çıkacak hanımlar olursa onları iki kelime ile iskât edebilirim⁵²¹. Erkeklerin bu tasdikini⁵²² kabul etmiyorlarsa bu lezzetin büyüklüğünü yine kendi nevelerine mensup cinsi-

⁵¹² karı kocalık sadakati

⁵¹³ havai, sebatsız ve kararsız yaradılışlı; gönül işlerinde vefasız olan kimse

⁵¹⁴ üstlenme

⁵¹⁵ düşünce

⁵¹⁶ geri dönme

⁵¹⁷ anlam

⁵¹⁸ onaylamak

⁵¹⁹ insafli

⁵²⁰ itirazcı

⁵²¹ susturmak

⁵²² onaylama

latiften⁵²³ sorsunlar. Çünkü bu arzi⁵²⁴ Kevser'den bir yudum tatmak için müntakim⁵²⁵ bir zevcin revolveri⁵²⁶ veya kaması⁵²⁷ altında can vermeyi göze aldırın zevceler bu tehlikeye hangi telezzüzün⁵²⁸ sevkiyle atılıyorlar?

VIII

Ertesi günü köşke manda arabalarıyla eşya taşımıyor, biz de Sabiha'yla pencereden seyrediyorduk. İçinde cinayet olan odanın panjurları açılmış, camları siliniyordu.

O muvahhiş⁵²⁹ hatıranın zihninde tecdidyle⁵³⁰ zevcem kaşlarını çatarak:

— İşte o gece de bu panjurlar böyle açılmıştı! Raife al kanlar içinde pencereden sarkarak sevgilisine bağıriyordu: Hüsnü ben ölüyorum... Sen kaç!

Odanın içi kuvvetli lambalarla gündüz gibi aydınlıktı. Kendi ölürken hâlâ âşıkının halasını⁵³¹ düşünen bu kadının nameşru⁵³² sevdası, müntakim kocayı bütün bütün çıldırttı... Elinde revolverle bahçeye saldırdı. Kimse üzerine varamıyordu. Gecenin karanlığını vızır vızır kurşunlarla deldi. Fakat Hüsnü'ye yetişemedi. Zevcesinin âşığı, Raife'nin son dakikada kanlara bulanmış aşkını kalbinde götürerek kaçtı. Biz burada bir ev halkı pencerelerin arkasında teesürden titreyorduk. Çok geçmeden zabıta, müddeiumumi⁵³³ yetişti. İhtilaçlar⁵³⁴ içinde sönen kadının ağzından pek az söz alabildiler...

— Günahkârlar nasıl olmuş da yakalanmışlar?

523 güzel, alımlı, hoş giden kadın

524 sunulmak için olan

525 intikam alan

526 altıpatlar

527 silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak

528 zevk alma

529 ürkütücü

530 yenileme

531 kurtuluş

532 yasal olmayan

533 savcı

534 çırpınma

— Zevç hayli zaman evvel işi sezinlemiş. O gece zevcesine pek mühim bir işi bulunduğundan bahis ile köşke gelmeyeceğini söylemiş... Berikiler bu fırsatı ganimet⁵³⁵ bilerek o akşam birleşmişler...

— Hanımcığım... Bilmem kaç sene evvel vuku bulmuş bu karı koca cinayetinin tahatturu⁵³⁶ hâlâ dehşetten rengini kaçırıyor da yine bu nevi sadakatsizliklerin ölümle cezalandırılması vahşetini müdafaa ediyorsun...

— Bir şeyin müthiş olması doğruluğuna mâni⁵³⁷ değildir. Ben doğruyu müdafaa ediyorum... Meseleyi ne kadar oradan buradan dolaştırırsanız benden alacağınız cevap hep budur...

Ben iddiamda ısrar etmedim. Zevcem de besbelli bahsi değiştirmek için:

— Birkaç senedir köşk boş duruyor. Bu cinayetten dolayı adı uğursuza çıktığı için kimse kiralamaya cesaret edemiyordu. Bu cesur kiracılar nasıl adamlar acaba?

Zevcem bir hizmetçi kız çağırarak sordu:

— Servinaz, bu uğursuz köşke taşınanların kim olduklarını öğrenebildiniz mi?

Servinaz, kirli, esmer ve sivrisinek yeniğiyle sivilceler dökmüş bacaklarının açıklığından utanır gibi mavi önlüğü altında biraz büzülerek cevap verdi:

— Oradan bize bir hizmetçi kadın geldi. Tulumbaları bozukmuş. Kuyudan su çekmek için de kovaları yokmuş... İki kova istedi. Verdik.

— Ey sonra?

— Sonra efendim, bizim Muhsine Kadın'ın hiç ağzı durur mu? “Sizin beyefendiye kim derler?” diye sordu. O da “Bizim beyefendi meşhur adamdır. Sarığı yoktur ama çok okumuştur. Müderris⁵³⁸ Hürrem Bey derler... Büyük mekteplerde ders okutur. Kitap yazar.

⁵³⁵ bir rastlantı sonucu ele geçen kazanç veya imkân

⁵³⁶ hatırlama

⁵³⁷ engel

⁵³⁸ ders veren profesör

Gazetelere bentler⁵³⁹ gönderir... Onu İstanbul'da bilmeyen yoktur. Siz tanıyorsunuz musunuz?" dedi. Biz de "Biz kitap okumasını bilmiyoruz. Beyi tanıyamadık." cevabını verdik.

Zevcem hizmetçi kızın bu saffetine⁵⁴⁰ gülerек:

— A, meşhur Hürrem Medârî Bey, dedi.

Sonra bana dönerek ilave etti:

— Şadan, bilmedin mi?

Ben biraz müteredit⁵⁴¹ cevap verdim:

— Bildim.

— Onu hangi eseriyle tanırsın bakayım?

— Doğrusunu istersen hiçbir eserini okumadım. İsmi şurada burada işitirim...

— Gazetelerdeki makalelerinden de hiçbirini okumadın mı?

— Doğrusu hayır...

— Türk olup da Hürrem Medârî'nin hiçbir satırını okumamış bulunmak, bu hayretten ziyade teessüfe⁵⁴² seza⁵⁴³ bir şeydir...

— Ben gazetelerde ne hikâye okurum ne makale... Yalnız havadis ararım... Bazen Hürrem'in yazılarına tesadüf ederim. En kısası on iki punto ile dört sütundan ziyadedir. Satırlar Fransızca, Almanca, İngilizce kelimeler ile çiçek çıkarmışa benzer. Bu efendi hangi lisandan yazdığını galiba kendi de bilmez... Öyle en çetin lügatle donanmış o dört sütunun karşısında başım döner. Gazetenin sahifesini hemen çeviririm...

— Hürrem bir allamedir⁵⁴⁴. Elbette öyle yazacak...

— Allame midir? Ayıp değil a, bu kelimenin manasını bilmiyorum! Bu allame İstanbul'da nasıl yetişir? Bu, Langa bostanlarında

⁵³⁹ gazete yazısı

⁵⁴⁰ arılık

⁵⁴¹ çekingen

⁵⁴² acınma

⁵⁴³ yaraşır

⁵⁴⁴ çok ve derin bilgisi olan

biter bayır turpu gibi bir şey midir? Yoksa Sivriada'daki istiridye tarlasında mı neşvünema⁵⁴⁵ bulur?

— Oh Şadan, gücenirim söyleme! Memleketimizin erbâb-ı dânişi⁵⁴⁶ hakkındaki bu istihfafına⁵⁴⁷ tahammül edemem.

— İstihfaf değil... Bilmiyorum dediğime inan ve bana anlat allame nedir? Bunun bir beratı var mıdır? Bu nereden istihsal olunur⁵⁴⁸? Fatih'in Karadeniz Kapısı Medresesinden mi? Bizim Darülfünundan⁵⁴⁹ mı? Avrupa'dan mı? Koynunda böyle bir ilim hücceti⁵⁵⁰ olmayan bir kimse kendine nasıl allame dedirtiyor? Bizde halk o kadar saf, allamelerimiz o kadar cesur ki söylenen şeyde mana aramak kimsenin aklına gelmiyor... Birine allame, hakim⁵⁵¹, mütebahhir⁵⁵² gibi bir lakap takınız. Bu unvan derhâl şehrin dört köşesinde kampana⁵⁵³ gibi çınlar. Ve öyle bir raddeye gelir ki bu vasfı herkesin ağzından işite işite o zavallı adam da kendinin tebahhuruna⁵⁵⁴ inanmakta muztar kalır⁵⁵⁵... Zannıma göre allameler, hakimler bizde böyle yetişir. Bu muhteşem unvan zuhurideki⁵⁵⁶ Pişekâr'ın içi olmayan samur kürküne⁵⁵⁷ benzer...

— Canım yüzünü görmeden, bir kitabını okumadan, bir sözünü işitmeden Hürrem Bey aleyhindeki bu tuğyanı⁵⁵⁸ nedir?

— Böylelerine kızarım.

— Neden?

⁵⁴⁵ gelişme

⁵⁴⁶ ilim sahipleri

⁵⁴⁷ küçümseme

⁵⁴⁸ elde edilmek

⁵⁴⁹ üniversite

⁵⁵⁰ belge

⁵⁵¹ bilge

⁵⁵² geniş, derin bilgisi olan

⁵⁵³ çan

⁵⁵⁴ bir şeyin derinine dalma, bir konuda uzman olma

⁵⁵⁵ çaresiz kalmak, mecbur kalmak

⁵⁵⁶ orta oyununda taklitçi

⁵⁵⁷ sansar veya sincap derisinden yapılan kürk

⁵⁵⁸ taşma, coşma

— Sahte vakardırlar⁵⁵⁹ da onun için... Kalp⁵⁶⁰ âlimdirler de onun için...

— Hakiki âlim nasıl olur?

— Bu memlekette bir tanesine tesadüf edemedim ki nasıl olacağını bileyim... Hanım, yalan söylemiyorum. Ben içimizde öyle tarih muallimleri bilirim ki Osmanlı padişahlarını sırasıyla sayamazlar. Öyle hesap hocaları tanırım ki vallahi kerrat cetveli⁵⁶¹ ezberlerinde değildir. Fakat gazetelerde riyâziyyât-ı âliyeden⁵⁶² bahsederler. Mübteda⁵⁶³ ile haberden bihaber ediplerimiz doludur. Çoğunun üzerinde hoca hakkı yoktur. Kataloglarda, kitapçı camekânlarında isimlerini görüp de kendi kendilerine tederrüs ettikleri⁵⁶⁴ rastgele kitaplar ile allameleşen⁵⁶⁵ hodayinabit⁵⁶⁶ münevverlerdir⁵⁶⁷. Mektepsiz⁵⁶⁸ yetişmek harikası yalnız bize mahsustur. Ben cehlimi⁵⁶⁹ itiraf ediyorum. Bir şey bilmem. Fakat âlimlik taslayan cühelaya tutulurum. Daima koltuklarının altında birkaç iri cilt taşımadan sokağa çıkmayan öyle ukalamız vardır ki sırası gelince kendilerini Schopenhauer’a, Nietzsche’ye benzetmekte hiç fırsat kaçırmazlar... Fakat o büyük kafalara lafla müşabehet⁵⁷⁰ iddiası gülünç değil, acıklı bir şeydir. “Onlarla boy ölçebilmek için şimdiye kadar memleketin irfan tarlasına saçtığınız fikir tohumları ne mahsul⁵⁷¹ verdi? Hani eserleriniz?” denildiği zaman bu mübarekler ne varlık gösterebilecekler? Güve yemiş eski kitaplarımız olmasa kütüphanelerimizin

⁵⁵⁹ ağırbaşlılık

⁵⁶⁰ sahte

⁵⁶¹ çarpım tablosu

⁵⁶² yüce matematik bilgisi

⁵⁶³ isim cümlelerinde fâil durumunda bulunan kelime veya kelime öbeği

⁵⁶⁴ ders almak

⁵⁶⁵ çok bilgili hâle gelmek

⁵⁶⁶ eğitim görmemiş

⁵⁶⁷ aydın

⁵⁶⁸ okulsuz

⁵⁶⁹ bilgisizlik

⁵⁷⁰ benzeşlik

⁵⁷¹ eser

rafları tamtakır⁵⁷² duracak, cinnetle tımarhaneyi şereflendirmiş olduğu için bütün darüşşifa⁵⁷³ namzedi⁵⁷⁴ muvazenesizlerin⁵⁷⁵ Nietzsche ile karabetleri⁵⁷⁶ muhik⁵⁷⁷ görülecekse o başka... Bizde Fraşerî Sami Bey merhumdan⁵⁷⁸ başka ciddi, sebatkâr⁵⁷⁹ *ansiklopedik*⁵⁸⁰ bir adam yetişmemiştir. Milletın kütüphanesinde koca koca ciltlerini sıralamaya muvaffak olan yalnız işte o büyük zattır. Mektepte hocam bana “Şemsettin Sami Bey’in ruhuna rahmet okumadığım gün yok gibidir. Çünkü ne vakit kalemi elime alsam merhumla istişare-den⁵⁸¹ vareste kalamam⁵⁸².” derdi. Şimdikiler iddiacı⁵⁸³, makaleci, konferansçı... Kadınnineme de bir kürsü veriniz de dinleyiniz bakınız size neler söyler...

— Oo, Şadan hakikaten ileri varıyorsun! Bugüne kadar böyle bahislerde senin bu derece hararetlendiğini⁵⁸⁴ hiç bilmiyorum... Şimdikilerin üzerine de bu kadar göz yumma... Nankörlük lazım değil! Halûk Firdevsî Bey’in koskoca cild-i felsefesini⁵⁸⁵ inkâr mı edeceksin?

— Ben böyle şeylerle meşgul olmam. Bu felsefe kitabından bir yerde bahsediyorlardı. İşittim. Arap’ın ne kadar çürümüş lügati⁵⁸⁶ varsa buna doldurulmuş. Eğer her satırın arasında metni muvazzah⁵⁸⁷, müfessir⁵⁸⁸ Fransızca ibareler olmasa kitaptan mana çı-

572 bomboş

573 sağlık yurdu

574 aday

575 dengesiz

576 yakınlık

577 haklı

578 rahmetli

579 sebatlı

580 her konuda biraz bilgi sahibi olan

581 danışma

582 bir şeyi yapıp yapmamakta özgür bırakılmak

583 iddiasında haksız da olsa direnen

584 coşmak

585 felsefe cildi

586 söz

587 açık

588 izah eden

karmak mümkün olamayacağını söylüyorlardı. Hâlbuki Türkçeyi Fransızca ianesiyle⁵⁸⁹ anladıktan sonra Frenkçede bu gibi eserlerin kıtlığı mı var? Fransızca bilenler bu eserden müstağnidirler⁵⁹⁰... Bilmeyenler ise nasıl anlaşılar?

— Bey bugün yaman bir münekkit⁵⁹¹ oldun. Kitap sevmediğin için yazanlara atıp tutmaktan zevk alıyorsun... Lakin ne olursa olsun Hürrem Medârî Bey'in bu komşuluğundan memnun değil, âdetâ bahtiyarım⁵⁹².

— Memnuniyetinin neden böyle bahtiyarlık mertebesine vardığını pek anlayamadım.

— Yani başımıza şöyle böyle bir kiracı geleceğine böyle bir dâhi⁵⁹³ ile komşu olmak elbette şerefli bir şeydir...

— Hah, hanım dur! Kelimeyi yakaladım.

— Hangi kelimeyi?

— Dâhi kelimesini...

— Hürrem Medârî Bey'e demedikten sonra bu memlekette kime dâhi diyeceğiz?

— Tabii sana değil... Bana hiç değil... Açlıktan nefesleri kokaarak bakir zeminler, büyük kelimeler, işitilmedik sözler, nazik kafi-yeler arayan saz benizli, avare hisli şairlere de değil...

— A beyim! Bu gençlerin arasında cidden dâhileri var... Bunların bazı şiirlerini o kadar beğeniyorum ki...

— Hayır, yalnız senin beğenmenle kimseye bu yüksek unvan verilemez... Bunlarda dehâet⁵⁹⁴ değil, on paralık akıl yok. Çünkü şu zamanda arabacılık şairlikten ziyade kazanıyor. Ve daha muteber⁵⁹⁵ sayılıyor. Ve yine çünkü zamanımızda bir şair mecmûa-yı eşârını⁵⁹⁶

⁵⁸⁹ yardım

⁵⁹⁰ ihtiyaç ve eksiklik duymayan

⁵⁹¹ eleştirmen

⁵⁹² mutlu

⁵⁹³ olağanüstü yeteneği ve yaratıcı gücü olan kimse

⁵⁹⁴ dâhilik

⁵⁹⁵ itibarı olan

⁵⁹⁶ şiirler dergisi

bir tabiye⁵⁹⁷ götürdüğü vakit kitapçı büyük bir eda ile kâğıtsızlıktan, tabın⁵⁹⁸ fazla masarî⁵⁹⁹ ve külfetlerinden bahis ile kafa tutuyor... Bastırılmak için getirilen eserleri bedava bile kabul etmiyor. Fakat bugün Eminönü'nden Hobyar'a bir araba sorduğu vakit, müşterinin zararına emanetin⁶⁰⁰ tayin ettiği fiyatların fahişliklerine⁶⁰¹ rağmen herif cevap vermek tenezzülünde bile bulunmayarak başını öteye çeviriyor... Arabacılar, hamallar, şairlerden çok müstağni⁶⁰² ve tok...

— Şairlerin, ediplerin kıymetlerini tayin için bula bula bu mikyası⁶⁰³ mı buldunuz?

— Dur hanım! Dur! Ortada bir dâhi sözü var, güme gitmesin...

— Dinliyorum...

— Bizim Türk üdebasının⁶⁰⁴ çoğu kendilerini dâhi sanırlar. Hamakatimize kanaat getirmediyse nefsimiz hakkındaki bu hüsnüzanımız fena bir şey değil lakin ne yapayım ki kendini dâhi sanmak kadar belahete⁶⁰⁵ parlak bir numune⁶⁰⁶ olamaz. Bizde edipler hep dâhi, ilk hikâyeler şaheserdir.

— Aman bey, bugün ulu orta yürüyorsun! Her çirkin kadın kendini güzel sanmak zaafına mağluptur. Evet, hakkın var... Çok buldalalar da kendilerini dâhi zannederler. Lakin Hürrem Medârî Bey bu nevilerden değildir...

— Ay neden?

— İspatı üstünde...

— Nedir? Söyle...

⁵⁹⁷ yayımcı

⁵⁹⁸ bası

⁵⁹⁹ giderler

⁶⁰⁰ belediye

⁶⁰¹ aşırı olma durumu

⁶⁰² doygun

⁶⁰³ ölçek

⁶⁰⁴ yazarlar

⁶⁰⁵ alıklık

⁶⁰⁶ örnek

— Bak kaç senedir şu köşk boş duruyordu. Uğursuz diye kimse tutmaya cesaret edemiyordu... Böyle batıl⁶⁰⁷ zanları çığneyecek ayakların üstünde Hürrem’ininki gibi ilimle dolu bir kafa lazım...

Sebebini bilmeden Hürrem’e karşı kalbimde bir husumet kayıyordu. Ben aleyhinde atıp tutar iken karım onu müdafaa ettikçe büsbütün coşuyordum.

İlim ile aptallaşıp da küçük dağları biz yarattık gibi insanlığa kafa tutan bu fodullardan⁶⁰⁸ hiç hoşlanmam. Behey adam, neye kuruluyorsun? Senin ilim dediğin nedir? Fezayı⁶⁰⁹ mı ölçtün? Ecele⁶¹⁰ çare mi düşündün? Seni büyük gösteren kendi ilmin değil, etraftakilerin cehlidir.

IX

Yeni kiracıların uğursuz köşke taşınmaları üzerinden bir hafta geçti. Bütün civarı birçok rivayetler sardı. Her semtte dedikodu borsasına benzeyen haneler vardır. Bire on katarlar. Ne işitilmedik koftiler atarlar⁶¹¹. Halk da mübalağalı⁶¹² yalanları ihtiramla⁶¹³ selamlamaya gayetle⁶¹⁴ meyyaldir⁶¹⁵. Çünkü adi lakırdılardan herkes bıkmıştır. Hayretten ağızları açık bırakacak, sinirleri tambura⁶¹⁶ gibi gelecek sözler işitmek isterler... Şairlerimizi yalanın üst perdelerine fırlatan işte avamın⁶¹⁷ mübalağaya⁶¹⁸ bu fevkalade rağbetidir. Bu

⁶⁰⁷ asılsız

⁶⁰⁸ kibirlenen

⁶⁰⁹ gök

⁶¹⁰ hayatın sonu

⁶¹¹ uydurma haber üretmek

⁶¹² abartılı

⁶¹³ saygı

⁶¹⁴ aşırı derecede

⁶¹⁵ eğilimli

⁶¹⁶ Türk halk müziğinde kullanılan, cura, bulgari, çöğür, bağlama gibi telli ve çalgıçla çalınan çalgıların genel adı

⁶¹⁷ alt tabaka

⁶¹⁸ abartma

mübalağakârlığın⁶¹⁹ bizde iki membası⁶²⁰ vardır: Acem⁶²¹ edebiyatı ve tandırname⁶²²...

Sokak kapısının anahtarını bir cebine, tütün tabakasını ötekine yerleştirdikten sonra ev ev dolaşan havadis⁶²³ tellalı çenesi düşük ne kocakarılar vardır. Dişsiz ağızlarına baktırtacak adam ararlar... Allah için söylemeli, o kadar da tatlı anlatırlar ki!

Bunlardan biri Didar Bey'e komşu idi: Lâtife Hanım... Biraz kambur. Çenesinin ucu yukarı, burnunun tepesi aşağı kıvrılmış... Aralarında hemen hemen birbirine çatacak mesafe var gibi duruyorlar. Ferhat ile Şirin'deki cadıya andırır eski tip bir kocakarı... Bunun eline okkalı bir fincan kahve. Ötekine yanmış bir sigara sunduktan sonra artık dinlemeli... Kaplumbağalar deve, sivrisinekler yarasa olur...

Bir sabah Lâtife Hanım köşke gelmişti. Samiler halkası ortasında elinde sigara, kahve anlatıyordu. Sabiha ile biz de hatibeyi⁶²⁴ dinlemeye indik.

Dedikodunun zeminini uğursuz köşkün yeni kiracıları teşkil ediyordu. Lâtife Hanım her yudum kahvenin arkasından çektiği her nefes sigarada gözlerini süzüp sözün balını akıta akıta diyordu ki:

— Uğursuz köşke taşınanlar Mısırlı mı diyorlar? Hasırlı mı diyorlar? Yeni biçim bir laf var... İşte o çeşit karı koca imişler... Beraber Faris'e gidip gelmişler... Herif karısını başka erkeklerden hiç kıskanmamış... Frengistan'da⁶²⁵ fena hayvanın etini yemişler... O zikkımı ziftlenen kocaların havsaları⁶²⁶ genişlermiş... Galiba şimdiki tazeler, kocalarına gizli mizli her ne suretle ise bu etten

⁶¹⁹ abartıcılık

⁶²⁰ kaynak

⁶²¹ İranlı

⁶²² bilgisiz kimselerin inandığı saçma fikirler ve bu fikirlerin yazıldığı sanılan kitap

⁶²³ ilgi ile karşılanabilecek haber

⁶²⁴ güzel söz söyleyen kadın

⁶²⁵ Avrupa

⁶²⁶ zihnin bir şeyi anlama ve kavrama yetisi

yediriyorlar ki karıları ta topuklarından iman tahtasına⁶²⁷ kadar yarı çıplak sokağa çıktıkları zaman beylerin ağızları dilleri bağlanıp bir şeycik söylemiyorlar. Raife de kocasına bu etten yedireydi... Belki ölümden kurtulurdu.

Kayınvalidem Nuriye Hanım biraz çatkın⁶²⁸ bir muaheze tavrıyla:

— Lâtime yine sabahleyin insan eti çiğniyorsun. Ah, dedikodu-yu ne kadar çok seversin!

Lâtime Hanım uzun bir istiaze⁶²⁹ nidasıyla ellerini havaya kaldırarak:

— Rabb'im esirgesin! Dedikodu sevmem. Ödüm kopar. Kadının, ben Allah'tan korkarım. Kendi günahım bana yetişiyor. Bir de el âlemin mundar⁶³⁰ günahlarını yüklenmek istemem... Cenabıhak⁶³¹ günde binbir ayıbımızı görüyor... Yüzümüze vurmuyor... Dedikodu olan yerden ben kaçırım... Gideyim...

Sabiha Hanım validesinin kulağına eğilerek:

— Anne yapma! Rica ederim... Lâtime Hanım'ı söyleyip yeni komşularımız hakkında biraz malumat alalım...

Nuriye Hanım:

— Ben gideyim de kızım siz konuşunuz... Kulaklarım duymasın... Daha buraya dün taşındılar... Bize bir fenalıkları yok... Paris'e gitmişler... Domuz eti yemişler... Kocasını karısını kimseden kıskanmazmış, neme lazım benim! Her koyun kendi bacağından asılacak...

Nuriye Hanım odadan çıkar...

Kocakarı müstehzi⁶³² bir tebessümle gözlerini etrafındakilerin suratlarında gezdirdikten sonra Sabiha'ya dönerek:

⁶²⁷ göğüs kemiği

⁶²⁸ çatık

⁶²⁹ “maazallah” gibi Allah'tan yardım ve iltica talep eden sözlerden biriyle Allah'a sığınma

⁶³⁰ pis

⁶³¹ Tanrı

⁶³² alaycı

— A hayırdır inşallah, bu sabah annene ne oldu kızım? İştittiğimi söylüyorum. Buna insan çekiştirmek denir mi? Bizim ilmimiz yok. Fazlımız⁶³³ yok. Kitap okumuyoruz. Bir şey yapmıyoruz. İştittiğimizi de söylemez isek ne konuşacağız kuzum? Kim bilir ne oldu? Annenin bugün siniri tutmuş... Beybabanı çekiştirsem öyle tatlı tatlı dinler ki!

Sabiha Hanım:

— Sen ona bakma Lâtife Hanımcığım... Bu yeni komşulara dair daha ne duydun? Anlat...

— İnsan insanın şeytanıdır. Bak beni zorla söyletiyorsunuz...

Ben teşvikâr⁶³⁴ bir tatlılıkla kocakarının yüzüne gülerek:

— Söyle... Söyle Lâtife Hanımcığım... Seni dinlemekten o kadar mahzûz oluyorum ki...

Lâtife Hanım büyük bir memnuniyet sırtmasıyla:

— Damat bey, sen de öyle şeytan gibi damarıma girme... Ben özü sözü doğru bir kadını... İçimde kötülük saklayamam... Yalvarana yüzüm tutmaz...

Şadan Bey:

— Anlat kuzum Lâtife Hanım, daha ne duydun?

Kocakarı:

— A neler de neler! Maydanozlu köfteler... Üç gün üç gece anlatsam bitmez...

Ben:

— İşte hep o tatlı ağzına bakıyoruz... Haydi...

Lâtife Hanım:

— Evladım yerinde delikanlısın. {Ağzımın tadını nereden anladın? Ben onu merhumdan başka kimseye tattırmamıştım.}

Ben:

— Allah ağzının tadını bozmasın... O bellidir...

⁶³³ bir kimsede bulunan şahsi kıymet ve meziyet

⁶³⁴ teşvikçi

Kocakarı:

— Âmin! Sizinkini de bozmasın... Kırk bir buçuk kere maşallah, karı koca birbirinize o kadar uygunsunuz ki Rabb'im kem⁶³⁵ nazardan saklasın.

Sabiha Hanım:

— Ey, haydi ya nazlanma!

Kocakarı:

— Sen affet ulu Tanrı'm! İşte beni zorla söyletiyorlar... Hürrem Bey'in karısı Cevher Hanım... Allah'ım affet beni, işittiğimi söylüyorum. Herife âlim, fazıl⁶³⁶ diyorlar. Okumuş adamın yiyeceği halt mı bu? Kocasına hiç bakmazmış. Zavallı adamı hizmetçilerin ellerine bırakmış... Karı yalnız kendi süsünü nizamını, gezmesini tozmasını, eğlenmesini düşünürmüş. Herif bazen kütüphanesine kapanırmış. Burnunu kitapların arasına sokarmış... Haftalarca okumuş... Yazarmış... Karı ötede fink atarmış... Koca böyle yazıp çizip de âleme akıl öğretmeye uğraşacağına başını kaldırsın da ötede karısı ne haltlar yiyor ona baksın... Bu okumuşlar ahlaksız, itikatsız⁶³⁷ oluyorlar... Rabb'imin işine karışıyorlar... Haydi oradan mıymıntı senin ne haddine! Sen bir sivrisineğin bacağına yaratamazsın... Okumuşların nefesleri tesirli olur. Gelsin benim sıvılarımı geçirsin de onun okumuşluğunu anlayayım...

Lâtif Hanım'ı kızdırdık. Coşturduk. Ağızından saçma sapan epeyce lakırdı aldık. Birçok mübalağalı tezyiflerin⁶³⁸ içinde bazı hakikatler de parıldamıyor değildi. Burnu kitaplara gömülü *ansiklopedik* bir koca... Genç, hoppa, oynak, fingir fingir⁶³⁹ bir karı... Böyle komşulara nailiyet⁶⁴⁰, hayalimden geçmeyen büyük bir nimetti. Elbette Hürrem Bey ailesiyle görüşecek, belki de sıkı fıkı

⁶³⁵ kötü

⁶³⁶ erdemli

⁶³⁷ inançsız

⁶³⁸ bir şeyi değersiz, adi, bayağı, aşağılık göstermeye çalışma

⁶³⁹ cilveli

⁶⁴⁰ erişme

dost olacaktık. Adamcağız alafrangameşrep⁶⁴¹ bir filozof... Lâtime Hanım'ın tariflerine tamamıyla masadak⁶⁴² değilse bile hiç şüphesiz karısını horozdan kaçırın takımından da olmayacak... Avrupa'da *jambon*⁶⁴³, *sosis* yemiş olması da pek inanılmayacak bir şey değil... Bakalım bir de tandırname hikmeti tecrübe edelim. Mahut⁶⁴⁴ hayvanın etini yiyende kıskançlık hakikaten azalıyor mu anlayalım.

Bu esnada ancak tutulabilecek kadar bir uç kalmış olan sigarasının son dumanlarını fosurdatan⁶⁴⁵ Lâtime Hanım, pencereden bahçeye bakarak haykırdı:

— İşte! İşte! İşte, karı koca kol kola gezmeye çıkmışlar! Ağaçların altında dolaşıyorlar...

Hep panjurlara yapıştık. Hürrem Bey'in arkasında yakası açık renk ipekli, önü kordonlu, barudi⁶⁴⁶ bir pijama... Saç sakala, sakal bıyığa karışmış koskoca bir Sokrates kafasının ortasında kulaktan takılı gözlüğün iki camı parlıyor... Âlim, kıllarının içinde kaybolmuş küçük burnuyla biraz finolara⁶⁴⁷ da andırıyor... Tüylerini kırtırmaktan tevahhuş eden⁶⁴⁸ filozoflarımızın, şairlerimizin tuvaletsizliği bunda da var. Lakin Hürrem uzaktan görüldüğüne nazaran genç... Yallah yallah⁶⁴⁹ otuz beş... Fazla yok...

Kadının gür saçları bir krep parçası içine torba gibi tıkdıktan sonra etraftan fişkırmış, taşmış... Arkasında hafif bir bluz... Ger-

⁶⁴¹ Avrupai kültürle yaşayan

⁶⁴² uygun

⁶⁴³ tuzlanıp ise tutularak hazırlanmış domuz budu veya kolu

⁶⁴⁴ sözü geçen

⁶⁴⁵ tütün, sigara vb.ni duman çıkararak içmek

⁶⁴⁶ koyu gri renk

⁶⁴⁷ bir tür çok tüylü küçük köpek

⁶⁴⁸ ürkmek

⁶⁴⁹ en fazla

danında⁶⁵⁰, göğsünde altın, inci, kehribar⁶⁵¹, akik⁶⁵² epey şeyler parlıyor. Diz kapaklarını ancak örten bir eteklikten sonra ipek çoraplar arasından teninin taraveti⁶⁵³ seçilen baldırları o kadar mevzun, o kadar tamam letafetinde⁶⁵⁴ dolgun ki çeşm-i çerez⁶⁵⁵ geçinen erkek gözleri için heyecanaver⁶⁵⁶ iki bedia⁶⁵⁷ denmeye seza...

Şimdiki kadınlar kıyafetleriyle ince sak⁶⁵⁸ üzerinde, keisi⁶⁵⁹ uzun, narin, latif⁶⁶⁰ çiçeklere benziyorlar. Cevher Hanım, sapının üzerinde sallanan sümbül edasıyla geziniyordu. Toprağa küçük iskarpinlerinin yalnız sipsivri, incecik, uzun ökçeleriyle⁶⁶¹ mini mini burunları temas ettiğinden bazı çevik hareketlerinde rüzgâr esvabını⁶⁶² yelpirdettiği⁶⁶³ zaman hemen hemen uçacak zannolunuyordu.

Hanımın tıknaz⁶⁶⁴ ve değirmi⁶⁶⁵ yüzü boyalıydı. Etrafı sürme ile ziyade gölgelendirilen gözleri bir çift loş pencereden parlayan mum gibi bir cazibe ile yanıyordu. Bu cazibe kalbimi uzaktan birkaç defa burktu... O bakışların ateşlerini yüreğimde duydum. Sa-

⁶⁵⁰ vücudun omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü

⁶⁵¹ süs eşyası yapımında kullanılan, açık sarıdan kızıla kadar türlü renklerde, yarı saydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürtüldüğünde hafif cisimleri kendine çeken, fosilleşmiş reçine

⁶⁵² kalseduan kuvarsının bir türü olan, yüzük taşı, mühür vb. yapmakta kullanılan, türlü renklerde, yarı saydam, parlak ve değerli bir taş

⁶⁵³ tazelik

⁶⁵⁴ güzellik

⁶⁵⁵ göz çerezi: atıştırılabilir kabildinden göz ucuyla bir güzele bakma

⁶⁵⁶ heyecan veren

⁶⁵⁷ yeni ve görülmedik güzel şey

⁶⁵⁸ sap (bitki)

⁶⁵⁹ çanak (bitki)

⁶⁶⁰ yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan

⁶⁶¹ topuk

⁶⁶² giysi

⁶⁶³ hafifçe sallamak

⁶⁶⁴ toplu

⁶⁶⁵ yuvarlak

dakatsiz gönlümde merâk-ı meyl⁶⁶⁶, mukavemeti⁶⁶⁷ nakabil⁶⁶⁸ bir şiddette idi.

Bir genç servi gibi boylu kadının yanında tüylü, esmer, tımtıkız⁶⁶⁹ kocası bodur meşe manzarası alıyordu. Tamam bizim pence-
renin hizasından geçerlerken Lâtife Hanım kendini tutamadı:

— Aman ya Rabbi, ne günlere kaldık! Cevher midir, cevahir midir? Ne matahtır⁶⁷⁰, şu karıya bakınız! Âlemin dediği kadar yok mu? Bacaklar, kollar, göğüs, ense bütün vücudu tabak gibi meydana... Erkeğin her tarafı kapalı... Tüyden tüsten burnunun ucu bile görünmüyor... Bu ne ters iş! Erkeğin örtünüp de kadının böyle şakayık⁶⁷¹ gibi açılacağı kimin aklına gelirdi? Şimdiki kadın elbise-
leri incecik, tiril tiril bir şeyler... Yaz kış bu kıyafette üşümüyorlar. Aman Allah'ım, bu ne kızgınlık! Sen hayırlar ihsan et Tanrı'm!

Camilerin pabuçluklarında vaaz eden yarı ümmi⁶⁷² softalar⁶⁷³ gibi Lâtife Hanım biz dinledikçe coşuyordu. Dayanamadım:

— Sus! Lâtife Nine bu tarafa bakıyorlar... Dediklerini işitecek-
ler, dedim.

Kocakarı bu itiraza kızdı:

— İşitsinler. Benim Allah'tan başka kimseden korkum yok... Cevher Hanım tiyatroya çıkan kantocu kızlara benziyor. Fıkır fıkır genç karıyı gördün, galiba için çekti.

Sabiha Hanım:

— Kes büyük hanım, nasıl lakırdı onlar? Benim yanımda kocama böyle şeyler söylenir mi?

Kocakarı:

— Yalan söylemiyorum. Kocana güvenme kızım o kadar.

⁶⁶⁶ gönül verme merakı

⁶⁶⁷ dayanma

⁶⁶⁸ olanaksız

⁶⁶⁹ çok tıknaz

⁶⁷⁰ insan, mal, eşya vb. için küçümseme yollu bir söz

⁶⁷¹ bugün çiçeğigillerden, çiçekleri türlü renkte, çok yıllık güzel bir süs bitkisi

⁶⁷² okuması yazması olmayan

⁶⁷³ geri kafalı kimse

Sabiha Hanım:

— Ben güvenirim...

Kocakarı:

— Allah akıllar versin! Gençliğimde kocam benim yanımda gözünü kaldırıp da dişi kediye bakamazdı... Zamane değişti. Âdetler, ahlaklar bozuldu. O herif karısını çırılçıplak bahçeye çıkarmış kıskanmıyor. Sen kocanı kıskanmıyorsun. Vallahi erkeğin gönlü, kendi karısından çirkin karılar için titrer. Yabancı kadın onlara öyle lezzetli gelir ki!

Sabiha Hanım:

— Sus! Sus Lâtime Hanım, ben kocama güvendiğim gibi yakından tanımadığım hâlde Cevher Hanım'ın terbiyesinden de eminim... O bayağı bir kadın değil, bugüne bugün meşhur bir âlimin karısı...

Kocakarı:

— Kızım beni söyletme... Şu bahçede gezen Cevher Hanım, eğer yanındaki o fino köpeği herifle oturursa cümle âlem benim yüzüme tu diye tükürsün... Kim bilir karının kaç oynaşı⁶⁷⁴ vardır! Benim gözlerim tecrübelidir, bir bakışta anlarım... Ha (yüzüme dik dik bakarak), daha fazla söyletmeyiniz beni! Şimdi ha! Raife'yi burada kocası öldürdü. Bakalım bu karı koca da ne Ali Cengiz oyunu çıkaracaklar? Köşkün talihine böyle seçme kiracılar geliyor...

Zehirler saçan bu dedikodu menfezini⁶⁷⁵ güç bela kapatabildik. Acuzenin⁶⁷⁶ nafiz⁶⁷⁷ gözlerinde, tecrübeli sözlerinde bin isabet⁶⁷⁸ vardı. Lakin karımın önünde böyle hakikatlerden bahsetmek hiç caiz⁶⁷⁹ değildi.

⁶⁷⁴ aralarında toplumca hoş karşılanmayan ilişkiler bulunan kadın veya erkekten her biri

⁶⁷⁵ delik

⁶⁷⁶ huysuz, yaşlı kadın

⁶⁷⁷ delip geçen

⁶⁷⁸ hedefe varma

⁶⁷⁹ yakışık alan

Şeklen birbirine mugayir⁶⁸⁰ bu karı kocanın yan yana gezişle-
rinde hakikaten sahneye çıkan komiklere andırır bir hâl vardı.

Her taflanın⁶⁸¹ dibinde, her ağacın önünde, *filoksera*⁶⁸² vurmuş
kütüklerin aralarında duruyorlar. Hürrem Bey uzanıyor. Bir yaprak
koparıyor. Eğiliyor. Yerden bir ot seçiyor. Bir taş alıyor. Kim bilir
karısına ilm-i nebâtâta⁶⁸³, belki tabakâtü'l-arza⁶⁸⁴ dair uzun uzadı-
ya bir şeyler anlatıyordu. Fakat kadında kocasını dikkatle dinleyen
ciddiyetten eser yoktu. Onun gözlerindeki avarelik⁶⁸⁵, kulakların-
daki ihmal apaşikâre⁶⁸⁶ seçiliyordu. Kadın dalgın ve mütehassir⁶⁸⁷
bakışlarıyla ufuklarda tatlı hayaller takip ediyor ve arada bir sıkın-
tıdan çatılan kaşlarıyla kocasının söylediklerinden pek başka tera-
neler⁶⁸⁸ işitmek iştiyakını⁶⁸⁹ anlatıyor gibiydi.

Zevcem bütün ruhuyla Hürrem Bey'i tetkik ediyordu. Ben de
Cevher Hanım'ı... Benim allameyi şâyân-ı nazar⁶⁹⁰ bulmadığım
nispette karım da kadının tavrına, tuvaletine, çehresine, hâletiruhi-
yesine⁶⁹¹ asla ehemmiyet vermiyordu. Zevcemın zevce ile bu alaka-
sızlığı benim çok işime yarayacaktı.

Sabiha, allamenin sözlerini işitmek için kulaklarını panjurun
aralıklarına yapıştıra yapıştıra dedi ki:

⁶⁸⁰ aykırı

⁶⁸¹ gülgillerden, 2-6 metre yüksekliğinde, kışın yapraklarını dökmeyen, çiçekleri
salkım durumunda, beyaz veya yeşil olan, süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilen
küçük bir ağaç

⁶⁸² bağ kütüklerini saran eklem bacaklı böcek

⁶⁸³ bitki bilimi

⁶⁸⁴ yer bilimi (jeoloji)

⁶⁸⁵ başıboşluk

⁶⁸⁶ fazla açıkça

⁶⁸⁷ hasret çeken

⁶⁸⁸ çok tekrarlandığından usanç verici bir durum alan söz

⁶⁸⁹ güçlü istek

⁶⁹⁰ bakmaya değer

⁶⁹¹ ruhsal durum

— Ah Şadan bilmezsin! Bu karmakarışık saçların örttüğü kafanın ne geniş, ne velehaver⁶⁹² ilim ufuklarını ihata ettiğini⁶⁹³ senin zavallı aklın kavrayamaz... Hürrem'in ruh hakkındaki son makalesi beni çok düşündürdü...

Karıma cevap vermedim. Yalnız içimden kendi kendime dedim ki:

— Zavallı Sabiha... Cevher Hanım'ın da bu kocaya hiç layık olmayan letafeti beni ne kadar düşündürüyor bilsen... Bakalım bu zıt düşünüşümüzle işin sonu ne çıkacak?

X

Tuhaf bir hilkatteyim. Hayatımın yarısı hakikat yarısı hayal şeklinde geçer... Beraber yaşadığım kadından başka kalbimde, dimağımda gizli bir maşuka⁶⁹⁴ tasviri taşıyım. Birkaç ayda, bazen birkaç haftada, birkaç günde bir bu hayalî sevgilim değişir. Sokakta, şurada burada güzel bir kadın görürüm. Canım onu çekip de çok beğenirsem dimağım hassas bir plak gibi bu tasviri muhafaza eder. Artık zihnim hep onunla meşgul olur. Onunla gezer. Onunla oturur. Onunla yatar. Onunla kalkarım... Ona bir daha tesadüf edemezsem bu sima yavaş yavaş zihnimden silinir... Bir diğerine rast gelirim... Bu yeni şekil eskisini dimağımdan kovar... Artık şimdi beynimi dolduran ruhumun bu son dildarıyla⁶⁹⁵ meşgul olurum...

Onu bahçede zevciyle beraber gördüğüm dakikadan beri Cevher Hanım o mebzul⁶⁹⁶ saçları, dolgun omuzları, billur⁶⁹⁷ kolları, baldırlarıyla gönlümde taht kurdu... Geceleri ben zevcemin koununda, Cevher Hanım'ın hayali benim ruhumda öyle yatıyordum...

⁶⁹² şaşkınlık veren

⁶⁹³ kavramak

⁶⁹⁴ âşık olunan kadın

⁶⁹⁵ sevgili

⁶⁹⁶ çok

⁶⁹⁷ duru

Allamenin güzel zevcesi dimağımı işgal etmezden evvel zihnimin hangi sanemle⁶⁹⁸ meşgul bulunduğunu ifşaya⁶⁹⁹ sıkılıyorum... Gizli bir aşk ile hizmetçi Servinaz'ı seviyordum.

Bu, on sekiz yaşında, gayet kirli, pasaklı bir kız idi. Gençliğinden başka muhabbete şayan bir güzelliği de yoktu. Kirli kadın sevmenin lezzetini babamın evindeki Züleyha'dan almıştım. O kızın sevgisiyle ruhumda bir süfliyet⁷⁰⁰ peyda oldu. Bulaşık bezi kokan bir maşukaya sarılmayı *rokfor* peyniri⁷⁰¹ yemeye, çürümüş tömbeki⁷⁰² içmeye biraz benzetebilirim. Kokmuş et yiyen, müteaffin⁷⁰³, müstekreh⁷⁰⁴ şeylerden hoşlanan, zevkleri selâmet-i umûmiyyeden⁷⁰⁵ inhiraf etmiş⁷⁰⁶ mariz⁷⁰⁷ ruhlu kimseler yok mu? İşte bu hastalıkla biraz ben de malulüm⁷⁰⁸. Temiz kadın sevmez değilim fakat anlayamadığım bir tiryakilikle bazen kirlisi için de içim titrer. Bu bana pek iyi temizlenmemiş işkembe çorbası, kuzu sarması gibi gelir. Asıl merak ehline göre bu yemeklerin lezzeti kokularındadır.

Daima temiz kadınla yatmaktan bıkarım. Lavantalara, kolonyalara bedel burnum biraz ter, kir, yağ kokusu ister... Muattar⁷⁰⁹ hanımlarda sunilik⁷¹⁰ vardır. Kirli hizmetçilerin koyunlarında kadının asıl kendini bulurum. Nefis, temiz yemekler arasında bu, sarımsaklı

⁶⁹⁸ çok güzel kadın

⁶⁹⁹ gizli bir şeyi açığa çıkarma

⁷⁰⁰ bayağılık

⁷⁰¹ koyun sütünden yapılan, mahzenlerde olgunlaştırılan, içi özel küflü peynir

⁷⁰² özellikle İran'da yetişen ve nargile ile içilen bir tütün türü

⁷⁰³ kokuşuk

⁷⁰⁴ iğrenç

⁷⁰⁵ genelin doğruluğu

⁷⁰⁶ sapmak

⁷⁰⁷ hastalıklı

⁷⁰⁸ hasta

⁷⁰⁹ güzel kokulu

⁷¹⁰ yapaylık

tarator⁷¹¹ gibi iştahımı açar... Bir kere zevkine varıp da buna alışanlar bu gayr-i bedî⁷¹² çeşnili itiyattan⁷¹³ kurtulamazlar...

Cevher Hanım'ın hayali dimağında tebellür etmekte⁷¹⁴ iken Servinaz'ınki oradan henüz çıkmamıştı. Daha bir hayal, rüşeymi⁷¹⁵ hâlinde idi. Öteki hakikat... Ben Cevher Hanım'ı kocasıyla beraber bahçeye çıktıkça uzaktan görebilecektim... Onunla samimi, sevdavi⁷¹⁶ bir münasebet tesisi de zamana muhtaç, tesadüfe, talihe bağlı bir şeydi. Fakat Servinaz her gün karşımda idi.

Evde bir kız daha vardı: Kaynanamın evlatlığı Nevres... On dokuzunda... Lakin bu, kumral saçları, insana çocuk saffetiyle bakan iri, durgun mavi gözleriyle âdeta güzel, temiz, tendürüst⁷¹⁷ bir ahretlikti⁷¹⁸. Ev kızı terbiyesi görmüştü. Biraz okuyup yazması da vardı.

Gönlüm bir müddet Servinaz ile Nevres arasındaki intihabında bocaladı. Nihayet Nevres'i tehlikeli buldum. Bu âdeta kayınvalide-min ikinci kızı mevkisinde idi. Kayınbiraderim Didar Halis Bey'le Nevres'in arasında başlamış bir aşk bulunması da muhtemeldi. Onun dimağında taannüt eden⁷¹⁹ hayalini silmek ve yutkuna yutkuna bu kızdan uzaklaşmak lüzumunu hissediyordum. Lakin dünyada iyi yahut fena öyle tesadüfler vardır ki bunlar yıldırım gibi bir anda insanın mukadderatına⁷²⁰ hâkim olurlar...

⁷¹¹ ceviz içi, sarımsak, tuz, ekme içi, sirke ve tahinin limon suyu ile çırpılmasından sonra kıyılmış maydanozla hazırlanan salça veya sos

⁷¹² estetik dışı

⁷¹³ alışkanlık

⁷¹⁴ belirlemek

⁷¹⁵ oğulcuk, embriyo

⁷¹⁶ sevgiyle ilgili

⁷¹⁷ dinç

⁷¹⁸ besleme kız

⁷¹⁹ direnen

⁷²⁰ yazgı

Bu sevda hissi bende sara⁷²¹ gibi, *kleptomani*⁷²² gibi bir şeydir. Bir kere sinirlerimi sardı mı artık kendime buyuramam. İmkân müsait olur olmaz gönlümü yakan ateşi serinletmek isterim.

Servinaz'ı birkaç defa koridorun loşluğu ve iki kapının arasında sıkıştırdım. İlk saldırılarında sanki biraz telaş etti. Nağmeye benzer hâllerle kollarımın arasında debelendi, gitgide alıştı. Hiç tevahhuş⁷²³ eseri göstermez oldu. Bu kapı aralarındaki gizli, seri⁷²⁴, memnu⁷²⁵, helecanlı⁷²⁶ deraguşlardaki zevki, lezzeti tarif edemem. Ben Servinaz'ın gerdanından derin buseler içerek onun bulaşık suyuna andıran kokusu henüz burnumdan zail olmadan⁷²⁷ karımın yanına girdiğim zaman Sabiha'yı bazen en nazik bir *estetik* bahsiyle meşgul bulurdum.

Bir gün yine böyle kapı aralığı deraguşunun helecanı⁷²⁸ göğsümü döver, aldığı sulu buselerin lezzeti dudaklarımdan akarken karımın yanına girdim...

Sabiha elindeki *Bedii Hissiyat*⁷²⁹ cildini masanın üzerine bırakarak bir müddet gözlerimin içinden kalbime doğru derin bir tarasut⁷³⁰ ile baktı. Yahut bana öyle geldi. Titredim. Sonra kelimelerini ağır bir ahenkle telaffuz ederek:

— Ulviyyet-i zevk⁷³¹... Süfliyyet-i zevk⁷³² bahsini okuyorum, dedi.

⁷²¹ zaman zaman kendini kaybederek olduğu yere düşme, vücutta şiddetli çırpınmalar ve ağız köpürmesi ile ortaya çıkan bir sinir hastalığı

⁷²² gerçekte gerek duyulmayan maddeleri çalma dürtüsü

⁷²³ ürküntü

⁷²⁴ hızlı

⁷²⁵ yasak

⁷²⁶ kalp çarpıntılı

⁷²⁷ yok olmak

⁷²⁸ kalp çarpıntısı

⁷²⁹ estetik hisler

⁷³⁰ gözetleme

⁷³¹ zevkin yüceliği

⁷³² zevkin bayağılığı

Bu bir tesadüf müydü? Yoksa bir şey sezinleyerek mahsus⁷³³ mu böyle söylüyordu?

Kalbimin darabanlarından⁷³⁴ aldığı rekâketi⁷³⁵ dilim belli etmemeye uğraşarak:

— Ah cahil beyin âlim hanımı! Oku karıcığım oku... Benim bu cehalet günahımı Cenabıhak senin ilmin bereketiyle affedecektir...

O bir müderris tavrı alarak başladı:

— Fahner zevk, ulviyet⁷³⁶ ve fikrin üç müdil⁷³⁷ mefhumunu⁷³⁸ tahlîlen⁷³⁹ tespit etmiştir...

Bu üç kelimededen doğru tek bir mana anladım sa Arap olayım! Fakat karıcığımı kızdırmanın sırası değildi... İşte bende tuhaf bir his, onu aldattığım zamanlarda yüreğimden kaynakayan bir merhametle daha ziyade severdim. Ah, keşke her sadakatsiz koca benim gibi olsa bu hissimi hercailiğime, çapkınlığıma karşı muvazene teşkil edecek bir fazilet sayarım.

İşi pek komikliğe vurmadan hararetle⁷⁴⁰ ellerimi ovuşturarak:

— O müdekkik⁷⁴¹ zat bu üç mefhumu tahlîlen tespitinde ne kadar isabet etmiş... Pek aklım ermez ama bu himmet-i ilm⁷⁴² için kim bilir ne büyük hizmettir!

Zevcem benim bu piyazlarımı dinlemez gibi görünerek devam ediyordu:

— Zevkin tarifi bütün umumi mefhumlar gibi hapsedilmek istenilen hudutlardan daima taşar... Fakat onun evsâf-ı mahsûsasın-

⁷³³ bilerek

⁷³⁴ kalp atışı

⁷³⁵ kekemelik

⁷³⁶ yücelik

⁷³⁷ karmaşık

⁷³⁸ kavram

⁷³⁹ analiz olarak

⁷⁴⁰ coşkunluk

⁷⁴¹ inceleyen kimse

⁷⁴² ilmin iyiliği

dan⁷⁴³ başlıcası hadsî⁷⁴⁴ veya defî⁷⁴⁵ olarak haz yahut hazzın zıddıyla temeyyüzüdü⁷⁴⁶... Hiçbir tefekkür⁷⁴⁷ bundaki müşkülü izah edemez⁷⁴⁸. Çünkü bazı şeyden hoşlanır. Bazısından hoşlanmaz. Bunun sebebi daima kâbil-i îzâh⁷⁴⁹ değildir. Bu bir zevk meselesidir, der geçeriz. Ne dersin bey?

Ne diyeydim? Zevcem Çince söyleyeydi. Çehresinin hatlarıyla ağzından saçılan kelimelerin arasında peyda olan ahenkten belki bir mana şavullayabilirdim⁷⁵⁰. Fen vadisine girince Türkçelikten çıkan bu kendi dilimden bir şey anlayamadım. Sabiha şüphesiz bu cümleleri okuduğu Fransızca kitaptan tercüme ediyordu...

— Hanımcığım, dedim. Beni ayıplama, bir şey anlayamadım. Cümlelerinin arasındaki hadsî, defî gibi kelimelere bir mana tatbik edebileydim⁷⁵¹ bir meal çıkarmaya uğraşırdım... Fakat...

— A bey! Epeyce Fransızcan var... Azıcık düşünsen bunların Fransızcadaki mukabillerini derhâl bulursun...

— Türkçe kelimelerimizin manalarını Fransızca mukabillerini bulduktan sonra anlayacak isek vay bizim hâlimize!

— A öyle ya! Öyle ya, mesela *caractère*'i⁷⁵² bilmesek “seciye”-den⁷⁵³ ne anlarız? Ve yine mesela *conscience*'in⁷⁵⁴ manasına vâkıf olmasak⁷⁵⁵ “şuur”dan ne meal çıkarırız? Ve keza ve keza...

⁷⁴³ özel nitelikler

⁷⁴⁴ sezgisel

⁷⁴⁵ vasıtasız olarak

⁷⁴⁶ kendini gösterme

⁷⁴⁷ düşünüş

⁷⁴⁸ açıklamak

⁷⁴⁹ açıklaması olanaklı

⁷⁵⁰ araştırmak

⁷⁵¹ uygulamak

⁷⁵² karakter

⁷⁵³ yaradılış, karakter

⁷⁵⁴ inanç

⁷⁵⁵ bilmek

— Demek Türkçemiz ecnebi⁷⁵⁶ lisanları ıstampası⁷⁵⁷ üzerine işleniyor...

— Şüphesiz... Zihniyet, anane⁷⁵⁸, ceddanı⁷⁵⁹, şeni⁷⁶⁰...

— Demek hadsî, defî, marsıvani⁷⁶¹, hırpani⁷⁶² hep bu intikaliye⁷⁶³ fasilesinden⁷⁶⁴... Aman ya Rabbi, Fransızca'yı uyar uymaz Arapçaya naklettikten sonra sıkılmadan buna Türkçedir diyoruz! Böylece ilim ve felsefe lisanı düzüyoruz (Haydi ben de Fransızca bir kelime söyleyeyim.), sonra bu *şarabya*'dan⁷⁶⁵ anlamayanlara kızıyoruz.

— Kızma, kızma! Böyle böyle bir lisana malik olacağız⁷⁶⁶... Binaenaleyh öğren: “Hadsî” *intuitif*'in⁷⁶⁷ ve “defî” *imèdiat*'nın⁷⁶⁸ tercümesidir. Ezberle. Alışsın... İlm-i lisânın⁷⁶⁹ genişler... Böyle böyle âlim olursun... İlerlersin...

— Teveccühüne⁷⁷⁰, temennine⁷⁷¹ teşekkür ederim lakin ben her ne kadar kuvvetli bir imanla otomobil niyetine öküz arabasına binsem bu kafa ile semt-i matlûba⁷⁷² varamam sanırım.

— Ah Hürrem Bey'le bir görüşsem! Halledilecek ne kadar müşkülüm var! Ne kadar müşkülüm var!

⁷⁵⁶ yabancı

⁷⁵⁷ ağaç, metal vb. üzerine oyulduktan sonra bir yere basılan biçimleri veya resimleri basmaya yarayan kalıp, damga, mühür

⁷⁵⁸ gelenek

⁷⁵⁹ atayla ilgili

⁷⁶⁰ alçakça

⁷⁶¹ marsıvan eşeği şeklinde

⁷⁶² perişan

⁷⁶³ bir meseleden diğer bir hususu veya neticeyi anlamak

⁷⁶⁴ takım

⁷⁶⁵ saçmalık

⁷⁶⁶ sahip olmak

⁷⁶⁷ sezgisel

⁷⁶⁸ vasıtasız

⁷⁶⁹ dil bilimi

⁷⁷⁰ bir yana doğru yönelme

⁷⁷¹ dilek

⁷⁷² istenilen yöne

Haydi, derhâl aklıma Cevher Hanım geldi... Kalbim henüz Servinaz'ın deraguşu heyecanıyla sallanırken bu *bedî*⁷⁷³ bahsinin en akim satırlarına cevap vermek çekilir bela mıdır? Şu Hürrem Bey ailesiyle bir görüşsek de karım allameden müşküllerini halletse. Ben de güzel Cevher Hanım'la ince bir mesele kurcalasam... Of, zevcem ulviyyet-i zevk, süfliyyet-i zevkten bahsedecekti! Lakin sözü karıştırdı, yine dalgın dalgın kitabı eline aldı. “Bedii Hissiyat” kitabında bendeki süfliyyet zevki muvazzah malumat var mıdır? Adam neme lazım, karımın demirden leblebi gibi yutulmaz, ardı gelmez, çetin sözlerini dinlemedense onun bu dalgınlığından bilis-tifade⁷⁷⁴ yine münasip bir yerde sıkıştırabilirsem gidip Servinaz'a sarılması benim için daha bedii⁷⁷⁵ bir eğlence idi. Ameliyatın⁷⁷⁶ nazariyata⁷⁷⁷ tefevvukunu⁷⁷⁸ kim inkâr edebilir?

Ben hizmetçi kızın bayat türlü gibi kokan göğsünü öpmekten zevk alıyordum. Bu bendeki süfliyyet-i zevke bedî kitapları ve hocaları ne derse desinler... Ne umurumda! Karım en son anlaşılır bir iki şey söyledi. İnsanın bazı şeylerden hoşlanıp diğer bazılarından hoşlanmaması her zaman kâbil-i îzâh değilmiş. Çünkü bu bir kaside⁷⁷⁹ tahtında tenvir edilemeyen⁷⁸⁰ bir zevk meselesi imiş... İşte bu kadar! Herifin biri kurbağanın gözüne âşık olmuş, kırk yıl dere kenarında oturmuş. Büyükanem bunu masal diye bana anlatırdı. Kadınınınem masallarını ben şimdi yeni filozoflarımızın hikemi-yatından⁷⁸¹ çok yüksek buluyorum...

XI

Erkekliğin her sırrını döküyorum. Bütün erkekler tıpkı tıpkısına benim gibi olmasalar bile, bilirim çoğu bana benzer. Bir çiçekle

⁷⁷³ yeni

⁷⁷⁴ yararlanarak

⁷⁷⁵ beğenilen

⁷⁷⁶ faaliyetler

⁷⁷⁷ kuramlar

⁷⁷⁸ üstünlük

⁷⁷⁹ kural

⁷⁸⁰ bilgilendirmek

⁷⁸¹ felsefi konular, özlü sözler

yaz edemezler. Daima çeşni⁷⁸² değiştirmek isterler. Eski kibarlarımızdaki, paşalarımızdaki odalıklar⁷⁸³, sofalıklar⁷⁸⁴...

Hep bunlar erkeğin kadına doymazlığını gösteren ananelerimizden değil mi?

Bu satırlar okunurken zevcelerin yanında çok kocaların mahcubiyetten başları önlere düşer. Kalben⁷⁸⁵ bana atarlar tutarlar. Diş bilerler... Lakin sözlerimin sırf hakikat olduğunu benim kadar onlar da bilirler. Erkeğin bu ezeli⁷⁸⁶ hercailik tıynetine vâkıf olan hanımlar da çoktur. Kocalarını kirli hizmetçi kızın çenesini okşarken yakalamış zevceleri bu davama şahit kaydediyorum.

Servinaz'dan epeyce arzumu aldım. Bu kirli sevdam memulümün⁷⁸⁷ fevkinde⁷⁸⁸ bir muvaffakiyet ve mektûmiyetle⁷⁸⁹ devam etti. Şimdi gözümde Nevres misk gibi tütmeğe başladı... Fakat bunu okşamaya kalkışmak pek tehlikeli olacaktı. Çünkü bu nevaşilerimi bütün hane halkından gizlemeye muvaffak olabileceğimi farz etsem bile Servinaz'dan saklamak hemen muhaldî⁷⁹⁰. Zira onun gözü daima benim üzerimde idi.

Hizmetçi kızların hâletiruhiyelerini iyi öğrendim. İlk savletinizde⁷⁹¹ mütevahhiş⁷⁹² görünürler. Çırpınmalar içindeki birinci itirazları hemen daima şöyle olur:

— Ay etme! Utanmıyor musun? Vallahi hanıma söylerim!

Bu mukavemetten hiç yılmamalı. O dakikadan itibaren, eğer var ise, bunların iffet düğümleri biraz gevşer. Herkesin yanında göz göze geldiğiniz anlarda ikinize de bir şeyler olur. Kalbinizden bi-

⁷⁸² tadımlık

⁷⁸³ bir erkeğin nikâhsız olarak aldığı kadın

⁷⁸⁴ odalık

⁷⁸⁵ içten

⁷⁸⁶ eski

⁷⁸⁷ umulan

⁷⁸⁸ üst

⁷⁸⁹ saklama

⁷⁹⁰ gerçekleşmesi olanaksız

⁷⁹¹ şiddetli saldırı

⁷⁹² ürkmüş

rer helecan, yüzlerinizden birer pembelik geçer... Hizmetçi kızın gözlerinden hemen gülümsemeye meyyal garip bir kin akar. Tavrılarında ilk ricanıza muti⁷⁹³ görünmediğine nedameti⁷⁹⁴ andırır bir şeyler seçer gibi olursunuz... Ekseriya ikinci hamlenizde göreğiniz mukavemet çırpıntısı birinciden sönüktür. Kısa, kesik, helecanlı itirazı şudur:

— A olur mu hiç?

Bu ufak istirham hemen daima muvaffakiyeti mübeşşirdir⁷⁹⁵. Bu “A olur mu hiç?” suali “A niçin olmasın? Pekâlâ olur.” iknasına intizaren⁷⁹⁶ söylenmiş gibidir. Keyfiyette olmayacak bir şey bulunmadığını derhâl ispat etmelidir.

Evde herkes bir şey ile meşgul yahut derin uykuda iken bu tavan arası, bodrum altı, hela aralığı muhabbetlerinde tadına doyumaz zevkli bir helecan vardır.

Servinaz ile iyiden iyi yüz göz olduk. Biraz da bu kokulu sevgilimin kumandası⁷⁹⁷ altına girdim. Sevildiklerini anlayan kadınlarda sizi daima arzularına ram etmek⁷⁹⁸ isteyen bir manyetizmacı⁷⁹⁹ ruhu vardır.

Servinaz kendini nevazişlerime arz etmek için fırsat düşürebildikçe bir iş görmek bahanesiyle ekseriya kuytu yerlere çekilir, gözleriyle bana davette bulunurdu.

O gün zevcemin yanında çıktım. Sofanın tenhaliğından bilistifade Servinaz kulağıma yaklaşarak:

— Bodruma civcivlere yem vermeye gidiyorum, arkamdan gel... Köşkte bugün pek az adam var... Her biri de bir şeyle meşgul...

— Peki, haydi sen git geliyorum, dedim...

⁷⁹³ itaat eden

⁷⁹⁴ pişmanlık

⁷⁹⁵ müjde getiren

⁷⁹⁶ bekleyerek

⁷⁹⁷ komuta

⁷⁹⁸ boyun eğdirmek

⁷⁹⁹ telkin ve hipnozla bir kimseyi etkileyen kişi

Bodrumda kümeden ayrılmış üç sepet kuluçka⁸⁰⁰ vardı. Birinin civcivleri çıkmış fakat henüz orada muhafaza olunuyor, Servinaz ara sıra gidip bir tahtanın üzerinde bıçakla tık tık hazırlap⁸⁰¹ yumurta kıyarak hayata yeni gelmiş bu hayvancıklara ilk gıdalarını veriyordu.

Kız, hırsızlama⁸⁰² bir süratle yanağımdan öpüp koluma da kuvvetli bir çimdik bastıktan sonra yanımdan uçtu. Gitti.

Tekrar döndüm, kapının aralığından zevceme baktım. O elindeki *Bedii Hissiyat* kitabıyla pek meşguldü. Bir insan bazı şeylerden niçin hoşlanır? Niçin hoşlanmaz? Galiba hâlâ bu bedii muammalarından⁸⁰³ anahtarlarını bulmaya uğraşıyordu. İçimden gülererek dedim ki:

— Karıcığım çalış... Çalış meseleyi hallet... Sonra bana anlatırsın. Sen nazariyatla, ben ameliyatla elbette bir gün bu bedii düsturun keşfine muvaffak oluruz. Fakat şimdi bana söyle, benim büyük bir tehlikeyi göze aldırarak bodruma inişim hadsî, defî bir delilik midir? Yoksa şuûrî⁸⁰⁴ veya gayr-i şuûrî⁸⁰⁵ bir hareket midir?

Biziecessüs eden⁸⁰⁶ gözler bulunup bulunmadığını anlamak için her tarafa bakına bakına ben de kızı takip ettim.

Benim Servinaz ile bodruma civcivlere bakmaya inişim haddizatında⁸⁰⁷ bir kabahat⁸⁰⁸ ve hiçbir suretle bir cinayet teşkil etmezdi. Lakin gelip bizi orada bulacakların ikimizi kucak kucağa görmeleri şartıyla...

⁸⁰⁰ civciv çıkarmak amacıyla yumurtaya yatmış veya yatmak üzere olan dişi kuş veya kümes hayvanı

⁸⁰¹ sarısı katılacak derecede kaynatılmış

⁸⁰² gizlice alınan

⁸⁰³ bilmece

⁸⁰⁴ bilinçli

⁸⁰⁵ bilinç dışı

⁸⁰⁶ belli etmeden kendini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye çalışmak

⁸⁰⁷ aslında

⁸⁰⁸ uygunsuz hareket

Kuluçkalara bakmaya giden bir kimse böyle her saniyede bir etrafını kollayarak hırsız adımlarla⁸⁰⁹ yürümez. Benim bu inişime dikkat eden olsaydı aşağıya bir cinayet işlemeye gittiğimi anlardı.

Talihin bu müsaadesine yılda bir defa bile tesadüf edilmez. Etrafta ne kimse vardı ne çıt ne pıt... Merdivenden bir peri hafifliğiyle indim. Bodrumun loşluğuna daldım. Kuluçkalar köşedeki odada idi. Kapı aralık duruyordu. İttim.

Burası bel, kürek, kazma, küfe, el arabası gibi bahçeye ait eşya, kırık dökük sandalyeler vesair hırdavatla dolu bir yerdi.

İçeri girdim. Servinaz'ı düz bir tahta üzerinde kıyılmış yumurta ve küçük küçük bir tabak su ile civcivleri doyurmakla meşgul buldum. Beni görünce tahtayı yere bıraktı. Pek süzgün bir bakışla kollarını açtı. Atıldım. Sevgilim bu deraguşa temiz gelmek için bugün yıkanmış, üst baş değiştirmiş olmalı ki o pek hoşlandığım keskin kokuyu neşretmiyordu.

Biz birbirimizin kolları arasında terleyip inlerken bir pıtırtı duyar gibi oldum. Hemen sordum:

— Kimse olmasın?

O, baygın bir sesle cevap verdi:

— Merak etmeyiniz...

— Bir gören olmasın?

— Cinayetimize şu sepetlerdeki kuluçkalardan başka şahit olan yok. Onların da gözleri kapalı...

Biz, o meşhur hikâyedeki kırılırsa kırılırsın, dökülürse dökülsün vaziyetinde idik... Hislerimizi dünyanın bütün diğer alakalarından ayıran sevdanın kanatlarına binmiş gaşyaver⁸¹⁰ bir lezzetle uçuyorduk. Artık gözlerimiz görmüyor, kulaklarımız duymuyordu. Bizim için o anda kâinat yoktu. Yalnız seveda vardı. Onun lemaları⁸¹¹, onun ateşleri. Onun fısıltıları, onun iniltileri...

⁸⁰⁹ ağır ve sessizce yürüme biçimi

⁸¹⁰ kendinden geçiren

⁸¹¹ parıltı

O aralık... Aman ya Rabbi, sevdanın bizi öldürdüğü işte o esnada odanın kapısı açıldı! Biz her şeye dikkat eder göründüğümüz hâlde kapıyı içeriden sürmelemeyi unutmuşuz... Ah ne tedbirsizlik! Ne müthiş gaflet⁸¹²! Artık çare var mı? Olan oldu...

Bizi böyle cürmümeşhut⁸¹³ hâlinde bastıran kim olsa beğenirsiniz? Nevres... Nevres... Bilmem hicabından mı⁸¹⁴? Bilmem nefretinden mi? Bilmem hayretinden mi? Kızcağız yukarıdan aşağı bir pembe alev gibi kızarmıştı:

— Tuuuu utanmazlar!

tayibiyle yüzümüze birkaç fasıla⁸¹⁵ tükürük attıktan sonra titreye titreye yüzünü duvara kapadı. Densiz bir çocuk hıçkırığıyla tepine tepine ağlamaya başladı.

O ne? Nevres hakikaten utansaydı kendisini kızartan manzara karşısından hemen kaçması lazım gelmez miydi? Hayır... O bilakis ara sıra kollarının arasından gözlerini uydurarak bize bakıyordu.

Oh, bu olsa olsa bir kıskançlık ağlaması olabilirdi! Niçin onu seviyor da beni sevmiyor? Korkum, yeisim⁸¹⁶ hemen sevince döndü. Sevda bahsini zevcem gibi *estetik* noktainazarından⁸¹⁷ hiç tetkik etmemiştim ama kadın kalbini amelî⁸¹⁸ bir vukuf⁸¹⁹la öyle mükemmel öğrenmiştim ki Nevres olsun, Servinaz olsun, Sabiha olsun, Cevher olsun bunlar hep en büyük anaları Hazreti Havva'dan huy kapmış mahluklardı⁸²⁰...

Servinaz'ı bıraktım. Hemen koştum. Fakat bunun istemem yan cebime koyuver kabîlinden bir nazlanma çırpınması olduğuna hiç

⁸¹² aymazlık

⁸¹³ suçüstü

⁸¹⁴ utanç

⁸¹⁵ ara

⁸¹⁶ üzüntü

⁸¹⁷ görüş açısı

⁸¹⁸ uygulamalı

⁸¹⁹ bilgi

⁸²⁰ yaratık

şüphem yoktu. Kulağına eğildim bütün yüreğimin ateşli feveranıyla⁸²¹:

— {Ah canımın içi Nevres, ben sana kaç zamandır yanıyordum!} Sen bana hiç yüz vermiyordun. Canımdan bezecek kadar nevmi⁸²² ve meyus⁸²³ kaldım... İntiharını bile kurdum. Böyle dehşetli bir yeis içinde iken Servinaz karşıma çıktı. Avunmak için onun kolları arasına düştüm... Emin ol Nevres bu gayriihtiyari⁸²⁴ bir cinayettir. Affet beni! Şadan senin kulun kurbanındır...

Bu sözlerim, kıza sihir gibi tesir etti... Her şeyi unutarak kendini kollarımın arasına bıraktı. Lakin şimdi Servinaz üzerimize saldırarak:

— Benim gözümün önünde bu ne rezalet! Beyefendi, ben buna tahammül edemem! Ben senin için her şeyimi fedadan çekinmedim.

Birbirini dehşetle kıskanan bu iki kıızı karşı karşıya idareye büyük diplomatlık lazımdı. Bunu hiçbir estetik kitabı yazmazdı. Ancak fırtınada ani bir tedbir ile gemisini kurtaran amelî kaptan gibi ben bilirdim. Düşünmedim taşınmadım. Sıkılmadım. Yılmadım. Güle güle seyircilerini aldatan bir hokkabaz maharetiyle Nevres'i bıraktım. Servinaz'a koştum onun da kulağına şöyle fışladım:

— Ne yapıyorsun elmasım? Kendine gel! Bu kız cinayetimizi gördü. İkimiz de mahvolacağız... Duyarlarsa şüphesiz bu akşam köşkten kovuluruz. Ağzını kapatmak için Nevres'i aynı cinayetle lekelemeliyiz... Evet, evet... Tamamıyla kendimize benzetmeliyiz ki söyleyemesin... Sen dururken benim ona ne ihtiyacım var? Onu daha ziyade seveydim senden evvel ona giderdim... Senden ayrılmamak için onu kucaklamak işkencesine katlanıyorum... Kendini zapt et... Beş dakika sonra bütün köşk halkı sevdamıza ağâh olacak⁸²⁵...

⁸²¹ fışkıрма

⁸²² umutsuz

⁸²³ ümitsiz

⁸²⁴ irade dışı

⁸²⁵ bilgilenmek

Servinaz afalladı. Zihnine ektiğim mantık tohumlarının çürüklerini sağlamlarından ayırmaya uğraşır gibi düşünüyordu... O düşünedursun, koştum. Tekrar Nevres'e sarıldım. Ta kulağının içine ruhumun bütün hararetini üfleyerek:

— Senin için bitiyorum yavrum... Yeisimin son deminde melek gibi imdadıma yetiştin. Lakin Servinaz'ın gözü önünde derağuşlarımda bundan ileri varamam. Fakat bundan sonra sen benim sin. Ben seninim... Artık tavan arası, bodrum, ah, kümes hep bizim için! Neresini boş bulursak oraya çekiliriz... İki gönül bir olduktan sonra samanlık seyran olur...

İkisi arasında mekik dokudum. Birini bırakıp ötekini öptüm. İş biraz mayna oldu⁸²⁶. İkisi de gözlerinde derin kinler, kalplerinde şüpheler saklayarak mecburi sustular. Sevdalarımızın o hercümerci⁸²⁷ esnasında civcivlerin birkaçını çiğnedik. Kuluçkaların sepetlerini devirdik, sularını döktük... Tuvaletlerimiz bozuldu. Yakamız çarpıldı. Yenimiz⁸²⁸ düştü. Vücutlarımızın orasında burasında kızartılar, çürükler belirdi... Fakat ben iki kızın gönlüne birden zaferyab olmuştum⁸²⁹. Ondan sonra birbiriyle tepişen zıt araba beygirleri gibi bu çifte sevdamin kamçısı altında idare edecektim.

Kıyafetlerimiz, çehrelerimiz bizim orada bir macera geçirmiş olduğumuzu apaşıkâre söylüyorlardı. Daha ziyade gecikmemizden tehlike çıkacağı şüphesizdi. Kollarına girdim. İki kızı da bodrumun karanlık aralığına çıkardım. {İkisinin de yanaklarından müsavi⁸³⁰ birer hararetle sıkı sıkı öptükten sonra: }

— Haydi, dedim. Allah'a emanet! Üstünüzü başınızı düzeltiniz... Kızarmış yüzlerinizi bol su ile yıkayınız... Bu sır uçümüzün arasında kalsın...

⁸²⁶ yatışmak

⁸²⁷ karmakarışık

⁸²⁸ giysi kolu

⁸²⁹ başarı kazanmak

⁸³⁰ eşit

Kızlar bana karşı biraz şüpheli, münfail⁸³¹... Fakat birbirine karşı sulh⁸³² kabul etmez, pek adavetkâr⁸³³ birer duruş, birer bakış, birer diş bileyişle yanımdan ayrıldılar...

Bu seveda muharebesinde uğradığım hasarı tamir için ben de yüzüme su vurdum. Üstümü başımı süpürdüm. İşlediği kabahatin anlaşılmasından korkan bir çocuk gibi süklüm püklüm zevcemin yanına girdim. Beni görünce kitaptan başını kaldırdı. Sabit, derin, acayip bir nazar ile süzdükten sonra:

— Nerede idin?

— Bahçede... Yok kümeste... Of hayır, bodrumda idim!

— Ne yapıyordun bodrumda?

— Cıvcıvler çıkıyor da... Onlara bakıyordum...

Zevcemin üzerime dikilen o acayip nazarı birden tatlılaşarak:

— Haber vereydin ben de gelirdim. Yumurtalar hayata inkılap ediyor⁸³⁴... Hayat... Hayat... Ne iyi şey... Esas hep seveda... Ben de şimdi *estetik*'te hayat bahsini okuyordum... Bak dinle: Zaten estetikçilerin tabirince sanat, mütekâsif⁸³⁵ hayat demektir. Bu tekâsüf⁸³⁶ bazen fikir, bazen irade, bazen haz, bazen ihtisas⁸³⁷ eşkâlinde görünür. Artık müellif⁸³⁸ kendi fantazyasına⁸³⁹ göre bunlardan ahkâm çıkarır⁸⁴⁰. Sağlam, kuvvetli, dolgun bir hayat yaşamak(!) *estetik*'tir. Hayatın vâsıta-yı intişârı⁸⁴¹ aşktır.

Sabiha'nın ilim ve irfanına hayretimi gösterir bir meftuniyetle⁸⁴² boynumu eğerek:

831 kırgın

832 barış

833 düşmanlık eden

834 bir durumdan başka bir duruma dönüşmek

835 yoğunlaşmış

836 yoğunlaşma

837 duygu

838 yazar

839 fantezi

840 kendi düşüncelerine dayanarak birtakım yargılara varmak

841 yayılma aracı

842 tutkunluk

— Şüphesiz karıcığım, şüphesiz... Oh ne derin, ne ulvi⁸⁴³ fikirler!

— Sanatın başlıca maksadı ihtisatın⁸⁴⁴ ifadesidir. Çünkü bütün hayatı canlandıran ve ona hâkim olan ihtisattır. Mesela benim aşkım... Kendimden daha berhayat ve daha hakikattir...

— Şüphe mi var elmasım? Şüphe mi var? Bu âlemde aşktan tatlı ne olabilir?

— İnsanlar göçer... Hayatları da beraber zeval bulur. Fakat ihtisatları baki kalır...

— Öyle ya, ne büyük hakikatler! Mimar Sinan öldüyse ihtisatını tespit eden âsâr-ı kemâli⁸⁴⁵ yaşıyor...

— Mevzu sanatkâra, sanatkâr mevzuya hulul⁸⁴⁶ ile yekvücut olmalıdırlar⁸⁴⁷. Aşk daima ikiyi birleştiren bir cazibedir.

Aklıma deminden bodrumdaki yekvücutluk⁸⁴⁸ gelerek:

— Ah, bu büyük hakikatler nasıl inkâr olunur!

— Müellif düşündüğü fikre ve düşünülen fikir müellife girerek beyinlerinde⁸⁴⁹ *identification*⁸⁵⁰ hasıl olmalıdır. Yani rûh-ı sanat⁸⁵¹ sanatkâra, rûh-ı sanatkâr⁸⁵² sanata karışarak aralarında vahdet⁸⁵³, aynıyet vaki olmalıdır⁸⁵⁴...

— Evet, deminden kuluçka sepetlerinin başında bu iki ruhun birleşmesi nazariyesini ben de düşündüm ama... Zihnimde ilmî

⁸⁴³ yüce

⁸⁴⁴ duygular

⁸⁴⁵ olgunluk eserler

⁸⁴⁶ girme, sinme

⁸⁴⁷ birleşmek

⁸⁴⁸ birliktelik

⁸⁴⁹ ara

⁸⁵⁰ algılama

⁸⁵¹ sanatın ruhu

⁸⁵² sanatçının ruhu

⁸⁵³ birlik

⁸⁵⁴ meydana gelmek

terbiye olmadığından meseleye böyle senin gibi fenni⁸⁵⁵ insicam⁸⁵⁶ veremedim...

— Bir *peyzaj*'i⁸⁵⁷ bedii bir zevkle temaşa edebilmek⁸⁵⁸ için ondaki ahenkle ahenklenmeli. Güneşi anlamak için onu şuarıyla⁸⁵⁹ beraber titremeli... Ve ayın şiiiriyetini⁸⁶⁰ hissetmek için gece karanlığında onun ziyasıyla⁸⁶¹ beraber ihtizaz etmeli⁸⁶² ve keza yıldızların mavi veya sarı lemalarıyla maan⁸⁶³ kamaşmalıdır. Yani tabiatı canlandırmak için onun ruhunu kendimize kendimizinkini ona ifaza etmeliyiz⁸⁶⁴ zira kalemimizden dökülen kelimeleri, fırçamızdan akan boyları başka türlü canlandırmayız...

Sonra zevcem estetikte “mistisizm”⁸⁶⁵ bahsine girdi. Hayal ile hakikati iki saat karşımda Karagöz gibi oynattı. O ne çetin mesele idi! Bu usulün tatbikatıyla⁸⁶⁶ hakikat hayal oluyor. Sanat inkâr oluyor... Aklımın ermediği böyle bir şeyler olup duruyordu.

Karım bahiste derinleştikçe bana uyku bastı. Sözlerinin beynime afyon tesiri verdiğini fark ederse kızar. Karşısında çevik bir zihinle dikkatli bulunmalı. Uyumamak için kendi kendimi en hassas yerlerimden çimdiklemeye mecbur oluyordum...

Güneşin şuarıyla beraber titremek, ayın ziyasıyla ihtizaz etmek, yıldızlarla birlikte kamaşmak, tabiatı sanatta canlandırmak için onun ruhunu kendimize kendimizinkini ona kavanço etmek⁸⁶⁷

855 fenle ilgili

856 bağdaşım

857 manzara

858 seyretmek

859 ışın

860 şiiir olma özelliği

861 ışık

862 titreşmek

863 birlikte

864 feyiz vermek

865 bir konuda en üst derecede bulunabilme tutkusu

866 uygulama

867 başkasının başına sarmak

benim anlayacağım herzelerden⁸⁶⁸ değildi. Ben follukta⁸⁶⁹ kuluçkaların arasında titreyerek mübâdele-yi rûh⁸⁷⁰ eylemesini daha bedii buluyor, işte yalnız bundan anlıyor ve hoşlanıyordum.

XII

Hürrem Bey ailesiyle görüşmek için yanıp tutuşuyorduk. Karımın maksadı başka, benimki ise büsbütün bambaşka idi. Hangimiz daha kârlı çıkacaktık? O sonra anlaşılacaktı. Eğer Hürrem Bey de güneşi titretip aya göbek attırarak Sabiha'nın bana yaptığı gibi karısını uyutuyor ise o kocasından, ben karımdan hınç çıkarmak için sağlam biz Cevher Hanım'la bağdaşacaktık...

Kaideten⁸⁷¹ “safa geldiniz”e evvela bizim onlara gitmemiz lazım gelirmiş... Karımla ben bu ziyarete hazırlanıyorduk. Fakat bundan evvel bir akşam ben bahçede gezinirken karşidan onları gördük. Karı koca ağaçların altında dolaşıyorlardı. Uzaktan selamlaştık.

Sonra her iki taraftan da tanışmak arzusu hasıl olduğunu anlatır bir merakla onlar bize doğru ilerlediler. Biz de onlara yaklaştık. İskemle, masa getirttik. İki köşk arazinin ortasında bir yer intihap ettik⁸⁷². İlk telakide⁸⁷³ Cevher Hanım zevcemin elini sıktı, ben de allamenin... Sonra kadın pek serbest bir tavırla geldi. Benim elimi tuttu. Sabiha da onu takliden eğilerek öper gibi bir ihtiramla⁸⁷⁴ âlimin elini yakaladı. Bu ilk görüşüşte aramızda hemen samimi bir hararet peyda oldu. Hürrem Bey'in siması tüylerinin karaltısına görmülmüş olmasına rağmen uzaktan zannolunduğu gibi ruha sıkıltı⁸⁷⁵ verecek sevimsiz bir adam değildi. Gözlerinin içi gülerek tatlı bir

⁸⁶⁸ saçma söz

⁸⁶⁹ tavukların yumurtlaması için hazırlanmış özel yer

⁸⁷⁰ ruh değişimi

⁸⁷¹ kural olarak

⁸⁷² seçmek

⁸⁷³ buluşma

⁸⁷⁴ saygı

⁸⁷⁵ sıkıntı

bakışı vardı. Fennin akametlerine⁸⁷⁶ dalmadığı zamanlarda sözlerine dinlenilir bir şirinlik geliyordu.

Ah ille karısı! Ille karısı! O, erkeğin gözünü şuhluklarına⁸⁷⁷ hayran etmek, yüreğini çırpıntılara uğratmak noktainazarından hakikaten emsalsiz bir cevherdi...

Ben iki çift karı koca karşı karşıya oturduk.

Allame hepimizin yüzümüze birer parça tebessüm dağıttıktan sonra:

— Şuraya taşınalı epeyce zaman oldu. Konu komşudan hiç kimse hâl hatır sormaya gelmedi... Komşuluk anelerimizin de büsbütün değiştiğini görerek mahzun oldum⁸⁷⁸...

Ben:

— Beyefendi hazretleri, zatıalınız⁸⁷⁹ memleketin yüksek simalarındansınız. Komşuluğunuz ile müftehir olmazdan⁸⁸⁰ evvel biz de herkes gibi şöhret-i ilmiyenizi⁸⁸¹ tanımakla mübahi idik. Malûm-ı âlînin⁸⁸² âdet, ahlak ve terbiyece bütün usullerimiz bozuldu. Bu zayı ettiklerimizden⁸⁸³ hiçbirinin yerine henüz yeni ve sağlam bir şey ikame edemedik⁸⁸⁴... Kimimiz alafranga gidiyor. Kimimiz alaturka⁸⁸⁵... Kimimiz ulu orta... Meşguliyetinizi biliyoruz. Rahatsız etmekten çekindik. Böyle sellemehüssela⁸⁸⁶ bir ziyaretin efendimizce hasıl edeceği tesiri kestiremedik. Düşünüyorduk.

Allame:

⁸⁷⁶ sonuçsuzluk

⁸⁷⁷ kadının neşeli ve serbest olma durumu

⁸⁷⁸ boynu bükülmek

⁸⁷⁹ “saygın bir kişi olan siz” anlamında kullanılan bir söz

⁸⁸⁰ övünmek

⁸⁸¹ bilimle ilgili şöhret

⁸⁸² “siz de çok iyi bilirsiniz ki” anlamında kullanılan nezaket sözü

⁸⁸³ kaybetmek

⁸⁸⁴ yerine koymak

⁸⁸⁵ eski Türk gelenek, görenek, töre ve hayatına uygun

⁸⁸⁶ ulu orta

— Hakkınız var beyefendi, Babil Kulesi karışıklığı ve tebelbül-i elsine⁸⁸⁷ bugünkü hercümercin yanında hiç kalır. Herkes başka bir hava çalıyor. Başka bir dil söylüyor. Başka bir oyun oynuyor. Kütüb-i kadîmenin⁸⁸⁸ rivayetince bu tebelbül-i elsineden yetmiş iki lisan zuhur etmiş⁸⁸⁹ fakat bugünkü bozgunluktan ne çıkacağı malum⁸⁹⁰ değildir. Dinlerden, kanunlardan, filozoflardan, ilimden, fenden ne bekliyorduk? Ne aşikâr oldu⁸⁹¹? Zamanın birikmiş kinleri... Bütün prensipler üzerine katil bir darbe indirdi. Asırlardan beri insanîyetin inşasına uğraştığı bu muhteşem binanın her gün bir tarafı çöküyor... Ve az vakitte taş taş üzerinde kalmayacak... Eski temelin üzerine hiçbir şey kurulamayacak... Bir kere deliler tımarhaneden boşandı. Ne olacak? Bunu hakkıyla kimse kestiremez. Bugün hangi modelin önüne geçip de kendimize bir tarz-ı hayât⁸⁹², bir idare şekli yontabileceğiz? Bugün son derece hüsnüniyetle⁸⁹³ aransak acaba ortada numûne-yi fazîlet⁸⁹⁴ olacak bir millet bulabilecek miyiz? Cihan yolundan azdı. Âlem mahreğini⁸⁹⁵ şaştı. Dünya düzelmek için hiç eskilere benzemeyen yeni zihniyetlerin, yeni prensiplerin, yeni idarelerin teessüsü⁸⁹⁶ lazım geliyor... Bunlar da nasıl olacak? İnsaniyet işte bu meçhulleri hal ve keşfedinceye kadar birbirini yiyecek... Medeniyet daha uzun müddet gıdasını toptan tüfekten, kılıçtan, ateşten bekleyecek... Hata ve suistimal yeni değildir. Asırlarca işleyen yaranın bugün yakısı kalktı. Ufunet⁸⁹⁷ görüldü. Asırların biriktirdiği bu zehirli buharı yine asırlar dağıtabilir. Binlerce yıllar çılgın yaşayan insanları birkaç senenin akilane⁸⁹⁸ idaresi ıslah edebilir mi? Hem de bu akilane idare hep-

⁸⁸⁷ dillerin karmakarışık olup anlaşılmaz hâle gelmesi

⁸⁸⁸ eski kitaplar

⁸⁸⁹ ortaya çıkmak

⁸⁹⁰ belli

⁸⁹¹ ortaya çıkmak

⁸⁹² hayat tarzı

⁸⁹³ iyi niyet

⁸⁹⁴ erdem örneği

⁸⁹⁵ yörünge

⁸⁹⁶ kurulma

⁸⁹⁷ irin

⁸⁹⁸ akıllıca

mizin hayalinde yalnız vehmen⁸⁹⁹ mevcut... Nasıl şeydir? Bunu tarif edebilecek kafa henüz yaratılmamıştır... Belki de bu söz daima hayal kalacaktır.

Ben allamenin bu sözlerinde derin bir tetebbu, ince nazariyeler, hasılı zihinlere yeni tefekkür sahaları açacak bir ilim kuvveti görmedim. Duyduğum şeyler herhangi bir makalede okuyabileceğim amiyane, bedbinane⁹⁰⁰ fikirlerdi. Kimsede iyiliğe, salaha⁹⁰¹ itimat kalmamış olduğu için ümitsizlik, bedbinlik⁹⁰² moda olmuştu. Hâlbuki arada bazı milletler ezilmekle beraber bu koca insaniyet kendine yeni hayat düsturları keşfederek, çürük fikirleri ayıklayarak mutlaka yaşayacaktı. Bir tabibin hazakati hastası hakkında ümitsiz bulunmakla değil, onu kurtarmaya uğraşmakla tahakkuk eder⁹⁰³.

Zevcem bütün dikkat ve meftuniyetiyle dinliyordu. Cevher Hanım elinde getirmiş olduğu bir sarı gülün yapraklarını parmaklarının asabi⁹⁰⁴ hareketiyle yolup yolup atıyordu. Kim bilir kaç yüzüncü defa dinlemiş olduğu kocasının bu zemindeki sözlerinden artık bıkkınlık getirmiş olduğu anlaşılacak gibi değildi. Yüreğinin sıkıntısını gülü parçalamakla yenebiliyordu.

Okumuş adamların çoğu gibi Hürrem Bey’de söylemek merakı vardı. Bize söz sırası ancak onun susmasıyla gelebilecekti.

Cevher Hanım böyle meclislerde kocasını idareye almış olmalı ki hemen onun nefes alması esnasında ağızından sözü kaptı. Ve herkese nöbet-i kelâm⁹⁰⁵ tevzi⁹⁰⁶ için bahsi değiştirdi. Birden cümleleri kırıp kısaltarak:

— Buralarda şimdi nasıl vakit geçiriliyor?

Zevcem:

⁸⁹⁹ olmayan bir şeyi var sayarak

⁹⁰⁰ kötümser bir şekilde

⁹⁰¹ iyileşme

⁹⁰² kötümserlik

⁹⁰³ gerçekleşmek

⁹⁰⁴ sinirli

⁹⁰⁵ söz sırası

⁹⁰⁶ dağıtma

— Hanımefendi, buralarda şimdi daha doğrusu vakit geçirilemiyor...

Cevher Hanım:

— Bendeniz de öyle anlıyorum... Gönüllerde kasvet, her tarafta bir harabi⁹⁰⁷, bir sönüklük var...

Zevcem:

— Herhangi köşke baksanız içinde elemeler⁹⁰⁸ ızdıraplar, facialar saklar gibi sessiz, meyus duruyor...

Cevher Hanım:

— Evet, öyle görüyorum. İstanbul'un Türk mahallelerinden hangisi böyle değil ki? Evvelden bu taraflarda Fenerbahçe gezintileri, mehtaplarda Kayışdağı, Alemdağı âlemleri olurdu...

Zevcem:

— Artık öyle kır eğlenceleri kalmadı. Kadıköyü'nde tiyatrolar, sinemalar var...

Bu suallerinden Cevher Hanım'ın allame ile her gün burun buruna bulunmaktan içi sıkıldığı anlaşılıyordu. Kadına samimi görünmek için söze atılarak:

— Hanımefendimiz, burada aranacak şey iyi komşudur.

Cevher Hanım cazip bir tavır ile:

— Evet beyefendimiz, buyurduğunuz bu lüzumu ben de hissediyorum, dedi.

Gözlerini önüne indirdi. Filozof böyle adi sözlere karışmak istemez gibi şimdi bizi dinliyordu.

Zevcem:

— İyi komşu bir saadettir. Fakat Hürrem Beyefendi Hazretleri gibi muhterem bir allame ile hane kurbiyeti⁹⁰⁹ şüphesiz büyük bir devlettir. Biz bu devlete eriştik. Bu cihetten bahtıyarlığımıza niha-yet yoktur...

⁹⁰⁷ haraplık

⁹⁰⁸ acı

⁹⁰⁹ yakınlık

Cevher Hanım pek gizli bir istihza⁹¹⁰ karıştırdığı taaccüple zevceme bakarak:

— İlmin kıymetini şimdi kimse bilmiyor. Kadınlığınız ile bu takdiriniz bizim için çok kıymettardır⁹¹¹. Bu teveccühünüzden zevcim kadar ben de mesut ve müftehirim.

Ben işi pohpohlamak için:

— Efendim, zevcem senelerden beri beyefendi hazretlerinin meftûn-ı kemâlâtıdır⁹¹². Çünkü kendisi de biraz yazar çizer... Şunu da kemâl-i mahcûbiyyetle⁹¹³ itiraf edeyim ki hazretin derin makalelerinden benden ziyade o anlar...

Benim bu itirâf-ı cehlim⁹¹⁴, allameliğe bigâneliğim⁹¹⁵ kadını memnun etti, hemen tatlı bir tebessümle:

— Zevcim âlimdir. Fazıldır. Bununla müftehirim lakin yazdığı makaleler bana hiçbir şey söylemez... Bu cihetten doğrusu kendilerine küfüv bir kadın değilim...

Bu zımnı⁹¹⁶ cümleler ile ben karımdan o da kocasından hissen⁹¹⁷ ve zevken⁹¹⁸ uzak bulunduğumuzu birbirimize anlatmış olduk.

Allame, bu sözlerin tahlilinden⁹¹⁹ ziyade diğer şeylere dalmış görünüyor, kemalatının⁹²⁰ meftunu⁹²¹ zevcemi arada bir derin bakışlarla süzüyordu. Sabiha da ne benim sözlerime ne de Cevher Hanım'ınkilerine katiyen ehemmiyet vermeyerek fevkalade bir hadise karşısında şaşırın bir mektep çocuğu hayretiyle dâhiyi tetkik ediyordu.

⁹¹⁰ gizli veya kinayeli bir biçimde alay

⁹¹¹ değerli

⁹¹² yaradılıştan sahip olunan manevi yönlerin tutkunu

⁹¹³ utangaçlığın tamlığı

⁹¹⁴ bilgisizlik itirafı

⁹¹⁵ ilgisizlik

⁹¹⁶ kapalı

⁹¹⁷ duygu yönünden

⁹¹⁸ zevk yönünden

⁹¹⁹ çözümlenme

⁹²⁰ yaradılıştan sahip olunan manevi yönler

⁹²¹ tutkun

O esnada Muhsine Kadın belinde mavi bir peştamal⁹²², başında kalın, kirli bir örtü, adi bir tepsi ile misafirlere kahve getirdi. Kadını o hâlde görünce yüreğime inecekti. Çünkü bu karı, evin en kaba işlerini gören yaşlı, çaçaron⁹²³, terbiyesi kıt, pek eski emektarlığı hasebiyle⁹²⁴ kovulmaz, çekilmez bir baş belasıydı.

Gözlerini kıyafet ve tuvaletçe biraz *rokoko*⁹²⁵ olan Cevher Hanım'a dikti. Fincanları tevzi için tepsiyi burunlarımıza sokarcasına birer birer suratlarımıza dayıyordu. Hiçbir komedyaya hizmetçisi bundan daha gülünç kılıklı, bundan daha aptal tavırlı, daha alık salık, daha tuhaf olamazdı...

İşaret etsem ahmakça mukabelede bulunacak⁹²⁶, büsbütün rezil olacağız. Hâlâ gözleri Cevher Hanım'da, elindeki tepsiyi ne yaptığını bilmez bir patavatsızlıkla oraya buraya uzatıyor, hemen hemen kahveleri üzerimize dökcek...

Zevcem bitkin, baygın bana bakıyor. Ben dudaklarımı ısırarak ona bakıyorum. Böyle sıkılacak teklifli⁹²⁷ bir misafir geldiği zaman yeni önlüklerini giyerek kahveyi ya Servinaz getirirdi ya Nevres... Bugün neden âdet hilafına⁹²⁸ misafirlere en kirli iş kıyafetiyle Muhsine Kadın çıkıyor? Bundaki sebebi anlayamadık.

Neyse kahveler içildi. Şundan bundan biraz daha konuşulduktan sonra komşuluğumuzdan, dostluğumuzdan samimi memnuniyetler beyanıyla misafirler gittiler.

XIII

Zevcemle yalnız kalınca sordum:

— Ey, ne fikir peyda ettin?

— Hürrem Bey büyük adam...

⁹²² iş yaparken bele bağlanan uzun, geniş dokuma

⁹²³ geveze

⁹²⁴ nedeniyle

⁹²⁵ süslü ve gösterişli

⁹²⁶ karşılık vermek

⁹²⁷ kendisiyle samimi, içli dışlı olunmayan

⁹²⁸ ters

— Karısı?

— Hiçbir suretle ona denk değil...

— Kadının nesi var?

— Daha ilk görüşümüz... Pek açılmadı ama hoppaya benziyor...

— Neden anladın?

— Kıyafeti, tavrı, her hâli söylüyor... Öyle tanınmış bir âlimin karısı böyle tiyatro aktrisi gibi giyinmez...

— Hanım, emin ol ki kadın kadını yani siz sizi erkeklerden ziyade muaheze ve zemmedersiniz... Hem daha nazif, daha vâkıfane⁹²⁹ bir tenkit⁹³⁰ ile... Şüphesiz ki siz birbirinizin giyinişindeki, söyleyişindeki tarz, eda⁹³¹ ve terbiyesindeki kusurları daha iyi görürsünüz. Erkekler hiç söze karışmadan sizi birbirinize çekiştirip karşıdan dinlemelidirler. Bu suretle meydana çok hakikatler çıkar. Lakin ben Cevher Hanım'ın giyinişinde pek öyle aktris kıyafeti görmedim. O da bu zamanın kadınları gibi giyiniyor...

— Bey, bir sözün öteki sözünü naksediyor⁹³². Şimdi giyinişçe ve her suretle kadın kadının kusurunu erkekten iyi görür demedin mi? Binaenaleyh bu meselede benim sözüm, hükmüm seninkilerden muteber sayılmak lazım gelir...

Karım, Cevher Hanım'ın tuvaletini, kıyafetini ta saçının kıvrımından ökçesinin ucuna kadar tenkit etti⁹³³. Ben bu sözleri sükûtle dinledikten sonra:

— Peki, dedim. Senin bu tenkitteki salahiyetini⁹³⁴ kabul ediyorum. Lakin bundan allameye bir muaheze hissesi ayırmalısın.

— Ne gibi?

⁹²⁹ bilen kimseye yakışır tarzda

⁹³⁰ eleştiri

⁹³¹ davranış

⁹³² olumsuzlamak

⁹³³ eleştirmek

⁹³⁴ yetki

— Ne gibi olacak... Âlemi irfanıyla tenvire⁹³⁵ uğraşan bir adam o büyük bilgi ve zekâsıyla moda ve telebbüs⁹³⁶ hususlarında karısını irşat edemiyor mu⁹³⁷?

— Bu kadar nafi⁹³⁸, ciddi, derin tetkikatla⁹³⁹ meşgul olan bir allame her hafta moda leyleğinin getirdiği şeyleri kendine iş gücü edebilir mi? Bey, insaf et!

Bahis uzadı. Ben karıma karşı Cevher Hanım'ın avukatlığını ediyordum. O da bana karşı şiddetle allameyi müdafaa ediyordu...

Biz böyle konuşurken karşıdan Muhsine Kadın'ı gördüm. Yine başında o kirli örtü, yine önünde o mavi peştamal, elinde bir kova ile dolaşıyordu. Birden tepem attı. Pürhiddet⁹⁴⁰ dedim ki:

— Anamdan büyük ama ben bu kocakarını döveceğim... İlk görüştüğümüz misafirlerin karşısına bu ölü yıkayıcı kıyafetiyle çıkılır mı? O ne mundar tepsi idi!

— Hakkın var Şadan... O hâli görünce benim de ne kadar sinirlendiğimi anladın...

Hemen bağırdım:

— Baksana kadın, buraya gel!

Muhsine, kovayı oraya bıraktı. Hamam soğukluğunda natır⁹⁴¹ gezinir gibi iki yanından kollarını sallayarak terbiyesizce bir sırtma ile kırta kırta yanımıza geldi. Onun bu tavrından öfkem bütün parladı:

— Kadın, utanmıyor musun? Bu kıyafette o tepsi ile misafir karşısına çıkılır mı?

⁹³⁵ aydınlatma

⁹³⁶ giyinme

⁹³⁷ doğru yola göstermek

⁹³⁸ yararlı

⁹³⁹ araştırmalar

⁹⁴⁰ hiddetli

⁹⁴¹ kadınlar hamamında hizmet eden kadın

Muhsine'nin tebessümü birden söndü. Kırk senelik hizmetinin verdiği salahiyetle efendileriyle hukuken⁹⁴² iddiâ-yı müsâvât⁹⁴³ eden bir saygısızlık takınarak:

— Benim her günkü kıyafetim budur beyefendi... Karısı güzel bir misafir geldi diye bayramlığımı giyecek değilim ya!

Karımın yanında bu telmih⁹⁴⁴ beni sarstı. Vücudumu hafif bir titreme aldı. Gözlerimi üzerine açtı:

— Bana iyi bak kadın! Ben bu evin beyiyim! Vakıa terbiye alacak zamanın pek çoktan geçmiş ama ben senin gibilerini de yola getirmenin usulünü bilirim...

Kocakarı aynı küstahlıkla cevap verdi:

— Evin beyi iseniz... Terbiye edecek adam arıyorsanız... Bu yurduğunuz gibi ben bir kocakarım. Terbiye almak zamanım çoktan geçmiştir. Fakat bu köşkte terbiye edilecek gençler var... Onlara bakınız...

Kocakarının bu ikinci kinayeden⁹⁴⁵ maksadı ne idi acaba? Acuze, mantığına güvenerek o kadar sert ve kuvvetli söylüyordu ki beni asıl şimdi titreme aldı. Karının ağzında bomba gibi patlayacak bir kelime olduğunu hissediyordum. Ben raşeler, kızarıp bozarmalar içinde karşımdaki bu müthiş ağzı kapayacak sihirli bir söz aramakta iken zevcem lakırdıya karışacak:

— Muhsine Hanım, benim böyle üstü kapalı sözlerden hoşlanmadığımı bilirsin. Bu evde terbiye edilmeleri lazım gelen gençler kimlermiş?

Kocakarı:

— Kızım Sabiha Hanım, ne olduğunu ne bittiğini anlamadan dinlemeden ananız yerinde kadını tekdire⁹⁴⁶ kalkıyorsunuz...

⁹⁴² hukuksal olarak

⁹⁴³ denklik iddiası

⁹⁴⁴ anlatılmak istenen şeyi söz arasında imalı olarak belli etme, açıkça söyleme

⁹⁴⁵ düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz

⁹⁴⁶ azarlama

Ne olmuştu acaba? Merak hafakanıyla⁹⁴⁷ tıkanıyorum.

Zevcem:

— Biz bahçeye çıkmazdan evvel bir şey yoktu. Bu kadar az bir zamanda ne oldu bitti? Söyle bakayım...

Muhsine:

— Biliyorsunuz büyük hanımefendi evde yok...

Zevcem:

— Biliyorum... Ey sonra?

Muhsine:

— Ah, evlere şenlik o iki kız!

Zevcem:

— Hangileri?

Muhsine:

— Servinaz ile Nevres...

Bu iki ismi telaffuzdan sonra kocakarı fitneler akan gözlerini kısa bir sükûtle bana dikerek:

— Bugünlerde bu kızlara bir şeyler oldu... Bir şeyler oldu... Bir şeyler oldu...

Zevcem:

— Ne oldu?

Muhsine:

— Ne bileyim hanım, onlara bir azgınlık geldi. Allah hayırlara tebdil etsin⁹⁴⁸... Her gün kedi ile köpek gibi hırlaşıyorlar... Didişiyorlar. Ellerinden gelse birbirini bir yudum suda boğacaklar... Bugün saç saça, baş başa bir dövüştüler ki ayırıncaya kadar başımıza hâl geldi... Ensem bir yumruk yedim. Çürüdü. Şimdi boynumu bir yandan bir yana çeviremiyorum.

Sonra efendicağızıma temiz kahve takımları büfede kilitli... Anahtarını vermiyorlar ki çıkarayım... Ben de şuradan buradan elime

⁹⁴⁷ sıkıntı

⁹⁴⁸ değiştirmek

kirli temiz ne geçtiyse bir kahve takımı uydurdum. Pişirdim. Getirdim. Teşekkür yerine beyefendiden tekdire uğradım.

Zevcem:

— Niçin dövüşüyorlar? Sebebi ne?

Muhsine:

— Sebebi... Akıl alacak şey değil ama sanırım ki bugün gelen misafir hanımı kıskandılar...

Zevcem:

— Muhsine Kadın, o nasıl lakırdı? Misafir hanımı kimden ve niçin kıskanıyorlar?

Muhsine:

— Bilir miyim? Yukarıdan pencereden buraya, bahçede sizin oturduğunuz yere yumruklarını sallayarak erkekler gibi sövüyorlar... Ben bundan kıskançlık manası çıkardım.

Zevcem:

— Sen bundan kıskançlık manasını nasıl çıkarıyorsun?

Muhsine:

— Misafir hanım, okumuşun karısı, pek süslüydü. Boynundan inciler, mercanlar, altın köstekler⁹⁴⁹ bir şeyler sarkıyordu... Bu kızlar da süs budalası... Hanımın bu ziynetlerini kıskanarak ne yaptıklarını bilmez bir hâle geldiklerine hükmettim⁹⁵⁰...

Zevcem:

— Ben böyle saçma lakırdı dinlemem. Komşunun süsünü kıskanıp da evde dövüş olmaz... Bunda başka bir iş var...

Muhsine:

— Bir de folluk, kuluçka, civciv meselesi var...

Hah, işte yaraya neşter⁹⁵¹ vuruldu! Şimdi ufunetler ortaya saçılacak... Yüreğim ağzıma geldi. Dinliyorum.

⁹⁴⁹ saat, kılıç, anahtar vb.nin ucuna takılan zincir

⁹⁵⁰ düşünme veya yargılama sonunda bir kaniya varmak

⁹⁵¹ cerrahide kesme işlemlerinde kullanılan bıçak

Zevcem:

— Folluğun, kuluçkanın, civcivin bu işte münasebeti?

Muhsine:

— Bilir miyim hanım? Bilir miyim? Bunlarda bilmece içinde bilmece... Çünkü dövüşürken birbirine, tövbe ya Rabbi'm tövbe, folluk bilmem nesi diyorlardı.

Zevcem:

— Haydi git sen onları bana gönder. Ne olduğunu ben şimdi anlarım...

XIV

Hakikat şimdi tamir kabul etmez dehşetiyle patlayacaktı. Bu infilakı⁹⁵² men⁹⁵³ için çare düşünmeye vakit yoktu.

Hilkaten⁹⁵⁴ çapkınım. Bir kadınla, iki kadınla doymam... Meşruundan gayrimeşruları daha tatlı geliyor... Fakat karımı da seviyorum. Böyle delişmen⁹⁵⁵ hizmetçi kızların yüzünden zevcemden ayrılmak istemiyorum... Hem Sabiha'yı seveyim hem ötekiler ile eğlenmekten gönlümü menedemeyeyim⁹⁵⁶... Bu nasıl iş? Kendi tıynetime kendi aklım ermiyor vesselam!

Şimdi ne yapayım? Hemen oradan sıvışayım mı? Bu da olmaz. Çünkü karımın hüküm-i gıyâbîsini⁹⁵⁷ yersem bu muhakemenin⁹⁵⁸ benim için istinafı⁹⁵⁹ yoktu. Orada durup fırtınaya göğüs vermeli... Kızlar ne söylerse şiddetle ret ve katiyen inkâr etmeli... “İnkâr yiğidin kalesidir.” derler. Tecrübe üzerine mesel⁹⁶⁰ darbeden⁹⁶¹ atalarımız elbette bu sözü boşuna söylememişlerdir.

⁹⁵² güçlü bir biçimde patlama

⁹⁵³ engel olma

⁹⁵⁴ yaradılıştan

⁹⁵⁵ zıpır

⁹⁵⁶ yasaklamak

⁹⁵⁷ gıyabi hüküm: kendi yokken arkasından verilen hüküm

⁹⁵⁸ yargılama

⁹⁵⁹ mahkemenin verdiği kararı kabul etmeyerek bir üst mahkemeye götürme

⁹⁶⁰ atasözü

⁹⁶¹ vurmak

Zevceye karşı benimki gibi gayriiradi⁹⁶² sadakatsizliklerde itiraf, soğukluktur. Ebedî bir kırgınlığa sebep olur. Lakin inkâr ile her şey tamir edilir. Zaten bu acı hakikatin ızdırabından kurtulmak için kadının gönlü, inkârî gizli bir sevinçle kabule meyyaldir.

Sözde iki kızıoğlankıza sataşmış bulunuyorum ama iş başka, hakikat sonra anlaşılacak. Bilmeden büyük bir belaya sataşmışım, birer toy bakir sandığım bu mahluklar meğer benden usta imişler. Keyfiyet hep ona vâkıf olacakların sınırlarına, kanlarına dokunacak mertebede berbat...

Muhsine Kadın, mübaşir⁹⁶³ gibi iki kızın önüne düşmüş, bahçenin ta ilerisinden koptular. Kızları şimdi ne hâlde bulacaktım? Her-çi bâd-â-bâd⁹⁶⁴ kararıyla gemi azıya almış olarak mı geliyorlar? Yoksa onları kaşım ile gözümle idare etmek kabil olabilecek miydi? Ortada gizlenmesi elzem bir hakikat vardı. Acaba onlar da bu elzemiyeti⁹⁶⁵ benim kadar menfaatlerine muvafık buluyorlar mıydı⁹⁶⁶? Yoksa beni mahvetmek için aralarında ittifak⁹⁶⁷ mı hasıl olmuştu?

Şimdi ilk muvacehede⁹⁶⁸ için rengi belli olacaktı.

Üçü de geldiler, karşımıza sıralandılar. Muhsine'nin suratında iddianamesini⁹⁶⁹ ezberleyen bir müddeiumumi hazırlığı vardı.

İhbarını ispat etmek için zihninden edillelerini⁹⁷⁰ topluyor giydi... Kocakarılarla genç kızlara karşı kabarmaya vesile arayan daimî bir infial vardır.

Kızlar ile nazarlarımız çarpıştı. Lakin derhâl vücutlarımıza küçük birer ürperme geldi. Gözlerimizi önümüze indirdik.

⁹⁶² istençsiz

⁹⁶³ mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götüran görevli

⁹⁶⁴ ne olursa olsun

⁹⁶⁵ gereklilik

⁹⁶⁶ uygun görmek

⁹⁶⁷ anlaşma

⁹⁶⁸ yüzleşme

⁹⁶⁹ savcılığın soruşturma sonunda elde ettiği kanıtları ve iddialarını içinde topladığı, mahkemede okunan yazı

⁹⁷⁰ deliller

Menhus⁹⁷¹ cadı, dik bakışlarıyla yüzlerimizi kargılıyor⁹⁷², en ufak bir adale⁹⁷³ hareketinden kendi varışınca manalar çıkarmaya uğraşıyordu.

Nazarlarımızın ilk telakisinde fark ettiğim ürkeklikten, kızlarda gemi azıya almak gibi korkulacak bir isyan taşkınlığı olmadığını anladım. Yüreğime biraz su serpildi. Fakat kocakarımın bizi dürtüşlediği çamurun içinden nasıl çıkacaktık?

Acuzenin iğvasıyla⁹⁷⁴ zevcemın keskinleşen zekâsı karşısında kızların kaçamaklı cevaplar bulabileceklerine hiç ihtimal veremiyordum.

Zevcem sağ kaşını yukarı kaldırıp solunu da aşağı indirerek gazub bir çehre ile sordu:

— Bugün misafire niçin kahve getirmediğiniz?

Kızlar sükûtle önlerine baktılar.

Sabiha Hanım sualini evvelkinden hiddetli bir sesle tekrar etti. En evvel cevap vermek cesareti Servinaz'da görülerek:

— Efendim, biz Nevres ile her günün işini aramızda nöbete koymuştuk. Bugünkü misafirlere hizmet nöbeti onda idi. Vazifesini yapmadı.

Zevcem:

— Kimden izin alıp da aranızda nöbet çıkarıyorsunuz? Bugün nöbet onun idi ne demek? Misafir geldiği zaman ikinizin birden hizmetine lüzum vardır. Bugün benim nöbetim değil, diye çekilip de işi yalnız ötekinin üzerine bırakmak olur mu? Kendi başınıza ne icatlar çıkarıyorsunuz? Hizmetçi kısmı kendi usul uyduramaz. Evin âdeti neyse o töreye gider... Bizde de var kabahat. Sizi kendi keyfinize bıraktık. Elbette böyle olur... Sizi daima dizginlerinizi çekerek kullanmalı...

⁹⁷¹ uğursuz

⁹⁷² kargı ile yaralamak veya öldürmek

⁹⁷³ kas

⁹⁷⁴ yolunu şaşırtma

Kızlar önlerine bakıyorlardı. Zevcem cüzi⁹⁷⁵ bir tevakkuftan⁹⁷⁶ sonra:

— Büfenin anahtarını niye sakladınız? Niçin temiz kahve takımı çıkarmadınız?

Servinaz:

— Büfenin anahtarı bir gün onda durur, bir gün bende...

Zevcem:

— Bu söz benim sualime cevap mı? Kimde olursa olsun anahtarı niçin saklıyorsunuz?

Servinaz:

— Bugün anahtar Nevres'te idi. Niçin vermemiş olduğunu kendisinden sorunuz.

Zevcem:

— Niçin vermedin Nevres?

Nevres:

— Vermedim. Çünkü efendim büfede bazı şeyler kırılmış... Benim üzerime atıyor... O mu kırdı, ben mi kırdım? Hakikat anlatsılsın. Anahtarı vereceğim ve bir daha üzerime almayacağım...

Benim zannımca kızların arasındaki bu zıddiyetin⁹⁷⁷ sebebi kıskançlıktı. Muhsine acuzesi de bu tahmininde haklıydı. Fakat onun bu hakkını teslim etmek hiç işime gelmezdi. Onlar zaten beni birbirinden şiddetle kıskanırken şimdi ortaya bir de komşu Cevher Hanım çıkması ikisini de büsbütün kudurttu. O süslü, güzel kadının yarı açık vücutla karşımda oturmasına bir türlü tahammül edemediler. Ne yapacaklarını bilmez birer hâle geldiler. Birbirine bulaştılar. Büfenin anahtarını sakladılar. Kahve takımı vermediler. Şimdi zevcem suallerine verdikleri cevaplar hep sümmettedarık şeylerdi. Ben böyle hissediyordum.

⁹⁷⁵ az

⁹⁷⁶ duraklama

⁹⁷⁷ karşıtlık

Zevcem kısa bir sükûttan sonra mahir bir müstantik⁹⁷⁸ tavrıyla birdenbire sordu:

— Siz pencereden bize doğru yumruklarınızı sallayıp fena fena şeyler söylüyormuşsunuz...

Kızlar birden şaşaladılar. Bu suale ne cevap uyduralım mealinde evvela birbirine baktılar. Sonra şimşek kadar seri birer nazar da bana fırlattılar. Ben hemen gözlerimi önüme eğdim. Çünkü istintanın⁹⁷⁹ tehlikeli kısmına gelmiştik.

Nihayet Servinaz muvafıkça⁹⁸⁰ bir yalan uydurmaktan âciz kalmayarak:

— Evet, yumruklarımızı pencereden salladık fakat size değil...

Zevcem taaccüple:

— Ya kime?

— Kendi talihlerimize...

— Acayip!

— Hiç acayip değil efendim... Talihimiz olsa hizmetçi olmazdık... Herkes daima talihine karşı sitem eder. Biz talihlerimize karşı yumruk salladık. Size karşı haddimiz mi?

Kızlar her suale böyle muvafık namuvafık⁹⁸¹ birer cevap uydurduka kocakarı yeisle burnundan soluyordu.

Zevcem tepelerinden topuklarına kadar ince bir dikkatle kızları süze süze yine birdenbire sordu:

— Follukta ne yapıyordunuz?

Bu soru deşeti önünde kızlardan evvel ben titreyerek içimden kendi kendime:

— Hah, bu sefer yakalandık! Haydi sizi göreyim kızlar, buna da münasip bir cevap uydurunuz, dedim...

⁹⁷⁸ sorgu yargıcı

⁹⁷⁹ sorgu

⁹⁸⁰ uygunca

⁹⁸¹ uygun olmayan

Servinaz Nevres'e baktı. Nevres Servinaz'a... Sonra ikisi de birden gözlerini bana dikerlerken nazarlarımız çarpışmasın diye ben hemen kendiminkileri önüme indirdim... Fakat kızlara zekâvet⁹⁸² açıklığı gelmesi için bütün ruhumla kalben dua ediyordum.

Cadının yüzünde derhâl galebe tebessümü belirdi... Servinaz zihnini toplamaya uğraşarak:

— Cıvcivlere yem vermeye gittim...

— Yalnız mı gittin?

— Evet...

Kocakarı hemen atıldı:

— Hayır, ikisi de beraberdi...

Nevres:

— Ben sonradan gittim...

Zevcem:

— Yem vermek için bir kişi kâfi değil mi? Sen niye gidiyorsun?

Nevres:

— Cıvcivleri pek severim de...

Kocakarı:

— Cıvcivleri o kadar çok sevediniz üç dört tanesini öldürmezsiniz.

Servinaz:

— Biz öldürmedik. Ölmüş bulduk. Anaları üzerlerine basmış olmalı...

Kocakarı:

— Anaları üzerlerine basmakla cıvciv ölmez. Ben zavallıcıkları gördüm. Yamyassı olmuşlardı...

Nevres:

— Allah kuru iftiradan saklasın! Biz cıvcivleri niye öldürelim?

Kocakarı:

⁹⁸² çabuk anlama ve kavrama

— Mahsus öldürmediniz. Orada tepiştiniz. Ne yaptığınızı bilmez bir hâle geldiniz. Hayvancıkları çiğnediniz...

Servinaz:

— Allah Allah, niye tepişelim?

Kocakarı:

— Ne bileyim ben? (Gözlerini bana dikerek) Beyefendi siz de bu istintaka karışıp da iki lakırdı sorsanıza! İşi hep hanımın üzerine bırakıyorsunuz. Deminden “Ben bu evin beyiyim. Terbiyesizleri yola getirmenin usulünü bilirim.” diyordunuz. Siz yalnız kocakarı-lara çıkışıp da gençleri tekdire kıyamayan beylerden misiniz?

Birdenbire sinirlerim kopacak gibi gerildi. Hemen iskemleyi kavradım. Acuzenin kafasına kaldırarak:

— Sen haddini tecavüz ediyorsun. Terbiyesiz bunak! Defol karşımdan! Şimdi bir tarafını kırarım alimallah!

Gözlerimin dönüklüğünden, sesimin gürleyişinden öfkemin dehşetini anlayarak kocakarı fena hâlde ürktü. Homur homur⁹⁸³ anlaşılmaz hezeyanlar⁹⁸⁴ ederek kaçtı.

Sonra kızlara dönerek:

— Haydi gidiniz, dedim...

Onlar da çekildikten sonra zevceme hitapla:

— Bir incir çekirdeği doldurmaz bir şeyi uzattıkça uzattın... Müstantikliğe bu kadar heveskâr⁹⁸⁵ olduğunı bilmiyordum.

— Evde ilk defa gelen sıkılacak misafir bulunduğu bir zamanda büfenin anahtarını saklayıp da kahve takımı çıkarmazlarsa buna incir çekirdeği doldurmaz bir mesele mi diyeceğiz?

— Sen keyfiyeti dallandırdın budaklandırdın. İçinden çıkılmaz bir hâle getirdin. Evet, büfenin anahtarını lüzumlu bir zamanda saklamak büyük bir kabahattir. Fakat meselenin işte yalnız o kısmını

⁹⁸³ homurdanarak

⁹⁸⁴ saçmalama

⁹⁸⁵ hevesli

tahkik et... Folluğu, civcivi, yumurtayı, kuluçkayı bahse karıştırmakta ne mana var?

— Bu meselede tuhaf esrar⁹⁸⁶ var. Anlamıyor musunuz? O folluk, kuluçka, civciv hep birbirine girift⁹⁸⁷ birer muamma... Biri, ikisi anlaşıldıktan sonra ötekiler çözülecek...

— Saçma canım saçma! Servinaz ile Nevres follukta dövüşmüşler. Birkaç piliç ezmişler... Bu karmakarışık sözlerin arasında seçilen hakikat işte bundan ibaret...

— Niçin dövüşmüşler?

— İki deli kız niçin dövüşür? Kim bilir ne münasebetsiz bir şey içindir...

— Münasebetli, münasebetsiz, işte ben bu sebebi anlamalıyım. Çünkü bu evin hanımıyım. Zaman acayip, akıl ve hayale gelmedik şeyler olabilir... Dikkat etmedin mi? Kocakarı ağzında bir şey çiğneyip duruyordu.

— Allah belasını versin o acuzenin! Adını anma ifrit kesiliyorum⁹⁸⁸. O dedikodu kumkuması⁹⁸⁹... Uydurur uydurur söyler... Eğer onun ağzına bakıp da ev hanımlığı edeceksen vay senin hâline, vay benim hâlime, vay bu evin hâline!

XV

Bu defalık tehlikeyi atlattık ama mesele pamuk ipliğiyle bağlandı. Bugün, yarın ve belki de birkaç saat sonra patırtı kopmak ihtimali vardı. Ben o kocakarının ağzını nasıl tutabilecektim? O iki farfara⁹⁹⁰ deli kızı nasıl akıllandıracaktım?

Birkaç gün geçti. Mesele kendi kendine yatıştı. Zevcemle aramızda buna dair hiçbir söz olmuyor, kocakarı artık karşıma çıkmaya cesaret edemiyordu. İskemleyi kafasına kaldırıp da gözlerimi üzerine açarak haykırışımından fena hâlde ürktü.

⁹⁸⁶ gizler

⁹⁸⁷ çapraşık

⁹⁸⁸ çok kızmak

⁹⁸⁹ kötü, olumsuz bir özelliği kendinde fazlasıyla toplayan kimse

⁹⁹⁰ çok konuşan

Yalnız bir rahatsızlığım vardı. Servinaz ile Nevres kapı aralarında sık sık okşanmak istiyorlardı. Koridorun loşluğu içinden geçerken bazen boş odanın kapı aralığından müsterhim⁹⁹¹, titrek bir ses işitiyordum:

— Beyefendi, Allah aşkına bir dakikacık buraya gel!

Gidip bakıyordum. Nevres, gözyaşları serpen boğuk hıçkırıklar içinde:

— Beyefendiciğim, artık sen beni sevmiyor musun?

Hemen kısa kesmek için:

— Sevmez olur muyum hiç?

— Yemin et...

— Vallahi...

Damlalar şelale şiddetini alarak:

— Ben o Servinaz menhusunu çok kıskanıyorum. Onu sevmediğine beni temin et...

— Canım aynaya baksana... Sen dururken Servinaz sevilir mi?

Bazen birkaç seri öpücükle kızı temine⁹⁹² uğraşırım. Bazen de ileriden duyulan ayak sesleri beni bu isticvap⁹⁹³ işkencesinden kurtarır. O bir tarafa kaçır. Ben bir tarafa...

Bazı gün de bodrum kapısından bahçeye çıkacağım esnada gece ile gündüz arasındaki esrarlı gölgeler içinden muhteriz⁹⁹⁴, ketum bir ses:

— Hişt! Hişt beyefendi, rica ederim bir parça durunuz!

Döner bakarım. Bu defa Servinaz. Yavaşça sorarım:

— Ne var kızım?

— Yeni civcivler çıktı bakmaz mısınız?

— Sırası mı ya?

⁹⁹¹ yalvaran

⁹⁹² korkusunu giderme

⁹⁹³ sorgulama

⁹⁹⁴ çekingen

— Muhsine Kadın bugün Kadıköyü’ne indi. Büyük hanım rahatsız, yerinden kıvıldamıyor. Küçük hanım derin mütalaa ile meşgul... Nevres ta çatı arasında ütü yapıyor...

— Servinaz, tehlikeli kızım, tehlikeli...

— Evvelden bana sarılmak istediğiniz zamanlar ben “Bırak, tehlikeli!” diye çırpınırdım da sen hiç korkmaz, aldırmazdın... Şimdi beni sevmediğin için böyle söylüyorsun...

Küçük küçük ahlars, oflar, ağlamalar. İşte derde çatmak buna derler. Etraftan bir pıtırıtı duyulursa kurtulurum. Duyulmazsa {kızın bir yanağına bir çimdik, öbürüne birkaç öpücük kondurarak kollarımı da beline bir iki kere bağlayıp çözdükten sonra hemen kaçarım.}

Bu muhtasar⁹⁹⁵ ve yalancıkdan sevme maşukamı memnun etmek şöyle dursun büsbütün ateşlendirir. Arkamdan şu serzenişleri duyarak sıvışırım:

— Sen benim üstüme Nevres’i seveli böyle oldun... Fakat dur sen! Ben her şeyi göze alırdıcağım...

İlk ateşli deraguşlardan sonra böyle sevgi anlarında erkeğin kolları gevşer, nefeslerinin eski harareti azalırsa kadının düşkünlüğü artar. Çok sevilme için az sevmelidir veya hiç... Fakat ben bu kızların bana olan muhabbetlerini artırmak için böyle yapmıyordum. Tehlikeyi atlatmak için birkaç zaman pek uslu durmak lazımdı. Benim bu ihtiyatkârlığım⁹⁹⁶ kızları büsbütün tahris ediyordu⁹⁹⁷. {Lahavle!}

Bu kızlara karşı ateşimi küllendiren bir başka sebep daha vardı. Şimdi gönlümde Cevher Hanım’ın hayali pırıl pırıl ateş alarak âdetta donanma yapıyordu. Bu şehrayın⁹⁹⁸, hizmetçi kızların aşklarını husufa⁹⁹⁹ uğrattı.

⁹⁹⁵ kısaltılmış olan

⁹⁹⁶ ihtiyatlılık

⁹⁹⁷ hırslandırmak

⁹⁹⁸ gösterişli şenlik

⁹⁹⁹ ay tutulması

Âlimin karısından pek ümitvar¹⁰⁰⁰ ve aramızda gül pembesi bir aşk macerası açılacağından âdeta katiyetle¹⁰⁰¹ emin gibiydim... Onun gözleri bana pek çok şeyler vadetmiş, benimkiler ona büyük incizabımı¹⁰⁰² anlatmak istemişti. Birinci mülakatta iş böyle başladı. İkincide daha açılacak... Üçüncüde aşkımız kanatlanacaktı...

Fakat bu aralık, bu derecesine pek ihtimal vermediğim Servinaz ile Nevres'in tehlikeli sırnaşıklıkları bu yeni aşkımda hesabımı çok bozuyordu. Hususuyla bir cihet, ziyade merakımı celbe¹⁰⁰³ başlandı. Ben bu iki kızı da erkeği pek yadırgamaz birer hâlde buldum. İkisi de sevdaya pek munisti¹⁰⁰⁴. Acaba bu alışkınlık neden? Benden evvel bunlara aşk temrini¹⁰⁰⁵ yaptırtan bir veya birkaç erkek mi var? Bu mühim meselenin tetkiki benim için elzemdi. Ben kendimi kurnaz bir muğfil¹⁰⁰⁶ sanırken onlar beni iğfal etmiş¹⁰⁰⁷ olmasınlar? Maceranın ucu o kadar pürüzlü ve dehşetli ihtimallere yol açacak bir nezakette idi ki! Derin derin düşünmek lazım geliyordu. Hakkı nasıl anlayayım?

Her şeyde vaziyete nazaran hareket olunur. Bizim vaziyetimiz ne idi? {Ben bu iki kızı da sineye çektim.} Şimdi onlar birbirini kıskanıyorlardı. Aralarındaki bu kıskançlık tenafüründen¹⁰⁰⁸ istifade edebilirdim. Servinaz'ı Nevres'in aleyhinde ve keza Nevres'i Servinaz'ın aleyhinde deşerek bunların kirli esrarı varsa giyaben¹⁰⁰⁹ birbirine söyletmek mümkündü...

Şimdi ben bu plana göre hareket etmek için fırsat bekliyordum. Bir gün kayınvalidem, zevcem Nevres'i beraber alarak sokağa çıktılar. Muhsine cadısı da yellerini okutmak için haber almış olduğu bilmem neredeki keskin nefesli hocaya gitmişti. Halis'le Ziba da

¹⁰⁰⁰ umutlu

¹⁰⁰¹ kesinlik

¹⁰⁰² ilgi duyma

¹⁰⁰³ kendi üzerine çekme

¹⁰⁰⁴ yabancı olmayan

¹⁰⁰⁵ alıştırma

¹⁰⁰⁶ aldatan

¹⁰⁰⁷ aldatmak

¹⁰⁰⁸ birbirinden nefret etme

¹⁰⁰⁹ kendi yokken

zaten evde durmazlardı... Evde birkaç kişi daha vardı ama biz onlara hiçbir şey sezdirmeden köşkün kuytu yerlerinde karambol¹⁰¹⁰ yapabiliydik.

Zaten köşk böyle tenhalaşınca Servinaz'ın beni folluğa yahut münasip bir tarafa davet edeceğini biliyordum. Ben şimdi bu davete çanak açmak için aşk perimizin hoşlandığı izbe¹⁰¹¹ yerlerde doluşmaya başladım. Tamam kömürlük hizalarında arkamdan:

— Hişt! Hişt! Beyefendi, hafı¹⁰¹² nidaları koptu.

Mevki sevdamızın esrarını örtecek bir akşam karanlığına gömülü idi. Hem kömürlüğün muhtelif¹⁰¹³ cihetlere iki kapısı vardı. Kapının birinden tesadüfî bir tehlikeye uğrar isek diğerinden kaçabiliydik...

Durdum. Derhâl boynuma bir çift hararetli kol dolandı. Yanağıma sıcak, sulu bir ağız yapıştı. Bu ateşe, bu aceleye şaşarak:

— Fakat burada nasıl olur, dedim...

Beni şiddetle çekerek:

— Kömürlüğe girelim, dedi...

— Girelim lakin pek uzun boylu durmaya gelmez...

— Ah beyefendi ah, daha ilk sarılıştta ayrılmayı düşünüyorsunuz! Sizi o kadar çok seviyorum... O kadar çok seviyorum ki... Hemen şimdi gelip kollarımın arasından kapıverecekler sanıyorum.

Ağızından birkaç sır kapabilmek için bugün {Servinaz'ı iyice sevdaya doyurmak} lazımdı. {Kömürlüğün karanlığına daldık. Sevgilimi kollarımın arasında kemiklerini çatırdatıncaya kadar sıkıttım. Of, demiyordu. Ufak bir pıtırta duyar duymaz hemen çözümlü fare gibi birer köşeye sınıyorduk. Ne kadar sarıldık, çözüldük, söylesem idmanıma şaşarsınız. Nazar değmesinden de korkarım. Bu kadar gayretime mukabil kıza bir türlü "Oh, ya Rabbi şükür!"} de-

¹⁰¹⁰ çarpışma

¹⁰¹¹ basık, loş, nemli, kuytu

¹⁰¹² gizli

¹⁰¹³ çeşitli

dirtemiyordum. Aşüfteyi sevdaya doyurmak kabil değildi. O, her deraguş fasılasında:

— Altı ay geceli gündüzlü bu kömürlükte otursam bıkmam... Ah bu fırsat kırk yılda bir düşmez...

Kömürlüğün tozları içindeki bu ikametimiz¹⁰¹⁴ müddetini Servinaz'ın reyine bırakırsam her türlü tehlikelere rağmen akşamlayacağımızı anladım. İşe bir yekûn çekip¹⁰¹⁵ asıl maksada girişmek lazımdı. Servinaz'ı sinirlendirip ötekinin aleyhine boşandırmak için onun yanında Nevres'in ismini anmak kâfiydi. Hemen dedim ki:

— Ömrümde bugünkü kadar mütelezziz¹⁰¹⁶ olduğumu hiç bilmiyorum...

Servinaz göğsümün üzerine yatarak:

— Ya ben? Ya ben beyefendi?

— Nevres'in kulakları çınlasın...

Hazzının gayesi anında bu isim onun sinirlerini birdenbire şidetle burktu. Mevkinin tehlikesini unutarak ufak bir haykırma ile:

— O maymunun adını ağzınıza almanızı bile kıskanıyorum...

Tekrar başını göğsüme koydu. Sanki beni ona vermemek için boynuma sıkı sıkıya sarıldı. İnliyor, ağlıyordu... Tamam işin kıvamı geldiğini anlayarak:

— Nevres'in aleyhinde çok dedikodu işittim. İnanıp inanmamakta mütehayyir¹⁰¹⁷ kaldım...

Servinaz hemen davranarak:

— İnanınız beyefendi, inanınız... O kızdan her kötülük memuldür... Onun boklarını en iyi ben bilirim. Sizden ne gizleyeceğim! Ben kendimi size teslim ettikten sonra onun sırrını mı saklayacağım? Benim söyleyeceklerimi hiç kimseden duyamazsınız. Çünkü bu esrar köşkte birkaç kişi arasında gömüldür.

¹⁰¹⁴ bir yerde oturma

¹⁰¹⁵ konuşmaya son vermek

¹⁰¹⁶ lezzet duymak

¹⁰¹⁷ şaşmış

— Söyle bakayım benim duyduklarım seninkilere uyacak mı?

— Hanımefendi Nevres’i kaç defa oğlu Halis Bey’in koynundan çıkardı...

Oh, yüreğim birden serinledi! Bu mühim sırra vukuf benim için mühimdi. Çünkü başıma açılması muhtemel bir izâle-yi bîkr¹⁰¹⁸ davasına karşı şimdi bu reh-i narefteden¹⁰¹⁹ gitmemiş olduğumu ispat kolaylaşıyordu. Kızı daha ziyade söyletmek için ben bu ifşadan hiç mütehayyir görünmeyerek:

— Bunu ben de duydum...

— Ya büyük beyefendiyle olan rezaleti...

— Bak onu bilmiyorum...

— Onu bir ben bilirim. Bir Nevres... Bir de büyük efendi kendisi... İşte bir de şimdi siz duyacaksınız...

— Ne olmuş?

— Ne olacak? Oğlunun koynundan çıkıyor, babasının kolları arasına giriyor... Güya hanımefendi evlatlık yetiştiriyor. Bir kere düşününüz rezaleti... Nevres, hanımefendinin evvela gelini oluyor. Sonra ortağı... Beyefendi de hem onun kayınpederi oluyor hem âşıkı...

— Canım, büyük bey onun ferah ferah dedesi yerinde...

— Ahlaksız ihtiyar... Bana da kaç defa el uzattı. Tenezzül eder miyim hiç? O yaştan sonra Nevres’e denk görünmek için saçını sakalını boyadı.

— Nevres’in midesi nasıl kabul ediyor?

— Doğru söylemek lazım gelirse Nevres bu ihtiyarı uzun müddet reddetti... Onunla çok cebelleşti. İptidaları¹⁰²⁰ gelip benimle dertleşti. Nevres onu tahkir¹⁰²¹ için “Ak sakalından sen utanmıyorsun ama ben utanıyorum.” demiş. Bu söz üzerine ertesi günü sakal ocak kurumu gibi karardı.

¹⁰¹⁸ bekâretini yok etme

¹⁰¹⁹ gidilmemiş yol

¹⁰²⁰ başlangıç

¹⁰²¹ aşığılama

— Tüylerini karartmakla ihtiyara güç kuvvet gelir mi?

— Nevres de öyle söylüyor. Zavallı adam kendini erkek sanıyor, diyor...

— Hâlâ Nevres hem oğluyla hem babasıyla?

— Hayır, Halis Bey'le bozuştular... Şimdi küçük bey hariçte galiba başka bir kız seviyor.

— Babasıyla?

— Kız artık babasına da yüz vermiyor. İhtiyarın akli başında yok... Paralar, elmaslar vadedip duruyor...

— Büyük hanım işi duyarsa?

— Duysun... Büyük efendi Nevres'i nikâhla almak sevdasında...

— Büyük hanım bu izdivaca razı olur mu?

— Olsun olmasın... Erkeğin gönlü bir kere sevip de kızarsa dağları devirir...

— Şimdi kayınpederim Allah'ın emriyle Nevres'i alırsa bu kız benim ne'm olacak?

— Sizin ne'niz düşerse düşsün o bir şey değil... Halis Bey'in üvey anası olacak...

— Gizli fakat büyük rezalet...

— Nevres, beylerin büyüğünden küçüğünden öç çıkarmak için onların üzerine sizi sevdi. Halis Bey'in artık ona ehemmiyet veremeyerek dışarıdan bir başka kız sevmiş olmasına çok meyustur. Bilirim.

— Bu söylediğin şeyler zihnimi karıştırdı. Nevres maazallah gebe kalmış olsa çocuğun büyük beyden mi küçüğünden mi? Yani babasından mı oğlundan mı olduğu nasıl belli olacak?

Servinaz gülererek:

— Bu işe sizin de iştirakiniz var. Kendinize niçin hisse ayırmıyorsunuz?

Evet, kız haklı söylüyordu. Cevap bulamadım. Önüme baktım...

Bir müddet sustuk. Bu {hamil}¹⁰²² ihtimali dehşetinden dolayı ben artık Servinaz'a el vurmaya korkarak derin derin düşünüyordum. Kız endişemi anladı. Boynuma atıldı. İttim. Bana tekrar cesaret vermek için en mukni¹⁰²³ sedasıyla dedi ki:

— Korkmayınız, korkmayınız! Nevres'le ben artık böyle bir kazaya uğramayız. Bunun ihtimali yoktur.

— Neden?

— Çünkü, dedi.

Servinaz bu hususta birtakım fennî tahaffuz usulleri saydı dök-tü. Hayretten parmaklarım ağzımda kaldı. Zira kız bu vadide diplomalı bir ebe kadar malumatlı buldum. Hususuyla Servinaz'ın şu “Korkmayınız, korkmayınız! Nevres'le ben artık böyle bir kazaya uğramayız. Bunun ihtimali yoktur.” sözü beynimin içinde bir kasır-ga gibi dönüyordu. “Artık böyle bir kazaya uğramayız.” ne demek-ti? Evvelce uğramışlar mıydı ki kız böyle söylüyordu?

Ben kendimi çok kurnaz ve *ekstra*¹⁰²⁴ bir çapkın sanıyordum. Lakin böyle bir kazadan tahaffuz için kızın bana verdiği fennî dersi bir mektep çocuğu saffet ve cehaletiyle dinledim. Toy kızcağızlar sandığım bu iki mahluk, bu zeminin bazı kıvrıntı¹⁰²⁵ yerlerinde beni fersah fersah¹⁰²⁶ geçmişlerdi. Ahlaksızlıkta sakalı boyalı kayınpederimle genç kayınbiraderim ve kendi aramda bir mukayese yaptım. Kendimi masum, müeddep¹⁰²⁷ ve utangaç buldum. Zevcem o fennî, ilmî nazariyeleriyle bu fişkılığın¹⁰²⁸ içinde nasıl yetişmişti? O, hane-de olup biten bu rezaletlerden büsbütün bihaber berü'z-zimme¹⁰²⁹ miydi? Burnunun önünde dönen bu ahlaksızlıklara mâni olamayan onun harsından¹⁰³⁰ kendine ve insaniyete ne fayda memuldü? Yoksa

¹⁰²² hamile

¹⁰²³ ikna eden

¹⁰²⁴ en iyi

¹⁰²⁵ dönemeç

¹⁰²⁶ kat kat

¹⁰²⁷ edepli

¹⁰²⁸ atgillerin taze dışkısının biriktirildiği yer

¹⁰²⁹ zimmetinde bir şey olmayan

¹⁰³⁰ kültür

ilimle ahlak pek başka başka şeyler miydi? Eğer Sabiha hakikaten masum ise öyle bir babadan, kardeşten sonra benim gibi bir kocaya düşmesi biçare için ne büyük felaketti.

Ben de işi izam ediyorum¹⁰³¹ galiba. Sakalını boyayan, genç hizmetçiyi okşayan her ihtiyara ahlaksız diyebilecek miyiz? Evdeki güzel beslemeyi deraguştan dolayı Halis Didar Bey affolunmaz bir cinayet işlemiş oluyor? Bu maceralar her hanede olan şeyler... Ahlakın hudutları kati düsturlar ile tahdit olunmamış¹⁰³². Çok defa onlara herkes kendi keyfine göre mana veriyor. Herkes kendi vicdanına göre büyük bir canı değildir. Lakin evdeki hizmetçi kıza baba, oğul, damat, üç erkek birden savlet ederse¹⁰³³ bu iştirakten ne çirkin, ne vahim neticeler doğabilir...

XVI

Kömürlükten yalnız yüzümüzü gözümüzü değil, ahlakımızı da eskisinden daha ziyade kirleterek çıktık. Aşkımın ciddiyetini temin ederek Servinaz'dan pek dostane ayrıldım. Çünkü ondan daha öğreneceğim şeyler çoktu. Bu kız bütün günahları Nevres'in sırtına yığarak kendini bana bir melek gibi satmak istiyordu. Lakin ben bu iki kızın da hısn-ı pahâ-yı iffetlerini¹⁰³⁴ fetholunmuş buldum... Servinaz Nevres'ten afif¹⁰³⁵ olamazdı. O, hamilden tahaffuz usullerini kimden ve ne lüzum üzerine öğrenmişti? Bunları nasılsa ağzından kaçırdı. Bu kızın bana verdiği malumat herhâlde eksikti. Öte tarafını Nevres'ten tamamlayabilirdim.

Yine eyyam¹⁰³⁶ gözledim. Fırsat düştü. Bu sefer Nevres'le tavan arasına çıktık. Tuhaf tecelli¹⁰³⁷, ya temelde ya çatıda mesele hallediyorduk.

¹⁰³¹ abartmak

¹⁰³² sınırlamak

¹⁰³³ saldırmak

¹⁰³⁴ iffet değerinin kalesi

¹⁰³⁵ iffetli

¹⁰³⁶ günler

¹⁰³⁷ kader

Bu kızda da aynı iştiyak, aynı tuğyan, aynı sitekler... Bu da gönlüne itminan¹⁰³⁸ gelecek kadar sevilmediğinden şikâyet ediyor. Servinaz'ı çılgın bir şiddetle kıskanıyordu. Buna da ötekine söylediklerimin aynını fakat isim değıştirerek söylemekle aşkımi ispat edecek, ateşlerimi saçacaktım. Bu fiilî sübutlar¹⁰³⁹, bu saçılışlar bana pahalıya mal oluyor. Dizlerimde derman kalmıyordu. Ama neler öğreniyordum neler!

Bu da erkeğın göğsüne başını koyup kalbini dinlemeye alışkın kadınlar gibi sineme¹⁰⁴⁰ yattı. Kıskançlıkla çırpınan ruhunun ızdıraplarıyla:

— Ah beyefendi ah, sizi çok seviyorum! Lakin bir hâlinizle yüreğıme kızgın şişler saplıyorsunuz...

— Hangi hâlimle?

— Bu Servinaz gibi adi, kirli ve ahlaksız bir hizmetçiyeye nasıl tenezül ettiniz? Ve belki de hâlâ ediyorsunuz...

— Söyleme Nevreşçığım, söyleme! Hissimin düşkün bir zamanında bir şey oldu. Bin kere nadimim¹⁰⁴¹ ama olanı olmamış şekline irca¹⁰⁴² kabil mi?

— Pekâlâ kabildir...

— Nasıl?

— Bundan sonra katiyen yüz vermezsiniz vesselam!

— Sonra ikimizi de ele verir...

— Ne haddine!

— Bunu nasıl temin ediyorsun?

— O benim bir sırrımı biliyorsa ben onun dört cinayetına vâkifim...

— Cinayetına mi?

¹⁰³⁸ inanma

¹⁰³⁹ gerçekleşme

¹⁰⁴⁰ göğüs

¹⁰⁴¹ pişman

¹⁰⁴² çevirme

— Evet...

— Beni korkutuyorsun...

— Korkmayınız! Çocuk düşürmenin ukubeti¹⁰⁴³ kânûn-ı cezânın¹⁰⁴⁴ hangi maddesinde musarrahtır¹⁰⁴⁵?

— İşte her çapkın için ezberlenmesi elzem olan bir madde fakat maalesef ben bilmiyorum...

— Bunu bilmelisiniz. Çünkü size çok lazım olacak...

Beynimin içine kızgın bir mil saplanır gibi oldu... Kızı kucağımdan iterek sordum:

— Neden?

— Çünkü Servinaz'ın bir sözü aklıma geldi de...

— Ne demişti?

— Bir daha gebe kalırsam düşürmeyeceğim, hangi erkeği gönlüm severse, babası işte odur, diye üzerine atacağı, dedi idi.

— Öyle boş lakırdı olur mu? Kanun böyle bir hususta bir kadının kuru iddiası üzerine hüküm vermez... İspat talep eder...

— Servinaz onu da biliyor. Erkeğin vücudundan mahrem bazı kısımlarına dikkat etmek lazım gelirmiş...

— Bunları nereden öğreniyorsunuz? Yanlış, saçma şeyler! Fakat şimdi sen bana anlat, Servinaz kimden gebe kaldı? Ve nasıl düşürdü? O bilakis bana böyle bir kazadan tahaffuz için fennî usuller bildiğini söyledi...

— Doğrudur. Bilir...

— Bildiği hâlde nasıl oluyor da gebe kalıyor?

— Hepsini anlatacağım...

— Çocuk kimden? Evvela onu söyle...

— Benim hissettiğime göre Kerim'den... Fakat kim bilir belki büyük beyden, belki küçüğünden.

¹⁰⁴³ ceza

¹⁰⁴⁴ ceza kanunu

¹⁰⁴⁵ açıkça bildirilmiş

— Kerim kim?

— İzin verilmiş¹⁰⁴⁶ bir uşak... Fakat Servinaz hamilden kurtulmak için bunu büsbütün başkasının üzerine attı. Bu suretle çocuğu düşürmeye muvaffak...

— Hep bunlar muamma gibi sözler... Anlat anlat merakta kaldım...

— Servinaz neredense nereden gebe kalmış... Kâh Kerim'den dedi kâh beyden dedi. Günahı üstünde kalsın... Kimden olduğunu bir kendi bilir, bir de Hak Teala Hazretleri... Fena hâlde telaşa düştü. Düşürmesini bilmiyor. Ebeye müracaat etmeye korkuyor... Bir gün Servinaz sevinçle bana geldi. Gülerek dedi ki “Ben çocuğu düşürmenin kolayını buldum. Yakında düşüreceğim.” dedi... Ben de “Aman bana da öğret, nasıl düşürecek isen göreyim... İnsan hâli bu... Allah muhtaç etmesin, her şeyi evvelden öğrenmiş bulunması iyidir.” dedim... “Görürsün, görürsün ama bana yardım etmelisin.” dedi. “Ederim.” dedim. Sonra Servinaz ıskât-ı cenînden¹⁰⁴⁷ hasta yattı. Biz herkese kanlı basurdan muzdarip olduğunu ilan ettik. Hanımefendi bile hâlâ öyle zanneder... Zavallı kadın!

— Peki, ne ilacı yaptı?

— Anlatacağım...

— Meraklı hikâye...

— Ah o kızın ettikleri! Biraz alık salık görünür ama onunla şeytan bile başa çıkamaz...

— İlacı ebe kadından mı öğrenmiş?

— Hayır... Hayır... Dinleyiniz. Bakınız yaptığı şey kimin akına gelir...

— Hey gidi toy kızlar hey! Sizin yanınızda ben mektep çocuğu gibi kalıyorum... Çünkü ıskât-ı cenînin ne ilacını biliyorum ne de kânûn-ı cezâdaki mâdde-yi musarrahasını¹⁰⁴⁸ ve ne de şimdije kadar bunları öğrenmek lüzumunu düşündüm...

¹⁰⁴⁶ işine son vermek

¹⁰⁴⁷ çocuk düşürme

¹⁰⁴⁸ açıkça bildirilmiş madde

— Tesadüf Servinaz’a yardım etti. Tesadüften istifade etmesini bilmek hünerdir, değil mi? Bakınız nasıl oldu. Büyük beyle büyük hanım ikisi birden tuhaf bir hastalığa tutuldular. Oraları buraları şişiyor. Çok ağrı çekiyorlardı. Birkaç doktor gelip gidiyor. Vücutlarına şişeler, lapalar, yakılar yapıştırılıyordu. Bu tedaviyi tıbbi bir surette yapmak için burada geceleri eczacı çırağı mı, doktor yamağı mı güzel bir delikanlı kalıyordu. Servinaz’la ikisi küçük kilerde ispiro ocağında¹⁰⁴⁹ ecza¹⁰⁵⁰ kaynatıyorlar. İlaç ısıtıyorlardı. Bu delikanlı ceketinin yan cebinde, zarif bir şişe içinde gayet güzel kokulu bir içki taşır ve iş arasında bazen bundan bir kadehe boşaltarak birkaç yudum içermiş. Servinaz’a da ikram etmiş... O da içmiş. Kızın hoşuna gitmiş. “Nasıl olduğunu bilmiyorum. İkinci kadehten sonra kendimi güzel eczacının kolları arasında buldum.” diyor. Gece yarısı... Herkes uykuda... Kilerin kapısı örtülü... Pırlanta gibi genç... Talihin bu kadar müstesna¹⁰⁵¹ fırsatları her zaman böyle bir araya gelir mi? Artık böyle bir gecenin aşıkane¹⁰⁵² niyazına¹⁰⁵³ naz olur mu? Servinaz ile delikanlı giderler hastaların sızılarına lapa vururlar¹⁰⁵⁴. Dönerler. {Kendi sinelerine de yakı açarlar¹⁰⁵⁵... Kilerde eczalar ile beraber ikisi de birbirine kaynarlarmış...}

— Oh, Allah efendiye de hanıma da şifalar versin! Öyle tatlı anlatıyorsun ki ağzım sulandı, dedim.

Nevres’in gerdanına yapıştım. Bir ufak *vantuz*¹⁰⁵⁶ da biz çektik. Sonra toy nâkilem¹⁰⁵⁷ hikâyesinde şöyle devam etti:

¹⁰⁴⁹ ispirotoluk

¹⁰⁵⁰ canlılardaki rahatsızlıkların, bozuklukların ve çeşitli hastalıkların tanısı, önlenmesi veya tedavisi için yararlanılan doğal veya sentez yoluyla hazırlanmış madde

¹⁰⁵¹ benzerleri az bulunan

¹⁰⁵² aşığa yaraşır bir biçimde olan

¹⁰⁵³ yalvarma

¹⁰⁵⁴ ağrıyı kesmek, iyileştirmek amacıyla lapa koymak

¹⁰⁵⁵ iyileştirmek için bir yarayı açıp işletmek

¹⁰⁵⁶ deri üzerine yapıştırılarak çekip emmeye yarayan şişe vb. alet

¹⁰⁵⁷ anlatıcı kadın

— Bilmem kaç günde bizim büyük beyle hanımefendi rahatsızlıklarından şifayab¹⁰⁵⁸ fakat bu müddet zarfında Servinaz ile eczacı çırağı derd-i aşk¹⁰⁵⁹ ile musap¹⁰⁶⁰ olmuşlar...

— Ötekiler kurtulmuş... Berikiler tutulmuş...

— Lakin artık kapısı örtülü hususi kilerde ecza kaynatmak, bir birinin ağzına içki akıtmak gibi mesut sevişme fırsatlarını nereden bulacaklar? Mamafih¹⁰⁶¹ o güzel kokulu içki ile genç eczacının tadı Servinaz'ın damağında kalmış... Onunla görüşmezden evvel kazanmış olduğu yükü bu delikanlıya mal etmek için Servinaz bir tedbir düşünmüş. Eczacı çırağı mıdır, hekim yamağı mıdır işte o genç elbette bunun bir çaresini bulur, demiş... Bir gün başını örtmüş doğru eczaneye gitmiş... Çocuğu dışarı çağırılmış... İki üç sokak yürüyüp تنها bir köşe saptıktan sonra “Ah cicim, seninle görüştüğüm gecelerden sonra ben böyle böyleyim, aman karnımdan bu yükün define müessir bir ilaç.” demiş. Böyle kanunun tasvibi¹⁰⁶² haricinde sırf iki kalbin sevdasından doğan bir çocuğa ana olmak bir felaket ise baba olmak da saadet sayılmaz ya... Delikanlı fesini arkaya itmiş, alnını kaşıyarak düşünmüş. “Merak etme, yüklettiğimi boşaltmak boynumun borcudur.” demiş. Doğrusu insaniyetli çocukmuş.

— Hakikaten...

— Fakat zeki değilmiş...

— Neden?

— Yükleten kendisi olmadığından şüphe bile etmemiş...

— Böyle şeyde insaniyet para etmez. Şüpheye de lüzum yok. İnkâr edivermelidir vessalam!

¹⁰⁵⁸ iyileşen

¹⁰⁵⁹ aşk derdi

¹⁰⁶⁰ hastalığa tutulmuş

¹⁰⁶¹ bununla birlikte

¹⁰⁶² uygun bulma

Nevres güvercingöğsü¹⁰⁶³ kumlu¹⁰⁶⁴ gözlerini derin bir bakışla bana dikerek:

— Sizin kanununuz böyle midir?

— Böyledir...

— Vicdanınız size o çocuğun babası olduğunuzu söylerse?

— Böyle bir meselede vicdanım bana hiçbir şey söyleyemez...

— Neden?

— Büyük bey, küçük bey, Kerim Ağa, eczacı çırağı... Böyle taksîm-i guremâ¹⁰⁶⁵ ile baba oluş hoşuma gitmez...

— Sevmeyi eğlence eden erkek böyle bir kaza vukuunda kadını kurtarmayı düşünmelidir...

— Ah kızım ah, siz ne kadar çok biliyorsunuz!

— Zaman öğretiyor...

— Kabahati zamana bulmak şimdi moda oldu.

— A beyefendi, biz kendimizi henüz anlar anlamaz küçük hatta masum birer kız iken büyük bey okşar. Mahdum bey sever, damat bey sataşır! Sonra da bizden ne yüzle ahlak istersiniz?

— Vallahi bu mantıklarının karşısında mahcup oluyorum...

— Estağfurullah... Bizim aklımız neye erer ki!

— Ey, sonra ne olmuş?

— Eczacı çırağı yükü boşalttıktan sonra başka daha böyle bir kazaya mahal vermeyecek fennî usulleri de Servinaz'a talim etmiş¹⁰⁶⁶...

— Allah razı olsun, büyük sevap işlemiş... Bu usûl-i tahaffuziyyeyi¹⁰⁶⁷ Servinaz'dan sen de öğrendin ya?

— Bir parça...

¹⁰⁶³ yeşil ile mavi arasında böcekkaşına benzer dalgalı ve değişken renk

¹⁰⁶⁴ çok ufak ve sık benekli

¹⁰⁶⁵ borçlunun malının alacaklılar arasında bölünmesi

¹⁰⁶⁶ öğretmek

¹⁰⁶⁷ korunma usulleri

— Böyle şeyin bir parçası olmaz. Ya bunu insan tamamıyla öğrenir yahut hiçbir şey öğrenmiş sayılmaz...

Nevres, hiçbir erkeği şimdi beni sevdiği kadar şiddetle sevmediğini, Servinaz'ı bütün yüreğinin nefretiyle kıskandığını tekrarladı durdu.

Hayat komedyamızın¹⁰⁶⁸ tavan arası perdesi de böyle indi.

XVII

Zaten bu ailenin ahlakı pek bozuk düzen gidiyormuş... Şimdi içlerine ben de karıştım. Rabb'im hayırlar vere...

“İnsan insanın şeytanı imiş.” derler. Bu bir hakikat... Daima insan insanı azdırır. Salaha pek az meyli olan insan azmaya o kadar müsaittir ki bunun önüne ne kitabet¹⁰⁶⁹ ne kanun ne ceza hiçbir şey geçemiyor.

Velayete ermek¹⁰⁷⁰ isteyenler bile dağ başlarına çekiliyorlar. Dergâhları, savmaaları¹⁰⁷¹ şehirlerden uzaklarda bina ediyorlar. Ermeye nefislerinde istidat¹⁰⁷² görenler bile kalabalığın fena tesirlerinden korkuyorlar... Çünkü riyazetle¹⁰⁷³ nefisini fisk u fücûrdan¹⁰⁷⁴ temizleyerek hakkı kendinde bulmaya uğraşmakla erilir. Riyazet midevi¹⁰⁷⁵, shevi¹⁰⁷⁶, lisani¹⁰⁷⁷ olur... Ah ben bunları amcam Hacı Münir Efendi'den kaç defa dinledim! Mideni mukavviyetle¹⁰⁷⁸ doldurursan damarların kuvvetle şişer... Seni günaha sevk eder. Her gördüğün kadına azgın nazar ile bakarsın. Fenalık fenalığı velyeder¹⁰⁷⁹.

¹⁰⁶⁸ hayat komedisi

¹⁰⁶⁹ bir şeyi düzgün ve kurallara uygun şekilde kaleme alma

¹⁰⁷⁰ veliliğe ermek

¹⁰⁷¹ içinde ibadet edilen ve uzlete girilen çeşitli dinlere ait tapınak

¹⁰⁷² yetenek

¹⁰⁷³ nefsin isteklerini kırma

¹⁰⁷⁴ hak yoldan çıkıp her türlü günahı işlemeyi huy hâline getirme

¹⁰⁷⁵ mide ile ilgili olan

¹⁰⁷⁶ erotik

¹⁰⁷⁷ dille ilgili

¹⁰⁷⁸ güçlendirme

¹⁰⁷⁹ birbiri ardınca gelmek

Şehirde gel de kendini tut bakalım! Her ne kadar midevi riyazete karar versen bir lokantanın camekânı önünde geçerken yeşil salata yapraklarıyla, kırmızıturplarla, pancarlarla, hazırlap yumurtalarla süslenmiş bir koca tabak mayonezli levrek görürsün. Paran varsa yersin... Kuvvetin artar. Damarların şaha kalkar. Bir güzel kadına tesadüf edince nefsini zapt edemezsin. Eğer kesenin gücü buna da yeterse mayonezden yediğin gibi bundan tatmak isteyerek peşine düşersin... Sonra kıraathaneye girer eline bir gazete alırsın. Pek iyi, pek yakından ledünniyatını¹⁰⁸⁰ bildiğin bir meseleden bahsolunuyor. Hakikat o kadar tahrif edilmiş¹⁰⁸¹ ki her satırı okurken ıspazmozlara tutulursun¹⁰⁸². Yine karilere¹⁰⁸³ tuzlanmış, baharlanmış, limonlanmış kol gibi dolmalar yutturuluyor... İçinden kendi kendine:

— Hey Türk milleti! Bu baharlı yalanları mugaddi bir taam¹⁰⁸⁴ sanmak gafletinden uyanmayacak mısın? Bunun mideni, kanını bozan bir zehir olduğunu hâlâ anlamayacak mısın? İtaplarıyla¹⁰⁸⁵ için içini yerken akıllı, fikirli, hamiyetli¹⁰⁸⁶ sandığın birtakım kimselerin bu mütereddi¹⁰⁸⁷ fikirleri müdafaa ettiklerini görünce beynin döner. Artık dilini tutamazsın...

Şehir içinde velayete ermek değil maazallah veliler zındıktır... Onlar bile muhitin tesirinden korkarak kaçıyorlar. Dağlarda mekân tutuyorlar...

İyiliği eğlence şekline koyacak kadar ilerleyemeyen muhitlerde can sıkıntısını def için fenalık yapıldığının farkına vardım, işte ben de iç sıkıntısından ahlaksızlığa meylediyordum... Daha böyle benim gibi naçar, fiili bozulan gençler çoktur. Küçük bir irşatla¹⁰⁸⁸

¹⁰⁸⁰ ilahi sırlar

¹⁰⁸¹ bozmak

¹⁰⁸² aşırı derecede titremeye başlamak

¹⁰⁸³ okur

¹⁰⁸⁴ yiyecek

¹⁰⁸⁵ paylama

¹⁰⁸⁶ bir insanın kendi yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası olması

¹⁰⁸⁷ soysuzlaşmış

¹⁰⁸⁸ doğru yolu gösterme

belki biraz yola geliriz. Fakat bu ulu mürşidi¹⁰⁸⁹ nerede bulalım? En büyük dimağ sandıklarımızın ne olduklarını, ne yaptıklarını biraz karıştırırsak altından çapanoğlu çıkıyor. Muhit o kadar bozuk!

Harb-i umûmî¹⁰⁹⁰ bitti. Zihniyeti kaldı. Açlık, aşkta, maişette¹⁰⁹¹, hukukta, her şeyde çapulculuk, vurgunculuk... Her ne pahasına olursa olsun karın doyurmak... Sonra şehvet, sonra dedikodu... Bugünün hayatı o kadar ezici, kavurucu ki bu bunaltıcı yaşayıştan kendimi ancak küçük sevdaların ruhuma verdikleri helecanlarla bir parça avutabiliyorum. Fenalığı bilerek yapıyorum. Yapmamaya kadir olamıyorum¹⁰⁹². Bunu bir mazeret olarak kimse kabul etmez biliyorum...

Ben şimdi helecanın âlâsını¹⁰⁹³ buldum: Servinaz ile Nevres'in beni sevmekteki rekabetleri... Cinnetleri... Fakat ikisi de ne malmışlar ne mal! Onlar mı benim için bir tehlike? Ben mi onlar için bir tehlike? Ben mi onlar için? Hayır! Ne onlar benim için ne ben onlar için... İki taraf da birbirini o kadar bozuk buldu ki daha ziya-
de bozulmak kabiliyetine artık imkân tasavvur olunamaz...

Zaten taşkın bir hevesle sevmediğim bu iki kıza karşı bayağı arzum, hemen bütün bütün derece-yi işbâa¹⁰⁹⁴ geldi. Artık bundan sonra onları yalnız ağızlarını kapatmak için deraguş edeceğim... Şimdi gönlümde, fikrimde bütün şaşasıyla Cevher Hanım parlıyor... Bu kadının ahlakını bozacak mıyım? Bozulmuş mu bulacağım? Yoksa o mu benimkini bütün bütün bozacak? Ahlaksızlık en sâri¹⁰⁹⁵ bir marazdır.

Karım bir gün dedi ki:

— Hürrem Medârî Bey ailesi yeni köşke artık yerleşmişlerdir. Ziyaretlerine gitsek...

¹⁰⁸⁹ doğru yolu gösteren kimse

¹⁰⁹⁰ dünya savaşı

¹⁰⁹¹ geçim

¹⁰⁹² gücü yetmek

¹⁰⁹³ pekiyi

¹⁰⁹⁴ doyum derecesi

¹⁰⁹⁵ bulaşıcı

Yüreğim göğsümde -zannederim- hemen bir karış hopladı. Fakat karımı kuşkulandırmamak için helecanımı zapta uğraşarak:

— Fena olmaz, dedim.

— Hazır bugün cuma... Hürrem Bey evde...

— Pekâlâ...

Zevcem Servinaz'ı çağırarak:

— Ahmet'e söyle... Yeni komşulara gitsin. "Eğer rahatsız olmazlarsa beyle hanım ziyarete gelecekler." desin...

Hayli vakit geçmiş Servinaz'ı okşayamamıştım. Serzenişler dolu gözleriyle bir önüne baktı, bir bana, bir de duvara... Birkaç defa yutkundu... Ödüm koptu. Zevcem sert bir sesle:

— Kız ne duruyorsun?

Bu kısa tekdire uğrayan Servinaz aldığı emri ifaya¹⁰⁹⁶ hiç acelesi olmadığını gösterir somurtkan bir rehavetle¹⁰⁹⁷ beni ve hanımını süzerek yürüdü...

Zevcem gazub bir nazarla hizmetçinin arkasından bakarak:

— Bu kızlar çekilmez birer hâle geldiler... Bu kadar kimden yüz buluyorlar bilmem ki!

— Belki peder beyefendiden? Belki birader beyefendiden?

— Hakkın var Şadan... Şimdiki hizmetçiler evde hanımlara ehemmiyet vermiyorlar... Onların dertleri beyler ile...

Sözü değiştirmek için lakırdı karıştırmaya uğraşarak:

— Şimdi biz viziteye¹⁰⁹⁸ ne kıyafetle gideceğiz?

— Ne kıyafetle olursa olsun... Hürrem Bey merasimperest¹⁰⁹⁹ bir adam değil... Görmüyor musun bahçeye bazen pijama, bazen uzun ropdöşambır¹¹⁰⁰, bazen pamuklu hırka ile çıkıyor. Sanırım ki bu mütebahhir adam her şey okumuş fakat böyle beyhude mera-

¹⁰⁹⁶ bir işi yerine getirme

¹⁰⁹⁷ tembellik

¹⁰⁹⁸ ziyaret

¹⁰⁹⁹ tören seven

¹¹⁰⁰ erkeklerin evin içinde kıyafetlerinin üzerine giydikleri üstlük

simle uğraşmak için bir *savoir-vivre*¹¹⁰¹ sahifesi açmamıştır. Öyle büyük adamların kafalarında beşerin bu nevi gülünç âdetlerine ait malumatı hıfza¹¹⁰² mahsus yer yoktur. Bu adabımuaşeretin¹¹⁰³ fazlasıyla ancak işsiz güçsüz kimseler meşgul olabilirler. Bu müthiş bir şeydir. Salondan girerken evvela hangi ayağını atacaksın? Ev sahibinin karşısında kaç defa reverans¹¹⁰⁴ yapacaksın? Kanepenin neresine oturacaksın? Kaç kelime konuşacaksın? Bu âdetlere alışmamış kimseler için böyle misafirliklerde bir şey yemek, bir şey içmek maazallah büyük bir işkencedir. Her hareketinin şekli, müddeti, tarzı, edası muayyendir¹¹⁰⁵. Bir eksiklik yahut fazlalık yaparsan derhâl *ridicule*¹¹⁰⁶ olursun. Hep bunları talimli¹¹⁰⁷ maymun gibi kendine yarıştırarak, bu evza¹¹⁰⁸ ile alışkınlığını göstererek yapacaksın yoksa sonra sana *fauche*¹¹⁰⁹ derler...

Görülüyor ya, karımla iki lakırdı etmesi derttir! O her kelimenin zımnından¹¹¹⁰ size koskoca bir ders çıkarmanın yolunu bulur.

Servinaz geldi komşudan:

— Buyursunlar... Memnun oluruz, haberini getirdi.

Hizmetçi kızın suratı bir karıştı. Gözleriyle yiyecek gibi gözlerimi arıyordu. Ben hiç o tarafa bakmıyor, aldırımıyordum. O büsbütün sinirleniyordu.

Zevcem aynanın önünde saçlarını düzeltirken Servinaz oda kapisının biraz gerisine çekilerek bana yumruklarını göstermeye cesaret etti. Sonra Hürrem Bey'in köşkünü işaret ederek keskin bir serzenişle başını iki tarafına salladı. Ben hep bu pandomimayı¹¹¹¹ göz

¹¹⁰¹ bilgelik

¹¹⁰² akılda tutma

¹¹⁰³ görgü kuralları

¹¹⁰⁴ selam veya teşekkür için eğilerek veya dizleri kırarak yapılan hareket

¹¹⁰⁵ belirlenmiş

¹¹⁰⁶ alay konusu

¹¹⁰⁷ eğitilmiş

¹¹⁰⁸ duruşlar

¹¹⁰⁹ züğürt

¹¹¹⁰ iç

¹¹¹¹ sözsüz oyun

kuyruğuyla¹¹¹² süzüyordum. Aman ya Rabbi, bu kız benim Cevher Hanım'ın evine ona karşı kalbimde doğan bir ateşle gittiğimi nasıl hissediyordu? Zeki karımın hiç farkına varamadığı bu gizli arzumu bu kaba saba hizmetçi kız nasıl anlıyordu?

Zevcem birdenbire dönürse bu densiz, terbiyesiz mahlukun hep bu maskaralıklarını görecekti.

O esnada içeri Nevres girdi. Elinde getirdiği bir makası aynanın önüne bıraktı.

Sabiha taaccüple dönerek:

— Kız, senden şimdi makası isteyen oldu mu?

Nevres istifhamlı¹¹¹³ bir bakışla benim suratımı arayarak:

— Sofada bırakmışsınız da belki lazım olur diye getirdim.

Makas, içeri girmek için bir bahane idi... Nevres, Servinaz'ı oda kapısının önünde bana işaret ederken gördü. Ne var ne yok? Ortada ne dönüyor? Anlamak için içeri girdi... Karımdan yüz bulamadı. Benden de bir tebessüm görmedi. Öfke ile dışarı çıkarken kapı önünde Servinaz'a çattı. Zevcemin karşısında hemen hemen kavgaya tutuşacak küstah birer tavır aldılar.

Ah, suçlu olmak ne fena şey! Başkalarının yanında insanın ayıby bulunmak mezelletlerin¹¹¹⁴ en büyüğü... Çünkü efendi, hizmetçilerinin huzurunda korkudan titriyor...

XVIII

Cevher Hanım bizi merdiven başından samimi bir istikbal¹¹¹⁵ ile başsalonlarına aldı. En rahat, en yumuşak koltuklarına oturttu. Burası ne üslup ve ne de renkçe beynerinde hiçbir muvafakat¹¹¹⁶ ve ahenk bulunmayan gelişigüzel eşya ile tefriş edilmişti¹¹¹⁷.

¹¹¹² göz ucu

¹¹¹³ sorulu

¹¹¹⁴ alçalma

¹¹¹⁵ karşılama

¹¹¹⁶ uygun görme

¹¹¹⁷ döşemek

Allamenin zevcesini kan damlaları kırmızı benekli beyaz muslin¹¹¹⁸ esvabı içinde ilk görüşümden bugün daha latif buldum... Taze tuvaletinin taravetiyle hakiki bir cevher kadar güzeldi. Zevcem bile bugün onu tıraşide¹¹¹⁹ zannolunacak heykeli¹¹²⁰ gerdaniyla omuzlarının müdevveriyetlerine¹¹²¹ imrenir gibi bir dikkatle bakıyor, hüsenen¹¹²² bu kadının kendine kat kat tefevvukunu teslim ıztırarında¹¹²³ kaldığını sanki saklayamıyordu.

Şuradan buradan görüşüyorduk. Ev sahibesi hizmetçilere iş buyurur gibi arada bir dışarı çıkıyor, bir iki dakika sonra yine geliyordu. Cevher Hanım'ın bu kısa gaybubetlerinden¹¹²⁴ biri esnasında zevcem yavaşça dedi ki:

— Dikkat ettin mi?

— Neye?

— Bunlar da orada yatıyorlar...

— Nerede?

— Osman Sadık Bey'in karısını öldürdüğü odada...

Şimdi durup dururken karımın bana bu cinayeti hatırlatmaktan maksadı ne idi? Yüzüne dikkatle baktım. Hiçbir kasıt keşfedemedim...

Kısa bir sükûttan sonra ilave etti:

— Belki de bu cinayetten haberleri yoktur...

— Bu mümkün mü? İyi bir şey olsa kimse bunu tekrardan lezzet almaz. Fakat böyle muvahhiş havadisın tellalı çoktur.

— Üzerinden seneler geçmiş bir cinayetin hangi odada vuku bulunduğunu ne bilecekler!

¹¹¹⁸ sık dokunmuş, parlak, ince, yumuşak bir kumaş türü

¹¹¹⁹ tıraş olmuş

¹¹²⁰ heykeli andıran

¹¹²¹ yuvarlaklık

¹¹²² güzellikçe

¹¹²³ zorunluluk

¹¹²⁴ göz önünde bulunmama

Cevher Hanım içeri girdi. Lakırdıyı kestik. Bir itizar¹¹²⁵ tavrıyla:

— Affedersiniz. Bizim bey mütalaaya daldığı zaman kendini unuttur. Üstünü başını giyiyor. Şimdi gelecek...

Filhakika¹¹²⁶ beş on dakika sonra hazret, boyun bağı çarpık bağlamış, düğmelerini fena iliklemiş sûret-i telebbüsünde¹¹²⁷ dalgınlığının asarı seçilen mühmel¹¹²⁸ bir kıyafetle salona geldi. Bu ihmalde en ziyade hayretimi celbeden şey zevç giyinirken zevcenin ona hiç dikkat ve yardım etmemiş bulunması oldu.

Fakat allame hiç oralarda değildi. Kısaca bir hâl hatır istifsarından¹¹²⁹ sonra hemen başladı:

— Müelliflik tuhaf şeydir. İnsanın kafası âdetâ küçük bir motor gibidir. İşlediği zaman hiç inkıtaya uğramazsa¹¹³⁰ faaliyeti artar. Fikirlerini güzel dokur. Bir arızaya düşer¹¹³¹ olursa nescin¹¹³² ipliği kesilir. Fikrin teselsül¹¹³³ intizamı¹¹³⁴ bozulur. Bir müddet sonra yine başlayacağınız vakit inkıtayı¹¹³⁵ güzel düğümleyebilmek için evvelce not almış bulunmalısınız... Yani kalemi elinizden bırakacağınız zaman karihanızda¹¹³⁶ doğmaya hazırlanmış fikirlerin birer taslaklarını not defterinize hemen geçirivermelisiniz...

Bu sözlerin hiçbir kelimesinde beni alakadar edecek bir kıymet göremiyorum. Benim not defterim yoktu. Yazarken tefekkür zincirim kopması gibi bir kazaya uğradığımı da hiç hatırlayamıyorum... Allamece¹¹³⁷ yazış besbelli onun tarif ettiği gibi olacak...

¹¹²⁵ özür dileme

¹¹²⁶ gerçekten

¹¹²⁷ Aktaranın notu: Sözcük metinde تلبسده biçiminde yazılmıştır.

¹¹²⁸ gelişigüzel, ihmal edilmiş, önemsenmemiş

¹¹²⁹ sorma

¹¹³⁰ kesilmek

¹¹³¹ uğramış

¹¹³² dokuma

¹¹³³ birbirine bağlı

¹¹³⁴ düzen

¹¹³⁵ kesinti

¹¹³⁶ düşünme gücü

¹¹³⁷ allameye uygun şekilde

Ben lakırdının salata gibi ince kıyımından hoşlanırım. Allame olsun, büyük hekim olsun, her kim olursa olsun bir insan yazar veya söylerken saçtığı lakırdıların kariler veya samiler üzerinde ne tesir gösterdiğini fark etmeyi bilmeli binaenaleyh sözlerine onları teshir edecek¹¹³⁸ ahenk, cazibe ve kuvveti vermeye uğraşmalıdır.

Bu uzun cümlelerden Cevher Hanım'la bana birer iç sıkıntısı mukaddimesi¹¹³⁹ bastı. Fakat zevcem Sabiha Hanım, Hürrem Bey'in her kelimesinden birer fevkaladelik, âdetâ birer keramet keşfine uğraşır bir meftuniyetle dinliyordu.

Kendini dinleyen olsun olmasın, dinleyenlerde anlayan bulunsun bulunmasın allamenin söylemeye ihtiyacı vardı. O devam etti:

— Dün kalemi elimden maziyi¹¹⁴⁰ hâle¹¹⁴¹, hâli istikbale bağlayarak bırakmıştım... Bugün aralarına birer müsavi işareti çizerek üç zamanı da birleştirdim.

Bu sözlerden bir meal çıkarabilmek için söyleyen gibi allame olmak iktiza eder¹¹⁴². Ben hiçbir şey anlayamadım. Zevcem de gözlerini büzerék düşünmesinden her bir kelimeye birer mana şavullamakla meşgul olduğunu anladım.

Hazrete büsbütün Ahfeş'in keçisi gibi hiçbir şey anlamadan baş sallamış olmamak için şöyle bir suale cüret ettim:

— Efendimiz, mazi hâle, hâl istikbale zaten mine'l-ezel¹¹⁴³ merbut¹¹⁴⁴ değil midir ki zatıalınız birbirine bağlıyorsunuz?

Âlim bu sualimden memnun olarak tebessümle cevap verdi:

— Kolaylaştırarak insanlara anlatabilmek için hakikati tahrif ederler. Mazi, hâl, istikbal namlarıyla zamanı üçe taksim edebilmek¹¹⁴⁵ için onun ne olduğunu bilmemiz lazımdır... Zamanın ke-

¹¹³⁸ ele geçirmek

¹¹³⁹ başlangıç

¹¹⁴⁰ geçmiş zaman

¹¹⁴¹ şimdiki zaman

¹¹⁴² gerekmek

¹¹⁴³ ezelden beri

¹¹⁴⁴ bağlı

¹¹⁴⁵ bölmek

miyet keyfiyet kabul etmesi şöyle dursun acaba bu, mevcut bir şey midir? Bir hayal midir?

— Zamana nasıl hayal diyebilirim? Ben bir bebek doğdum, büyüdüm insan oldum. Ben daima mazinin hâle, hâlin istikbale teslim ettiği bir varlığım. Her saniye bu üç şeyin tesiriyle değişiyorum.

Zevcem beni susturmak için gözünün kuyruğundan bana doğru taşırdığı bir öfke ile bakıyordu. Ben aldırmayarak devam ettim:

— Affedersiniz efendim, huzûr-ı âlînizde¹¹⁴⁶ ağız açışım büyük bir cürettir. Cahil bir adamım. Fakat sizin gibi âlimlerin vazifeleri bizim gibi ilim ve irfan mahrumlarını tenvidir...

Hürrem Bey hâlâ bana cehaletime acıyan o tatlı tebessümüyle bakarak:

— Evet... Siz mini minicik doğdunuz. Büyüdünüz. Değişe değişe bugünkü hâlinizi aldınız. Ve daha boyuna değişeceksiniz... Fakat bunun zamanla ne münasebeti var?

Ben büyük bir taaccüple:

— Affedersiniz anlayamadım?

— Efendim, değişen sizsiniz... Zaman değil...

— Nasıl değil? Zaman kendi değişerek beni değiştiriyor mu?

— Hayır... Bu tebeddül¹¹⁴⁷ zamana atfetmek bir vehimdir¹¹⁴⁸. Demin söylediğim gibi birçok kelimeleri bizim zavallı dimağımız kendi ihtiyacına göre uydurmuştur... Hakikat sandığımız şeylerin hakikatlığı bizim fakir kafalarımıza göredir. Bizim beynimizin haricinde onların hiçbir manaları yoktur. Binaenaleyh bizim tarz-ı rüyet¹¹⁴⁹ ve tefekkürümüzün yani insani düşünüşümüzün ötesine çıkınca ne mazi vardır ne istikbal. Yalnız nihayetsiz bir “hâl” vardır. Zamanı zaman eden bizim ona izafe ettiğimiz¹¹⁵⁰ mazi, istikbal va-

¹¹⁴⁶ yüceliğinin önü

¹¹⁴⁷ değişme

¹¹⁴⁸ kuruntu

¹¹⁴⁹ bakış açısı

¹¹⁵⁰ yüklemek

sıflarıdır. Bunlar yok olunca zaman nasıl var olabilir? Ebediyet¹¹⁵¹ hâlin ince makasıyla ikiye bölünemez. Mazi mevcut değildir. İstikbal ise henüz hulul etmemiş¹¹⁵², keza bir namevcuttur¹¹⁵³. Yalnız içinde bulunduğumuz hâlihazırdan¹¹⁵⁴ bu iki mevhum¹¹⁵⁵ şeyi nasıl yakalayabiliriz? Ebediyet tamamıyeti itibarıyla mevcut bir “biibtida¹¹⁵⁶ ve biintiha”dır¹¹⁵⁷. Biz hadisata¹¹⁵⁸ karşı, bihareket¹¹⁵⁹ bir seyirci mevkisinde bulunmuyoruz. O hadiselerin içinde yürüyoruz.

— Efendim, merhametinizi rica ederim... Âlim âlimle kolay fikir teati eder ve çabuk anlaşılır... Hüner cahili ikna edebilmektedir. Benim zavallı boş kafam bu sözleri hiç kavrayamıyor. Maziyi inkâr edemem. Çünkü bütün intibaatı¹¹⁶⁰ zihnimde duruyor. Şöyle bir düşününce beş sene, on sene evvelki vakaları vuzuhla görüyorum. Ömrümün bu geçmiş merhaleleri sinema gibi kendini seçtiriyor... Şu görüştüğümüz saniye ise müspet¹¹⁶¹ bir hâldir. Bundan öteye yaşayacağımız dakikalara, saatlere, günlere, yıllara ise istikbal diyoruz. Hayatımızın kökü mazidedir. Mazi olmasa hatıra olmaz. Hatıra olmayınca hayat hâlihazırın yaşadığımız sâniye-yi teneffüsüne¹¹⁶² inhisar eder¹¹⁶³. İnsan, yalnız maddeten değil manen, fikren¹¹⁶⁴ de ruhunu mazi ile istikbal arasında çırpındırarak cevelanlar¹¹⁶⁵ yapmak için geniş sahalara ister... Fikren kâh geriye döner

¹¹⁵¹ sonsuzluk

¹¹⁵² girmek

¹¹⁵³ bulunmayan

¹¹⁵⁴ şimdiki durum

¹¹⁵⁵ gerçekte olmayıp var sanılan

¹¹⁵⁶ başlangıcı olmayan

¹¹⁵⁷ sonu olmayan

¹¹⁵⁸ olaylar

¹¹⁵⁹ hareketsiz

¹¹⁶⁰ izlenimler

¹¹⁶¹ olumlu

¹¹⁶² nefes alıp verme saniyesi

¹¹⁶³ sınırlanmak, mahsus bulunmak

¹¹⁶⁴ düşünerek

¹¹⁶⁵ gezinti

kâh ileriye uçar. Hâlin sâniye-yi teneffüsü içine hapsolmak hayat değil, ölümdür. Bu mahbusiyeti¹¹⁶⁶ düşününce boğuluyorum.

Benim böyle koyu koyu itirâf-ı cehlinden¹¹⁶⁷ zevcem sıkılıyor, âdeta utanır gibi işmizazlar¹¹⁶⁸ ile kâh bana somurtuyor kâh büyük bir mahcubiyetle önüne bakıyordu. Fakat koca allame hâlâ yüzünü terk etmeyen küçük tebessümle cevap verdi:

— Siz tabiatın büyük hadiselerini hayatın küçük vakalarına mahsus kelimelerle anlamak ve anlatmak istiyorsunuz. İşte hatanız burada... Sizi hâlihazırın sâniye-yi teneffüsü içine hapseden kim? Bizim etrafımız tabiatta her suretle biintiha ile çevrilmiştir. İstedığınız cihete fikren ulaşabilirsiniz. Her şey namahduddur¹¹⁶⁹. Bilakis bu hudutsuzluğu tahdide¹¹⁷⁰ uğraşan sizsiniz. Siz zamanı üçe taksim ediyorsunuz. Mahdut¹¹⁷¹ şeyler taksim kabul eder. Biz bu taksimi kaldırdık. Üçü birleştirdik. Söylediklerimi diğer şekilde bir daha tekrar edeyim. *Hâl* dediğimiz zaman bir mâzî-yi müstakbeldir¹¹⁷². Gelecek zaman ise bir mâzî-yi müstakbel olmaya namzet¹¹⁷³ bir müstakbel hâldir. Her ikisinin arasında esas hiçbir fark yoktur. Hâl maziye nazaran taayyün ediyorsa¹¹⁷⁴, müstakbel de hâle nazaran hâdis oluyor¹¹⁷⁵. Yani hâl müstakbeli muhtevi¹¹⁷⁶ bulunuyor. Binaenaleyh bunların üçü de daima böyle birbirinin içindedir. Bu üçünden birini tevehhümen¹¹⁷⁷ diğer ikisinden ayırmak istesek ötekiler manalarını tamamıyla kaybederler. Bu nakabil taksîm-i vâhit¹¹⁷⁸ nasıl üç olabilir?

¹¹⁶⁶ hapsedilme

¹¹⁶⁷ bilgisizliği itiraf

¹¹⁶⁸ yüzünü buruşturma

¹¹⁶⁹ sınırsız

¹¹⁷⁰ sınırlama

¹¹⁷¹ sınırlı

¹¹⁷² gelecek geçmiş zaman

¹¹⁷³ aday

¹¹⁷⁴ belirlemek

¹¹⁷⁵ meydana gelmek

¹¹⁷⁶ içine alan

¹¹⁷⁷ kuruntuya düşerek

¹¹⁷⁸ teki bölüştürme

Benim aklım bu sözlerden hâlâ muayyen bir meal çıkaramıyordum. Ben daima mazi dedikçe dünü, hâl dedikçe sâniye-yi hâzırayı¹¹⁷⁹, istikbal dedikçe yarını düşünüyordum.

Yine istizah¹¹⁸⁰ için ağzımı açacağım esnada bu sefer zevcem münfail bir eda ile söze atılarak:

— Oh Şadan, zihnin böyle mücerredatı¹¹⁸¹ kavrayabilmek için hiç hazırlanmamış! İstikbal hâle inkılap etmedikçe bilinmez... Yani var olamaz. Senin anlayacağın mazi ise hatırdaki kalmış hâlden başka bir şey değildir.

Hürrem Bey, zevcemin bu sözlerini ne kabul etti ne de ret...

Cevher Hanım sıkılıyordu. Hakkı da yok muydu? Biz iki kadın, iki erkek, dört kişi tatlı bir sohbet meclisi kurarak zamanın eğlence-li bahislerinden söz açacak yerde böyle mazi, hâl, istikbal gibi doğ-duğumuz günden beri zihinlerimizin alude olduğu¹¹⁸² hakikatleri inkâr vadisinde fennî muammaya benzer, anlaşılmaz, sıkıntılı, akim zeminler içinde boğulmak tahammül olunur işkencelerden değildi.

Hürrem Bey zaman bahsini yine tazeledi. Söz bizim zihnimi-zin almayacağı şekillere girdi. Derinleşti, büyük bir dikkat, hatsız bir zevk ile yalnız zevcem dinliyordu.

Biz Cevher Hanım'la birbirini takip eden esnemeler arasında bilaihtiyar¹¹⁸³ göz göze geliyorduk. Evvela sadece bir can sıkıntısı ifade eden nazarlarımız gide gide derinleşmeye başladı. Onun hafif bir sürme gölgesi ortasında, parıltıları artmış, iri, mıknaatlı gözleri ruhumu okşarken sonra sonra kalbimi burkar gibi tesirlerini arttırdı. Cevher, gözlerini gözlerimin içinde unuttuğu vakit varlığımın, okyanusların met¹¹⁸⁴ ve cezri¹¹⁸⁵ gibi ona doğru kabarıp indiğini hissediyordum...

¹¹⁷⁹ şimdiki saniye

¹¹⁸⁰ bir sorunun açıklanmasını isteme

¹¹⁸¹ soyut kavramlar, tasavvurlar

¹¹⁸² kirlenmiş olmak

¹¹⁸³ irade dışı

¹¹⁸⁴ kabarma

¹¹⁸⁵ alçalma

Yavaş yavaş aramızdaki incizap¹¹⁸⁶ gözden göze konuşmakla ihtifa edemeyecek¹¹⁸⁷ bir raddeye geldi.

Beri yanda zevcemle allame layetenahinin¹¹⁸⁸ layetenahisine dalmışlardı. Onların bu dalgınlıklarından bir istifade yolu bulmak için Cevher Hanım’la göze göze seri bir istifhamda¹¹⁸⁹ bulunduk.

Salonun önünde kapısı açık duran, beyaz güllere, yaseminlere, hanımmellerine bürünmüş geniş bir balkon vardı. Oradan arada bir kanarya sesi geliyordu. Bana vaad-i saâdet eden¹¹⁹⁰ aşkın lezzetiyle pürdikkat¹¹⁹¹ kesilen yüreğimde bu küçük hanendenin¹¹⁹² *tril*’leri¹¹⁹³ pek hoş bir tesir bırakıyordu. Aramızda bir söz mukaddimesi olmak için:

— Kanaryanız ne güzel ötüyor, dedim.

Cevher Hanım başını balkona çevirerek:

— Çapkın Caruso¹¹⁹⁴ durmaz öter. Benim yegâne¹¹⁹⁵ canlı eğlencem... Bakayım salatasını yemiş mi, dedi.

Bana hafif yan bir nazar fırlatarak balkona yürüdü. “Benim yegâne canlı eğlencem.” sözü kocası hakkında açık bir şikâyeti. Ben o yan bakışı da “Gel de biraz dertleşelim.” makamında bir davet manasına aldım. Hürrem’le Sabiha’yı bahislerinin namütenahiliği¹¹⁹⁶ içinde bırakarak Cevher Hanım’ı takiben¹¹⁹⁷ balkona yürüdüm.

¹¹⁸⁶ çekim

¹¹⁸⁷ yetinmek

¹¹⁸⁸ sonsuz

¹¹⁸⁹ soru

¹¹⁹⁰ mutluluğu vadetmek

¹¹⁹¹ dikkatli bir biçimde

¹¹⁹² şarkıcı

¹¹⁹³ titreşim

¹¹⁹⁴ meşhur bir İtalyan şarkıcı

¹¹⁹⁵ tek

¹¹⁹⁶ sonsuzluk

¹¹⁹⁷ izleyerek

XIX

Cevher Hanım başını kaldırmış balkonun tavanından sarkan kafese bakıyordu. Caruso küçük ikametgâhının¹¹⁹⁸ tel çubuklarına yapıştırılmış yeşil yaprağının yarısını yemiş, kalanını da gagalıyordu.

Kuşun yiyişini seyrederek kafesin önünde ikimiz de sustuk. Hayatımızda başlayacak yeni bir devrenin methalinde¹¹⁹⁹ gibi idik. Meçhul lezzetinin tasavvuru başıma dönme getiren sevdanın eşiği üzerinde ilk tatlı helecanlarla sarsılıyor ve aynı ruh ihtizazını kadında hissediyordum. İkimiz de müşkül mevkide kaldık. Tefsir edemediğimiz¹²⁰⁰ gizli bir çekinme ile şimdi birbirimize bakmaya korkuyorduk.

Ruhlarımızın galeyanı¹²⁰¹ seslerimizde titreyeceği için ilk kelimeyi telaffuza ikimizde de cesaret yoktu. O ana değin hiçbir aşkın huzurunda bu kadar mahcup ve cesaretsiz kaldığımı bilmiyorum.

Kurumuş boğazımdan çıkan yarı kısık bir sesle ilk sözümü kırık dökük hecelemeğe uğraşarak:

— Mesut kanarya, diyebildim.

Bu sözümden aldığı cesaretle sanki onun da dili açılarak:

— Evet, mesut... Çünkü namütenahiye¹²⁰² düşünmez. Düşünenlerin uzun muammalarını dinleyerek sıkılmaz...

— Ben onun mesudiyetini¹²⁰³ sizin kuşunuz olmasında buluyorum.

— Komplimanınıza¹²⁰⁴ teşekkür ederim. Lakin o mahbesinde¹²⁰⁵ öter. Kimin esiri olduğunu bilmez...

¹¹⁹⁸ konut

¹¹⁹⁹ giriş

¹²⁰⁰ yorumlamak

¹²⁰¹ coşma

¹²⁰² sonsuz

¹²⁰³ mutluluk

¹²⁰⁴ gönül okşayıcı, hoşça giden söz

¹²⁰⁵ cezaevi

— Onun bu mesut esaretiyle hürriyetlerini mübadele etmek¹²⁰⁶ isteyenler vardır...

Cevher Hanım ince ince beni süzerek ezgin¹²⁰⁷ bir telaffuzla:

— Zanneder misiniz?

— Tecrübesi sizin için kolaydır...

Âlimin karısı birden sözü değiştirerek:

— Bu hanımla teehhül edeli¹²⁰⁸ çok oluyor mu?

— Pek çok değil... Hemen bir buçuk sene...

— Sizde ilme, edebiyata büyük bir merak görmüyorum. Niçin böyle namdar¹²⁰⁹ bir edibe ile izdivaca heves ettiniz?

— Affedersiniz hanımefendimiz, aynı suali size iradıma¹²¹⁰ müsaade eder misiniz?

Cevher Hanım güldü. İkimiz de nazarlarımızı birbirimizin ayak uçlarına düşürerek sustuk. Bir müddet Caruso'nun şakrak nağmelerini dinledik. Sonra muhatabem¹²¹¹ gözlerini ağır ağır yüzüme kadar yükselterek:

— Her şey kadere atfolunan bir memlekette yaşıyoruz. Sizin izdivacınız için de benimki için de çöpçatan çatmış demekten başka bir söz bulamayacağım...

— Hanımefendi, karşı karşıya bu ilk görüşüşümüz... Lakin kırk yıldır tanışıyor muyuz gibi birbirimizi anlıyoruz.

— Evet, çünkü dert bir... Tecelli bir...

Âlimin zevcesini biraz deşebilme için mahzun bir bakışla dedim ki:

— Bu izdivacınız hariçten pek mesut görünüyor. Size gıpta eden¹²¹² ne kadar çok kadın var, bilerseniz...

¹²⁰⁶ değış tokuş etmek

¹²⁰⁷ üzüntü veren

¹²⁰⁸ evlenmek

¹²⁰⁹ ünlü

¹²¹⁰ söyleme

¹²¹¹ kendisiyle konuşulan kadın

¹²¹² imrenmek

Cevher Hanım küçük bir göğüs geçirmesinden sonra kendini toplamaya uğraşarak:

— Bedbaht¹²¹³ değilim. Lakin diğer bir kadın Hürrem Bey'i, başka bir erkek beni belki daha ziyade mesut edebilirdi. Evet, bana gıpta eden kadınlar bulunduğunu biliyorum. Bunlar şöhret budalası olan zavallılardır. Bir insan hayatta bir can yoldaşı, bir eş bulmak için izdivaç etmez mi? Ben bu adamla daima bir dam altında, hemen bir odada yaşadığım hâlde yalnızım. Aramızda bir namütenahi var. Hiçbir hisle dolmak imkânı olmayan bir boşluk... Onun gözleri beni hiç görmez. Hemen her an namahduda müteveccihdir¹²¹⁴. Bazen şaşırırım. Onun dalgın gözlerle fezalarda gezdiğini unutarak bir lakırdı sorarım. Derhâl parmağıyla bana sükût işareti verir. Allame gibi değil, ekseri¹²¹⁵ zamanını cinci hoca esrarı içinde yaşar. Sanırsınız ki iyi saatte olsunlar ile muhaberededir¹²¹⁶. Daima gaiple¹²¹⁷ onun arasında dönen bir şey vardır. Daima yakalamak için fennî bir sırrın, bir cümlemin, bir kelimenin, bir tabirin arkasından koşar. Siz ona bir lakırdı söyler iseniz gaiple onun arasındaki hafî muhabere telini koparmış olursunuz. Bu dikkatsizliğiniz ile ona affolunmaz büyük bir fenalık etmiş bulunursunuz... Ben de artık kanaryalar ile, kedilerle, köpeklerle konuşurum... Pek nadir olarak bu garip dalgınlıklardan baş aldığı zamanlarda da sizinle herkes gibi konuşmaz... Sizi kendine küfüv bir âlim farz ederek mesela “azm-i âhırın¹²¹⁸ azm-i zâtı¹²¹⁹ üzerine olan gayrikabil¹²²⁰ mukavemet-i tesîrât¹²²¹

¹²¹³ mutsuz

¹²¹⁴ yönelik

¹²¹⁵ genellikle

¹²¹⁶ haberleşme

¹²¹⁷ görünme âlem

¹²¹⁸ son yöneliş

¹²¹⁹ kişinin yönelişi

¹²²⁰ çözümü olmayan

¹²²¹ etkilerin direnci

mecmuundan¹²²² sülüsünün¹²²³ azm-i râbiin¹²²⁴ nisfından¹²²⁵ tarh¹²²⁶ ile matruhun¹²²⁷ tarafeyn¹²²⁸ kesrine¹²²⁹ darbı¹²³⁰, kabîlinden şeyler konuşur. Çıldırırım. Benim kesr-i âdîyi¹²³¹ bilmez bir kadın olduğu mu hiç düşünmez. O, etrafındaki ehlî¹²³² hayvanat¹²³³ ve hatta bütün hacir ve şecerin¹²³⁴ kendi felsefe lisanını anladıklarına kaildir. Ah bey ah, bu çeşit âlimler tebahhurları nispetinde çocuk akıllıdırlar. Şu kanaryanın ötüşünde belki bir güfte hisseder ve ondan bir mana çıkarırım. Zevcimin ne dediğini anlamam...

— Vah hanımefendi vah!

— Ya siz?

— Aynı felaket!

— Dinletir mi?

— Gece gündüz...

— Vah beyefendi vah!

— Dertlerimizin ayniyeti ızdıraplarımızı birleştiriyor.

— Damdan düşen hâlden bilir...

— Şimdi bir üçüncü şahıs bizi dinlemiş olsa elemelerimizin derinliğini anlayamaz...

— Bir allameye zevce olmakta çokları kim bilir ne lezzetler, ne saadetler tevehhüm ederler¹²³⁵.

¹²²² toplam

¹²²³ üçte biri

¹²²⁴ dörde yöneliş

¹²²⁵ yarı

¹²²⁶ çıkarma

¹²²⁷ büyüğünden çıkarılmış sayı

¹²²⁸ her iki taraf

¹²²⁹ bir bütünün bölündüğü eşit parçalardan her birini veya birkaçını gösteren birden küçük sayı

¹²³⁰ çarpma

¹²³¹ bayağı kesir

¹²³² evcil

¹²³³ hayvanlar

¹²³⁴ taş, odun türünden değersiz şeyler

¹²³⁵ kurmak

— Bir dişi filozofa koca olmakta aynı hülyalara düşenler de belki vardır.

İlk hususi görüşüşümüzde birbirimize ziyade açılmış olduğumuzdan sıkılır gibi sustuk. Yine Caruso'yu dinliyorduk. Cevher Hanım balkonun kapısından uzanarak içeriye kulak verdikten sonra:

— Salondan gaybubetimiz uzadı sanırım?

— Evet fakat hayattaki mesut saatler saniye süratiyle kaçıyor... Sizinle yıllar geçirsem doymayacağım...

— Teveccühünüzün müteşekkiriyim¹²³⁶... Lakin içeridekilerin filozofluklarından başka iki vasıfları daha var ki birisi sizin zevceniz, öteki benim zevcimdir... Siz burada durunuz. Ben bakıp geleyim. Bahiste kaç milyon fersah¹²³⁷ derinleşmişler?

Hane sahibesi nazenin¹²³⁸ bir eda ile içeri yürüdü. Kadından yana talihim pek açıktır. Bütün tahminlerim doğru çıktı. Sekiz on dakikanın içinde birbirimize yüreklerimizi apaçık göstermiştik. Asri hususatın kininden aşkına kadar her şeyinde fevkalade bir sürat, bir şiddet var.

Beni balkonda bıraktı gitti. İçeriye bir kolaçan edip gelecek... Demek benimle daha hususi görüşmek arzusunda... Bu hasbihâlimiz¹²³⁹ ne kadar kısa sürerse sürsün bu sefer beynimizde daha sıcak kelimeler, hisler teati olunacağında şüphe yok... Oh, kim bilir felek müsaade ederse belki ilk busemi alacağım! Hürrem'le Sabiha namütenahide uçarlarken belki Cevher de kollarımın arasında çırpınacak... Tayyare devrinde biz de ilk savlette son merhaleyi bulacağız.

Cevher Hanım gözlerinde bir efsun, dudaklarında ince bir bessümle avdet etti¹²⁴⁰. Bitkin bir bakışla:

— Ne hâldeler, demek istedim.

O, bu sakit¹²⁴¹ istizahımı anlayarak cevap verdi:

¹²³⁶ teşekkür etme durumunda olan

¹²³⁷ yaklaşık 5 kilometrelik bir uzaklık ölçüsü

¹²³⁸ nazlı

¹²³⁹ söyleşi

¹²⁴⁰ dönmek

¹²⁴¹ sessiz

— Göğün dokuzuncu katındalar...

— Bizi arzda¹²⁴² bıraksınlar da onlar istedikleri kadar yükselsinler...

— Yanlarına gittim. İskemleye biraz iliştim. Bahislerini dinledim de benim huzurumdan katiyen haberdar olmadılar...

— Onlar dokuzuncu kat gökte uçarken tabii bu arz-ı denîde¹²⁴³ olanı biteni hissedemeyecekler...

Cevher Hanım güldü. Sonra sustuk. Gözlerimizden uzanan inikâs¹²⁴⁴ hatları sanki birbirine dolanarak bebeklerimizin içine gömüldü. Bakışının efsunu karşısında titriyordum. Muhababem sükû-tun tehlikesini anlayarak:

— Zevcim yine maziye, istikbali bütün mukni belagatiyle¹²⁴⁵ inkâr ediyor. Hâlden başka zaman kabul etmiyor... Daha ne diyor bilir misiniz?

Sabır ve tahammülüm bordasına¹²⁴⁶ kadar suya inmiş ağır ağır batan bir gemi gibi boğuluyordu. Sıklaşan nefeslerimin iştihası¹²⁴⁷ sesimde titreyerek:

— Ne diyor, dedim...

— Yalnız ebediyet vardır. Bunun içinden çıkamayan mahlukat¹²⁴⁸ doğmak, yaşamak, ölmek gibi üç devre geçiriyor zannolunuyor. Lakin devre birdir. Bunun üç gören biziz... Yarın doğacaklar, bugün mazide beklemiyorlar. Şu anda yaşıyor olanlar mazi, istikbal dediğimiz zamanlardan ayrılmış değildirler. Yarın ölecekler hayât-ı umûmiyyeden¹²⁴⁹ çıkmıyorlar. Doğmak, yaşamak, ölmek aynı hadisedir.

¹²⁴² yeryüzü

¹²⁴³ alçak yeryüzü

¹²⁴⁴ yansı

¹²⁴⁵ iyi konuşma

¹²⁴⁶ geminin veya kayığın yanı

¹²⁴⁷ iştah

¹²⁴⁸ yaratıklar

¹²⁴⁹ genelin hayatı

Balkon kadim, askılı gelin odaları gibi yapraklarla, çiçeklerle donanmış, örtülmüş yeşil bir hacle¹²⁵⁰ mahremiyetinde idi. Dışı kokusunu alan bir müfteris¹²⁵¹ hâline geldim. Sinirlerim kıvranıyor, başım dönüyor, kendimi kaybedip yine buluyordum.

İşte böyle irademe malik olmadığım bir feveran saniyesinde elimi Cevher'in beline attım. O güya şaşırды. Her an kuvvetini biraz daha kaybeden bir mukavemetle beni iter gibi kendine çekerek:

— Aaa kocam şuracıkta!

— Evet... Benim karım da oracıkta...

— Nefeslerimizi işitecek bir yakınlıktalar.

— Hayır... Hayır... Onların cesetleri burada, ruhları layetenahide uçuyor... Nefeslerimizi değil, şu anda kulaklarının dibinde bir bando mızıka çalsalar duymazlar...

— İlk görüştüğüm bir erkekle kocamın üzerine bu hıyaneti vicdanım kabul etmiyor... Ah ne büyük günah! Ne büyük günah!

Böyle şeyler bir anda olursa olur. İnsan bu ilk fırsatları kaçırmak ahmaklığında bulunursa sonra iş sürüncemeye¹²⁵² uğrar. Uzar... Çekilmez üzüntülere düşer...

Cevher Hanım gönlünün kapısını daha açmamış değildi. Yalnız benden meseleyi vicdanla telif¹²⁵³ edecek sözler işitmek istiyor, bu sükûtunu hafif gösterecek teselliler bekliyordu. Binaenaleyh giderek ihtizazı artan sesimle:

— Siz bu deraguşu günah sayıyorsunuz ama zevcinizin felsefesince günah yoktur...

— Nasıl?

— O maziyi, istikbali inkâr ediyor.

— Evet...

¹²⁵⁰ gelin odası

¹²⁵¹ yırtıcı hayvan

¹²⁵² bir işin sonuçlanıncaya kadar boş yere uğradığı gecikmelerin tümü

¹²⁵³ uzlaştırma, uyuşmalarını sağlama

— O hâlde şimdi işleyeceğimiz günahın ferdaya¹²⁵⁴ şümulü¹²⁵⁵ olamaz...

— Tuhaf söylüyorsunuz beyefendi...

— Tuhaf değil, zevcinizin hikemiyatına nazaran hakikat söylüyorum. Mazisiz, istikbalsiz bir hayatta ne fiil sabit olabilir ne de ceza kabil... Fiilin sübutu için mutlaka bir dün, bir bugün, bir yarın ister...

Âlimin zevcesi güldü. Kocasının felsefesinden çıkardığımız ilamla¹²⁵⁶ kollarımın arasına düştü. O benim olmuştu. Ben onun... İlk buselerin ateşleriyle ruhlarımız yanarak günahkâr oluyorduk.

XX

Hürrem ile Sabiha fezalarda uçarken biz Cevher Hanım'la gayya kuyularına¹²⁵⁷ dalmıştık. Kanaryanın teranesiyle uyandık...

O, kollarımın arasından sıyrılıp çıktı. İkimizde de birbirimizi yüzüne dik bakamayacak birer mahcubiyet gölgesi geziniyordu. Onu bu seri sukutundan mütevellit¹²⁵⁸ bir nedametle sarsılıyor gibi gördüm. Bu an, kadının en ziyade teselliye muhtaç olduğu nazik bir zamandır. Zelle¹²⁵⁹ akabinde¹²⁶⁰ günah çıkarıcı papazlar gibi rahîm¹²⁶¹ ve tesliyetkâr¹²⁶² sesimle:

— Hanımefendi, size olan ateşim elli ise şimdi mutlak yüzü aştı.

O, zarif ökçeli terlikleriyle tepinip göz pınarında muallak¹²⁶³ duran bir katreyi¹²⁶⁴ yuvarladıktan sonra:

— Sukutum bu kadar seri olmalı mıydı?

¹²⁵⁴ yarın

¹²⁵⁵ kapsama

¹²⁵⁶ bildirme

¹²⁵⁷ karmaşık işlerin döndüğü yer veya çok çapraşık durum

¹²⁵⁸ meydana gelen, ileri gelen

¹²⁵⁹ küçük günah

¹²⁶⁰ arkasından

¹²⁶¹ şefkatli

¹²⁶² teselli eden

¹²⁶³ asılı

¹²⁶⁴ damla

— Yok... Sukut tabirini kabul etmem...

— Herhâlde buna bir teali¹²⁶⁵ diyemezsiniz ya?

— Aynı fiilden dolayı kadının günahını erkeğinkinden pek çok ağır bulmakta bir mana göremiyorum. Bu eski telakki¹²⁶⁶ usulü çoktan değişti. Günahkâr isek ikimiz de aynı derecede günahkâriz. Kadınla erkek arasında bir incizap var ki bazı anlarda buna mukavemet kabil olamıyor. İrademizin tabiata galebe edememesiyle¹²⁶⁷ vukua gelen bu günahtan biz mi mesul olacağız?

— Mesul tutmak için bizden başka bir üçüncü şahsın elde edebilmesi mümkün müdür, dedi.

Yanımdan kaçır gibi bir süratle yürüdü. Salona uğramaksızın diğer bir kapıdan kayboldu. Kadınlığının izmihlali¹²⁶⁸ asarını daha ziyade göstermemek için bir müddetçik benden gizlenmeye gittiğine zahip oldum¹²⁶⁹.

Hanımın karşısında biraz mahcup duruyordum ama kalbimde hiç nedamet eseri yoktu. Bilakis bu seri galebemden pek memnun fakat çehre ve kıyafetçe bozuktum. Balkonun camlı kapısından bir ayna gibi gözükken yüzüme baktım. Hamam halvetinden¹²⁷⁰ yeni çıkmış gibi al mor bir şeyler olmuşum. Boyun bağım sarkmış, yakalığım çarpılmış, iliklerim çözülmüş, saçlarım bozulmuş... Hemen çabuk el darbeleriyle oramı buramı düzeltmeye çalıştım. Lakin yüreğimdeki helecan bakiyesiyle yüzümün kızartısını hemen çarçabuk izale¹²⁷¹ kabil değildi.

Cevher'in kaçtığı ve benim kendime biraz çekidüzen vermede uğraştığım işte o esnada kulaklarıma bir mırıltı¹²⁷² esti. Bir de döndüm baktım ki ne göreyim? Dudaklarında yüksek bir meselenin

¹²⁶⁵ yücelme

¹²⁶⁶ anlayış

¹²⁶⁷ yenmek

¹²⁶⁸ yıkılma

¹²⁶⁹ bir düşünceye kapılmak

¹²⁷⁰ hamamlarda çok sıcak küçük yer

¹²⁷¹ yok etme

¹²⁷² alçak ve anlaşılmaz bir ses çıkararak konuşma

güçlüğünü ezerek konuşa konuşa ağır adımlarla Hürrem’le Sabiha geliyor...

Heyyy! Birdenbire küçük dilimi yutacaktım. Ne büyük tehlike atlattığımız! Sekiz on dakika evvel geleydiler... Vay anam babam, rezalet ayyuka çıkacaktı¹²⁷³! Osman Sadık Bey’le Raife Hanım için meşum¹²⁷⁴ olan köşk bugünlük bize uğurlu geldi. Allah kazasından saklasın lakin böyle tedbirsizlik edersek yarın veya öbür gün aynı felakete uğramamız muhtemeldir. Ne belaya uğrarsa insan göz kızgınlığıyla uğrar.

Yüksekten uçan bu iki allame göğün dokuzuncu katından ne çabuk hebut ettiler¹²⁷⁵. Ta yanıma geldiler. Şimdi de aralarında estetikten bir *einführung*¹²⁷⁶ meselesi tutturmuşlardı.

Zevcem bahsin derinliğinden zihnini kurtarmaya uğraşarak dikkatli dikkatli yüzüme baktıktan sonra:

— Hava o kadar sıcak değil ama sen âdeta terlemiş ve kızarmışsın...

Ve sonra bu sözünü tasdik ettirmek için Hürrem’e dönerek ilave etti:

— Öyle değil mi hazret?

Hazret gözlüğünün altından Molière’in komedyalarındaki mütebiblerin¹²⁷⁷ bakışıyla beni süzerek:

— Evet, vech-i âlilerinde¹²⁷⁸ hem ter hem kızartı görünüyor...

Vay, yüreğime incek! Buna çarçabuk nasıl bir guguk uydurmalı? Ben yutkuna mutkuna düşünürken Sabiha’nın aklına birdenbire bir şey gelmiş gibi hızlı bir sesle sordu:

— Cevher Hanımefendi de meydanda yok, neredeler?

¹²⁷³ yayılmak

¹²⁷⁴ uğursuz

¹²⁷⁵ inmek

¹²⁷⁶ özdeşleyim

¹²⁷⁷ kendine hekim süsü veren, doktorluk taslayan kimse, sözde doktor

¹²⁷⁸ yüce suratları

Allame bu mühim gaybubetin şimdi farkına varmış olduğunu anlatır bir şaşkınlıkla etrafına bakınarak:

— Sahi efendim, zevcem nerede?

Saniyeler geçtikçe sualler artıyor. Cevaplar güçleşiyordu. Karım gittikçe merak uyandıran bu garip esrara ermek ister nazif bir nazarla gözlerini gözlerime saplayarak bir müddet durdu. Sonra başka bir tarafa tebdil-i nazarla¹²⁷⁹ düşündü. Tekrar yüzüme baktı. Bu bakışında “Acaba iş aklıma gelen gibi mi?” mealinde bir istifham görüyordum. Böyle anlarda hiç şaşırma gelmez. Kalıbı kalıbına laf uydurup cevap vermeli. Mevkim nazikti. Fakat hâlimde her ne kadar şüphe uyandıracak belki de hakikati ihsas edecek¹²⁸⁰ emareler¹²⁸¹ görünse bile salonun bir ucunda onlar otururken öbür ucunda bizim ilk mülakatta birbirimizin kolları arasına atılmamıza, suizanna¹²⁸² meyyal en cesur dimağların bile hüküm verebilmelerine pek ihtimal tasavvur olunamaz. Binaenaleyh hiçbir şüpheyi üzereme mal etmeyerek en serbest bir ifade ile dedim ki:

— Buraya gelmezden evvel çok su içmiş ve soğuk algınlığı kırıklığını defetmek için iki de *aspirin* komprimesi¹²⁸³ yutmuştum. Ter hükmünü burada icra etti...

Hürrem Bey’le zevcem bu cevabıma gülüştüler... Bu gülüşmeleri tuhafıma gitti. Hakikati anladıkları için benimle eğleniyorlar mıydı? Garip şey, hakikat sabit olunca gülünç mevkide biz mi kalacaktık? Onlar mı?

Her meselede tebahhurunu taşırmaya vesile arayan allame başladı:

— Arak¹²⁸⁴ namıdiğerle¹²⁸⁵ ter ve terlemek hayat mikyasının¹²⁸⁶ yüksek tabakasında bulunan hayvanatın pek azına mahsustur. Terin

¹²⁷⁹ bakış değiştirme

¹²⁸⁰ sezdirmek

¹²⁸¹ belirti

¹²⁸² kötü düşünme, kuşku, zan

¹²⁸³ hap

¹²⁸⁴ ter

¹²⁸⁵ diğer bir deyişle

¹²⁸⁶ ölçek

bir âmil-i müberrid ü itrâh u ihrâc¹²⁸⁷ olması itibarıyla rolü büyüktür. *Anhydros*¹²⁸⁸ dedikleri adem-i taarruk¹²⁸⁹ müstesna olmak üzere insan sûret-i mutavassıtada¹²⁹⁰ saatte kırk gram terler veya terleyebilir. Vücûd-ı beşer¹²⁹¹ mikyâsü'r-rutûbe¹²⁹² gibi az veya çok terlemek hususunda havanın yebuset¹²⁹³ ve rutubetinden¹²⁹⁴ müteessir olur¹²⁹⁵. Faâliyyet-i adaliyye ve rieviyye¹²⁹⁶ ile yani bazı uzuvların¹²⁹⁷ hareketiyle insan terler...

Of, âlimin huzurunda yeni baştan terlemeye başladım! Çünkü bu kadar makama namünasip¹²⁹⁸ bir *diskor*¹²⁹⁹ tasavvur olunmaz.

O esnada Cevher Hanım geldi. Tuvaletinde lazım gelen tamiyatı yapmış yüzüne tamamıyla bir tiyatro maskesi takmıştı. Sanki birkaç dakika evvel aguşumdan¹³⁰⁰ çıkan kadın o değildi. Zevceme karşı çok mültefit¹³⁰¹ bulunuyor, dudaklarında tatlı bir tebessümle kocasına komplimanlar yapıyordu. Maahaza¹³⁰² göz göze gelmekten korkuyor, nazarlarımızın meni¹³⁰³ nakabil telakilerinde en ince sinirlerimizde ihtizazlar duyuyorduk.

Cevher Hanım ortadan gaybubetini sordurmamak için onları hemen söze boğarak:

-
- 1287 soğutma ve dışarıya atma etkeni
 1288 vücudun ter üretememesi durumu
 1289 terleme yokluğu
 1290 ortalama şekilde
 1291 insan vücudu
 1292 nemölçer, higrometre
 1293 kuruluk
 1294 nem
 1295 etkilenmek
 1296 kaslarla ve akciğerle ilgili çalışma
 1297 organ
 1298 uygun olmayan
 1299 uyumsuzluk
 1300 kucak
 1301 iltifatkâr
 1302 bununla beraber
 1303 önleme

— Kanaryanın suyuna bakmak için balkona çıktım. Beyefendi de beni takip etti. Orada lafa daldık. Sizden ayrıldığımız zaman bahis pek *enteresan*'di¹³⁰⁴. Alt tarafını dinleyemedik. Mazi ile istikbalden kurtulduktan sonra fezada nerelere kadar uçtunuz?

Allame biraz baygın bir incizapla zevceme bakarak:

— Biz hanımefendiyle meseleyi hallettik, dedi.

İkisi aralarında bir sır bulunan kimselere mahsus bir samimi-yetle bakışıp gülüşüler.

İnsan çiğ süt emmiştir. Vesveseli olur. Kendi kendime içimden “Acaba? Ha?” dedim. Duyduğum bu inkârı felsefesinden çıkardığım neticeye nazaran allame de benim zevcemi deraguş etmiş olmasın? Öyle ya, mazi istikbal olmadıktan sonra hangi fiilin sübutu kabildir? Sübut olmayınca günah sevap nasıl taayyün eder? Her fiil ân-ı vukuundan¹³⁰⁵ sonra maziye geçer... Mazi olmazsa?

Hürrem Bey bu vesvesemi anlamış gibi tuhaf bir tebessümle:

— Biz hanımefendiyle mazi ve istikbal tabîr-i beyhûdelerinden¹³⁰⁶ tecrîd-i zihinle¹³⁰⁷ ebediyeti tespit ettik...

Hürrem'in felsefesince bu ne demekti acaba? Ne olursa olsun kabil değil, iş benim aklıma geldiği gibi olamaz...

Hürrem devam etti:

— Ebediyeti tespititten sonra *emföhlung* meselesine geçtik.

İşte bu da Almanca bir kelime. Bakalım alt tarafı ne çıkacak diye dinliyordum. Günahımız hakkında husulü¹³⁰⁸ muhtemel şüpheleri örtmek için âlimi bol bol söyletmek lazımdı. Kelimeyi tekrar ile:

— *Emföhlung*, bunu da yeni işitiyorum şimdi...

Bu sözüm bir nevi istizahtı. Her istizah söze zemin açacağı için âlimin hoşuna giderdi. O hemen başladı:

¹³⁰⁴ ilginç

¹³⁰⁵ olma anı

¹³⁰⁶ boş tabir

¹³⁰⁷ zihni temizleme

¹³⁰⁸ olma

— *Einführung* kolay tercüme edilemez. Robert Vischer bu kelimeyi Alman romantiklerinden alarak felsefe ıstılahına¹³⁰⁹ geçirmiştir. Bu, benliğimizden eşya üzerine intişar eden¹³¹⁰ *sempati*¹³¹¹ demek gibi bir şeydir. Fail¹³¹² ile mevzunun¹³¹³ birbirine karışarak ayniyet kesbetmeleri¹³¹⁴ kabîlinden bir mefhum. Son senelerde *ein-führung*'un tahlîl-i müeddâsı¹³¹⁵ sadedinde¹³¹⁶ kıymettar ciltler telif edilmiştir. Mevzuyu rüyadaki rüyetimiz¹³¹⁷ gibi dalgın, dikkatsiz görerek onunla beynimizde bir samimiyet peyda olamazsa yani şu-urumuzu mevzu üzerine bütün ruhumuzun kuvvetiyle tevcih edemezsek¹³¹⁸ buna bizatihi¹³¹⁹ *estetik* denemez. Ruh, his ve şahsiyetimizin mevzuya hululü ne kadar derin ve samimi olursa işte fikrimiz o zaman *estetik* bedii olabilir. İşte *einführung* buna derler...

Hürrem'in karısını ayartmış olduğum için hiç zevkine varamadığım bu estetik bahsini hararetle dinler gibi görünerek onu memnun etmeye vicdani bir mecburiyet hissediyordum.

Allamenin benim zevcemle ebediyeti tespit etmeleri ve benim afiden¹³²⁰ iki *aspirin* komprimesi yutarak terlemem estetiğin kaçınıcı faslına gireceğini bilemiyordum. Bu, açıktan açığa hazretten istizah edilebilir bir mesele de değildi. Tepemizde kanarya öter, salonun öbür köşesinde zevç felsefi vaaz ederken benim zevceyi deraguşum belki *einführung*'un daniskasıydı... Fakat ben bu marifeti şuuri olarak değil, farkına varmaksızın satırları arasına *mecezâmürsel*¹³²¹ dü-

¹³⁰⁹ terim

¹³¹⁰ yayılmak

¹³¹¹ sıcakkanlılık

¹³¹² yapan, özne

¹³¹³ konu

¹³¹⁴ kazanmak

¹³¹⁵ anlam tahlili

¹³¹⁶ konuşulan asıl konu

¹³¹⁷ görme

¹³¹⁸ yöneltmek

¹³¹⁹ kendiliğinden

¹³²⁰ gösteriş

¹³²¹ Ad aktarması: benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerinde kullanılması sanatı

şüren cahil bir edibin gafletiyle yapmıştım... Cevher Hanım keza kollarımın arasına gayr-i şuurî¹³²² düşmüştü. Hazret ise estetikte haz ve telezüz için şuruu şart-ı evvel¹³²³ sayıyor. Allamenin kanaatine biz bu son fiilimizden dolayı da tebriye etmiş¹³²⁴ oluyorduk.

Hürrem'i memnun etmek için sordum:

— Hazret, bilfarz¹³²⁵ bendeniz¹³²⁶ şimdi bir tiyatro sahnesi önündeyim. Bir komedyaya seyrediyorum. Estetiği kendimde mi arayacağım? Sanatkârlarda mı?

Allamenin tüylü yüzünde gözleri sansar gibi parladı. Şakirdine¹³²⁷ bir *bonpuvan*¹³²⁸ vermeye hazırlanan bir hoca takdiriyle:

— Hah, meseleyi iyi kavradınız! Mümessillerin¹³²⁹ estetiği sizin bedîni kabartacak. Herhangi bir vasıtayla güzelliğin kendini bize ihsası¹³³⁰ ve mukabeleten¹³³¹ bizim tahassüsümüz¹³³² işte *ein-führung*... Yani sirayetle¹³³³ olan ihtisatımız... Mesela *Romeo*'nun temsilinde¹³³⁴ onun *Jülyet*'e olan aşkını biz de onunla beraber yüreğimiz çarparak hissetmeliyiz. Kendi hesabımıza aşkın ne olduğunu bilmeliyiz... Bilmezsek bihis kalırız...

Aman ya Rabbi, sevmek, mütehassis¹³³⁵, mütelezviz olmak için bedîn bu derin bahislerinde kulaç atmaya ne lüzum var! Yüz binde kaç kişi bir güzellikten mütehassis olduğu esnada acaba *einführung* vuku bulduğunun farkında olabilir?

¹³²² bilinçsizce

¹³²³ ilk koşul

¹³²⁴ aklamak

¹³²⁵ söz gelişi

¹³²⁶ köleniz

¹³²⁷ öğrenci

¹³²⁸ pekiyi

¹³²⁹ temsilci

¹³³⁰ sezdirme

¹³³¹ karşılık olarak

¹³³² duygulanma

¹³³³ yayılma

¹³³⁴ oyun

¹³³⁵ duygulanmış

İkinci Kısım

KARIM BENİ NASIL ALDATTI?

I

Evimize döndük. Karımın bir şeyden şüphelenmiş olmasından çok korkuyordum. Fakat baktım ki Sabiha katiyen oralarda değil... Komşunun balkonunda, o apaçık havadar yerde benim zırıl zırıl¹³³⁶ terlediğimi, Cevher Hanım'ın bir müddet ortadan kaybolduğunu o unutmuş gibiydi.

Cevher Hanım'a ben beş on dakika malik olmakla o benim nazarımdan hiç düşmedi. Bilakis dimağımda, asabımda¹³³⁷, beşeremde¹³³⁸, dudaklarımda bıraktığı unutulmaz bir lezzetle hatıramda yükseldi. İnsan gayet latif bir meyve yer de bir müddet kokusu burunda, tadı damağında kalır... İşte âlimin karısına karşı kendimde daima şiddeti artan böyle bir iştiha ve iştiyak duyuyordum¹³³⁹.

Oh oh, kadının gönlünü fethettim! Müşkülü atlattık. Balkonda terlemek tedbirsizliğinden vukuu muhtemel tehlikeyi de geçiştirdik. Artık Cevher benim demekti.

Bu mesûdiyyet-i memnûniyyetlerim¹³⁴⁰ arasında beni alabildiğine keyiflendiren başka bir cihet vardı. O da balkonda vuku bulan

¹³³⁶ bolca

¹³³⁷ sınırlar

¹³³⁸ cilt

¹³³⁹ özlemek

¹³⁴⁰ memnuniyetin mutluluğu

einfihlung'u Hürrem'le Sabiha'nın takımıyla ve safâ-yı hâtır¹³⁴¹ ile yutmuş olmalarıydı. Külhaniler¹³⁴² lisanında “keşe boğmak” diye işte buna tabir ederler. Kafalarının kuvvetine, zekâlarının inceliğine, harikulade ferasetlerine¹³⁴³, kiyasetlerine¹³⁴⁴, malumatlarının mucizekârlığına¹³⁴⁵ mağrur¹³⁴⁶ bu dâhi taslaklarını biz “keş”¹³⁴⁷ edip bırakmıştık.

Bu zeki ahmakların dalgınlıkları karşısında bundan sonra bizim cesaretimiz artacak ve muvaffakiyetlerimiz pek eğlenceli şekillerde devam edecekti... Onlar *einfihlung*'u kitaplarda tetebbu ve tetkik ederken biz manasını bilmeden onu ruhumuzda duyuyorduk...

Bu ilk ziyaretten mütehassıl¹³⁴⁸ tahassüsünü anlamak için zevcemden sordum:

— Sabihacığım, söyle bakayım... Hürrem'e karşı ne duydun?

— Derin hürmetler... Sen de söyle Cevher'e karşı ne duydun?

“Derin aşklar, çılgın sevdalar.” diyecektim. Hemen kendimi toparlayarak:

— Hiç, ne duyacağım! Maahâzâ fena kadın değil. İnsanı sıkırmıyor... O cahil, ben cahil... Birbirimizin dediğini anlıyoruz. Ko-nuştuk...

— Zavallı kadın!

İçimden bir gülme geldi. Fakat ciddiyetimi bozmayarak:

— Neden?

— Her gün burun buruna yaşadığı kocasının ne dediğini anlamamak... Acınacak bir hayat sayılmaz mı?

— Bu hususta tamamıyla senin fikrinde değilim.

¹³⁴¹ gönül rahatlığı

¹³⁴² kabadayı

¹³⁴³ anlayış

¹³⁴⁴ akıllılık

¹³⁴⁵ mucizevilik

¹³⁴⁶ gururlu

¹³⁴⁷ aptal

¹³⁴⁸ meydana gelen

- İzah et...
- Karılık kocalık başka, allamelik başka...
- Ne gibi?
- Ne gibi olacak! Ümmi¹³⁴⁹ bir kadın zevciyet noktazarından kocasını âlim bir zevceden ziyade memnun ve bahtiyar edebilir...
- Bu noktada seninle tamamıyla hemfikir olamam...
- Aman karıcığım! Çok mütalaa ve temadi eden¹³⁵⁰ dalgınlıklar arasında bazı bazı sen de ne dediğini unutuyorsun...
- Hayır, ben ne dediğimi unutmam...
- İnkâr etmezsen birçok zaman evvel demiş olduğunu şimdi tekrar edeyim...
- Dediğimi inkâr etmeyi hiçbir vakit kabul etmem...
- Ben söylediklerimi bir ilme, bir fenne, bir nazariyeye, bir prensibe hasılı bir vukufa istinaden söylemem. Bu cahil kafa ve zayıf aklımla düşünüp bulabildiklerimi söylerim.
- Evet, bilirim *empirique*¹³⁵¹ bir zekâsın.
- Eyvallah... Lakin iki âlimin, iki cahilin, iki güzelin, iki çirkinin, hasılı hilkiyetlerinde ayniyet olan iki mahlukun birbiriyle imtizaç edemeyeceklerini¹³⁵² söyleyen sen değil misin? Hatta benim cahilliğimi kocalığım için bir meziyet sayarak bana vardığını anlatmıyor muydun?
- Ben söyledim. İnkâr etmem...
- O hâlde?
- Affedersin bey. Mesele senin dar muhakemene kolay sığamayacak kadar muğlaktır¹³⁵³.

¹³⁴⁹ okuması yazması olmayan

¹³⁵⁰ sürüp gitmek

¹³⁵¹ görgül

¹³⁵² bağdaşmak

¹³⁵³ anlaşılması güç

— Dinliyorum... Benim muhakemem darsa senin geniş vukufun bunu zihnimin alacağı surette bana izahtan âciz kalmaz sanırım...

— Evvela iki mahluk arasında tam manasıyla ayniyet olamaz... Mesela iki koyun renkçe, ağırlıkça bütün uzuvlarının ölçülerinde milimetre milimetresine tamamıyla birbirine müsavi olsalar yine, bu iki hayvan için birbirinin aynıdır, diyemeyiz.

— Niçin?

— Çünkü tüylerini sayıp bakmalıyız. Birinde ötekinden üç kıl fazla zuhur ederse ayniyet bozulur...

— İşte “pösteki saymak”¹³⁵⁴ buna derler... Ben böyle meselelerde Hürrem Bey’le sana çömezlik etmek istemem... Malum ya eski zamanda tımarhanedeki delilerin akılları avdet edip etmediğini anlamak için önlerine birer pösteki¹³⁵⁵ koyarak “Haydi bakalım bunu say.” derlermiş. Karıcığım, senin maksadın da beni öyle bir imtihandan geçirmekse aklen nazarında bu kadar düşkün sayılmak için ne gibi bir cinnet eseri gösterdiğimi bilmiyorum...

— İlince de tam ayniyet olamaz. Bir sınıfın içinde beş on zeki bulunur. Lakin gördükleri aynı derslerden tefeyyüzleri¹³⁵⁶ istidatlarına nazaran mütefavit¹³⁵⁷ olur. Mesela kimi edebiyatta, kimi riya-ziyatta, kimi iktisadiyatta¹³⁵⁸ ilerler. Ve sonra zeki olmakla beraber aralarında bünye ve mizaçça büyük farklar bulunur, bazı zekâlar vardır birbirini itmam eder¹³⁵⁹. İşte sana bu hususta büyük bir misal göstereyim. Pierre Curie ile Marie Curie’yi düşünelim. İşte âlim karı koca... *Radyum*’un¹³⁶⁰ keşfinde müştereken¹³⁶¹ çalışıyorlar.

¹³⁵⁴ içinden çıkılmaz bir iş yüklenip uğraşmak

¹³⁵⁵ koyun veya keçi postu

¹³⁵⁶ feyz alma

¹³⁵⁷ farklı

¹³⁵⁸ bir devletin ekonomik durumu

¹³⁵⁹ tamamlamak

¹³⁶⁰ atom numarası 88, atom ağırlığı 226,05 olan, 700 °C’de eriyen, 1898 yılında Pierre Curie ve eşi tarafından bulunan, soğukta suyu ayırıştıran, ışın etkinliği çok bir element

¹³⁶¹ ortaklaşa

Zevcinin o müellim kaza neticesi olarak vefatından sonra zevce gece gündüz *laboratuvar*'ından¹³⁶² çıkmıyor, uğraşiyor. Cihanşumul¹³⁶³ bir muvaffakiyet ve şöhret kazanıyor. Belki bu zamanın fen sahasında en muhterem bir kadını oluyor...

Cahil olmak ne kötü şeydir! Senden fazla pek az şey bilenler allamelik taslarlar dururlar. Sözün arasına Fransızca birkaç fennî kelime karıştırıp okudukları şeylerin bir kısmına on kısım *uydurma*¹³⁶⁴ katarak dinletirler. Hiç şüphesiz zevcem de bana şimdi böyle yapıyordu. Bu cehaletimle ben onun bu fantazyalı ilmini yine evire çevire çürütebilirdim ama mademki onu Cevher Hanım'la aldatıyordum vicdanen¹³⁶⁵ ona bu vadide olsun “pes” demeye mecburiyet görüyordum... Karımın ilmini Hürrem'in dehasını¹³⁶⁶ alkışlamakla iki aile beynindeki samimiyeti arttırarak güzel Cevher ile *einfihlung* ayininden istifade edebilecektim. Yoksa Marie Curie nerede, Sabiha nerede, Hürrem nerede, ben nerede, Pierre Curie nerede? Misalen¹³⁶⁷ bu isimleri bahse katmakla davayı kazanmış olmak pek gülünç bir şeydi.

Karımla böyle konuşurken koridorda bir gölge gezindiğini oda kapısının aralığından görüyordum. Bizi bir dinleyen, gözetleyen vardı. Acaba Servinaz mı? Nevres mi? Hürrem Bey'in köşküne gidip geldik ya, yine bu ziyaretin bizim evde aksülameli¹³⁶⁸ başladı. Ortada ihtimal yine bir fitne dönüyordu.

Merak ettim. Su içme bahanesiyle birdenbire kapıya kadar yürüdüm. Koridora baktım. Son adımını çekerken Nevres'i gördüm. Elbisesinin renginden tanıdım...

¹³⁶² ayırıştırma, birleştirme yoluyla bir sonuca ulaşmak veya teşhis koymak için çeşitli araçlar kullanılarak tıp, eczacılık, fizik, kimya gibi bilim dallarıyla ilgili araştırmaların, deneylerin yapıldığı özel donanımlı yer

¹³⁶³ evrensel

¹³⁶⁴ uydurma

¹³⁶⁵ vicdan bakımından

¹³⁶⁶ insan zekâsının, insan kişiliğinin erişebileceği en yüksek düzey

¹³⁶⁷ örnek olarak

¹³⁶⁸ tepki

Kızın bu tecessüsleri¹³⁶⁹ boşuna olmasa gerek. Mutlak bir şey var. Bu iki baş belasına nereden sataştım! Karım salonda otururken biz Cevher Hanım'la sarmaş dolaş olduk da iki adım ötede onlar hiçbir şeyin farkına varamadılar... Nevres köşkten köşke o kadar mesafeden bu çapkınlığımın kokusunu nasıl aldı? Şaşılacak şey!

Döndüm zevceme baktım. Elindeki kitabın mütalaasına birkaç kulaç dalmış ve gittikçe derinleşiyordu. O, böyle dalar dalar sonra birdenbire karabatak gibi satha¹³⁷⁰ çıkarak derinlerde ne gördüğünü bana anlatır. Alman bediiyununun¹³⁷¹ tecrübi¹³⁷² prensiplerinden, estetikle psikoloji hamîr¹³⁷³ edilerek ondan çıkarılan anlaşılmaz *konsept*'lerden¹³⁷⁴, Fischer ile Volkelt ve Ribot'nun muarazalarından¹³⁷⁵, her gün dinliyor da hâlâ anlayamadığım *einführung*'dan ve nihayet birbiri içine geçen uzun dürbünler gibi üç zamanın bire kalp edilmesinden, Einstein'ın zamanı bütün bütün hayal mertebesinde hiçlendirmek için meselenin çok derin bir kapısından girip fakat öte tarafta henüz bir mahreç¹³⁷⁶ bulamadığından, velhasıl zihnime çatal çutal batarak bir türlü aklıma yerleşemeyen zamanın inkârı felsefesini dinlemekten pek bıkmıştım. Hemen odadan sıvıştım.

II

Sofaya çıktım. Nevres'i bulmak için etrafıma bakınırken onu açık kapılardan birinin aralığında tehdiden¹³⁷⁷ bana şehadet parmağını sallarken gördüm.

Hükmümde yanılmamışım. Mutlak bir şey var. Balkona doğru yürüdüm. Nevres de beni görmek için can atıyormuş. Hemen eline bir faraşla¹³⁷⁸ süpürge alarak balkona dökülmüş kuru yaprakları sü-

¹³⁶⁹ belli etmeden kendini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye çalışma

¹³⁷⁰ yüzey

¹³⁷¹ estetik ilmiyle uğraşan kimseler

¹³⁷² deneysel

¹³⁷³ hamur edilmek

¹³⁷⁴ kavram

¹³⁷⁵ çekişme

¹³⁷⁶ çıkış yeri

¹³⁷⁷ tehdit olarak

¹³⁷⁸ toplanan süprüntüleri alıp atmak için kullanılan teneke veya plastikten yapı-

pürmek için yanıma geldi. Benzi uçuk, kaşları çatık, dudakları fırlatacağı sitemlerin mukaddimesini bulmak asabiyetiyle titriyordu.

Bir hissikablelvukuyla¹³⁷⁹ benim yüreğime de bir ürperme geldi. Sordum:

— Kapı aralığından bana niçin parmak sallıyordun?

Kız sadece şu cevabı verdi:

— Ben bugün Hacı Hüsnü Efendi'nin köşküne gittim...

Büyük bir taaccüple:

— Bu sözünde sualime bir cevap göremiyorum.

O pek manalı bir tebessümle:

— Azıcık düşünürseniz bu cevabımın sualinize taallukunu¹³⁸⁰ anlarsınız...

Azıcık değil, epeyce düşündüm. Lakin benim sualimle bu cevap arasında hiçbir münasebet keşfedemeyerek:

— Bilmeceni halledemedim kızım...

— Bilmece değil pek açık bir hakikat söylüyorum.

— Anlayamıyorum...

— Şimdi anlarsınız...

— Dinliyorum...

— Hacı Hüsnü Efendi'nin köşküden Hürrem Bey'in öbür cihetteki balkonu görünüyor...

Derhâl ayaklarım suya erdi. Söylenen şeyin bilmece değil, vazih bir hakikat olduğunu anladım. Lakin böyle anlarda asıl metaneti her hakikat önünde yılmamakta göstermelidir. Hürrem Bey'in balkonu güllerin, yaseminlerin, mor salkımların sık dallarıyla örtülüydü. Hayli açık bir mesafede bulunan Hacı Hüsnü Efendi'nin köşküden bizim balkondaki maceramızın seçilebilmesine pek ihtimal veremeyerek:

muş kısa saplı bir kürek türü

¹³⁷⁹ önsezi

¹³⁸⁰ ilgi

- Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden Hürrem Bey'in balkonu görünüyormuş yahut görünmüyormuş, bundan bana ne!
- Siz Cevher Hanım'la balkona çıktınız...
- Evet, çıktık...
- Sonra yeşilliklerin arasına saklandınız...
- Saklanmadık. Sandalyeye oturunca tabiatıyla insan yaprakların arasına gömülmüş oluyor.
- Siz bilhassa en kuytu, en örtülü, en görünmez köşeyi intihap ettiniz...
- Aman Nevres, ne kadar saçma söylüyorsun!
- Saçma değil gördüğümü söylüyorum. Hanımla siz pek neşeliydiniz... Gülüp oynuyordunuz.
- Ağlayacak değiliz ya!
- Tepenizde öten kanarya gibi oradan oraya sığırdınız...
- İnsan oturduğu sandalyeye mihlanmış gibi sabit kalmaz ya, elbette yer değiştirir!
- Çok neşeliydiniz...
- Üç yüz metre mesafeden çok neşeli olduğumuzu nereden anladın?
- Çünkü dürbünle baktım. Dürbün o kadar kuvvetliydi ki elimi uzatsam sizi tutabileceğim sanıyordum. Nefeslerinizi duyacağım gibi geliyordu.
- Sonra?
- {Sonra birbirinize sarıldınız...}
- Galiba sen dürbünü iyi ayar edemeyerek aslı olmayan şeyler, âdeta hayalat¹³⁸¹ görmüşsün.
- Dürbünü gözlerime göre pekâlâ ayar ettim... Gördüğüm şeylerin hakikat olduğuna eminim...
- {Deli misin? İlk ziyarette namuslu bir aile kadınına nasıl sarılabilirim?}

¹³⁸¹ hayaller

— İşte bunu benim aklım da bir türlü almıyor! Lakin gözlerimin şehadetleri katidir.

— Kız çıldırdın mı? Salonda benim karımla onun kocası oturlarken!

— İşte beni de hayretten hayrete düşüren, çıldırtan cihet de bu ya!

Balkon bizi örttüğü yeşil perdeleriyle o kadar mahfuzdu¹³⁸² ki açık mesafeden dürbünle değil teleskopla bakılsa onun kuytu mahallerini seçebilmek mümkün olamayacağını düşündüm. Nevres bizi görse görse macera hâlinde değil, oradan oraya gezinirken görmüş olacaktı. O, iddiasında ısrar etti. Ben şiddetli bir inkârdan ayrılmadım. Meseleyi böyle kapatarak Nevres'i başımdan savdım. Fakat kıskançlıklarını komşunun evinden bizi dürbünle gözetlemeye kadar vardırان kızların bu müthiş tecessüsleri altında ben Cevher Hanım'la münasebetimde nasıl devam edebilecektim? Mesele nazik, tehlike büyüktü. Lakin işte bu nezaket, bu tehlike, bu güçlük benim Cevher'e olan sevdami büsbütün biliyor, beni yerimde duramaz bir asabiyete düşürüyor ve her müşküle karşı bir çare bulmak endişesiyle daima düşündürüyordu. Muhterem allame ile zevcemi aldatmak işten bile değildi. Adi bir hokkabaz el çabukluğuyla bunların gözlerini bağlayabileceğimden emindim... Lakin Servinaz? Lakin Nevres? İlle o kocakarı Muhsine! İşte beni yıldırان bunlardı. Bakalım bu pandomimanın sonu neye çıkacak?

Allame, güzel hanımıyla birlikte bize iadeiziyarete¹³⁸³ geldiler. Zevcem, Servinaz ile Nevres'in deliliklerini büyük bir maharetle idare etti. Bu iki kız, Cevher'in yanında sönük kalmamak için tuvaletlerine alabildiğine özenerek pudralara, kokulara bulanmışlar; en çığırık renklerdeki, en yeni, en açık, en kısa elbiselerini, en ince çoraplarını giymişler ve misafirlerini ağırlamak için büfemizden, dolabımızdan en kıymetli takımları seçip çıkarmışlardı.

Onların itinalarındaki bu ifrattan zevcemin yine bir şüpheye düşmesinden çok korktum. Lakin karıcığım, melek Sabiha hiç ora-

¹³⁸² saklanmış

¹³⁸³ daha önce yapılan ziyarete ziyaretle karşılık verme

larda değildi. O bu hususta evvelce geçen birkaç dırıltıyı da bütün bütün unutmuş görünüyordu...

Muhterem allameye gelince... O babacan adam *einfihlung*'dan bahis açıldı mı güzel zevcesini haydutlar dağa kaldırsalar farkına varamayacak kadar dalıp gidiyordu. Lakin bizim evde yeşilliklerle örtülü bir balkon, öyle bahtlı bir haclegâh¹³⁸⁴ nerede! Her tarafta gözleri bize dikili yılanlar dolaşıyordu.

Cevher Hanım bizim kızların hizmetçilikle telîf-i kâbil¹³⁸⁵ görülmeyen bazı şımarıklıklarına dikkat etmeye başladı. Çünkü iki kızın ona “Sen süslü, latif, cazip bir kadınsan işte biz de güzeliz, senden körpeyiz...” mealinde rekabetkâr¹³⁸⁶ ve istihza ile süzgün birer bakışları vardı. Bir şey sezinleyecek diye şimdi zevcemden ziyade Cevher'den çekiniyordum. Arada bir onunla göz göze geliyor, arzudan ikimizin de içi titrediğini hissediyorduk.

Hürrem'le Sabiha'nın derin bir bahse daldıkları esnada Cevher'i odanın bir köşesine çekerek aşkımin bütün aleviyle:

— Ah sizin balkon, diyebildim.

O gülerek yavaşçacık cevap verdi:

— {Ettiğimiz ani deliliği düşündükçe şimdi vücudumda ürpertiler geziniyor. Ne ise bir şeydir oldu. Fakat artık tekerrürüne¹³⁸⁷ imkân yoktur.}

— Beni çıldırtmak için mi böyle söylüyorsunuz?

— Hayır beyefendi... Sizi insafla düşünmeye davet ederim... {Dallar ile ne kadar kapalı olsa herhâlde bina harici¹³⁸⁸ sayılan bir balkonda...}

— ...

¹³⁸⁴ gelin odası

¹³⁸⁵ uzlaştıramayan, bağdaşmayan

¹³⁸⁶ rekabet eden

¹³⁸⁷ tekrarlanma

¹³⁸⁸ dış

— Buna tımarhanedekiler bile cesaret edemezler... Bahusus ilk mülakatta... Kim bilir aleyhimde ne fena fikirler peyda etmişsinizdir!

— Hayır... Pek aldanıyorsunuz. Bu husus hiç düşündüğünüz gibi değildir. Çünkü ikimiz de birade¹³⁸⁹ kalmıştık. Biz o ana değil, o an bize hâkimdi...

— Bana ne efsun okuduğunuzu bilemiyorum. Bu hâle rüyada uğramış gibiyim. Hakikat olduğunu hâlâ aklım almıyor...

— Beni bu kadar nevmit bırakmayınız...

Cevher Hanım garip bir düşünce tavrıyla önüne baktı. Ben yüreğim çarparak cevap bekliyordum.

Bu kısa sükkûtumuz anında öbür köşede karımla bahseden âlimin estetikten şu sözlerini işitiyorduk:

— Estetikte en büyük yer tutan hissiyyât-ı cinsiyyedir¹³⁹⁰. Şehvet sanatın bir saiki¹³⁹¹, bir âmil-i mühimmdir¹³⁹². Yalnız en iptidai edebiyat ve resimlerde her hisse takdimen¹³⁹³ dinî ve cenge ait mevzular tasvir edilmiştir. Musiki bizatihi hiçbir muayyen ifadeye malik değildir. Fakat güftelendiği zaman aşkı, şarabı ve diğer mükeyyifatı¹³⁹⁴ terennüm eder¹³⁹⁵. Ömürlerinde iki mısra nazmetmemiş¹³⁹⁶ bazı kimselerin şehvani¹³⁹⁷ ve badeperestane¹³⁹⁸ şiirler aleyhinde uzun makaleler ile bilir bilmez tuğyan ettiklerini¹³⁹⁹ görüyordum. Herkes salahiyeti dairesinde söyleyip yazmak insafını gösterse beyhude şeyler ile kafalarımız şişmez. Avami¹⁴⁰⁰ şarkıların güftelerini

¹³⁸⁹ iradesiz

¹³⁹⁰ cinsel duygular

¹³⁹¹ sebep

¹³⁹² önemli etken

¹³⁹³ öncelikli olarak

¹³⁹⁴ keyif veren şeyler

¹³⁹⁵ güzel ve alçak sesle şarkı söylemek

¹³⁹⁶ nazım biçimine sokmak

¹³⁹⁷ erotik

¹³⁹⁸ şaraba taparcasına

¹³⁹⁹ coşmak

¹⁴⁰⁰ halka ait

tahlil ediniz, sevdadan başka ne bulursunuz? Bir çalgılı gazinodan gelen ahenge, bir meyhaneden işitilen avazlara kulak veriniz: “Ah adam, aman yanıyorum!”dan başka ne duyarsınız? Bu his bazen pek rakik¹⁴⁰¹, nezih kelimeler ile ifade edilmiştir. Lakin meal daima o meal, ateş daima o ateştir. *Carmen, Mascotte, Faust* gibi layemut¹⁴⁰² operalarda terennüm edilen nedir? Tekkelerden taşan teganniler¹⁴⁰³ bile cavidani¹⁴⁰⁴ bir aşk değil midir? Bir gönül, Halik’ini¹⁴⁰⁵ bulmak için muhabbetten, cezbeden¹⁴⁰⁶ başka bir vasıta ile yükselebilir mi? Beşeri galeyana, heyecana getirmek için sevdasına dokunmalıdır. Diğer şekillerde görünen hayhuyların¹⁴⁰⁷, hâllenmelerin¹⁴⁰⁸, teessürlerin esası hep sevdadır. İnsan hayatını sever, nefsini sever, ailesini, sanatı sever. O daimî cidalı¹⁴⁰⁹ hep bu sevdiği şeylerden ayrılmamak içindir. Hep onlara malikiyet¹⁴¹⁰ içindir. Estetiğin dilediği aşk, aile haricindeki günahkâr sevdadır. Onu bütün kayıtlardan azade¹⁴¹¹ en serbest şekilleri ve savletleriyle yaşatmak ister. İçtimai, ahlaki kanunların icbarları¹⁴¹² altında inlemekten onu kurtarmaya uğraşır. Hemen alelumum¹⁴¹³ ve her yerde şairlerin şikâyetleri nedendir? Kanundan, nizamdan, kadıdan, hükkâmdan¹⁴¹⁴ değil mi? Eski masallara varıncaya kadar bütün hikâyelere dikkat ediniz. Müellifi ve halkı daima aşkın lehinde ve ona muhalefet eden bütün nizam ve âdetlerin aleyhinde bulursunuz. Kızını âşıkına vermeyen babaya lanet ederler. Maşukasını aile yurdundan kaçırsan sevdalıyı alkış-

¹⁴⁰¹ ince

¹⁴⁰² ölümsüz

¹⁴⁰³ şarkı söyleme

¹⁴⁰⁴ kalıcı

¹⁴⁰⁵ Tanrı

¹⁴⁰⁶ bir duygu veya bir inanışın etkisiyle aşırı ölçüde coşup kendinden geçme durumu

¹⁴⁰⁷ boş ve sonuçsuz iş veya çaba

¹⁴⁰⁸ bir şeye karşı istek duymak

¹⁴⁰⁹ savaş

¹⁴¹⁰ sahip olma durumu

¹⁴¹¹ başıboş

¹⁴¹² zorlama

¹⁴¹³ genel olarak

¹⁴¹⁴ hâkimler

larlar. Kerem'in yandığına, Mecnun'un başına leylekler yuva yaptığına eslaftan¹⁴¹⁵ ahfada ağlayıp gitmiyor muyuz? Eski şairlerimizin sufiye¹⁴¹⁶ garazı¹⁴¹⁷, pîr-i mugâna¹⁴¹⁸ muhabbeti nedendir? Yeni şairlerin en incelerini tetkik ediniz. Vezni değişmiş, nazmın ahengi yenilenmiş; lisanı daha sade, kuvvetli ve halavetli¹⁴¹⁹ bulursunuz. Lakin şairin kalbi hep o eski kalptir. Kendini kayıt altına almaya uğraşan amir kuvvetlere karşı sanattan daima bir isyan yükselir. Tiyatrolarda daima bu ince şikâyetten memnun olarak el çırpırız. Sahne maceralarında yüreklerimiz zevçler aleyhinde, sevdakârlar¹⁴²⁰ lehinde çarpmaz mı? Hiçbir yerde aşkı mağlup görmek istemeyiz... Sanatta daima müesses¹⁴²¹ nizamât¹⁴²² ve ahlakıyattan¹⁴²³ daha alî¹⁴²⁴ gayelere fırlamak şevk ve vecdi¹⁴²⁵ vardır. Mutaassıplar¹⁴²⁶ ve Avrupa'daki kilise babaları bu hakikati anlamış oldukları için tiyatronun ve alelumum sanatın hasm-ı bî-amanıdırlar¹⁴²⁷...

Hürrem böyle coşmuş, zevcem veleh¹⁴²⁸ bir dalgınlıkla dinliyordu. Her ikisi de bizim orada bir köşedeki mevcudiyetimizden bihaber gibiydiler. Cevher'le ben bir âlim kocanın zevçler aleyhindeki bu bedii müsaadesinden âdetâ mütehasşis oluyorduk.

Maşukama dedim ki:

— Zevcinizin bugünkü felsefesini çok beğeniyorum...

— Zavallı adam, bilmeyerek o kadar kendi aleyhinde söylüyor

ki!

¹⁴¹⁵ bizden öncekiler

¹⁴¹⁶ mutasavvıf

¹⁴¹⁷ kin

¹⁴¹⁸ meyhaneci

¹⁴¹⁹ tathı

¹⁴²⁰ sevdalı

¹⁴²¹ kurulmuş

¹⁴²² düzenler

¹⁴²³ töre bilimi

¹⁴²⁴ yüce

¹⁴²⁵ sevgi veya heyecandan doğan coşkunluk

¹⁴²⁶ bağnaz

¹⁴²⁷ amansız düşman

¹⁴²⁸ şaşkınlık

— O kendi aleyhinde söylemiyor. Hakikat söylüyor. Hakikat insana aleyhtar olunca artık buna çare bulunur mu?

— Ahlaken¹⁴²⁹ munis, pek iyi adamdır. Bana olan büyük emniyetini suistimal ettiğime çok müteessifim¹⁴³⁰...

— Benim karım da öyle değil mi? Bakınız şurada bizim ne fışılđıştığımızı merak ederek bir kere başını çevirip baktığı var mı? Ben de iyi bir kalbin emniyetini suistimal cinayetiyle vicdanım önünde müttehemim¹⁴³¹...

— İnsanların iyilik ve sadakate karşı bu hıyanetkârlıkları¹⁴³² neden ileri geliyor?

— İşte Hürrem Bey de bunun bedii sebeplerini tespite uğraşılıyor...

— Lakin vaziyeti itibarıyla söylediğı hikmetler kendi aleyhine çıkıyor...

— Evet, evet, ekseri hakikatlerin aleyhimize zuhurundan dolayı değil midir ki biz hemen daima onları örtmeye uğraşırız?

— Zevcim şu andaki vaziyetinin garabetini ve bizim onu nasıl bir kulakla dinlediğimizi bilse acaba yine böyle söylemeye cesaret edebilir mi?

— Onun aklında ne siz varsınız ne ben ne içtimai vaziyeti... O, hasbi¹⁴³³ bir ilim lisanıyla bedii aşkın aile haricinde ve kayıtlardan azadeliğe savletkâr¹⁴³⁴ olduğu hakikatini söylüyor. Bu hakikatin zararına uğrayan yalnız o kendi değil ki...

— İlmî nazariyeleriyle zevcim her gün dır dır beni boğmaya uğraştıkça ona karşı bir hınç duyardım... Fakat şimdi acıyorum...

— Niçin?

— Aldattığım için...

¹⁴²⁹ ahlak olarak

¹⁴³⁰ üzgün

¹⁴³¹ suçlu olduğu iddia edilen

¹⁴³² hıyanet edicilik

¹⁴³³ gönüllü ve karşılıksız yapılan

¹⁴³⁴ saldıran

— Estetik noktainazarından muafiyetimiz kararını zevciniz kendi ağzıyla şimdi bize tefhim etmedi mi¹⁴³⁵?

— Hiçbir kadın kocasını benim kadar acıyarak aldatmamıştır.

— Zevcem hakkında aynı teessürle muazzep olduğumu¹⁴³⁶ söylersem şaşmazsınız ya?

Gülüştük. Bir dershanenin hocanın takriri esnasındaki sükûtu-
na gömülmüş salonun havasını kahkahalarımız fazlaca ihtizaza ge-
tirmiş olmalı ki Hürrem Bey bize dönerek bu gürültülü gülüşümüze
bir izah ister gibi durdu. Cevap verdim:

— Hazret, bugünkü bedii nazariyeleriniz o kadar yüksek ki!

— Daha yükseleceğim ama bir istinatgâh¹⁴³⁷ bulamayarak
sükûttan korkuyorum. Sanat sevapla günahın imtizacıyla canlanır.
Halk meşhur hırsızların, çapkınların, ahlaksızların sergüzeştle-
rini¹⁴³⁸ ne büyük merakla dinler... Hikâyeciler, şairler, ressamlar,
bestekârlar umurun bu merakından sanatlarına hisse ayırmıyorlar
mı? Sanat zımni ve sakit bir telakki ile herkesin hürmet ettiği bir
nevi melcedir¹⁴³⁹ ki günahkârlar orada güzelleştirmeleri şartıyla
masiyetlerini¹⁴⁴⁰ teşhir edebilirler¹⁴⁴¹. Bediiyyundan biri şöyle di-
yor: *Des actions immorales trouvent une certaine excuse en deve-
nant belles.*¹⁴⁴²

Güzel şeyler gönülleri hemen daima lehlerine celbederler. Ceza
gören bir güzel canıye bile herkes acır...

Hazret yine taşıtı. Şimdi biz hürmetkâr¹⁴⁴³ bir sükût ve dikkatle
dinliyorduk. Allamenin karısını sevdikten sonra vaazını dinlemek

¹⁴³⁵ anlatmak

¹⁴³⁶ azap çekmek

¹⁴³⁷ dayanacak, güvenecek, sığınacak yer

¹⁴³⁸ macera

¹⁴³⁹ sığınak

¹⁴⁴⁰ günah

¹⁴⁴¹ göstermek

¹⁴⁴² “Gayriahlaki efal, güzelleşince bazı mertebe mazeret bulur.”

¹⁴⁴³ hürmet eden

bir vecibe¹⁴⁴⁴ sayılır. Asıl hürmet edilecek adamlar zararlarına yaşadığımız kimselerdir.

III

O gün Cevher Hanım'dan mahzuniyetle¹⁴⁴⁵ ayrıldım. Balkon sefası yapamadığımız gibi hususi bir yerde birleşmek için ağzından bir vaat de alamadım. Ne olacaktı? Sevdamızı tatmin için ne yapacaktık? Bütün mülakatlarımız ya onların salonunda ya bizimkinde hep onun zevciyle benim zevcemin huzurunda mı vuku bulacaktı?

Bu müşkülât¹⁴⁴⁶ aşkımı gittikçe alevlendiriyordu. Karımdan hiç pervam¹⁴⁴⁷ yoktu. Lakin hizmetçi kızların, Muhsine Kadın'ın gözcülükleri altında bunalıyordum. Pencereden pencereye işaretle veya diğer suretle birbirimize ifâde-yi merâm¹⁴⁴⁸ mümkün değildi.

Ben bu güçlükler içinde günden güne sinirlenmekte iken bir sabah karşıma kaynım Halis Didar Bey çıktı. Gençlik biraz hodpesent¹⁴⁴⁹ olur. Fakat bu bütün bütün kendini beğenmiş bir mahluktu. İş güç yok. Hayatı mütemadi¹⁴⁵⁰ bir eğlence şekline sokmaya uğraşır. Bütün meşgalesi giyim kuşam, süs tuvalet, gezme tozma, aldığı bulduğunu sarf etme... Olanca vaktini böyle avare zevklere hasrediş¹⁴⁵¹ de nihayet müthiş bir sıkıntı hâlini alır...

Böyle yetişkin oğullarını idare babalar için büyük derttir. Bunlar baba ekmeğiyle karınlarını doyurdukça işe, sıkıntıya yanaşmazlar. Fodul¹⁴⁵² olurlar. Kendilerinde büyük bir zekâ tevehhümüyle¹⁴⁵³ hiçbir şey beğenmezler. Gözleri daima yüksek mesleklerdedir.

¹⁴⁴⁴ boyun borcu

¹⁴⁴⁵ üzüntü

¹⁴⁴⁶ güçlükler

¹⁴⁴⁷ çekinme

¹⁴⁴⁸ isteğin ifadesi

¹⁴⁴⁹ kendini beğenmiş

¹⁴⁵⁰ sürekli

¹⁴⁵¹ vermek

¹⁴⁵² olduğundan fazla görünüp üstünlük taslayan, kibirlenen kimse

¹⁴⁵³ kuruntuya düşme

Bunlar bir işe güce alıştıramazsa evvela kendi nefislerine, sonra ailelerine, daha sonra insaniyete muzır¹⁴⁵⁴ olurlar.

Hazır ekmekle yaşatmak bu zavallılar hakkında şefkat değil, büyük fenalıktır. Onları maaş membasına, su başına göndermelidir. Ve bırakmalıdır ki orada bir damla için birbirini tepeleyen, boğan arbedecilerden kafalarına birkaç yumruk yesinler... Dünya'yı Konya'yı öğrensinler... O zaman hayatın, taayyüşün¹⁴⁵⁵ zorluğuyla beraber kendilerinde bu müşkülata karşı koymaya kâfi deha olmadığını da biraz anlarlar. Burunları kırılır.

İşsiz güçsüzlüğünden, bir baltaya sap olmak liyakatini gösteremediğinden¹⁴⁵⁶ ve bahusus israfından dolayı Halis'le babası arasında birkaç defa kavga yükseldi. Pederine, bu büyük velinimetine karşı oğlan hiç minnet göstermedi. Hatta hakaretimiz¹⁴⁵⁷ tavırlar bile aldı. Hayli müddet dargın durdular. Halis hâlâ her tuttuğu altın olacak, düd dediği dağlar keçi ile dolacak sanıyordu. Anası ona el altından para gönderiyor. Hiç müzayaka¹⁴⁵⁸ çektirmiyordu. Nihayet babası oğlunu ıslah edemeyeceğini ve oğlu da babasından korkmaya mahal olmadığını anladı.

Artık yüze çıktılar. Şimdi Halis bazen haftalarca, aylarca evden kaybolur. Validesi, onun ihfagâhını¹⁴⁵⁹ keşfettirmek için beni müfettiş gönderir. Onu ekseriya şehrimizin en pahalı otellerinden birinde bir ela gözlü ile kapanmış bulurum. Onun sevdadan yorgun düştüğü saatlerde *şezlong*'a¹⁴⁶⁰ uzanıp bir elinde sigara saatlerce uyuklayarak tembel, atıl¹⁴⁶¹, hüyalar, rüyalar içinde bir dinlenişi vardır.

Halis'i bu hâlde görenler, çalışmayanı beslemek için çalışan dimağların, kolların isyanına hak verirler... Babasının hâli vakti de

¹⁴⁵⁴ zararlı

¹⁴⁵⁵ geçinme

¹⁴⁵⁶ başarmak

¹⁴⁵⁷ hakaret içeren

¹⁴⁵⁸ sıkıntı

¹⁴⁵⁹ saklanma yeri

¹⁴⁶⁰ üzerine uzanılabilecek biçimde ayarlanan, dōşeme yerine bez gerilen bir tür taşınabilir koltuk

¹⁴⁶¹ aylak

bugün hiç yolunda değil... Mahdumun bu sefahati¹⁴⁶² aile halkının birçok mahrumiyetlere katlanmasıyla ve pek zor ödeniyor...

Mahdum bey sıkışınca validesine müracaat eder, büyük hanım da beyefendiye, o da sarraflara... İş böyle gayetle fena bir devridaim içindedir... Onun yediğini içtiğini, sevdiğini, eğlendiğini, israfını karşıdan seyretmek işte baba olmanın sefası! Kaynım elbisesini Londra'nın *high life tailor*¹⁴⁶³ modeli üzerine kestirtir.

O sabah *komple*'sinin¹⁴⁶⁴ arkası beline yapışmış şık kıyafeti ve yan cebinden bir demet menekşe rayihası saçan mendiliyle karşımda kıyarak bedbin¹⁴⁶⁵ bir eda ile:

- Enişte bey, çok sıkılıyorum...
- Neden oğlum?
- Bilmem, boğuluyorum...
- Gençlik, güzellik, şıklık, sevdâ-yı hürriyet¹⁴⁶⁶, işsizlik hep senin için...
- İşte bunların hiçbiri beni mesut edemiyor.
- Saadet unsurları böyle sendeki gibi lüzumundan çok fazla olursa insanı zehirler...
- Vallahi bilmem, ne oluyor? Sıkılıyorum vesselam!
- Sıkıntının esası ne olduğunu tahlil edemiyor musun?
- Bir parça...
- Nedir?
- Sevmekten bıktım...
- Yorgunsun...
- Hakkın var...
- Biraz dinlen yine seversin...
- Seviyorum ama iştahsız, ateşsiz...

¹⁴⁶² eğlence

¹⁴⁶³ kibar sınıfı (lüks hayat) tarzılığı

¹⁴⁶⁴ takım elbise

¹⁴⁶⁵ kötümser

¹⁴⁶⁶ özgürlük sevdası

- Azıcık bekle iştahın açılır...
- Kerem gibi yanarak sevmek istiyorum. Beni tutuşturacak bir Aslı arıyorum...
- Herakliya ile ne yaptın?
- Puf! Bırak şu kokmuş fahişeyi!
- Mavi çini gözlü Rus kızı ne oldu?
- Azatladım¹⁴⁶⁷...
- Pembe Polonez?
- Saatine, günlüğüne otomobil tutar gibi böyle kiralık karılardan bana nefret geldi.
- Demek artık haftalık, aylık tutacaksın?
- Hayır... Artık kendi milletimi seveceğim...
- Şimdiye kadar kendi milletini sevmiyor muydun?
- Anlamıyorsun. Türk kadını... Türk güzeli seveceğim...
- Kendi milletini sevmek böyle mi olur?
- İktisadiyunumuz paralarımızı yerli malına verelim demiyorlar mı?
- Bu da asri fikirlerden işte bir tanesi...
- Evet... Şimdiye kadar Rum'una, Ermeni'sine, Rus'una, Lehlisine az mı lira yedirdim!
- Halis tebrik ederim...
- Neyi?
- Bu yeni usul milliyetperverliğini¹⁴⁶⁸...
- Alay etme...
- Nihayet sana da milliyet duygusu geldiğine memnun oldum... Anan baban bu salahını işitseler çok sevinirler...
- Enişte bey, alayı kes! Şimdi sana ciddi bir şey söyleyeceğim...

¹⁴⁶⁷ serbest bırakmak

¹⁴⁶⁸ ulussever

— Oh, oh senin ağzından ciddi bir şey işitmek!

— Vallahi bu sefer ciddi seviyorum...

— Kimi?

— Keşfet, zekâvetini alkışlayayım...

— Oğlum senin gönlün seksen delikten başka türlü hava fişkırtan sevda orgu gibi bir şeydir... Bir makamda karar kılmazsın ki!

— Şu aralık civardan pereste¹⁴⁶⁹ seza bir mahluk aklına gelmiyor mu?

— Hayır...

— Komşumuz Cevher Hanım'ı seviyorum...

Bu ifşaya karşı o derece şiddetle haykırarak sarsıldım ki başımdan fes iki metre öteye fırladı.

Halis şaşırarak:

— Ne oluyorsun enişte bey? Bu heyecan ne? Boğulacaksınız... Küçük diline bak. Yerinde duruyor mu? Yoksa yuttun mu?

— Oğlum, her kabahatini affederim. Bunu asla!

— Niçin?

— Öyle muhterem bir zatın karısını sevmek, bu ne cüret? Daha doğrusu ne melanet¹⁴⁷⁰?

— Sevmekle hürmet... İkisi ayrı ayrı şeyler midir?

— Kadının bu sevdadan haberi var mı?

— Yok ama akşama sabaha olacak...

— Şiddetle ret göreceğinden hiç şüphem yok...

— Bakalım, deneyeceğim...

— Denemeye kalkıp da beyhude mahcup olma...

— Neticenin ne olacağını görürüz...

¹⁴⁶⁹ tapma

¹⁴⁷⁰ büyük kötülük

— Çocukluk etme Halis! Allamenin kulağına gider... Sonra büyük dedikodu olur. Öyle bir adamın namusuna taarruz¹⁴⁷¹ senin terbiyene yaraşmaz. Bu iş sonra büyük fenalıklara netice verir...

— Ne olursa olsun!

— Öyle ya, bugüne kadar sen her hareketinde “ne olursa olsun”dan başka bir şey düşünmüş bir delikanlı değilsin... Bu cesaret, bu cüret sana nereden geliyor?

— Hanımın kendinden...

— Ya şimdi henüz onun bir şeyden haberi yok diyordun?

— Yine de yok...

— Bu tuhaf şeyi anlat bana...

— Ben kadını bahçede gördüm...

— O sana böyle bir cesaret verecek ne muamelede bulundu?

— Hiç... O beni görmedi bile...

— O hâlde?

— Ben onu gördüm ya... Benim için bu kâfidir...

— Nasıl?

— Enişte bey, ben de biraz kadından anlarım.

— Bahçede görmekle bundan ne anladın?

— *Fokstrot*¹⁴⁷² oynar gibi yürüyordu.

— Ey daha?

— {Badem ezmesi gibi} nefis bir kadın...

— Halis vallahi mideni bozar... Hem Hürrem Bey... O estetik âlimi {bu badem ezmesi} teşbihindeki¹⁴⁷³ kabalığı duymasın!

Halis’le bu muhaveremiz¹⁴⁷⁴ hemen kavga derecesine yükseldi. Bu kendini beğenmiş, şımarık, kendinden başka amir tanımayan,

¹⁴⁷¹ saldırı

¹⁴⁷² dört tempolu bir dans

¹⁴⁷³ benzetme

¹⁴⁷⁴ iki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma

nasihat almayan delikanlıya söz anlatamadım. Birbirimizden yarı dargın ayrıldık.

IV

Bu oğlan Cevher Hanım'a ilanaşk etmekle benim bütün planlarımı bozacaktı. Çünkü bilirim. Yaptığı şeyi delice, hoyratça, farfaraca yapar. Sır saklamasını bilmez. Onun Cevher'e tutkunluğu üç günde bütün civara yayılacak, allamenin kulağına gidecek... İki aile arasındaki dostluk bozulacak... Ziyaretlerimiz kesilecek... Artık Cevher'i göremez olacağım...

Her gün biraz daha sinirlenerek bir yerde duramaz bir hâle geldim. Tuhaf şey, Cevher Hanım'la aramda böyle bir rakip peyda olması benim ona yanan gönlümü gitgide yelpazeliyor¹⁴⁷⁵, düşündükçe aklım çileden çıkıyordu.

Fena bir âdetim vardır. Zorluğa tesadüf ettiğim şeye büsbütün musır olurum¹⁴⁷⁶. Çıldırılmak için kendime teselli yolları aramaya uğraşır, bazen bu telaşlarımı beyhude bularak kendi kendime gü-lüyor ve şöyle düşünüyordum:

— Cevher Hanım kıratta bir allame zevcesi, bizim Halis gibi henüz sağını solunu fark etmeyen bir zıpçıktının aşkını hemen kabul ediverir mi? Kendi kadınlık şerefini, kocasının namusunu düşünmez mi?

Ve daha böyle maşukamla kaynımın arasındaki muaşaka¹⁴⁷⁷ ihtimalini yıkacak kuvvetli sebepler, deliller arıyor ve gönlüme su serpecek bir hayli makulat¹⁴⁷⁸ da buluyordum. Lakin ben bu ihtimaller içinde dönüp dolaşarak derinleştikçe yine birdenbire tesellilerim iflas ederek çırpınıyordum. Çünkü kadının gönlü bir kere meylederse hemen hiçbir düşünce tanımaz. Balkonda ilk bulduğumuz günü kollarımın arasına düşen yine bu aynı Cevher Hanım değil miydi? Kadınlığının şerefini, kocasının namusunu düşündü

¹⁴⁷⁵ yelpaze veya bir başka nesne ile yel yapmak

¹⁴⁷⁶ ayak direyen olmak

¹⁴⁷⁷ âşıktaşlık

¹⁴⁷⁸ akılla ispatlanabilir şeyler

mu? Âlimin zevcesi, Halis'i benden ziyade gönlünün fantazyasına muvafık bulursa iş bitmiş demektir.

Kaynım artık gece gündüz evden ayrılmıyor gibiydi. Anlıyordum. Ya Hürrem Bey'in zevcesiyle bize gelmesini yahut bizim onlara gitmemizi bekliyordu. Bize katılıp beraber gidecekti...

Onun bu maksadını anlayınca ben de her iki ziyareti mümkün olabildiği kadar mene uğraşıyordum. Halis şimdi işsiz hayatının boş saatlerini bahçede geçiriyor. Gözleri komşu köşkün pencerelerinde dolap beygiri gibi dolaşiyor, dolaşiyor... Bitap düşünce Nemrut Dağı'nın tepesindeki kameriyeye¹⁴⁷⁹ çekiliyor. Cebinden bir deste kâğıt çıkarıyor, kurşun kalemle sahifeler dolduruyordu.

Ne yazıyordu? Muhabbetname¹⁴⁸⁰ mi? Daha yüz yüze gelmediği, meylini, fikrini tanımadığı bir kadına karşı bu hissiyat taşkınlığı nedir?

Keyfiyeti hemşiresine açmayı birkaç defa düşündüm. Fakat mesele nazik olduğu için üstüme bir şey sıçratmaktan korktum. Gayetle ihtiyatlı hareket etmek lazımdı.

Ben, Servinaz'ın, Nevres'in, Muhsine Kadın'ın gözcülüklelerinden bizarken¹⁴⁸¹ şimdi bu bela, bu müthiş engel başıma nereden çıktı?

Cevher Hanım'ı yalnızca beş on dakika bir yerde görebilsem meselenin vahametini azaltacak bazı tedbirler ittihaz edebilirdim¹⁴⁸². Bir tezkere¹⁴⁸³ yazsam göndermek için emniyet edecek adam bulamıyor, postaya vermeye de cesaret edemiyordum. Bu hâl böyle tesadüfe muallak bir tehlike içinde durdukça üzüntüm tahammül fevkine çıkıyordu.

Bir gün bahçede geziniyordum. Nevres yaklaşarak:

¹⁴⁷⁹ bahçelerde yazın oturulmak için yapılan, kafes biçiminde, kubbeli, üstü yeşilliklerle sarılan süslü çardak

¹⁴⁸⁰ aşk mektubu

¹⁴⁸¹ bezmiş

¹⁴⁸² düşünmek, kurmak, almak

¹⁴⁸³ küçük mektup

— Beyefendi, zerzevatlığa¹⁴⁸⁴ doğru yürüyünüz, size mühim söyleyeceklerim var, dedi.

Ağır ağır yürüdüm. Evde sureta serbest yaşadığımız hâlde hakikatte bir şark hayatı geçiriyorduk. Ben açıktan açığa bahçede Nevres'le uzun uzadıya konuşamazdım. Görülürsek kayınpederim şüpheye düşer. Kayınvalidem kuşkulanır. Belki karım kıskanır. Hâsılı damat beyin hizmetçi kız ile laubaliliği yüz türlü sû-yi tefsîre¹⁴⁸⁵ uğrardı.

Sebzeliğe doğru gittim. Kız da geldi. Fasulye sıırklarının, ağaçların mümkün mertebe siperlerine sokulduktan sonra Nevres telaşla:

— Beyefendi, تنها bir yerde size iki çift lakırdı söyleyebilmek için kaç gündür fırsat kollayıp duruyordum...

— Ne var kızım?

— Ne olacak? Cevher Hanım'la Halis Bey'in kepezeliği...

Hemen yüreğim ağzıma geldi. Birdenbire benzim ne kadar atmış ki Nevres şaşırarak:

— Beyefendi, ne oluyorsunuz? Çehreniz duvar kesildi...

Baygınlık geçirir bir hâl ile:

— Bir şey yok, anlat, anlat, dedim...

— Cevher midir, yakut mudur, zümrüt müdür ne metadır¹⁴⁸⁶, işte o hanım sizi ayarttı! Küçük beyi baştan çıkardı... Şimdi büyük beyle uşaklar kaldı... Galiba birer birer nöbet onlara da gelecek... Sizin dünyadan haberiniz yok.

— Haberim yoksa anlat...

— Halis Bey, Cevher Hanım için yanıyor... Yanıyor... Yanıyor... Yangın kulesi belki bu harîke¹⁴⁸⁷ işaret çekecek... Siz hâlâ bir şey duymamışsınız!

¹⁴⁸⁴ sebzelik

¹⁴⁸⁵ kötü yorumlama

¹⁴⁸⁶ mal

¹⁴⁸⁷ yangın

Nevres'in Halis'i hâlâ şiddetle sevdiğini onun ismini anarken gözlerinde parlayan ateşten anlıyordum. Halis dedikçe süzülüyor, bayılıyor, bitiyor, o bu sevdayı benden ziyade kıskanıyordu.

Bu kız kaynımla âlimin zevcesi arasında tutuşan bu yeni sevdaya dair müspet olarak acaba ne biliyordu? Heyecandan lakırdıyı birbirine karıştırmaması için dedim ki:

— Kızım... Helecañsız tane tane söyle... Lazım olanı söyle... Kısa söyle... Belki şimdi araya bir engel çıkar. Lakırdıyı kesmeye mecbur oluruz. Söz yarım kalır...

— Bunun kısası uzununu yok. Halis Bey, Cevher Hanım'ı seviyor. Hakikat bundan ibaret...

— Cevher de Halis'i seviyor mu?

— Tabii değil mi ya?

— Neden anlıyorsun?

— Kadın küçük beyi ümide düşürmese o böyle çılgın bir hâlde gelir mi?

— Halis kendi kendine gelin güveyi olabilir. Cevher'in bu aşka mukabelesine dair bildiğin kati bir şey varsa onu söyle...

Bu sualime bir cevap alamadan bir çağırma duyuldu:

— Şadan... Şadan neredesin?

Karımın sesi... Hemen fasulye sırıklarının arasından ben bir tarafa, Nevres öbür yana sıyrılıp çıktık. Sözümüz tamam can alacak noktasında kesildi.

Biraz süklüm püklüm karımın karşısına çıktım. O telaşlı telaşlı soruyordu:

— Canım neredesin?

— Fasulye sırıklarının arasında piyasa ediyordum¹⁴⁸⁸...

— Bey, bazen çocuk oluyorsun...

— Ne yaparsın, can sıkıntısı... Ne var?

¹⁴⁸⁸ dolaşmak

— Ne olacak? Hürrem’le Cevher şimdi bize gelecekler... Haber göndermişler...

Beynim birdenbire alabora oldu. Başım döndü. Düşecektim. Doğrusu bu ziyarete hiç intizar etmiyordum¹⁴⁸⁹. Şimdi yine sahte tavırlar takınmalı. Allameye çene sallamalı. Cevher’in hissiyatını tahlile uğraşmalı, karımı idare etmeli. Servinaz’ın, Nevres’in, Muh-sine’nin tarassutlarını şaşırtmalı... Bu üzüntülerin hepsi ne ise ne, en büyük bela Halis’in evde bulunmasıydı. Bu hoppa oğlan âlimin karısına kim bilir ne komplimanlar yapacak, ne diller dökecek, ne potlar kıracak, ne çamlar devirecek allamenin bize bu ziyareti de galiba son gelişi olacaktı...

Bu habere karşı yüzümün son derece ekşimesinden zevcem ti-zilenerek:

— Çehren ağlayacak gibi bir hâl aldı. Bu tebşirime¹⁴⁹⁰ hiç mem-nun olmadın...

— Ne yalan söyleyeyim doğrusu olmadım...

— Neden kuzum?

— Çünkü bugün *einführung* dinlemeye kafamın takati yok...

— Oh Şadan oh! Ne acayip adamsın! Bütün âlem Hürrem’in konferanslarını dinlemek için kırılıyor. Birbirini çiğniyor. Böyle büyük bir nimet ayağımıza geliyor da sen kadrini bilmiyorsun.

— Vallahi hanım, bugün başımda ince bir ağrı var. Dağıtmak için dolaşıyordum. Bana müsaade etsen de çekilsem. Rahatsızlığımı anlatarak misafirlere karşı lazım gelen itirazı da yapsan bana büyük bir lütuf etmiş olurdu...

Sabiha’nın soluk çehresi hiddetten pembeleşerek:

— Densizlik lazım değil Şadan! Onlar karı koca çok hassas in-sanlar. Senin temaruzunu¹⁴⁹¹ anlarlar. Bundan bir istiskal¹⁴⁹² manası

¹⁴⁸⁹ beklemek

¹⁴⁹⁰ müjdeleme

¹⁴⁹¹ sayırımsama, gerçekte hasta olmadığı hâlde kendini hasta gösterme

¹⁴⁹² soğuk davranışlarla hoşlanmadığını belli etme

çıkarırlar. Kırgınlık olur. Çünkü onlar ihtimal ki şu anda senin bahçede gezdiğini pencerelerinden görüyorlar.

Karımın icbarından kurtulamadım. Bir tarafa çekilerek uzun uzadıya düşünmeye muhtaç olduğum öyle bir anda rolünü ifa¹⁴⁹³ için cebren sahneye sevk olunan hasta bir aktör gibi bu misafirlerin karşısında ev sahibilik komedyası oynayacaktım.

Bu muhterem komşularımızı izzada¹⁴⁹⁴ kusur etmemeleri için hizmetçilere emir vermeye, içeride bazı hazırlıklarda bulunmaya giderken başımı kaldırdım. Halis'in odasına baktım. Geniş penceresi açıktı. Kaynım aynanın karşısında harıl harıl tuvalet yapıyordu. Aman ya Rabbi, ne hazırlık, ne itina, ne telaş! Sürünüyor, taranıyor, saçlarını bozuyor, baştan yapıyor, boyun bağına çözüyor yeniden bağlıyor... Yüreğinde taşan, etrafını dolduran bir heyecan, ellerinin yaptığını beğenmez bir titreme vardı.

V

Misafirler geldiler. Zevcem kaynımı allame ile refikasına takdim etti¹⁴⁹⁵. Cevher'le Halis evvelce tanışmamışlar ise bu resmî takdim¹⁴⁹⁶ komedyadan başka bir şey değildi. Cevher Hanım'ı bugün düşünceli gördüm. Dalıp dalıp gidiyordu. Acaba neden? Kendini kocasının, benim, kaynımın yani kendine sevdalı bu üç erkeğin arasında bulunması mı zihnini şaşırtıyordu? Bu hâline sağlam bir mana verebilmek için Halis'le olan münasebetlerinin derecesine vukufum lazımdı. Nevres bana bu hususta diyeceğini bitirmeden sözümüz kesildi...

Cevher arada bir bana derin nazarlar fırlatıyor. Yine kendini topluyor. Halis'e pek bikayd¹⁴⁹⁷ bulunuyor. Onun hemen hemen acemi bir aktör garabetine varan komplimanlarına pek hafif, isteksiz mukabelelerde bulunuyor. Bazılarını da görmemezlikten geli-

¹⁴⁹³ yerine getirme

¹⁴⁹⁴ ağırlama

¹⁴⁹⁵ tanıtmak

¹⁴⁹⁶ tanıtmı

¹⁴⁹⁷ kayıtsız, ilgisiz

yordu. İştittiğimle gördüğüm bu birbirine zıt hâllerin arasından hakikati bulup çıkarmak mümkün değildi.

Hazret... O dünyadan bihaber... Karısını kim seviyormuş? Karısı kime meylediyormuş? Ortada ne pandomimalar dönüyormuş? Bütün bu şeylerden bikayd, bişübhe¹⁴⁹⁸... Hayatın bu küçük vakalarına dikkat etmeye vakti yok.

O mecrasından taşan coşkun bir nehir gibi başladı. Bir hiç onu cuşa huruşa getirmeye¹⁴⁹⁹ kâfiydi. Aynanın önünde balgami taştan¹⁵⁰⁰ sarı ufak bir kâse gördü:

— Bir cisimde bize tesir eden üç şey vardır: şekil, renk, vaziyet... Sarıdan ekseriyetle çok hoşlanmayız... Bu rengi bazen altın gibi kıymetli, yıldız gibi yüksek ve asil şeylerde; bazen de saman, kum ve hazazede¹⁵⁰¹ yapraklar gibi adi, umumi, mebzul şeylerde görürüz. Sarıda matemî¹⁵⁰² bir tesir vardır. Ölüm ve karantina¹⁵⁰³ rengidir. Sarı altında, sırmada, yaldızda, yıldızlarda olduğu gibi parlayınca bizi teskin eder¹⁵⁰⁴. Fakat donuk sarı bize adi ve sevimsiz gelir. Çünkü bu rengin sönük çeşitlerinde çok bayağı hatta iğrenç şeyler vardır. Sarıyı yükselterek, şiirlendirerek tavsif edeceğimiz¹⁵⁰⁵ zaman sarı yakuta, aya, yıldıza teşbih ederiz¹⁵⁰⁶.

Allame sarıdan yeşile geçti. Kırmızıyı, maviyi, siyahı, beyazı hep sıraladı. Biliyor musunuz her rengin ne kadar evsafı¹⁵⁰⁷ ve dimağımız üzerine tesirâtı¹⁵⁰⁸ var? Bunların kiminden ferahlanıyorsunuz kiminden kasavetleniyorsunuz¹⁵⁰⁹. Kimini muazzez¹⁵¹⁰ görüyoruz

¹⁴⁹⁸ şüphesiz

¹⁴⁹⁹ coşturmak

¹⁵⁰⁰ genellikle açık renkli, damarlı, menevişli, yarı şeffaf bir taş çeşidi, oniks

¹⁵⁰¹ sonbahara yakalanmış

¹⁵⁰² yası, matemli

¹⁵⁰³ hastahaneye yatacak hastaların kayıt ve kabul muamelelerinin yapıldığı yer

¹⁵⁰⁴ yatıştırmak

¹⁵⁰⁵ nitelendirmek

¹⁵⁰⁶ benzetmek

¹⁵⁰⁷ nitelikler

¹⁵⁰⁸ etkiler

¹⁵⁰⁹ üzölmek

¹⁵¹⁰ büyüklük

kimini muhakkar¹⁵¹¹... Hazret hep bunların sebeplerini teşrih etti¹⁵¹². Adamcağızın karısını sevince söylediklerini hayretle, takdirle dinlemeyi bir vecibe sayıyorduk. Halis bile zevcenin hüsnüne olduğu kadar zevcin de tebahhuruna da zahiri¹⁵¹³ perestişte¹⁵¹⁴ bulunmak lüzumunu anlamıştı. Can sıkıntımızı cebra¹⁵¹⁵ tebessümlerle örtmeye uğraşarak dinliyorduk. Fakat bu takdirkârlıktaki¹⁵¹⁶ tahammülümüzü hazret suistimalde pek ileri varıyordu. Renklerden şimdi şekillere geçti. Muhaddeple¹⁵¹⁷ mukaarı¹⁵¹⁸ tarif etti. Bir yumrukla bir avuç içi gördüğümüz zaman ne hissettiğimizi anlattı. *Estetik* noktainazarından fezadaki üç buudun¹⁵¹⁹ nispetlerinden bahse girerek:

— Göz amudi¹⁵²⁰ hareketinden ziyade ufki¹⁵²¹ hareketinde suhulete¹⁵²² maliktir. Binaenaleyh gözün bu suhulet ve subet¹⁵²³ rüyetinden dolayı muhtelif vaziyetlerde gördüğü şeyler hakkındaki teessürü başka başka olacağı tabiidir. Mesela yüz kadem¹⁵²⁴ yükseklik, yüz kadem genişlikten ziyade ve aynı kadem miktarındaki derinlikten eksik tesir yapar. Çünkü amudi duruş câzibe-yi arza¹⁵²⁵ mukavemet vaziyetidir. İnsanı yorar. Yükseklik insanı daha yukarıya çekmez fakat derinlik ka'rına¹⁵²⁶ cezbeder¹⁵²⁷. Havâs-ı hamse-

1511 hor

1512 izah etmek

1513 yapmacık

1514 tapınma

1515 zorla yapılan

1516 beğenen olma durumu

1517 dışbükey

1518 içbükey

1519 boyut

1520 dikey

1521 yatay

1522 kolaylık

1523 zorluk

1524 ayak

1525 yer çekimi

1526 dip

1527 kendine çekmek

miz¹⁵²⁸ cihân-ı hâricle¹⁵²⁹ her münasebette böyle birçok muzaaf¹⁵³⁰ tesirata maruzdur.

Bu bahisler, Halis'in ömründe hiç karıştırmamış olduğu sahi-felerdi. O vaazdan, konferanstan kaçır; kitaptan, kütüphaneden da-ima uzak yaşar; ilimden, fenden hoşlanmaz; *estetik* namına yalnız bir şeye tapardı: kadın... Kadının güzelliğinden lezzetyab olmak¹⁵³¹ için kendi his ve zevkinden başka hiçbir bedî âliminin kitabını, ve-sayasını rehber edinmeye ihtiyacı yoktu. Bir güzelin nasıl sevicele-ğini amelî bir rüsuhta¹⁵³² estetikçilerden iyi bilir, sevdaya yarayan kadınları bir bakışta kestirirdi.

Halis, allameyi onun her kelimesine alakadar görünür bir kur-nazlıkla dinliyordu. Lakin aklı fikri Cevher'de idi. Artık biz âlimin zevcesiyle hiçbir köşede birkaç zamandan beri birikmiş dertlerimi-zin hasbihâlini içine sığdıracak bir hususiyet dakikası bulamıyor-duk.

Bilmem nasıl oldu? Hürrem Bey bahsinin bir noktainazarında tereddüte düştü. Yine bilmem hangi bir kitaba müracaata lüzum gör-dü. Eseri zevcemın kütüphanesinden alıp getirmesi hizmeti Halis'e havale edildi. Kaynım bu işi görmeye gittiği esnada yine Hürrem'le Sabiha'nın o derin bahiste şınaverliklerinden¹⁵³³ bilistifade Cevher Hanım'la hemen bir dakikacık teâtî-yi merâma¹⁵³⁴ fırsat bulabildik.

Hanım, Halis Bey'in izaçlarından¹⁵³⁵ yaka silkererek:

— Bu zirzop da başıma nereden çıktı?

— Ne yapıyor?

— Sormayınız artık!

¹⁵²⁸ beş duyu

¹⁵²⁹ dış dünya

¹⁵³⁰ iki kat

¹⁵³¹ zevk almak

¹⁵³² ustalık

¹⁵³³ dalıp gitme

¹⁵³⁴ karşılıklı dert, istek anlatma

¹⁵³⁵ bunaltma

— Onun yüzünden benim çektiğim işkence de tahammülümün fevkine çıktı...

— Nasıl?

— Teveccühünüzü celbe bir vesile bulabilmesi ihtimalini düşündükçe beynim yanıyor...

— Deli miyim?

— Bu hususta teminatınıza o kadar muhtacım ki!

— O çocuk... Siz de mi çocuk oldunuz?

— Bilmem ki, zaman ve mekân müsait olsa şimdi huzurunuzda hüngür hüngür ağlayacağım.

Benim bu ağlamama Cevher Hanım güldü. Elime birçok katlara bükülerek küçültülmüş bir kâğıtçık sıkıştırdıktan sonra:

— Alınız işte size teminat!

Mevki müsait olaydı içimi çeke çeke elini öpecektim. Bu mini mini kâğıdı yeleğimin cebine indirir indirmez henüz elimi oradan çekmeden Halis Bey kitapla içeri girdi...

Biz güzel misafirimle hemen sözü kestik. Âlim söylüyor, biz de Halis'i şüphelendirmemek için var dikkatimizle dinler görünüyorduk. Hürrem diyordu ki:

— İnsan bütün birbirine girift bu şeylerin merkezinde bulunur, her şeklin, her sedanın, her hareketin, her vaziyetin üzerimizde bir tesiri vardır ve bunlar infial, ihtiras¹⁵³⁶ gibi ruhumuzun maddi manevi bir hasiyetiyle¹⁵³⁷ tevafuk eder¹⁵³⁸. Her şeyden aldığımız teessürü kendi varlığımızla tefsir ve izah halle cansız şeylerde kendimizinki gibi birer ruh tevehhüm ederiz. Mesela bir ağacın çırpınarak rüzgâr ile mücadelesi, gökte bir bulutun koşması bizi onlarda bir zindegi¹⁵³⁹ bulunduğu vehmine düşürür. Bizden taşan hayatla her

¹⁵³⁶ aşırı, güçlü istek

¹⁵³⁷ özellik

¹⁵³⁸ birbirine uymak

¹⁵³⁹ zindelik

şeyi ziruh¹⁵⁴⁰ ve zimeal¹⁵⁴¹ görürüz. Şiiri canlandıran işte bunlardır. Gecenin derin sükût ve halaveti¹⁵⁴² içinde tepemizde pırıldayan yıldızların rakik kalpler için ne tatlı bir müşafehe¹⁵⁴³ ve müşaareleri¹⁵⁴⁴ vardır. Sema kubbesinden şiirler serpererek yürüyen kameri, bu en yakın feza komşumuzu uyuyan sulara akislerini¹⁵⁴⁵ düşürerek bize bakıyor sanırız.

Allamenin bu ağır telkinleriyle gayriiradi şair oluyorduk. Kocasının ilmi, karısının aşkıyla ruhum şiire açılıyor gibiydi. Bazı teessür anlarında ayın ziyasından¹⁵⁴⁶, yıldız pırılıtlarından, bülbül nidasından gönlüme rikkat¹⁵⁴⁷ doğdurmaya uğraşıyordum.

Halis'in yine salondan çıktığı kısa bir müddet esnasında maşukamdan usullacık sordum:

— Şairlerin aşkı daha şiddetli, daha lezzetli mi olur acaba?

— Ne şair sevdim ne de şiiri tarif edilen inceliğiyle ruhumda duydum. Zevcim kadar estetikte tebahhurunuz bulunmamasına rağmen sizi ondan çok ziyade seviyorum, dedi.

Gülüştük. Halis içeri girdi. Yine sustuk...

VI

Misafirlerimiz kalktılar. Onları bahçenin sınırına kadar teşyi ettik¹⁵⁴⁸. Allame hâlâ bahsi kesmiyor, sokaklarda nutuk veren hatipler gibi iki adımda bir duruyor, biz de etrafında daire çevirerek dinliyorduk.

Muhterem misafirlerimizi bahçelerine bırakıp da köşke döndüğümüz zaman kafam davul gibi şişmişti. Ben can kulağıyla dinlemeyip tünel geçtiğim hâlde bu şişkinliğe uğramıştım. Zevcem

¹⁵⁴⁰ canlı

¹⁵⁴¹ manalı

¹⁵⁴² tatlılık

¹⁵⁴³ karşılıklı konuşma

¹⁵⁴⁴ karşılıklı şiir söyleme

¹⁵⁴⁵ yansıma

¹⁵⁴⁶ ışık

¹⁵⁴⁷ incelik

¹⁵⁴⁸ uğurlama

bütün ruhuyla dinlemişken hâlâ yorgunluk, bıkkınlık eseri göstermiyordu. O bilakis allame ile gittikçe artan dostluğundan, teklifsizliğinden memnundu.

Halis, Cevher Hanım'dan umduğu kadar yüz bulamadığına meyustu. Aşkta zaferden zafere uçan bu talih kuşu nasılsa bu defa arzu ettiği dalda kolayca tüneyemedi.

Ben cebimdeki bükülmüş tezkerenin mealini anlamak merakıyla yanıyordum. Bu kâğıdı nerede okuyacak? Ve sonra nereye saklayabilecektim?

Kendi evimizde, kendi bucağımızda kendimizi hürr-i mutlak¹⁵⁴⁹ biliriz. Lakin bazen en ehemmiyetsiz bir hizmetçiden, beş yaşındaki âciz bir çocuktan çekindiğimiz, yıldığımız, korktuğumuz, ıztırar ve naçarlık anlarımız olur. Kocanın kariya, evladın babaya karşı saklanacak mühim sırrı bulunur. Artık o zaman bu esrarı en emniyetli çekmece, dolap ve sandıkların kilitleri altına tevdiiden¹⁵⁵⁰ bile korkarız.

Bütün evlerde taarruzdan masun¹⁵⁵¹ yer neresidir biliriz. Bu, hanelerimizin en kirli fakat en gizli bir bucağıdır. Buranın ismi kati bir mecburiyet olmadıkça kale alınmaz. Fransızlar bile kendi lisanlarında ekseriya bu mahallin İngilizce adını kullanmayı bir nevi zarafet sayarlar. Haşarı çocuklar ilk sigaralarını burada içerler. Etraflarını saran açık gözlerden çekinen mahcup kızlar ilk muhabbetnamelerini burada okuyup yazarlar... Burası içine atılan her kabahat ve cinayet vesikasını yutan küçük ağızlı bir kuyudur. En tehlikeli zamanlarda defaatle¹⁵⁵² ketumiyetine¹⁵⁵³ müracaat ettiğimiz bir dârü'l-emândır¹⁵⁵⁴.

Bu emniyet odasının mahremiyet köşesine çekildim. Kapıyı sürmeledim. Ohh, kimsenin “Orada ne yapıyorsun?” sualine hakkı

¹⁵⁴⁹ tam özgür

¹⁵⁵⁰ bırakma

¹⁵⁵¹ korunan

¹⁵⁵² defalarca

¹⁵⁵³ ağız sıklığı

¹⁵⁵⁴ sığımlacak yer

yoktu. Yalnız lüzumundan fazla görülecek temdîd-i ikâmet¹⁵⁵⁵ şüphe uyandırabilirdi. Tahassungâhımın¹⁵⁵⁶ bir adı da *destur mahalli* olması buranın aile hayatında her vecihle¹⁵⁵⁷ bir hacle-yi hürriyet¹⁵⁵⁸ olduğunu anlatıyordu.

Sandalye, koltuk olmayan bu yerde diz kesikliğime karşı bir istinat bulmak için duvara yaslandım. Titreyen parmaklarımla binbir çiçek kokan tezkerenin katlarını açtım. Kâğıt hayli büyüdü. Meydana iki buçuk sahife çıktı.

İnce kalemlle yazılmış f, m başları zayıf, cılız bir kadın yazısı... Bana lazım olan hüsnühat¹⁵⁵⁹ değil, o sık satırların meali idi.

İşte sureti:

“Beyim,

Kaç zamandır bilmem nasıl zalim bir hissini oyuncağı oldum. Dimağım muhabbetinizden kaçmak istedikçe kalbim her dakika daha ziyade size yaklaşıyor... Sevmemek istemenin sevmek olduğunu bu ana gelinceye kadar bu derece şiddetle tecrübe etmemiştim. Sizin de aynı hissini zulmü altında ezildiğinizi gördüğümüz anlarda gözlerinizin eleminden anlıyorum.

Bir allame zevcesi olmama rağmen çocuk akıllı, gayet saf bir kadını... Hile, sania¹⁵⁶⁰ bilmem. Düşündüğümü söylerim. Aldatmak ve aldanmak menfurumdur¹⁵⁶¹. Bu tehlikeden kaçmak için katiyen birbirimizi görmemek lazım. Hâlbuki zevcimin zevcenize, zevcenizin zevcime mütekebil o büyük teveccüh ve muhabbetleri berdevam oldukça¹⁵⁶² iki aile arasındaki dostluğun birdenbire inkıtasına imkân göremiyorum. Bu garip vaziyetimizden birtakım mühim meseleler tahaddüs ediyor¹⁵⁶³. Bunların halli için bir iki saat baş

¹⁵⁵⁵ eğleşmeyi uzatma

¹⁵⁵⁶ sığınma yeri

¹⁵⁵⁷ sebep

¹⁵⁵⁸ özgürlüğün gelin odası

¹⁵⁵⁹ güzel yazı sanatı

¹⁵⁶⁰ hile ile yapılan düzme iş

¹⁵⁶¹ nefret edilen

¹⁵⁶² devam etmek

¹⁵⁶³ ortaya çıkmak

başa yalnız kalmamız lazım. Vakıa eskisine nispetle hayatın serbest bir devresine girmiş bulunuyoruz. Lakin damarlarımızda elan¹⁵⁶⁴ şarkın koyu, halis kanı cevelan ediyor¹⁵⁶⁵. Zevceniz yokken size gelemem. Zevcim bulunmadığı zaman sizi salonuma kabul edemem. Böyle teklifsizliklere cesaret etsek etraftan üzerimize uzanan zağlı¹⁵⁶⁶ dillerin zehirlerini saçmalarına sebebiyet vermiş oluruz. İnsana her cüreti veren, her fenalığı yaptırtan zarurettir. İşte bu zaruret ilcasıyla¹⁵⁶⁷ sizi bir gece gizlice haneme kabul için icap eden tertibatta¹⁵⁶⁸ buldum. Şehr-i hâlin¹⁵⁶⁹ yirmi üçüncü Salı günü akşamı yani Çarşamba gecesini zevcim hasbe'l-lüzûm¹⁵⁷⁰ İstanbul'da kalacak... Yalnızım. Gece alafranga saat birde hizmetçilerimiz derin uykudadır. Tuhaf bir hüsn-i tesâdüfle¹⁵⁷¹ hariçten benim yatak odama gelmeniz o kadar kolay olacak ki... Bahçemizin şimalinde¹⁵⁷², iki duvar arasında mahsur kalmış¹⁵⁷³ bir kısmı var. Sokaktan oraya atlaması zor değil... Bu yoldan köşke doğru yürüyünce karşınıza küçük bir kapı çıkar. Burasını açık ve beni kapının arkasında bulacaksınız... Bu methalden girilip ufak bir aralığı yürüdükten sonra gizli bir merdivenden bizim yatak odamıza çıkılıyor...

Tahrirî cevabınıza lüzum yoktur. Muayyen gece ve saatte teşrifinize¹⁵⁷⁴ intizar ederim.

Cevher Hürrem”

Gönlüm sevinçle ferahladı. Bilmem neden kalbimde bu saadetime bir itimatsızlık vardı. Helecanla dikkatsiz okumuş, yanlış anlamış olmamak için bu güzel kokulu ince satırları defaatle süzdüm.

¹⁵⁶⁴ hâlâ

¹⁵⁶⁵ dolaşmak

¹⁵⁶⁶ kılağılı, keskin

¹⁵⁶⁷ zorunda bırakma

¹⁵⁶⁸ bir işin güçlüklerini karşılamak için yapılan ön hazırlıklar

¹⁵⁶⁹ giren ay

¹⁵⁷⁰ durum öyle gerektirdiği için

¹⁵⁷¹ güzel rastlantı

¹⁵⁷² kuzey

¹⁵⁷³ etrafı kuşatılmış

¹⁵⁷⁴ gelmesiyle bir yeri onurlandırma

Hayır, yanılmıyordum, kocası evde yokken Cevher {beni firasına}¹⁵⁷⁵ davet ediyordu. Lakin o küçük kapı, gizli merdiven bana hafif bir titreme verdi. Zevcin silâh-ı intikâmıyla¹⁵⁷⁶ Raiife'nin öldürüldüğü gece hiç şüphesiz âşıkı bu kapıdan girmiş, aynı merdivenden çıkmış olacaktı. Bu davet ve icabette benim için de aynı akıbet¹⁵⁷⁷ gizlenmiş olmasın?

Cevher Hanım bu mühim mektubunda muayyen gece ve saatte beni küçük kapıdan kabul edeceğini yazıyor fakat öyle bir zamanda karımın döşeğinden benim nasıl gaybubet edebileceğime¹⁵⁷⁸ dair bir çare sağlık vermiyor¹⁵⁷⁹, besbelli bu ciheti benim ferasetime bırakıyordu. Tezkerede Halis hakkında bir kelime yoktu. Galiba bu da beynimizde mütehaddis¹⁵⁸⁰ mesailin¹⁵⁸¹ halli sırasında o gece mev-zubahis¹⁵⁸² olacaktı.

Düşünmeye başladım. Zihnime hücum eden fazla tefekkürleri kovarak elzem noktaların tayinine uğraşıyordum. Çünkü her şeye bu napak¹⁵⁸³ fakat ketum destur mahallinde karar vererek dışarı öyle çıkacaktım. Çünkü benim gibi zevcesinin üzerine hıyanetle komşunun karısını azdıran zendostun¹⁵⁸⁴ imâl-i fikir¹⁵⁸⁵ kabinesi ancak burası olabilirdi.

Cevher Hanım'ın bu davetine icabet edebilmek için o gece benim de serbest bulunmam lazımdı. Bir bahane icadıyla karıma İstanbul'da kalacağımı söyleyip vakt-i muayyenin¹⁵⁸⁶ hululünde usulcacık duvardan sevgili komşumun bahçesine atlamaya karar verdim.

¹⁵⁷⁵ yatak

¹⁵⁷⁶ intikam silahı

¹⁵⁷⁷ sonuç

¹⁵⁷⁸ göz önünde bulunmamak

¹⁵⁷⁹ Aktaranın notu: "Salık vermek" deyiminin zamanla bozulması ile oluşmuştur.

¹⁵⁸⁰ sonradan ortaya çıkan

¹⁵⁸¹ meseleler

¹⁵⁸² söz konusu

¹⁵⁸³ temiz olmayan

¹⁵⁸⁴ zampara

¹⁵⁸⁵ bir mesele üzerinde etraflıca düşünme

¹⁵⁸⁶ kararlaştırılmış zaman

Bu gece gaybubeti için ya valideyi hastalandıracaktım ya pederi... Ya bunlara benzer tehiri¹⁵⁸⁷ nakabil diğer bir mazeret bulacaktım... Fakat davetnamenin¹⁵⁸⁸ kerratla¹⁵⁸⁹ mütalaası ve karar ittihazı için geçirdiğim vakit ferah ferah yirmi beş dakikayı doldurdu. Mahall-i mahûdda¹⁵⁹⁰ bu uzun oturuşum beni tarassut edenler¹⁵⁹¹ için şüpheyi davet edebilirdi. Tezkereyi dürdüm, büktüm, cebime soktum. Verdiğim natamam¹⁵⁹² kararlar dışarı çıktım.

Halis'i sofada beş aşağı beş yukarı piyasa etmekte buldum. Yüzüme dikkatle bakarak:

— Enişte bey...

— Efendim...

— Basurunuz mu var?

— Neden bildin?

— Çünkü çıktığınız yerde diğer bir sebeple bu kadar uzun oturmaz...

— Evet biraz örseliyor...

— Fakat yüzünüzde bu hastalıktan {eser}¹⁵⁹³ verecek bir solgunluk, zaaf yok.

— Tuhafsın Halis, hastalığıma seni inandırmak için maddi manevi emareler ibrazına¹⁵⁹⁴ mecbur tutulacağımı bilmiyordum.

— Bu maraza tutulanlar sıkça sıkça dışarı çıkarlar. Cevher Hanım burada bulunduğu müddetçe hiç yanından ayrılmadınız...

— Birader, beni şimdi çirkin çirkin söyleteceksin! Sana hastayım dedimse kırk yıllık müzmin bir dizanteriyle muzdaribim dedim ya!

¹⁵⁸⁷ erteleme

¹⁵⁸⁸ davet yazısı

¹⁵⁸⁹ kereler

¹⁵⁹⁰ malum yer

¹⁵⁹¹ gözetlemek

¹⁵⁹² tamamlanmamış

¹⁵⁹³ Aktaranın notu: Tefrikada bu sözcük silinmiş gözükmekte.

¹⁵⁹⁴ gösterme

Sofanın iki yanındaki koridorlarda iki hayalet geziniyordu: Servinaz ile Nevres... Bunların da Cevher Hanım'ın ziyaretiyle artan kıskançlıklarını teskine¹⁵⁹⁵, uyanan şüphelerini bir bir izaleye mecburdum. Şimdi iki kız her biri bir kapı arkasından Halis'le olan muhaveremizi dinliyorlardı...

Sözü kısa kesmek için odama doğru yürürken kaynım arkamdan çağırdı:

— Enişte bey, bir parça durunuz! Rica ederim.

— Ne var?

— Sizinle mahremâne¹⁵⁹⁶ biraz konuşmak isterim...

Bu mahremâne sözü içimi gıcıkladı. Durdum. Koltuğuma girdi. Beni yavaş yavaş kendi odasına doğru yürütmeye başladı. Biraz helecanlı bir telaffuzla:

— Hissiyatımı size dökmeye müsaade eder misiniz?

— Hay hay...

— Ben bu kadına karşı kendimde pek tuhaf şeyler duyuyorum...

— Ne gibi?

— Hissiyatımı evvela kendim iyi tahlil edemiyorum ki size anlatabileyim...

— O hâlde beni kolumdan çekerek niçin buraya getirdin?

— Lütfediniz. Size söyleyeyim. Belki benim anlayamadıklarımı siz tahlilen bana anlatırsınız...

— Gittikçe acayıpleşiyorsun Halis...

— Rica ederim dinleyiniz. Siz benim eniştem ve bu kadının da dostusunuz. Her ikimizin selameti namına düşündüklerinizi doğru söyleyerek beni irşat edebilirsiniz. Çünkü ben bu işin sonunu fena görüyorum... Bu fenalığı ancak siz menedebilirsiniz...

— Oğlum, bırak beni odama gideyim! Ben bu delice lakırdılardan hiçbir şey anlayamıyorum...

¹⁵⁹⁵ acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırma, dindirmeye çalışma

¹⁵⁹⁶ gizlice

— Rica ederim sözlerime ehemmiyet veriniz... Çünkü vukuu melhuz¹⁵⁹⁷ bir felaketten dolayı belki ileride vicdanen bir mesuliyet¹⁵⁹⁸ duyarak muazzep olursunuz...

— Allah Allah, sen gittikçe çıldırıyorsun!

— Belki... Çünkü bu kadına karşı kalbimde, damarlarımda müthiş bir galeyan var. Bu şiddetli bir muhabbet midir? Nefret midir? İşte bunu kestiremiyorum... Anlatayım bunu siz tayin ediniz. Ne dersiniz?

— Ne diyeceğim? Elin karısına karşı şiddetli bir muhabbet veya nefretle mütehasis olmanda hiçbir mana ve münasebet göremiyorum... Böyle şeyleri aklından çıkar! Rahatına bak!

— Kabil değil...

— Neden?

— Çünkü o beni büsbütün kudurtmak için kurnazlık ediyor...

— Ne yapıyor?

— Anlıyorum. O da beni seviyor. Lakin gayetle bikayd, bihis ve soğuk durmaya uğraşiyor...

— Seni sevdikten sonra niçin soğuk durmaya uğraşın?

— Bana büsbütün hız vermek için...

— Oğlum sen kendi kendine gelin güveyi oluyorsun... Senin bu kuruntularından hiçbirine o hanımın dikkat etmediğinden emim...

— Enişte bey, hakikati bilmeden laf söylüyorsunuz...

— Hangi hakikat?

— Ohooo!

— Ne ohoosu?

— Biz Cevher Hanım'la çoktan yüz göz olduk...

— Allasen?

— Vallahi...

¹⁵⁹⁷ düşünülen

¹⁵⁹⁸ sorumluluk

Kalbimin başından kopan küçük bir ıspazmoz¹⁵⁹⁹ bütün sinirlerime yayıldı... Lakin renk vermemeye uğraşarak:

— Garip şey...

— Fakat benziniz attı enişte bey...

— Benzim niçin atсын?

— Vallahi attı. Aynaya gidip bakınız... Niçin müteessir oluyorsunuz?

— Müteessir değil mütehayyir oldum...

— Niçin canım, niçin?

— Hürrem Bey gibi bir zatın zevcesi seninle yüz göz olduğu için...

— O kadın bana evvela iltifat, sonra hakaret etti...

— Nasıl?

— İlk görüşümde ben bu hanımdan çok hoşlandım...

— Ey?

— Yüzünü görebilmek için onu daima pencerelerde arayarak bahçede dolaşıyordum. O da bana büyük bir teveccüh gösteriyor. Güler yüzle selamımı alıyor. Ve söyleyecek mültefit birkaç kelime buluyordu. Bu dostluğumuz o kadar ilerledi ki onun kalbinde de benim için bir sevda uyandığını sürmeli gözlerinde parıldayan ateşten anladım. Ben o kadar mesut, o da beni her gün görmekten o kadar memnundu ki! Ve nihayet, dedi.

Kaynım sustu. Uğradığı hicranın acısını itiraftan sıkılıyor gibi düşünüyordu. Ben tahammül edemeyerek onun natamam kalan son kelimesini tekrardan kendimi alamadım:

— Ve nihayet?

— Ve nihayet efendim, ben bu pencere iltifatlarıyla kanaat edemez bir hâl e geldim. İşi ilerletmek istedim... Zaten ona vermek için her gün bir muhabbetname tesvit ediyordum¹⁶⁰⁰. Takdim etmek üzere bir tanesini karşıdan gösterdim. Ben onu memnun olacak sa-

¹⁵⁹⁹ aşırı titreme

¹⁶⁰⁰ karalamak

nırken bilakis kızdı. Muhakkar bir hiddetle panjuru kapayıp çekildi. Ve bir daha gözümedi. Bu hakarettteki caliyeti¹⁶⁰¹ beni anlamadı sanıyor.

— Hakareti neden calı¹⁶⁰² olsun?

— Kadın kalbinde bazen öyle şımarıklıklar kaynar ki en sevdikleri erkekten en muhakkar sözler ve tavırlar ile hınç alırlar... Fakat o ne yaparsa yapsın... Bu hanımın beni şiddetle sevdiğini biliyorum.

— Neden biliyorsun?

— İlanışkımı izzetinefsine karşı hakaret sayan bir hanım kalkar da kendi ayağıyla benim evime gelir mi?

— Şiddetle sevildiğine dair olan hüccetin bundan ibaret mi?

— Daha ne istiyorsunuz? Bir yan bakış, bir göz süzüş, bir sahte infial bana neler ispat etmez!

— Sen ona gönül vermişsin. O da seni şiddetle seviyormuş. Tebrik ederim... Bu iki muhabbetin arasında benim ne mevkim olabileceğini anlayamıyorum...

— Görüyorsunuz ki pek asabi bir hâldeyim...

— Şiddetle sevildiğine emin olduktan sonra bu asabiyetin manası nedir?

— İstiğnalarını hakaret derecesine vardiıyor, ben buna tahammül edemem...

— İster et ister etme, bana ne!

— Onun bu muhakkir¹⁶⁰³ istiğnalarında¹⁶⁰⁴ sizi mühim bir amil görüyorum...

— Anlayamadım?

— Pekâlâ anlıyorsunuz ama anladığınızı bana anlatmak işinize gelmiyor.

¹⁶⁰¹ sahtelik

¹⁶⁰² yapma

¹⁶⁰³ aşağılayan

¹⁶⁰⁴ gönül tokluğu

— Bu saçmalıklardan tek bir hakikat çıkarabiliyorsam kömür gibi Arap olayım!

— Anlamıyorsanız anlayınız enişte bey ki Cevher Hanım'ı sizden kiskanyorum!

— Vah zavallı Halis, senin zihn-i evvel¹⁶⁰⁵ olmadığını bilirdim ama aklen bu kadar düşkünlüğüne de ihtimal vermezdim!

— Enişte bey, hükmetmek istediğiniz kadar aklen düşkün değilim. Bugün salonda siz bulunmaya idiniz Cevher Hanım bana iltifat edecekti. O kadın sizden çekiniyor... Bunun sebebini bana izah eder misiniz?

— Böyle *saçmaviyat*¹⁶⁰⁶ üzerine nefsimde sana zerrece¹⁶⁰⁷ izahat vermek mecburiyeti görmüyorum.

— Saçmaviyat değil Şadan Beyefendi... Eniştem olmanız itibarıyla ablam Sabiha Hanım'ın hukukunu müdafaaten sizden bir şey soracağım... Buna cevap vermeye mecbursunuz...

— Alelacayıp¹⁶⁰⁸ sözler!

— Hiç alelacayıp değil... Hemşiremin kütüphanesinden Hürrem Bey'e bir kitap getirmek üzere salondan çıktığım vakit kapı arkasında durdum, bir müddet sizi gözetledim...

— Ey?

— Âlimin karısı, zevciyle ablamın bahisteki seksen kulaç dalgınlıklarından bilistifade sizin elinize katlanmış bir kâğıt sıkıştırdı. Ne idi o?

— Gizli bir şey değil...

— Gizli bir şey değil de onu size vermek için neden benim dışarı çıktığımı bekledi?

Bu ani sual kuvvetli bir yumruk darbesi gibi beynimi sarstı. Kaynımın istizahkâr¹⁶⁰⁹ gözlerinin dehşeti önünde bir müddet don-

¹⁶⁰⁵ akıllı geçinen

¹⁶⁰⁶ saçmalıklar

¹⁶⁰⁷ zerre kadar

¹⁶⁰⁸ çok acayıp

¹⁶⁰⁹ herhangi bir konuda açıklayıcı bilgi isteyen

dum kaldım. Aklımın bocaladığı bu sükût anında Halis müntakim bir seda ile devam etti:

— Bu sizin nazarınızda o kadar muazzez ve aynı zamanda o kadar mahrem bir şey idi ki her türlü hüremetsizliği göze aldırarak onu doya doya mütalaa edebilmek için yarım saat helaya kapanmaya mecbur oldunuz. Ve şimdi o kâğıt üzerinizdedir. Ya ceketiniz ya yeleşinizin cebinde... Çarpılmadan korkmaksızın buna yemin edebilirim.

Kaynım beni çıkmaz sokağın ta sonuna tıktı. En küçük bir kaçamak yolu göremiyordum. Artık lama cime imkân kalmamış gibiydi. En açık bedahetlere¹⁶¹⁰ karşı yılmamak da bir hünerdir. Cerbeze¹⁶¹¹ bazen büyük hakikatlere karşı kor, en haklı muhatapları şaşırır. Hiç olmazsa bir müddet için oyalar. Böyle müşkül vaziyet ve anlarda insan bütün zekâsını birkaç saniye içinde o zorluk noktası üzerinde teksif etmeyi¹⁶¹² bilmelidir.

Cebimde aynen öyle birkaç kata bükülmüş başka bir kâğıt vardı. Onu çıkardım. Kaynıma uzatarak:

— Al, işte bak, dedim.

Halis kâğıdı aldı. Katlarını açıp büyük bir taaccüple okuduktan sonra bana iade ile:

— Bu ne? Sigorta kumpanyaları hakkında birkaç sual...

— Evet, sigorta kumpanyaları hakkında birkaç sual... Ya başka ne istiyordun ki olsun?

— Cevher Hanım'ın size verdiği bu kâğıt mıdır?

— Evet...

— Ne münasebet?

— Hemşiresinin Kadıköyü'nde iratları¹⁶¹³ varmış... Benim resmen sigorta kumpanyalarıyla muamelede bulunduğumu biliyor.

¹⁶¹⁰ apaçık olma durumu

¹⁶¹¹ beceriklilik

¹⁶¹² yoğunlaştırmak

¹⁶¹³ gelir getiren mülk

Bu bapta bazı malumat istedi. Tahkikat yapıp¹⁶¹⁴ neticeyi bildireceğim...

Ben hakikaten Cevher'in hemşiresi Gülizar Hanım'ın Kadıköyü'nde iratları olduğunu biliyordum. Bu bilğimle cebimdeki kâğıdın mevcudiyeti sayesinde meselenin zorluğu içinden silkinip çıktım... Halis bu dolmayı tamamıyla yutmasa bile birdenbire reddedemedi. Yutkunarak düşünüyordu. Onun sözün çürüğünü ayıklamasına meydan bırakmadan dedim ki:

— Evladım, yaşımdan senden büyük, tecrübem ziyadedir. Gençlikte sevda yüzünden insan itiraf olunur olunmaz türlü macera geçirebilir. Lakin her şeyi yap, kocalı kadın sevmek! Bu baba nasihatime iyi kulak ver. Aile namuslarına hürmet lazımdır. Bir gün gelir sen de evlenirsin. Anlarsın. Zevcene yan gözle bakanın hasm-ı cânı¹⁶¹⁵ olursun. Bir koca için dünyada karı sadakatsizliğinden müthiş felaket olamaz. Sana hiçbir fenalığı dokunmayan masum bir adamın saâdet-i hayâtını¹⁶¹⁶ yıkmaya vicdanın nasıl razı olur? İçtimai ahlaksızlıkların en muhribi¹⁶¹⁷ işte budur. Ahlâk-ı umûmiyye¹⁶¹⁸ fertlerin salahıyla teşekkül edebilir. Sen, ben insani vazifelerimizin zıddına hareket edersek başkalarından ne bekleyebiliriz?

Halis, derin ıstıbahlarla¹⁶¹⁹ beni süzerek dinliyordu. Benim gibi kendi muhti¹⁶²⁰, kendi mudil¹⁶²¹ bir adam ahlaksızlıkta sahayı kendine geniş bırakmak için tahziren¹⁶²² başkalarına bu yolda mevzeye¹⁶²³ ağız açmaya cesaret edebilir mi? Kaynım galiba işte bunu muhakemeye uğraşıyordu.

¹⁶¹⁴ araştırmak

¹⁶¹⁵ can düşmanı

¹⁶¹⁶ yaşam mutluluğu

¹⁶¹⁷ yıkıp dağıtan

¹⁶¹⁸ genel ahlak

¹⁶¹⁹ şüphelenme

¹⁶²⁰ hata eden

¹⁶²¹ doğru yoldan çıkararak

¹⁶²² çekindirecek, sakındırarak

¹⁶²³ nasihat yolu

Bu nasihatlerimi ben de beğeniyordum ama Cenabıhak bu iyi sözlerle amil olmak ilham ve istidadından beni mahrum yaratmıştı. Dünyadaki insanların çoğu da benim gibi değil miydi? İnsan kardeşlerine nasihat vermekle meşgul olanların cümlesi sözlerini bi'n-nefs¹⁶²⁴ yarı yarıya tutmak nasfetini¹⁶²⁵ göstereleirdi çoktan bu âlem salaha yüz tutardı.

VII

Birbirimizden muğber¹⁶²⁶, birbirimizden şüpheli... Halis'le öyle ayrıldık. Kaynım, Cevher Hanım'a olan sevdasında arada beni bir engel gibi görüyordu. Verdiğim nasihatlerle kendim amil olmadığım gibi bunların bir sözünü onun da tutmayacağından emindim. O gün suri¹⁶²⁷ bir sükûnetle yanımdan gitti. Hiç şüphesiz bu bir kurnazlıktı. Artık ondan sonra daima beni tarassut edecek, her hareketimi gözetleyecek, kollayacak, söz götürmez, inkâr kabul etmez, amansız bir noktada yakalar yakalamaz yolunu kesecekti... Binaenaleyh çarşamba gecesi Cevher Hanım'ın duvarından içeri gayet ihtiyatla atlamak lüzumunu düşünmeye başladım. Bu benim için bütün saniakârlığı¹⁶²⁸ mevki-yi icrâya¹⁶²⁹ koymaya ihtiyaç gösteren mühim bir işti.

O gece karımın yanına avdet etmemek için İstanbul'da anamı veya babamı hasta etmeyi şimdi maksada kâfi görmüyordum. Daha ince, daha ustalıkla bir tertip lazımdı. O gece köşkün etrafında dolaşması muhtemel olan Halis'i şaşırtacak tedbirler bulmalı... Haneye avdetime mâni olacak uydurma mazereti İstanbul'dan zevceme telgrafla bildirecektim. Bu telgrafnameyi mümkün mertebeye geç vakit çekmeli ki Halis tedbirlerime karşı tedbir almaya vakit bulamasın.

¹⁶²⁴ kendisi

¹⁶²⁵ insaf

¹⁶²⁶ kırgın

¹⁶²⁷ görünüşte, yapmacık

¹⁶²⁸ iş edicilik

¹⁶²⁹ uygulama yeri

Keyfiyetin nezaketini Cevher Hanım'a herhangi bir vasıta ile ihbara imkân bulamıyordum. O, gece muayyen saatte beni bekleyecekti. Ben ne yapıp yapıarak kendimi kimseye göstermeden duvardan atlamak imkânını bulmak mecburiyetinde idim...

Halis, benim Cevher Hanım'dan bir tezkere aldığı hususunda büyük bir şüpheye düşmüş olsa bile kâğıdın muhteviyatından tabii katiyen bihaberdi. Binaenaleyh Hürrem Bey'in o gece evine avdet etmeyeceğini bilmiyordu. Benim Erenköyü'ne dönmeyeceğimi anladığı zaman bu gaybubetimin Cevher Hanım'ın köşküne girmek için bir manevra olduğuna pek ihtimal veremezdi. Ben gece yarısından sonra saat birde duvardan atlayacaktım. Halis, Cevher Hanım'ın köşkünü akşamdan tarassut etse bile o vakte kadar uyudu. Onun erken yattığını bildirdim. Benim yapacağım ihtiyatın en birincisi tanınmayacak bir şekil ve simaya girmekti. Bir aktör dostum vardı. Ondan bir eğreti sakal, büyük bir kalpak alacak, gece hırsızlarına benzer vahşi bir kıyafete girecektim... Bir patırtı koparsa köşkün bir tarafından girip öbür cihetinden kaçabilirdim. Çünkü oralarını karış karış pek iyi tanıyordum...

Mühim bir mesele ile uğraşan bir riyazi¹⁶³⁰ gibi zihnim hep bununla meşgul dalgın dalgın dolaşıyordum.

Bilahare insanın bazı isticvaplara uğraması muhtemel olan bu nevi vakalarda uzun, karışık, dolambaç yalanlar uydurması tehlikelidir. İnsan helecenla ne dediğini unuttur. Başka türlü söyler. Foyayı meydana verir. Her şeyde sadelik iyidir. Her gün vukuu muhtemel sade bir yalan uydurmaya düşündüm. Mesela köprüden son vapuru kaçırmış olabilirdim. Saatim beni aldatmış olurdu. Ben de karımı...

Dostluğuna emin olduğum kalem arkadaşlarımdan birine tembih ettim. O, köprüden son vapurun hareketinden sonra benim imzamlı kayınpederimin köşküne İstanbul'dan şu telgrafi çekecekti:

“Merak etmeyiniz. Son vapuru kaçırdım. Pederimin hanesindeyim...”

¹⁶³⁰ matematikçi

Ben o geceki dalavereme muvaffak olayım da sonra peder ile validemi geceyi onların nezdinde geçirmiş olduğuma dair kendi lehimde yalancı şahitliği ettirmek zor bir şey değildi.

Aktör dostumdan aldığım kalpağı, yapma sakalı, önü fişekli bir kadife ceketle pantolonu küçük bir paket yaptım. Koltuğuma sıkıştırdım. Görülmekten ihtirazen¹⁶³¹ tramvaya binmedim. Bir araba tuttum. Geç vakit Beşiktaş İskelesi'ne geldim. Oradan Kuzguncuk'a hareket eden son vapur ile karşıya geçtim. Üsküdar'a yürüdüm. Araba ile Haydarpaşa'ya indim. Kuytu bir kahvede bir müddet eğlendikten¹⁶³² sonra diğer bir araba ile Erenköyü'ne geldim. Saat onu geçiyordu. Lakin bire daha çok vakit var.

Hâlî¹⁶³³ tarlalarda dolaşmaya başladım. Ay yoktu. Gece karanlıktı ama bir sû-yi tesâdüf¹⁶³⁴ tanınmak ihtimali vardı. Bu zendostluk rolümü mükemmel oynamak için nerede kıyafetimi değiştirecektim?

Semte yaklaştım. Aklıma Basri Bey'in boş köşkü geldi. Viranlığından¹⁶³⁵ dolayı kaç zamandır kimse tutmuyordu. Bahçeye girdim. Köhne¹⁶³⁶ binanın küçük kapılarından birini kuvvetlice omuzladım. Açıldı. Cebimden elektrik fenerini çıkardım. Örümcek ağları sarkan, dar, tozlu bir aralıktan yürüdüm. Bir avluya, oradan basamakları çarpılmış, parmaklıkları kopmuş bir merdivenden yukarı çıktım. Orada burada kırık dökük, metruk¹⁶³⁷ eşya vardı. Elektriğin ortasında muzi¹⁶³⁸ bir S ile önümde yürüyen ziya dairesi mesafeye göre kâh büyüyüp kâh küçülerek harap parke ve duvarların üzerinde titredikçe sağımdan solumdan kaçan gölgelerin hareketlerine ayaklarımın altında gıcırdayan tahtaların sesleri karışarak manzara garip bir vahşetle canlanıyordu.

¹⁶³¹ sakınarak

¹⁶³² oyalanmak

¹⁶³³ boş

¹⁶³⁴ kötü tesadüf

¹⁶³⁵ yıkıklık

¹⁶³⁶ eskiyip yıpranmış

¹⁶³⁷ terk edilmiş

¹⁶³⁸ parlayan

İyi saatte olsunlara inanmam. Çünkü şimdiye kadar ne yüzlerini gördüm ne de bir fenalıklarına uğradım. Çektiğimiz felaketler cinden periden değil, en ziyade âdemoğlundandır.

Göze görünmeyenlerden korkmam. Çünkü onlara bir kötülük etmeye gelmedim. Bana niçin sataşsınlar? Fakat o viran sakıf¹⁶³⁹ altındaki tenhalıkta, gecenin etrafımı saran siyah sükûtunda, gezindiğim yerlerin muvahhiş yabancılığında yüreğe hafif çarpıntı getiren sıkıcı bir tesir var. Bilmem buna korku mu diyeceğiz!

Birdenbire esen küçük bir rüzgâr sağanağı, çerçeveleri gevşemiş birkaç pencereyi titretti. Sessiz yerlerde ufak bir hareket büyük bir gürültü yapıyor. Pencerelelerin raşeleriyle kalbimin de sarsıntısı arttı. Durdum. Etrafımı dinledim. Yine sükûn, yine sükût... Gittikçe derinleşen sessizlik içinde tahtaları kemiren kurtların muttarit¹⁶⁴⁰ gıcırıltıları geliyordu. Ya Rabbi, sekizi onu bir parmak altında ezilen bu yumuşacık mahlukların en sert tahtaları un gibi ufalayan bu ince törpüleri nerelerindedir?

Çoktandır mutfağı, kileri tamtakır duran bu viran evde hiç fare tıkırtısı yoktu. İnsanların zararına yaşayan bu zeki, muzır hayvanlar yiyeceksiz kalan evlerden yağlı kapılara hicreti¹⁶⁴¹ Avrupalıların müstamerelere¹⁶⁴² dökülen cinslerinden daha iyi bilirler...

Birkaç odaya girdim çıktım. Birinde mermeri çatlamış eski bir konsol ile üzerinde çerçevesi kararmış bir kırık ayna gördüm. Ziyası aynaya gelecek surette, elektrik fenerini kulpundan duvarın çivisine astım. Fesimi, ceketimi, pantolonumu çıkardım. Koltuğumda paketle getirdiğim kostümü giydim. Uç tellerini kulaklarımın arkasından geçirerek sakalı çeneme taktım. Kalpağı başıma geçirdim. Birdenbire kendi kendimi tanımayacak bir şekle girdim. Aynada ben kayboldum. Yerime vahşi, hatta korkunç bambaşka bir adam peyda oldu. Kendimden kendime ürküntü geldi.

¹⁶³⁹ çatı

¹⁶⁴⁰ tekdüze

¹⁶⁴¹ göç

¹⁶⁴² göçmen yerleştirilmek suretiyle bayındır duruma getirilen yer

Kaşlarım, dudaklarım o koca kalpakla kaba sakalın arasında biraz ince kaldı. Serpuşumu¹⁶⁴³ burnumun üzerine yıktım. Gözlerim sert birer parıltı aldı... Hain rolüne çıkan aktörlere döndüm...

Halis Bey değil, babam görse beni tanımayacaktı. Fakat küçük kapının arkasında Şadan'ı bekleyen Cevher Hanım bu gece hırsız ile göz göze gelince bir "Ay!" sayhasıyla¹⁶⁴⁴ hemen kaçacak, belki de korkudan düşüp bayılacaktı.

Revolverimi yeni pantolonumun art cebine yerleştirdim. Çı-kardığım elbiseyi paket yaptım. Koltuğuma aldım.

Saate baktım. On ikiye gelmiş. Vakt-i muayyene daha bir saat var. Oradan Hürrem Bey'in köşküne yirmi dakikada gidebilirim. Binaenaleyh daha kırk dakika beklemek lazım. Hariçte dolaşma-dansa bulunduğu bina içinde beklemesini daha muvafık ve tehli-kesiz buldum.

Fenerimi söndürdüm. Bir köşeye çekildim. Kıtıkları saçılmış, beli kırılmış, ayağının biri topal bir koltuğa ihtiyatla oturdum.

Bu gece ben ömrümün sergüzeştlerinden bir mühimini yaşı-yordum. Kolayca tatmin edilen sevdalarda şehvetin seri raşelerin-den başka ne lezzet var? Bütün bu tatminler, suhuletleri nispetinde aşkı öldürerek gönlünüzü çoraklık içinde bırakırlar.

Bu geceki maceram faciaya dönebilecek bir komedi idi. Bun-da silahla önüne çıkması muhtemel bir koca, aldatılarak evde bıra-kılmış bir zevce, şüpheler içinde yanan genç bir rakip, hasılı vicdanı izecek mahzurların, helecan verecek tehlikelerin hepsi vardı.

Biz Cevher Hanım'la bir kere leyli¹⁶⁴⁵ mülakatların her türlü-süne başladıktan sonra ben bu viran köşkte daha çok kıyafet değiştiren-cek, duvarlardan atlayacak, pencerelere tırmanacak, kim bilir kim bilir halk sahnelerinin adi aktörlerini hayrette bırakacak ne hakiki roller oynayacaktım!

¹⁶⁴³ başlık

¹⁶⁴⁴ çığlık

¹⁶⁴⁵ yatılı

VIII

Ben viran evin tozları, örümcekleri ve huzûr-ı sükûtu¹⁶⁴⁶ içinde böyle düşünerek vakti geçirdim. Saat bire yirmi kala oradan çıktım. Etrafta uzaktan uzağa köpek havlamalarından ve gece yarısını haber veren canlı saatlerin “öürü”lerinden başka ses yok. Orada burada gecenin karanlığı içinde daha siyah kümeler teşkil eden evlerin, ağaçların arasından gidiyor ve fark olunmamak için mümkün olabildiği kadar duvar dipleri takip ediyordum.

Hürrem Bey’in köşküne dört beş dakikalık bir mesafede bulunduğum esnada karşı taraftan bir karaltı peyda oldu. Bana doğru geliyordu. Bu müteharrik¹⁶⁴⁷ gölgeyi sezince durdum. O da bulunduğu noktada kaldı. Şimdi uzaktan karşı karşıya birbirimizi keşfe uğraşıyorduk.

Bu adam kim olabilirdi? Gösterdiği ihtirazlar¹⁶⁴⁸ ile herhâlde hayırlı bir şey olmadığı anlaşılıyordu. Bir hırsız mı? Yoksa o da benim gibi bir zampara mı? Herhâlde gece macerası peşinde gezen bir mahluk olacaktı. Hırsızsa üzerimde kaptırmaktan korktuğum çok para yoktu. Maahâzâ yakında başka arkadaşları yoksa teke tek onunla boğuşabilirdim. Fakat ne lüzumu var? Bu boğuşma esnasında takma sakalım herifin elinde kalırsa hüviyetim¹⁶⁴⁹ hakkında elin itlerini şüpheye düşürerek başıma bir bela açmış olacaktım. En iyisi böyle bir taarruzdan mümkün mertebe kaçmaya uğraşmaktı. Lakin nasıl kaçayım? Şimdi birdenbire geri dönsen beni korktu zannıyla herifin arkamdan gelmesi muhtemeldi... Ona doğru ilerlemenin de tehlikeli, meşkûk¹⁶⁵⁰ neticeleri vardı.

Ne yapacağıma karar vermek için gayriiradi dururken birdenbire yüzüme fıskıran kuvvetli bir elektrik ziyası altında gözlerim kamaştı. Karşiki herif beni teşhise¹⁶⁵¹ uğraşıyordu. O zaman bilmem nasıl, bana bir cesaret geldi. Koca kalpağım, kaba sakalımla

¹⁶⁴⁶ sessizliğin huzuru

¹⁶⁴⁷ hareketli

¹⁶⁴⁸ çekinme

¹⁶⁴⁹ kimlik

¹⁶⁵⁰ şüphe uyandıran

¹⁶⁵¹ tanıma

belki hasmımı korkuturum ümidiyle hiç simamı saklamayarak ona doğru sert sert yürüdüm.

Bu cüretim derhâl tesirini gösterdi. Fi'l-hâl¹⁶⁵² herif şeklimden fena hâlde ürkerek fenerini söndürdü. Gerisin geri tabana kuvvet kaçmaya başladı. O zaman ben fenerimin düğmesine bastım. Firarinin¹⁶⁵³ arkasından ziya sütununu salıverdim. Pek iyi seçemedim ama boyu posu, kıyafeti kaynım Halis'e benziyordu. Filhakika eğer o ise tehlikeyi atladım demekti. Çünkü o kestane kabuğu, kadife kostümün içinde, o iri kalpağın, o korkunç sakalın altında eniştesi Şadan Bey'in gizlenmiş bulunmasına kaynım dünyada ihtimal veremezdi.

Kim olursa olsun karşımdan defoldu ya, istediğim bu idi. Yoluma yürüdüm. Etrafımda peyda olacak en ufak pıtırtilara dikkat ederek Hürrem Bey'in köşküne yaklaştım. Hızlı adımlar ile sekerek Cevher Hanım'ın tarif ettiği bahçe kısmının önüne geldim. Üzeri balıksırtı derz edilmiş¹⁶⁵⁴ alçak bir duvar. Şimdi buradan hırsız gibi içeri atlayacaktım. Gibi değil, ben hırsızım en müthişi idim. Adi hırsız mal çalmaya girer. Ben hane sahibinin en mukaddes şeyini telvise¹⁶⁵⁵ gidiyordum.

Sıçradım. Kollarımı balıksırtının üzerine attım. Tamam ayaklarımı duvarın gövdesine verecek, içeriye sıçrayacağım sırada son bir tarassut olmak üzere sağıma soluma seri bir göz atarken biraz ötede yine o deminki herifin gölgesini boylu boyunca görmeyeyim mi? Kendi kendime "Hah!" dedim. "Mutlak bunda bir iş var."

Fakat şimdi ne yapayım? Yine herifin arkasından mı koşayım? Yoksa duvardan içeri atlayı mı vereyim? Bu muakkibin¹⁶⁵⁶ arkasından koşsam neticesi meçhul bir gece macerasına atılarak köşke girmek için Cevher Hanım'la kararlaştırmış olduğum zamanı kaçıracağım...

¹⁶⁵² o anda

¹⁶⁵³ kaçak

¹⁶⁵⁴ taşlarının arası harçla doldurulup üzerinden mala çekilerek düzeltilmiş

¹⁶⁵⁵ kirlenme

¹⁶⁵⁶ takip eden

Öyle havada yarı muallak duruşum uzun uzadıya tefekküre müsait bir vaziyet değildi. Cevher'in efsûn-ı aşkı¹⁶⁵⁷ beni içeri çekiyordu. Şeytan kulağıma:

— Atla! Atla! Maşukan seni küçük kapının arkasında bekliyor, dedi.

Bu kumandaya tebaan¹⁶⁵⁸ bütün kollarımın kuvvetiyle duvara abandım. İkinci hamlede kendimi bahçenin yüksek otları arasında buldum. İleri doğru birkaç adım attım. Köşk sınıksız örtülü panjurları altında gözleri kapalı bir hikâye kasrı¹⁶⁵⁹ gibi uyuyordu.

Kulaklarımı yarı bahçenin dâhiline yarı haricine vererek yürüdüm. Burası her zaman kullanılmadığı için yabancı otlar bürümüş, iki duvar arasında uzanan, mustatil¹⁶⁶⁰ bir kısımdaydı.

Deminden bana içeri atlamak iğvâsını veren şeytan şimdi yüreğime türlü vesvese getiriyordu. Evvelki kiracılar Osman Sadık Bey'in zevcesi maktûle Raife Hanım'a gelen âşkın da bu meşum bahçe kısmından içeri girmiş olduğu rivayeti vardı.

Sokakta önümde peyda olan adam kimdi? Elektrik feneriyle beni tanımaya uğraştı. Ben üzerine yürüyünce kaçtı. Fakat sonra yine niçin takipte devam etti? Ben onu Halis'e benzettim ama bu pek zayıf bir ihtimaldi. Bu kim olabilirdi? Bizzat Hürrem Bey mi? Yoksa kendisi evde bulunmadığı gecelerde güzel zevcesini tarassuda tayin ettiği onun bir bekçisi mi? Herhâlde Hürrem'in gaybubeti, hanımın yalnızlığı ve benim bu gece köşke meduv¹⁶⁶¹ bulunmaklığımla bu herifin peşimden gelmesi arasında bir münasebet vardı. Hep bunlar tesadüfi şeyler değildi... İşte bir uğursuzluk kokusu alıyordum. Tepemde bir şeamet¹⁶⁶² dolaşıyordu.

Hürrem Bey'in bu geceki gaybubeti acaba karısını denemek için yapılmış bir sania mıydı? Ben içeri girdikten sonra elinde silah-

¹⁶⁵⁷ aşkın büyü

¹⁶⁵⁸ uyarak

¹⁶⁵⁹ köşk

¹⁶⁶⁰ dikdörtgen

¹⁶⁶¹ davet edilmiş

¹⁶⁶² uğursuzluk

la karşıma mı çıkacaktı? Beni tarassut eden herif duvardan aştığını gördü. Elbette şimdi boş durmayacak, bu gözetlemeden kastı ne ise icraya kalkacaktı...

Zihnimde böyle muvahhiş bir kuruntu kasırgası döne döne köşke yaklaştım. Fakat vahşi kıyafetimle birdenbire Cevher Hanım'ı korkutmamak için başımdan kalpağı, çenemden sakalı çıkardım. El yordamıyla küçük kapıyı buldum.

Parmaklarımın tahta kanat üzerinde gezinmesini sevgilim içeri den hissetti. Nazik sesinin en pes perdesiyle:

— Şadan?

— Efendim...

— Sen misin?

— Evet...

Kapı ufak bir gıcırıtı ile açıldı. İçeri girince hemen kanadı ittim. Sürgüyü sürdüm. Uzun bir aralığın ucunda görünen merdivenin ilk basamağında fitili kısalmış bir idare lambası yanıyordu. Evvela bu acelemden ve sonra tuhaf kostümümden şaşırın Cevher Hanım sor-du:

— Bu telaşın ne? Bu nasıl kıyafet?

— Anlatacağım...

— Sesin titriyor...

— Tehlike geçirdim... Belki de daha geçiremedim...

— Ne var?

— Takip olunuyorum...

— Kim takip ediyor?

— Belki Hürrem Bey'in kendisi... Belki seni tarassut için tayin ettiği sadık adamlarından birisi...

— Emin ol Hürrem bu gece katiyen buralarda değildir. Ve sonra ona vardığım günden beri iffetim hakkında kocamı şüpheye düşürecek hiçbir harekette bulunmadım. Seninle olan sevdam ilk güne-

hımdır. Sen kızlığımdan beri gönlümün aradığı, mefkûrem¹⁶⁶³ tahayyül ettiği tipte bir erkeksin. Onun için cüretin karşısında irademi kaybettim... Emin ol Şadan, katiyen emin ol! Bu gece ne kocam buralardadır ne de onun beni tarassuda tayin ettiği bir adam vardır.

Bu esnada, girdiğim küçük kapının üzerindeki demir parmaklıklı pencereden içeri projektör aydınlığı gibi beyaz bir ışık girdi. Tavanda bir müddet gezindikten sonra söndü...

Parmağımla sayeyi¹⁶⁶⁴ Cevher'e göstererek:

— İşte, dedim. Dışarıdaki tarassut memuru elektrik feneriyle arkamdan hâlâ bahçede beni arıyor.

Cevher Hanım bu bedahet karşısında biraz bozuldu. Duvara dayanarak küçük bir helecan geçirdi. İdarenin aralığa serptiği, donuk, sönmeye meyyal, vesveseli ziya yüzlerimizde titrerken tavana ve duvarların yüksek kısımlarında elektrik fenerinin mehtaba andıran beyaz ışığı yine dolaştı.

Fenerin böyle ısrar ile taharrisine¹⁶⁶⁵ karşı âlimin zevcesi iddiasını yine tekrar etti:

— Bu fenerin ziyasını pencereden içeri sokan meçhul eli bilmiyorum... Lakin yine iddiamda sabitim. Kocam bu akşam bu taraflarda değildir. Beni tarassut ettirecek onun hiçbir adamı yoktur. Bu başka bir şey... Haydi yukarı çıkalım...

Kulaklarımızı dışarı vererek yürüyorduk. Eğildi. Basamaktan lambayı aldı. Dolaba benzeyen küçük kapağının sürgüsünü içeriden itti. Bu suretle dar merdivenin methali kapandı. O önde, ben arkada küçük basamakları gıcırdatarak mukassı¹⁶⁶⁶ bir aralıktan çıkarken ben yine sakalı çeneme taktım. Kalpağı başıma geçirdim.

Bu gizli merdivenin yük kanatlarına andıran yukarıki kapısını itti. Yatak odasına girdik. Geniş tuvalet mermerinin üzerinde kuvvetli bir lamba yanıyordu. Cevher birdenbire dönüp de beni öyle

¹⁶⁶³ ideal

¹⁶⁶⁴ gölge

¹⁶⁶⁵ arama

¹⁶⁶⁶ sıkıntılı

sakalımla, kalpağımla görünce dehşetinden bir istimdat¹⁶⁶⁷ feryadı koparmak için ağzını açtı. Fakat avazının odayı dolduran ilk dalgalarını hemen boğmak için eliyle seda menfezini tıkadı.

Onu bu derece tedhiş eden¹⁶⁶⁸ şeyleri hemen yüzümden atarak:

— Cevherciğim ne oluyorsun, dedim.

O, korkudan büyümüş gözleriyle çehremde hâlâ evvelki mahuf¹⁶⁶⁹ simayı arayarak:

— Aman Şadan, o kadar mükemmel bir sinema haydudu olmuştun ki!

— Korkma, bak! Yine haydut olacağım, dedim.

Sakalı takıp kalpağı giydikten sonra sordum:

— Beni bu kıyafette gören, Didar Bey'in damadı Şadan olduğumu tanıyabilir mi?

— Katiyen! Katiyen! Fark edemez. Çehren o kadar değişiyor ki hakikati anladıktan sonra şimdi bile yüzüne baktıkça korkumdan avaz avaz bağırarak istiyorum.

— Sakın ha! Galiba tarassut altındayız. Buradan dışarıya hiç ses taşırmaya gelmez. Elektrik feneriyle önüme çıkan herif beni bu şekilde gördü. Evvela korkusundan hemen kaçtı. Sonra yine takibe başladı. Şimdi de köşkün etrafında dolaşiyor. Herhâlde ihtiyatlı bulunmalıyız... Bu lambanın ziyası çok kuvvetli, hariçten seçilmesin?

— Seçilmez... Panjurlar sımsıkı kapalı. Saten astarlı kalın perdeler de örtülü... Sen hariçten gelirken bu odada aydınlık gördün mü?

— Hayır...

— O hâlde ne merak ediyorsun? Dışarıda odanın aydınlığı seçilse bile bunda ne mahzur¹⁶⁷⁰ olabilir? Benim lambamı söndürüp söndürmediğime kim karışabilir?

¹⁶⁶⁷ yardım çağırma

¹⁶⁶⁸ ürkütme

¹⁶⁶⁹ korkunç

¹⁶⁷⁰ sakınca

IX

Biz aşkın iğvasıyla korku arasında bir müddet mütereddit birbiri-
rimize bakiştikten sonra Cevher Hanım cüretkâr¹⁶⁷¹ bir tebessümle:

— Soyun Şadan, sana gecelik hazırladım...

— Hürrem Bey'in gecelikleri?

— Onun fakat hiç daha arkasına¹⁶⁷² giymedi...

— Onun elbisesini kendisinden evvel giymek allameye karşı
büyük bir hüremtsizlik olmaz mı?

Bu itirazıma hanım ince bir istihza tavrıyla dudak bükerek:

— Allamenin karısını sevip de geceliğini kullanmakta hürmet-
sizlik tasavvur etmek... Bu da sana mahsus asri bir mülâhaza, dedi.

Gülüştük. Cevher saçlar çözü, arkalarında kısa bir beyaz *tu-
nik*¹⁶⁷³, ellerinde meşale, bekâretlerini¹⁶⁷⁴ nezretmeye¹⁶⁷⁵ mabede¹⁶⁷⁶
giden, esatir¹⁶⁷⁷ hüsünler¹⁶⁷⁸ gibi diz kapaklarından aşağı ve göğsü-
nün nısfından¹⁶⁷⁹ yukarı vücudunun dolgunluk ve güzelliğini taşı-
ran, kolsuz, yakasız, önü arkası ajurlu¹⁶⁸⁰, incecik bir keten gılat¹⁶⁸¹
içinde idi. Nazarım onun insanın içini titretecek bir saffetle beyaz
gerdanında gezindikten sonra bedeninin bütün tatlı inhinalarını¹⁶⁸²
dolaşarak ziyade toplu fakat nazik süzme baldırlarından, kiraz rengi
kadife terliklerin içine gömülen sedefi letafetteki yumuk ayaklarına
kadar uzanıyordu.

¹⁶⁷¹ yürekli

¹⁶⁷² insanın vücudu

¹⁶⁷³ pantolon veya etek üzerine giyilen, dizlere kadar inen üst giysisi

¹⁶⁷⁴ kızlık

¹⁶⁷⁵ adamak

¹⁶⁷⁶ tapınak

¹⁶⁷⁷ mitolojik

¹⁶⁷⁸ güzellik

¹⁶⁷⁹ yarı

¹⁶⁸⁰ gözenekli

¹⁶⁸¹ kılıf

¹⁶⁸² eğim, kıvrım

Cevher'in yardımıyla soyundum. Şüphesiz kocasından ziyade bana ihtimamlarını¹⁶⁸³ ibzal ediyor¹⁶⁸⁴ gibi sevip okşayarak soyuyordu. Önü, kolları işlemeli, yanları yırtmaçlı bir gecelik gömleği giydirdi. Sırtıma ziyade bol ve kısa geldi. Ayaklarımın önüne ipek gibi ince meşinden¹⁶⁸⁵ ceviz kabuğu yeşili bir çift hantal terlik koydu. Giyindikten sonra aynanın önüne gittim. Hazretin bana taşkın ve şapşal gelen hususi elbiseleri içinde kendimi bir gözden geçirerek:

— Allamenin çapı benimkine uymadı, dedim.

Cevher gülererek cevap verdi:

— Kocamı pek çok inceltmek için tornadan geçirmeli... Seni de boyundan biraz törpülemeli...

Gülüştük. Üçe münkasim¹⁶⁸⁶ bir paravana gibi duran aynalı dolabın karşısındaki yine o takımdan çiçekli, yaldızlı, geniş *lake*¹⁶⁸⁷ karyolaya yattık. Karşiki duvardan Hürrem'in donuk bir çerçeve içinden yağlı boya resmi, sabit bir nazar ile bize bakıyordu. Cevher Hanım birdenbire yataktan fırladı, askıda duran kalın havlulardan birini çerçevenin üzerine örterek:

— Of, öyle dik gözlerle bakıyor ki bu gözlerin karşısında sizinle yatmayı bir türlü içim götürmeyecek!

— Emin ol Cevher, havlu kalındır. Onun altından kocan bir şey seçemez...

...

Ne kadar yattık bilmiyorum. Cevher Hanım vücudundan bir ürperti geçirerek:

— Aklıma korkunç bir şey geldi...

— Nedir?

¹⁶⁸³ özenli bakım

¹⁶⁸⁴ esirgmeden bol bol vermek, yapmak

¹⁶⁸⁵ işlenmiş koyun derisi

¹⁶⁸⁶ bölünmüş

¹⁶⁸⁷ lak ile cilalanmış

— Sen girdiğin o küçük kapının, çıktığın dar merdivenin, yattığımız bu odanın meşum tarihlerini biliyor musun?

— Buna dair şöyle böyle bazı rivayetler duydum ama hakikati pek tafsilatıyla¹⁶⁸⁸ bilmiyorum...

— Bizden evvelki kiracılar zamanında bu köşkte müthiş bir cinayet olmuş...

— Öyle diyorlar...

— Osman Sadık Bey zevcesi Raife Hanım'ı başka bir erkekle yakalayarak öldürmüş...

— Vahşet!

— İşte bu odada vurmuş... Belki şu köşede, belki şu pencerenin önünde... Belki şu yattığımız yerde... Geçen akşam yine bu döşekte yatarken kocam bana bu kıtalden¹⁶⁸⁹ bahsetti.

— Ne dedi?

— Ben olsam kadını değil, herifi öldürürdüm, dedi...

Cevher Hanım'ın ürpertisi şimdi bana sirayetle sordum:

— Neden acaba?

— Kocam diyor ki...

— Ey?

— Mademki kadın hilkaten bünyece erkekten zayıf, akıl ve me-tanetçe hafiftir. Rical¹⁶⁹⁰ ile müştereken işledikleri günaha dişiye nispetle erkeğin hisse-yi mesûliyyeti¹⁶⁹¹ iki, belki üç katlı olmalıdır... Çünkü cins-i kavînin¹⁶⁹² tabiattaki rolü fiilî ve cinsilatıfinkî infialidir¹⁶⁹³. Kadın fazlaca hoppa mizaçlı bile olsa mert bir erkek onu daima birçok aşk günahlarından koruyabilir...

¹⁶⁸⁸ ayrıntı

¹⁶⁸⁹ birbirini öldürme

¹⁶⁹⁰ erkekler

¹⁶⁹¹ sorumluluk payı

¹⁶⁹² güçlü tür: erkek

¹⁶⁹³ etki altında kalmaya ait

Hiç böyle kadınlığı hasebiyle zevcesini hemen nim¹⁶⁹⁴ mazur görüp de bütün hışım ve intikamını âşika tevcih eden koca da görmedim! Bu da bir nevi asri felsefe olmalı...

Biz böyle konuşurken kuvvetli bir yumrukla güm güm oda kapımız vuruldu. Döşekte ikimizi de birdenbire gizli bir ısıtmanın¹⁶⁹⁵ soğuk nöbeti aldı. Sanki titreyerek donuyorduk. Ağzımı Cevher'in kulağına vererek yavaşça sordum:

— Bu ne?

O, yüreği katılan bir müncemidin¹⁶⁹⁶ son raşeleriyle iki çenesi birbirine vurarak cevap verdi:

— Bilmem...

— Ne yapacağız?

— Bilmem...

Dışarıdan güm gümler mütezayit¹⁶⁹⁷ bir şiddetle devam ediyordu...

— Bu saatte kapıyı böyle gümleten kim olabilir, dedim.

Yine o la-yetegayyer¹⁶⁹⁸:

— Bilmem, cevabını aldım.

Meğerse biz bilmeden ne büyük belaya atılmışız.

— Fakat odayı sarsan bu darbelere karşı içeriden herhâlde bir hayat eseri göstermeliyiz... Ne yapalım, çabuk söyle!

Cevher bir saralı gibi sarsak sursak döşekten kalktı. Acele bir çare bulması için beynini iki avucu arasında sıkıştırdıktan sonra eliyle bana, deminden yukarı çıktığımız gizli merdivenin kapısını işaret etti.

Onun bu seri kumandasına ben hemen itaat¹⁶⁹⁹ gösteremedim. Korkunç bir tereddütle göz göze bakıştık. Çünkü ikimizin de hatıra-

¹⁶⁹⁴ yarı

¹⁶⁹⁵ sıtma

¹⁶⁹⁶ donmuş

¹⁶⁹⁷ artan

¹⁶⁹⁸ değişmez

¹⁶⁹⁹ söz dinleme

sında Osman Sadık Bey ve Raife Hanım faciası canlandı. O gece de günahkâr kadın, sevgilisini bu merdivenden kaçırmıştı. Bu gece de acaba yalnız eşhas¹⁷⁰⁰ değişerek aynı vaka mı tekerrür edecekti¹⁷⁰¹? Nasıl oldu da bu evin meşumiyeti¹⁷⁰² bizi aynı mehlekeye¹⁷⁰³ sürükledi? Mukaddere¹⁷⁰⁴ inanmayanları şaşırtacak bir hâl...

Maahaza meşumiyeti ne kadar bâhir¹⁷⁰⁵ olursa olsun bu gece o merdivenden başka gizlenecek yer yoktu. Hemen kendimi döşekten attım. Merdivene koştum. Refîka-yı cinâyetim¹⁷⁰⁶ orada burada dağınık duran elbiselerimi topladı. Merdivene fırlattıktan sonra üzerime kapıyı kapadı.

Ben, sahnelerde bir dakikada beş kıyafete girerek telebbüsteki süratiyle temaşagerleri¹⁷⁰⁷ hayrete düşüren sanatkârların el çabukluğuyla giyinmeye uğraşıyordum. Yukarıdan gelen olursa merdivenin alt kapısından, aşağıdan hücum eden bulunursa yukarıki cihetten kaçacaktım. Fırar planım da bu kadar sade idi.

Cevher Hanım odada yalnız kalınca bütün cesaretini toplayarak dışarıya ses verdi:

- Kimdir o?
- Benim hanımefendi...
- A Hayriye sen misin?

Bu Hayriye ismini işitince yüreğim biraz ferahladı. Çünkü bu bir hizmetçi adı idi.

Hizmetçi kadın:
— Evet...

¹⁷⁰⁰ kişiler

¹⁷⁰¹ tekrarlanmak

¹⁷⁰² uğursuzluk

¹⁷⁰³ insanın mahvına, helakine sebep olabilecek kadar tehlikeli, tehlikelerle dolu durum

¹⁷⁰⁴ yazgıda var olan

¹⁷⁰⁵ apaçık

¹⁷⁰⁶ cinayet arkadaşım

¹⁷⁰⁷ seyirci

mukabelesiyle hüviyetini tasdik edince Cevher Hanım da sedasındaki korku raşesi azalarak sordu:

— Böyle bivakt¹⁷⁰⁸ niçin beni rahatsız ediyorsun Hayriye?

— Efendim, evde hırsız var!

— Nerede?

— Nerede olduğunu bilmiyoruz...

— Ne taraftan girmiş?

— Ondan da haberimiz yok...

— O hâlde evde hırsız olduğunu nasıl keşfettiniz?

— Bizim köşke girerken hariçten görmüşler... Koca kalpaklı, korkunç sakallı bir haydutmuş... Biz hizmetçiler hepimiz korkudan tiril tiril titriyoruz. Nereye saklandı acaba? Aşçıbaşı bıçağını çekti. Bahçıvan belini hazırladı. Ahmet Ağa tabancasını doldurdu. Fellim fellim¹⁷⁰⁹ köşkün içinde hırsız arıyorlar...

— Gece yarısı ne saçma sözler bunlar! Bize hırsız girdiğini hariçten kim görmüş?

— Efendim, gören adam büyük bahçede uşaklarla beraber hırsız arıyor...

— Kimmiş o?

— Komşulardan biri imiş. Odanızın büyük bahçeye nazır¹⁷¹⁰ yan penceresinden bakarsanız kim olduğunu görürsünüz...

— Bu karanlıkta onun kim olduğunu nasıl tanıyacağım?

— Efendim, yüzünü göremezsiniz de pencereden konuşur, kim olduğunu anlarsınız...

Cevher Hanım panjurun küçük kanadını açıp aşağıya seslenerek:

— Kimdir o?

Aşağıdan:

¹⁷⁰⁸ vakitsiz

¹⁷⁰⁹ telaşla

¹⁷¹⁰ bir yere doğru bakan

— Kulunuzum efendim...

— İsminizi söyleyiniz...

— Halis Didar kulunuz...

— Bu gürültü nedir beyefendi?

— Efendim geç vakit misafirlikten avdet ediyordum. Devlethanize¹⁷¹¹ kalpaklı, sakallı, müthiş bir haydudun girdiğini elektrik fenerimin ziyasıyla vazıhan¹⁷¹² gördüm. Tabii bu müşahedem¹⁷¹³ üzerine eve gidip rahat yatamadım. Vazîfe-yi insâniyyem¹⁷¹⁴ sizi uykudan kaldıracak tehlikeyi ihbara beni icbar etti¹⁷¹⁵...

— İnsaniyetinize teşekkür ederim beyefendi lakin hizmetçiler, uşaklar köşkün her tarafını aramışlar, kimseyi bulamamışlar...

— Hanımefendimiz, zât-ı ulyânızı¹⁷¹⁶ katiyen temin ederim. Bu korkunç haydut duvardan atladı, küçük bahçeden yürüdü. Doğru dâire-yi ismetinize¹⁷¹⁷ girdi. Bu gece Hürrem Efendi'yle enişte be-yimin burada bulunmamaları pek garip bir tesadüf değil mi efendim? Böyle zamanda her şey hatıra gelebilir. Herifin böyle bir akşamı intihabında pek fena bir maksadı olmasın?

— Üzülmeyiniz beyefendi, her taraf arandı! Kimse yok!

— Dâire-yi ismetiniz arandı mı?

— Benim dairem küçüktür. Kimsenin saklanmasına müsait köşeli bucaklı bir yer değildir...

— Tekrar el ayak çekildikten sonra melun¹⁷¹⁸ herif gizlendiği yerden çıkarak bir düşmanlık edebilir. Müsaade buyursanız da dâire-yi ismetinizi arasak...

— Efendim, beyhude üzülyörsünüz. Emin olunuz kimse yok...

¹⁷¹¹ nezaket gereği olarak “ev” anlamında kullanılan bir söz

¹⁷¹² açık bir şekilde

¹⁷¹³ görme

¹⁷¹⁴ insani görev

¹⁷¹⁵ zorlamak

¹⁷¹⁶ yüksek şahıs

¹⁷¹⁷ özel daire

¹⁷¹⁸ lanetlenmiş

— O hâlde herif nerede efendim? Bahçenize girdiğini pek ayan beyan¹⁷¹⁹ gördüm...

— Bizim bahçeden komşununkine atlamıştır.

Halis, Cevher Hanım'ın dâire-yi ismetini taharri müsaadesini almak için pencerenin altından pek fena sırnaştı. Bu belayı oradan savıncaya kadar biçare kadın son derece sinirlendi. Ben merdiven kapısı arkasında sıkıntıdan sucuk gibi terledim. Ne ise muacciz¹⁷²⁰ oğlan, Cevher Hanım'ın dâire-yi ismetine ayak atmak bahtiyarlığına ermeden güç hâl ile defolup gitti... Hizmetçi kadın kapının önünden çekildi. Uşaklar tekrar döşeklerine girdiler. Hanenin gece sükûneti avdet etti... Fakat sabah yaklaştı. Ben şimdi oradan nasıl çıkıp gideceğim?

Hanımla müzakereye başladık.

— Ne dersin Cevherciğim? Ben buradan hangi kıyafetimle çıkayım?

— Hangisi daha tehlikesizse...

— İkisi de tehlikeli...

— Nasıl?

— Haydut kıyafetimle çıksam uşakların içinde henüz kuşkuda bulunanları varsa beni derhâl çal yaka ederler... Tutulduktan sonra başıma geleceği bilirim. Evvela mükemmel bir dayak... Sonra karakola teslim...

— A Allah esirgesin!

— Her ikimiz de o kadar mücrimiz¹⁷²¹ ki Cenabıhak'tan imdat dilemeye yüzümüz yok...

— Asıl kıyafetle çık git...

— O zaman kendimi açıktan açığa Halis'e tanıtmış olacağım... Çünkü oğlan buradan şüpheler içinde yanarak ayrıldı. Onun şimdi bu köşkün civarından pek uzakta olmadığına eminim... Düşündü-

¹⁷¹⁹ açık seçik bir biçimde

¹⁷²⁰ taciz eden

¹⁷²¹ suçlu

ğüm bu iki akıbet de benim için pek elim ise de uşaklardan dayak yemeyi kaynıma tanınmaya tercih ediyor gibiyim...

Binaenaleyh göğsü fişekliki haydut elbisemi giydim. Sakalı çeneme, kalpağı başıma geçirdim.

Cevher Hanım küçük raşeler ile birkaç adım geri çekilerek:

— Of! Şadan gitti. Yerine yine o müthiş haydut geldi... Korkma, seni bu hâlde görünce ne aşçı ne bahçıvan ne uşak hiçbiri yanına sokulamaz... Hele Halis kırk yıllık yola kaçır.

— Evet, korkmayandan korkarlar. Güzergâhıma çıkarlarsa korkutmaya uğraşacağım... (Duvara bakarak) Kocanın yüzünden havluyu çek, zavallı adam altında bunaldı. Artık ortada onun için rüyeti mahsurlu bir şey yok... Beni görsün de biraz o da ürksün.

Uzun bir veda busesi alarak ondan ayrılırken:

— Aman Şadan, duvardan dikkatli atla! Düşersin de belki bir tarafın incinir...

— Merak etme. Hesaplı inerim. Bize kapı baca olmaz.

Dar merdivenden indik. Küçük kapının önüne geldik. Bir veda deraguşu daha... Cevher Hanım yavaşça kapıyı aralık ederek:

— Yüreğim ne kadar titriyor bilsen!

— Niçin?

— Sen bu kapıdan birkaç adım ayrılır ayrılmaz arkandan bir tabanca boşanacak sanıyorum.

— Korkma, Raife Hanım için meşum olan bu köşk, bize yalnız bu defa değil, daha çok kere uğurlu gelecek! Görürsün! Önüme kim çıkarsa revolverimi patlatmam fakat karşıdan ışıldatarak hasmımı kaçıırım.

Bahçenin karanlığına doğru bir iki adım atmışken bir üçüncü veda için yine döndüm.

Sarmaş dolaş olurken maşukamın kulağına:

— Garip hâl, bu gece senden ayrılamıyorum... Kalbimde büyük bir rikkat, göz pınarlarımda hemen taşacak bir hüznün var. Allah hayırlar vere...

— Söyleme! Söyleme! Fena oluyorum... Tıpkı ben de öyleyim...

— Bize en ziyade sû-yi tesîr¹⁷²² eden bu köşkün korkunç sabıkasıdır. Başka bir şey değil...

Cevher Hanım ellerini gözlerine götürerek:

— Ah öyle fakat!

Baktım ki biraz daha yumuşarsam bir son veda daha yapmak için tekrar yukarıya çıkacağız... Sevgilimi ateşli fakat seri buseleri-me gark ettikten¹⁷²³ sonra hemen bahçenin karanlığına daldım.

Hakikat hâlde içimde büyük bir korku yoktu. Çünkü bütün bu gürültülerin müsebbibi¹⁷²⁴ bizim Halis olduğunu anlamıştım. Cevher Hanım'a fedakâr görünmek için gülünç cesurluklara kalkışıyor. Başından büyük haltlar yiyordu.

Ben pandomima haydutları gibi ellerimle karanlığı yoklayıp ayaklarımla şeytanlara basmaktan korkarak ciddi komik bir yürüyüşle ilerlerken atlayacağım duvara yaklaştığım esnada solumdan “gümüm gümüm” iki el revolver boşanıldı. Sakit geceyi uykudan kaldıran bu tarraka¹⁷²⁵ beynimi sarstı. Kurşunların vızılıtlarını duydum. Tehlikenin ciddiyetini, köşkün meşumiyetini o zaman anladım...

Tetiği üzerime çeken el kimindi? Aşçının mı? Bahçıvanın mı? Halis'in mi? Hürrem Bey'in mi? Bu herhâlde iyi bir nişancı eli değildi... Karanlığa kubur sikan¹⁷²⁶ bu sallapatı¹⁷²⁷ hasmın önünden kaçmak istemedim. Nişancılığıyla vuramayan bu el, sakarlığıyla beni öldürebilirdi. Kaçsam korktuğumu anlatarak düşmanımı cesaretlendirmiş olacaktım. Revolverin mütebaki¹⁷²⁸ ateşlerini üzerime saçacaktı. Onun korkup korkmadığını anlamak maksadıyla ben si-

¹⁷²² kötü etki

¹⁷²³ boğmak

¹⁷²⁴ bir şeyin olmasına, yapılmasına sebep olan kimse

¹⁷²⁵ gümbürtü

¹⁷²⁶ silah atmak

¹⁷²⁷ düşünmeden ve saygısızca davranan

¹⁷²⁸ kalan

lahımı karanlığa çevirdim. Fakat kimseyi öldürmemek için havaya sıktım. Hep bu ateşlerin teatisinde Cevher Hanım köşkten acı acı sayhalar salıveriyordu. Gaip hasmım ateşlerime mukabele etmedi. Bu fasıla fırsatını kaçırmayarak hemen duvardan atladım. İçinde evvelce soyunup giyinmiş olduğum Basri Bey'in harap, hâlî köşküne doğru kaçmaya başladım.

X

Sıkılan üç el silahın gürültüsü bütün civar komşuları ayağa kaldırdı. Galiba aşçıbaşı bıçağını kınından sıyırdı. Bahçıvan beli kavradı. Ahmet Ağa tabancaya davrandı. Herkes karanlıkta bir tarafa saldırıyor. Ve besbelli müthiş haydudun koca kalpağı, kaba sakalı ağızdan ağza dolaşarak heyecanlara bais oluyordu¹⁷²⁹.

Arkamdan vaveyla¹⁷³⁰ koparken ben mükemmel bir şaşırtma ile bu komedyaya eşhasına andıran kahramanların önünden kayboldum.

Basri Bey'in köşküne can attım. Bu cavalacoz¹⁷³¹ muakkipleri-me karşı buraya bir kale gibi sığındım.

Lakin izimi keşfederek arkamdan gelen olmadı. Galiba onlar beni takipten ziyade keyfiyeti ihbar için zabıtaya müracaatı daha muvafık buldular...

Ben kurtuldum ya, ne olursa olsun! Viran köşkün yayları bozulmuş, kırıkları dökülmüş kanepelerinden birine uzandım. Oohh, dedim. Ömrümde vücudumun hiçbir yumuşak karyolada bu kadar rahat ettiğini bilmiyorum. Sevda yorgunluğu, can korkusu, helecan içinde helecan beni bitirmişti...

Her şeyi unutarak dalmışım. Tozlu evin iri örümcekleri göz kapaklarının üzerine ağlarını örseler duymayacaktım.

Sabahleyin Kayış Dağı silsilesinin arkasından doğan güneşin ilk şuaları perdesiz pencerelerden gözüme girerek beni uykudan uyandırdı. Hemen derlendim toplandım. Henüz tehlikeyi tamamıyla atlatmamıştım. Sırtımdan göğsü fişekliki haydut elbisesini

¹⁷²⁹ sebep olmak

¹⁷³⁰ çılgılık

¹⁷³¹ değersiz

çıkarak efendi kıyafetine girdim. Akşamki vaka üzerine zabıta taharriye kalkıp da beni bu viran inimde keşfederse vuku bulacak şahadetler¹⁷³², isticvaplar ile her şey anlaşılacak rezaletin ayyuka çıkması ihtimali vardı.

Sakalı, kalpağı, elbiseyi bütün bu haydutluk dekorumu sıkıca sardım sarmaladım. Bir paket yaptım. Koltuğuma sıkıştırdım. Dışarı çıktım. Ne gelen vardı ne giden ne soran ne arayan.

Zabıta ile beraber halk tabancadan tüfekten o kadar bıkmış ve hatta kulaklar, her lahzâ¹⁷³³ camları sarsan top sedalarına, haydut vakalarının en müthişlerine o kadar alışmıştı ki o gece patlayan üç el revolverle Cevher Hanım'ın dâire-yi ismeti etrafında peyda olan sakallı haydudun caniyane¹⁷³⁴ kastına pek ehemmiyet veren görülmüyordu.

Vaka hakkındaki halkın bu kayıtsızlığıyla beraber ben o sabah o civarda tanınmamak ihtiyatına son derecede riayet göstermeye mecbur idim. Binaenaleyh yüzümü yarı yarıya setir¹⁷³⁵ için başıma bir mendil sardım. Sahrayıcedit'in en ıssız yollarından Merdivenköyü'ne, oradan Uzunçayır'a indim...

Bağlarbaşı, Üsküdar dolaşmadığım yer kalmadı. Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçtim... İstanbul'da semtime gittim. Tahkikata¹⁷³⁶ kalkışanlar olursa benim o gece pederimin evinde kaldığıma validemin şahadetini temin ve kaleimde isbât-ı vücût¹⁷³⁷ ettim. Akşam hiçbir şeyden haberim olmadığını gösterir bir masumiyetle kayınpederimin köşküne döndüm.

Ben en ziyade Cevher Hanım'ı merak ediyordum. Çünkü gümbürtüler akabinde biçarenin salıverdiği hevlak¹⁷³⁸ sayhalar hâlâ kulaklarımda çınılıyordu. Bu hususta hiç kimseye bir kelime sorma-

¹⁷³² tanıklık

¹⁷³³ an

¹⁷³⁴ canice

¹⁷³⁵ bir şeyi örtme

¹⁷³⁶ soruşturma

¹⁷³⁷ varlığını ispat etme

¹⁷³⁸ korkulu

dan vakanın bana her ağızdan bir türlü tafsilatla hikâye edileceğini biliyordum.

Harem merdivenin alt başında karşıma Servinaz çıktı. Bana havadisi ilk yetiştirmek için kızın helecandan dudakları titriyor, göğsü kabarıp inmiyordu. Etrafına seri bir nazar dolaştırdıktan sonra usulcacık:

— Bey...

— Ne var?

— Burada bulunmanız lazım gelen bir gecede bulunmadınız...

— Ne oldu?

— Haydutlar Cevher Hanım'ı dağa kaldırıyorlardı. Halis Bey kurtardı.

Ben bütün hayretimle bu muvahhiş vakaya şaşmış görünmek için gözlerimi büyütüp ağızımı açarak birbirinden yüksek üç “Ya! Ya! Ya!” salıverdim.

Kız bende uyandırdığı hayretten memnun olarak devam etti:

— Tuhaf tesadüf değil mi? Dün gece Hürrem Bey de köşkünde değilmiş, onun evine gelmeyeceğini eşkıyanın nasıl haber almış olduğuna herkes şaşıyor. Aman ya Rabbi, aileler içinde bunların muhbirleri mi var?

— Tamiri nakabil bir fenalık olmadı ya?

— Olmadı. Yalnız Cevher Hanım da Halis Bey de hastalandılar. Örtü döşek yatıyorlar. Hürrem Bey'e telgraf çekildi. Zavallı adam palas pandıras karısının döşegi başına yetiştirdi. Şimdi hekimlerin biri gidip biri geliyor.

— Vah vah, biçare kadın çok korkmuş olmalı fakat Halis'e ne oluyor?

— Vaka gizli tutuluyor. Etrafa yayılmasın diye tafsilatıyla anlatılmıyor. Galiba eşkıya, Cevher Hanım'ı saçlarından bahçeye sürüklerken Halis Bey imdadına yetişmiş...

Merdivenin üst başında Nevres söyleyeceği sözlerin çokluğuyla avurtları şişkin görünüyor bir hâlde beni bekliyordu.

Esrarengiz bir tavırla:

— Servinaz vakayı size benden evvel yetiştirdi değil mi?

— Evet... Müessif¹⁷³⁹ bazı şeyler anlattı...

— Servinaz ne bilir! Haberin doğrusu bende... Keyfiyet söylenildiği gibi değil... İşin iç yüzü var... Cevher Hanım'a gelen mest¹⁷⁴⁰ mi âşık mı belli değil... Her ağızda bir türlü rivayet dönüyor... Mahallede dedikodu kaynıyor. Lâtime Hanım'ı dinlemeli neler işitmiş!

Sofanın öbür ucundan karım gözüktü. Ben hemen Nevres'le sözü keserek ona doğru yürüdüm. Sabiha'nın yüzünde derin bir tessür, gözlerinde muğlak bir dalgınlık vardı... Fakat kendime karşı bir şüphe emaresi seçemedim. Sükûtle yan yana odamıza girdik. Karşı karşıya oturunca zevcem beni süzerek başladı:

— Şadan, hiçbir şeyle izahı kabil olamayan garip tesadüfler vuku buluyor. Bakıcı Madam Fraya'nın¹⁷⁴¹, Doktor Pierre Janet'nin¹⁷⁴² vesair gaipten haber vermek iddiasında bulunanların dediklerine hemen hemen inanacağım geliyor... Senin son vapuru kaçırışın Hürrem Bey'in evine gelmeyeceği bir geceye tesadüf edişi, Cevher Hanım'ın o meşum odada yalnız kaldığı ilk akşamda bir haydudun taarruzuna uğrayışı, ömründe silah kullanmamış Halis'in böyle mühim bir gecede kahramanlık rolü oynayışı. Hep bunlar anlaşılmaz bir tesadüfün garâib-i müteselsile¹⁷⁴³ midir?

Benim nazarımda hakikat vazih ve sade olduğu için zevcemin taaccüp ettiği bu tesadüflere tabii hiç şaşırıyordum. Ben yalnız bu gece vakasında bizim korkak Halis'in hissesine ayrılan kahramanlığa tutuluyordum. Demek koca oğlan patırtıdan avdetinde önüne gelene "Ben şöyle attım, böyle vurdum." diye böbürlenmiş durmuş.

Sabiha:

¹⁷³⁹ üzücü

¹⁷⁴⁰ sarhoş

¹⁷⁴¹ esas adı Valentine Dencausse olan dönemin ünlü Fransız el falı bakıcısı

¹⁷⁴² dönemin Fransız doktorlarından; psikolog ve nörolog

¹⁷⁴³ art arda gelen şaşılacak olaylar

— Haydi, kardeşimin yanına gidelim. Hatırını sor. Zavallı oğlan büyük tehlikeler geçirdi.

Halis'in odasına girdik. Saçları tepeli horoz gibi gözlerine kadar dağılmış, beniz uçuk, ince bir gecelik gömlekle kaynım karyolasının içinde oturuyordu. Bizi görünce elindeki kurşun kalem ile kâğıdı hemen yastığının altına soktu. Yazdığı şeyi bize sezdirmekten fevkalade çekindiğini anladım. Ne yazıyordu acaba? Cevher Hanım'a muhabbetname mi? Böyle olması çok muhtemeldi.

İlk telakide Halis'in gözleri yüzümde derin bir iştihahla gezindi. Anladım ki oğlancağыз hâlâ şüpheler içinde yanıyor...

Nim müstehzi bir tavır alarak dedim ki:

— Halis Bey, dün geceki gazanızı tebrik ederim. Soyumuzdan böyle gayr-i memûl¹⁷⁴⁴ bir kahraman çıkması bu zamanda cidden iftihar olunacak bir şeydir.

O, hazin bir tebessümle hâlâ gözlerimin içine bakarak:

— Eğlenme enişte bey!

— Her kahraman iştiharını¹⁷⁴⁵ hayatının büyük bir vakasına medyundur¹⁷⁴⁶. Sizin de bu fırsatı Cevher Hanım'ın hayatını kurtarmakta buluşunuz garip bir hüsn-i tesâdüftür. Kim bilir kadın size ne kadar minnettar, kocası müteşekkir kalmışlardır! Affedersiniz. Sizin bu kadar cevherli bir genç olduğunuzu bilmiyordum... Cesaretin kimde olduğu her zaman kolayca bilinmez.

Zevcem, benim kardeşi hakkındaki bu pohpohlarımı hep tamamına almış gibi görünerek:

— Halis, nasıl oldu? Anlat...

Kaynım paketten bir sigara çıkarıp bana uzattı, bir de kendi yaktı. Yalanla hakikati birbirine katarak anlatacağı bu hikâyede faka basmamak için ihtimamlı davrandığını gösterir bir ağırlıkla başladı:

¹⁷⁴⁴ umulmayan

¹⁷⁴⁵ ün salma

¹⁷⁴⁶ borçlu

— Dün akşam Hidayet Bey’in köşkünde toplandık. Pokere daldık. Ne yalan söyleyeyim, yutuldum¹⁷⁴⁷. Kumarda şanssız olmanın sevdeda olurmuş... Yalan lakırdı. Bugünlerde benim ikisinde de şansım yok...

Hafif bir tebessümden kendimi alamadım. Kaynım devam etti:

— Beş altı kişi köşkten beraber çıktık. Yavaş yavaş herkes kendi semtine dağıldı. On dakika sonra sokağın ortasında yapayalnız kaldım. Geceleri etrafta ufak tefek vukuat¹⁷⁴⁸ eksik değil. Otuz kırk adım ilerisi seçilmeyen bu kopkoyu karanlığın içinde adımlarımı sıklaştırdım. Bir an evvel kapağı eve atmak için âdeta koşuyordum. Uzaktan bir kararlı belirdi. Gözlerim onun şeklini kavramaya uğraşırken kulaklarım adım seslerini duyuyordu. Ben durdum. O da durdu. Yanımda elektrik fenerim, revolverim vardı. Karanlıkta ne ben onu iyi seçebiliyordum ne o beni... Bu karşı karşıya tevakkuf ve teşhis uzayınca canım sıkıldı. Fenerin düğmesine bastım, ışığı bu meçhul simaya tuttum. Heey! Bir de ne göreyim enişte bey? Koca kalpaklı, sakallı, göğsü fişeklikli bir haydut... Cüssece pek ayı değil. Teşbihimi affedersiniz, hemen siz boyda, siz çapta bir şey... Ekseriya insanı tehlikeye düşüren korkudur. Revolveri çektim, herifin üzerine saldırdım, haydut tabanı kaldırdı, karşımdan defoldu...

Hikâyenin burasında kendimi zapt edemeyerek birkaç tezyif “öhö öhö”sü salıverdim. Öksürüğümün bu tezyifi karşısında kaynım sözü kesti, gözlerini gözlerimin içine dikti çünkü yalan söylüyordu. O atarken ben onun düzme kahramanlığının tam “puf” noktasında öksürmüştüm. Ben ona tesadüf ettiğim zaman Halis, Hidayet Bey’in köşkü cihetinden gelip kendi köşküme tarafına gitmiyordu bilakis söylediğinin zıddı istikameti takip ediyordu ve sonra fenerin zıyasını yüzüme tevcih edip de pürheybet¹⁷⁴⁹ sakallı simamı gördüğü zaman tabanları kaldırıp kaçan ben değildim, o kendisiydi. Hidayet Bey’in köşküden geldiğini iddia etmesi de yalan idi. Kaynım o akşam Cevher Hanım’ın evini tarassuttan ayrılmamıştı. Sakallı

¹⁷⁴⁷ oyunda yenilmek

¹⁷⁴⁸ polisi ilgilendiren olay veya olaylar

¹⁷⁴⁹ çok heybetli

haydudun benden başkası olmadığını anlamış bulunsaydı hakikati böyle yüz yüze değiştirmeye cesaret edemezdi. Kim bilir belki de beni iskandil¹⁷⁵⁰ için kurnazlığından böyle söylüyordu.

XI

Halis iğbirarla¹⁷⁵¹:

— Enişte bey, tamam haydudu kaçırdığım anda öksürdünüz. Bu bir istihza ise hikâyenin sonunu keseyim...

— Yok, oğlum yok... Nasılsa öksürüğüm cesaretinizin şahikasına¹⁷⁵² tesadüf etti. Bundan bir sû-yi fikrime¹⁷⁵³ zahip olmayınız...

— Ben vakayı anlatayım da siz nasıl kulakla dinlerseniz dinleyiniz...

— Anlatınız efendim, anlatınız. Çok alingan olmuşsunuz, bir kuru öksürükten bu kadar mana çıkarmak...

Zevcem:

— Anlat kardeşim. Şadan'ın öksürüğü geldi. Öksürdü. Sen yalan söylemiyorsun ki eniştenin öksürüğünden bir tezyif manası çıksın. Dün gece senin haydudu kaçırdığın sekiz on şahidin ifadeleriyle sabit...

Halis devam etti:

— Herif kaçtı fakat bu vahşi mahluk kimdi? O şimdiye kadar buralarda tesadüf ettiğim bir çehre değildi. Ne maksatla bu civarda dolaşıyordu? Bu merakımı halletmek için revolverimi tetiğe aldım. Duvar kenarına sindim. Bu meçhul adam semtimizde bir cinayet fikriyle dolaşıyorsa kaçtığı noktaya mutlak yine avdet edecekti. Filvaki keyfiyet düşündüğüm gibi zuhur etti. Sekiz on dakika geç geçmez karaltı karşıdan aynı sokak başından yine belirdi. Bu defa kendimi sezdirmemek için duvar dibine büsbütün sindim. O bana doğru ilerledikçe ben onu gözden kaybetmeksizin geri geri

¹⁷⁵⁰ işin iç yüzünü öğrenme, yoklama

¹⁷⁵¹ gücenme

¹⁷⁵² doruk

¹⁷⁵³ kötü düşünce

çekiliyordum. Herif benim vücudumdan haberdar olmaksızın böyle böyle geldi, geldi. Hürrem Bey'in bahçe duvarını arzan tulan¹⁷⁵⁴ muayeneye¹⁷⁵⁵ başladı. Duvarın alçak bir tarafından içeri atlamak fikrinde olduğunu anlamak büyük bir zekâvete muhtaç değildi. Bu meçhul kişi olsa olsa bir hırsız olabilirdi. Evvela ben bu fikre zahip oldum...

Ben sabırsızlıkla sordum:

— Bu ilk fikrinizi değiştirecek sonradan başka bir hâle mi tesadüf ettiniz?

— Kerem buyurunuz, anlatacağım...

Nâkilin¹⁷⁵⁶ sözünü kesmemek için zevcem bana işaret etti. Sustum. Halis hararetle hikâyesine devam etti:

— Herif bir iki tasarlayıştan sonra cup bahçeye atladı. Hem bahçenin iki duvar arasında hususi bir kısmı vardır. Doğru Cevher Hanım'ın dairesine açılan küçük kapıya gider. İşte oraya atladı. Bu yolun hususiyetini nereden biliyor? Merak edilecek şey değil mi? Ben ne olacağını anlamak için müsait bir noktadan bahçenin içini tarassut ederek bekledim. Hırsız karanlıkta yürüdü, yürüdü. Dairenin küçük kapısı kendi kendine açıldı. Teşrifine intizar edilen bir misafir gibi haydut içeri girdi. Yahut alındı... Orası maktul Raife Hanım'ın sevgilisini kabul ettiği meşum kapıydı.

Sözün burasında kaynım sustu. Üçümüz birbirimize bakıştık. Bu yeni vakanın eskisiyle bir müşabeheti olup olmadığını nazarlarımızla sanki birbirimizden soruyorduk. Hepimizin yüzümüzde hakikati kestiremez birer iştibah uçuyor gibiydi.

Halis:

— Herifteki haydut şekliyle haneden gördüğü hüsnükabulü¹⁷⁵⁷ birbiriyle telif edemeyerek bundan ne mana çıkaracağımı şaşırdım. Bu meçhul adam bir kişi miydi? Birkaç hempası¹⁷⁵⁸ var mıydı? İçe-

¹⁷⁵⁴ enine boyuna

¹⁷⁵⁵ yoklama

¹⁷⁵⁶ anlatan

¹⁷⁵⁷ iyi karşılama

¹⁷⁵⁸ kötü işlerde birlikte olan kimse, kötülük arkadaşı

ride ne yapıyordu? Yarım saat, bir saat bekledim. Çıt yok. Köşkün etrafında fırl fırl dönüyordum. Dışarıya eşya çıkararak bir hırsız rast gelemedim. Hakikate ermek için daha bekleyeyim mi? Yoksa kapıyı çalıp içeridekileri derin uykudan kaldırayım mı? İntizara tahammülüm kalmadı. Selamlık kapısının çingırağını çektim. Hiç aldırın yok. Bir daha... Bir daha... Gelen giden yok. Kopardığım gibi çingırağa asıldım. Sapı elimde kalacaktı. Nihayet hele ya Rabbi şükür kapı açıldı! Bahçıvan bacaklarında uçurlu don, sırtında Amerikan gömlek, bir elinde idare lambası, öteki eliyle henüz kendini bırakmamakta ısrar eden uykuyu kaçırmak için gözlerini ovuşturarak karşıma çıktı. Hiddetle:

— Ne o bre, gecenin bu vaktinde çingırağı mı koparacaksın?

— Bahçıvanbaşı köşkte hırsız var...

Uyku sersemliğiyle benim bu ihbarımı herifin beyni birdenbire kavrayamadı. Hemen lambayı bırakıp:

— Bre anasını!

Tehevvürle¹⁷⁵⁹ gırtlığıma atıldı.

— Yok! Yok! Hırsız ben değilim, feryadıyla yakamı kurtarmaya uğraşırken bahçıvan:

— Sen değilsin de ya kimdir? Hırsız nerede? Haydi göster!

tehdidiyle beni tartaklarken gürültüden öteki hizmetkârlar da uyanıldı. Hüviyetimi anlatıncaya kadar epeyce hırpalandım. Uşakların ellerinde bel, kazma, kürek istihkâm¹⁷⁶⁰ alayı gibi köşkün içinde hırsız aramaya çıktık. Her tarafı döndük dolaştık. Bütün eşya yerli yerinde, ortada hırsızdan eser yok.

İhbarımın sabit olamamasından dolayı heriflerin gözleri yine bana karşı dönmeye başladığı esnada, hırsızın harem dairesine girmiş olduğunu söylemeye cesaret ettim. Harem kapıları vuruldu. Kadın hizmetçiler kaldırıldı. Hanımefendiye haber gitti. Fakat Cevher Hanım'ın kapısını vururlar, vururlar... Hiç cevap alınmaz.

¹⁷⁵⁹ öfkelenme

¹⁷⁶⁰ düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma amacıyla düzenlenmiş yer

Uyanmaz uykudan canan, uyanmaz! Zevci evde bulunmadığından dolayı galiba en rahat uykusunu uyuyan hanım nihayet yatağından kalkar. Bu müthiş hırsız ihbarına karşı hiç ürküntü göstermez. Hatta kapısının sürmesini bile açmaya lüzum görmez. Kendini beyhude rahatsız ettikleri için hizmetçilere çıkışır. Pencereden lütfen¹⁷⁶¹ benimle biraz görüşür. Dairesinde hırsız olmadığına beni temine uğraşır fakat o sakallı, kalpaklı haydut nereye saklandı? Geliniz de bu muammayı bana hallediniz! Hakikati anlamak için beklemeye karar verdim. İçeri giren kalpaklı elbette bir taraftan yine dışarı çıkacaktı. Küçük kapıyı tarassuta müsait bir mahalle çekildim. Hayli bekledim. Sabah yaklaştı. Nihayet uğursuz kapı usulca açıldı. Galiba bu gece onun meşumiyeti mesudiyete tahavvül etmişti¹⁷⁶². Kimsenin burnu kanamadan herif çıkıp gidecekti.

Hikâyesinin tesirini yüzlerimizde okumak için kaynımın kısa bir sükütu anında artık ben tahammül edemedim. Cebr-i nefesten¹⁷⁶³ şişen sadrımı¹⁷⁶⁴ boşaltmak için dedim ki:

— Halis Beyefendi, sözlerinizde bu gece vakasının karanlığıyla örtülü siyah imalar görüyorum. Bu meselede, dürüst tanıdığımız muhterem bir zatın namusu mevzubahistir. Cevher Hanım'ın iffeti yahut iffetsizliği hakkında muğlak bir düstûr-ı riyâzî¹⁷⁶⁵ gibi meçhul cebir¹⁷⁶⁶ işaretleri kullanmayınız. Açık söyleyiniz. İma iftiradan daha fenadır. Mertliğe yakışmaz... Görüp hissettiğinizi doğruca anlatınız. Dün gece Cevher Hanım'ın nezdine girdiğini iddia ettiğiniz sakallı haydut bir hırsız mıydı? Bir zendost muydu?

Kaynım ateşlice:

— Köşkte hiçbir sirkat¹⁷⁶⁷ vuku bulmamış olmasına nazaran bu herifin ne olması lazım geleceğini siz tayin ediniz...

¹⁷⁶¹ gönülsüz bir biçimde

¹⁷⁶² dönüşmek

¹⁷⁶³ zor nefes alma

¹⁷⁶⁴ göğüs

¹⁷⁶⁵ matematikle ilgili kural

¹⁷⁶⁶ artı ve eksi gerçek sayılarla, bunların yerini tutan harfler yardımıyla nicelikler arasında genel bağlantılar kuran matematik kolu

¹⁷⁶⁷ hırsızlık

— Cevher Hanım'ın iffetsizliğini kabulde muztar kalsak bile o kadının gece evine haydutları davet etmesini vicdanımıza mülayim gösterecek sebebi keşfedebilir miyiz?

Kaynım biraz şaşalayıp:

— Anlayamadım. Ne demek istiyorsunuz?

— Cevher Hanım niçin beyden, efendiden bir adam çağırılmayıp da içeri haydut alıyor?

Bu sualime kaynak bir kahkaha kopararak:

— Haydut mu? Puf! Bunu biz diyoruz.

— Bu herif hırsız, haydut değil de ya nedir?

— Onun ne olduğunu ispat bana düşmez.

— Deminden bütün kanaatinizle onun haydut olduğunu söyleyen siz değil miydiniz?

— Evet haydut... Tiyatro haydudu...

— Ne demek?

— Eğer haydutluğun eşkâli bu ise birer kalpak, birer eğreti sakal ile siz de bu namı ihraz edebilirsiniz¹⁷⁶⁸... Ben de... Herkes de...

Hiddetten başım döndü benim. Kendimi kaybederek o köşkte damatlık vaziyetimi, zevcemin oradaki huzurunu hepsini unuttum. Kaynar bir ifade ile:

— Halis senin ağzında evirip çevirdiğin hazmolunmaz bir şey var. Yutamıyorsun, kusamıyorsun... Mert bir insan isen bunu meydana koy! Ben el âlemin karısı aleyhinde böyle müftereyat¹⁷⁶⁹ dinleyemem. Kocasına âlemlerle beraber biz de hürmet ediyoruz. Evimize geliyorlar. Evlerine gidiyoruz. Kendine bir kahramanlık menkıbesi¹⁷⁷⁰ düzmek için diğer bir zemin intihap edebildin. (Zevceme dönerek) Sabiha, büyük bir dost diye konuştuğun zatın zevcesi aleyhindeki bu adillikleri dinlemeye nasıl tahammül ediyorsun? Dost musun? Düşman mısın? Söyle! Dost isen onları terzil eden¹⁷⁷¹ bu ithamları güler yüzle dinlememelisin.

¹⁷⁶⁸ kazanmak

¹⁷⁶⁹ iftiralar

¹⁷⁷⁰ hikâye

¹⁷⁷¹ rezil etmek

Zevcem hâlâ tebessümle:

— Hiddetlenme bey! Hiddetlenme! Ben Halis'in sözlerini tamamına dinlemem ki... Kardeşimi bilmez miyim? O hangi kadının aleyhinde atıp tutarsa bence onun iffetperverliği¹⁷⁷² sabit olur... Çünkü biraderime yüz vermediği için tu kaka olduğunu anlarım...

Halis ekşi bir istihza ile her ikimize şu cevabı verdi:

— Cevher Hanım, benim aleyhtarlığımla kazandığı iffetperverlik vasfını mutlak eniştemin lehtarlığıyla¹⁷⁷³ kaybeder. Bir erkeğin bir kadını zemminde behemehal¹⁷⁷⁴ bir gazez iddia olunursa methinden de bitaraflık¹⁷⁷⁵ anlaşılabilir...

Akıllı adam kendi menfaatine tevafuk etmeyen noktalarda hiddetlenmemeyi bilendir. Öfke ile ağızdan kaçan sözlerden ekseriya insan büyük zararlara uğrar. Ben zıddına söyledikçe Halis de benim damarıma basmakta ileri varacağını gösteriyordu. Benim Cevher Hanım'la olan macerama dair onun bildiği, hissettiği birçok şeyler vardı. Kaynımla zıtlarırsam karımın huzurunda belki de ret ve cerhinden¹⁷⁷⁶ âciz kalacağım bazı esrarı zorla söyletmiş olacaktım. Açtıktan açığa tecavüz görmedikçe mukabele etmemek üzere sustum. Kaynım kahramanlığını ittirada¹⁷⁷⁷ şöyle devam ediyordu:

— Uğursuz kapı açıldı. Ben duvar arkasının en müsait bir noktasından gözetliyordum. Meçhul herif dışarı çıktı. Birkaç adım yürüdüktan sonra yine döndü. Yarı içeride yarı dışarıda biriyle konuşuyordu. Ne dediklerini maatteessüf¹⁷⁷⁸ işitemiyordum. Siz diyorsunuz ki Hürrem Bey gibi memleketimizin mâ-bihi'l-iftihârî¹⁷⁷⁹ bir ilim adamına hürmet lazımdır. İşte bu hürmetimi ispat için onun bu büyük düşmanına karşı silah boşaltmaya karar verdim. Bu herifin

¹⁷⁷² namusa düşkünlük

¹⁷⁷³ yandaşlık

¹⁷⁷⁴ ne olursa olsun

¹⁷⁷⁵ yansızlık

¹⁷⁷⁶ bir iddia, fikir ve düşüncüyü çürütme

¹⁷⁷⁷ sıralama

¹⁷⁷⁸ maalesef

¹⁷⁷⁹ kendisiyle övüntülen

adi bir hırsız olması zavallı allame için ehven-i felâketti¹⁷⁸⁰. Zannedirim ki uğursuz kapının önünde uzunca bir veda deraguşu vuku buldu. Sonra adam bahçenin karanlığı içine gömülerek yürüdü.

Bu bir hırsız ise üzerinde hiçbir şey götürmüyordu. Bir zendost ise gönül avcılığında avare gezen gençlerin bu kesreti zamanında, böyle bir vahşiyi intihap eden kadının muammâ-yı kalbi¹⁷⁸¹ pek merak edilecek bir şeydi. Herif defolup giderken ben ne yapacağımı tayine uğraşıyordum. Bırakayım da gitsin mi? Takip mi edeyim? Arkasından silah mı boşaltayım? O aralık boğazıma bir gıcık geldi. Gayriiradi hafifçe öksürdüm. Haydut beni orada hissetti. Geri döndü. Üzerime saldırırken nişan aldım. Ateş ettim... “Ah!” dedi. Oraya tekerlendi. Canavar avında muvaffak olanların gururuyla göğsüm kabardı. Ölmeden haydudu isticvap etmek için duvardan atladım. Üzerine gittim. Fakat melun davrandı. Ateşle mukabele etti. Sıyânet-i Hak’la¹⁷⁸² vurulmadım. Ateşine mukabele ettim. Tekrar o da bana... Karanlıkta bu ateşler teati edildikçe köşkten bir kadın iniltisi geliyordu. O esnada iki karaltı daha peyda oldu. Üçü birden üzerime ateş açtılar. Üç silaha karşı nefsimi müdafaa ederek geri geri kaçıp kurtuldum.

Halis yine sabrımı tüketmek için karşımda böyle gümbür gümbür atıyordu. Biz bu sade maceranın karşı karşıya iki aktörü idik. Vaka hiç de böyle cereyan etmedi. Fakat ne yaparsın, karımın yanında “Sus be yalancı oğlan! O kalpaklı haydut ben idim... Neler uyduruyorsun karşımda?” mukabelesiyle tekzibe kalkışmak imkânı var mıydı?

XII

Kaynım Halis Bey hakikat hâle tamamıyla vâkıf mıydı? Değil miydi? Eğer vâkıf ise bir gün bana amansız bir hücumda bulunmak için bu vukufatı¹⁷⁸³ gizlemekte epeyce kurnaz davranıyordu.

¹⁷⁸⁰ felaketten daha iyi

¹⁷⁸¹ kalp bilmecesi

¹⁷⁸² Allah’ın koruması

¹⁷⁸³ bilgiler

Bu gece vakası, sakallı haydut hikâyesi girip çıktığı her ağızdan diğer türlü bir {renge boyanarak sarı, asabi bir hastalık gibi Erenköyü'nü sardı. Kadıköyü'ne kadar indi. Üsküdar'a, Boğaziçi'ne yayıldı. İstanbul'a geçti. Bu vakanın aldığı türlü şekiller içinde en tuhafı şu idi:

Hürrem Bey, öteden beri karısından şüphelenerek hiçbir şey sezdirmezsizin daima onu tarassut ile meşgul imiş. Karagöz'deki Yalova Sefası oyunu gibi o gece zevcesine İstanbul'da kalacağını söyleyip bahçenin bir köşesine gizlenmiş... El ayak çekildikten sonra revolveriyle o kentin ufuklarını titreten kalpaklı, sakallı haydut allamenin kendisinden başka bir kimse değilmiş. Asıl zendost, patırtı arasında firara muvaffak olmuş. Köşk tekin değilmiş. Orayı tutanların mutlaka karıları güzel, oynak ve kocaları vahşi, kıskanç olmaları hiç şaşmaz bir tesadüf garibesi imiş...

Ben bu binbir çeşit saçmaları dinlerken evvela güldüm... Eğlendim. Sonraları sıkılmaya, kızmaya başladım... Her fert ayrı ayrı alınırsa birer vicdan, birer şuur sahibi görünür. Fakat insanlar kütle hâlinde ferdi¹⁷⁸⁴ faziletlerinden bazılarını kaybediyorlar. Kör, muhakemesiz ve insafsız oluyorlar. Herkesin derdinden kendilerine sırf eğlence çıkarmaya bakıyorlar. Halkın başlıca eğlencesi dedikodudur. Bir kocanın felaketi, bir kadının dalaleti¹⁷⁸⁵, bir sevdazedenin¹⁷⁸⁶ elemleri halkı tabii bir temaşa gibi sade bir kılûkal¹⁷⁸⁷ sermayesi olmak bakımından alakadar ediyor. Vakit vakit ortalığı sarsan ne heyecan verici dedikodular olur.

Bunlarda herkesin birer sanatkârlık hissesi vardır. Bu vakalar dilden dile gezerken her ferdin zekâsına, fantezisine göre işlenir... Hiçbir vakanüvisin¹⁷⁸⁸ kârı olmayan tafsilat ve hiçbir romancı muhayyilesinin¹⁷⁸⁹ varamayacağı garabetlerle süslenir...

¹⁷⁸⁴ bireysel

¹⁷⁸⁵ doğru yoldan çıkma

¹⁷⁸⁶ sevdaya tutulmuş

¹⁷⁸⁷ dedikodu

¹⁷⁸⁸ Osmanlı devletinde zamanın olaylarını tespit etmek ve yazmakla görevli devlet tarihçisi

¹⁷⁸⁹ hayal gücü

Bu dedikodunun içinde anonim bir kıyafette kendimi görüyor ve bazı bazı hakiki eşkâlimle seçilmekten korkuyordum.

Hürrem Bey, koca allame, bu rivayetlerin içinde kalıbı kalıbına tespit edilmiş olmaktan hiç müteessir görünmüyor, buna dair aramızda lakırdı oldukça:

— Avamı ben şimdi anlayacak değilim... Onun rûh-ı acîbini¹⁷⁹⁰ çoktan bilirim, sözüyle bol bol gülüyordu.

Bu dedikodular büyüdükçe bizim Cevher Hanım'la olan sevdamız bütün bütün kızışıyordu.

Bir gün biz, zevcem ve kaynımla üçümüz konuşurken Servinaz, Hürrem Bey'in bize geleceği haberini getirdi. Sabiha derhâl sordu:

— Cevher Hanım da birlikte gelmiyor mu?

Hizmetçi kız:

— Bilmiyorum efendim. Haber getiren uşak yalnız beyin ismini söyledi, cevabını verdi.

Sabiha, kardeşiyle benim yüzümde biraz endişeli nazarlar gezdirerek:

— Hürrem'in mutat¹⁷⁹¹ hilafı, böyle yalnız gelişine ne mana verirsiniz?

Âdeta benzi uçan kaynım:

— Zevcesi üzüntüden hastalanmış olmasın?

Ben:

— Zannetmem... Cevher Hanım rahatsız olaydı elbette duyardık...

Sabiha:

— Hazretin yalnız gelişinde mutlak mühim bir sebep olmalı... Hakikat ne ise şimdi anlarız. Çünkü allame sır saklamaz.

Ben:

— Aklıma fena şeyler geliyor...

¹⁷⁹⁰ tuhaf karakter

¹⁷⁹¹ alışılmış

Sabiha:

— Ne gibi?

Ben:

— Sakın aralarında iftirak¹⁷⁹² vuku bulmuş olmasın?

Benim bu faraziyem¹⁷⁹³ üzerine Halis'in yüzü bütün bütün soldu... Kaynıma böyle ne oluyordu? Helecanını bize hissettirmemek için ıslıkla bir kanto¹⁷⁹⁴ söyleyerek yerinden kalktı. İki elini arkasına kenetleyip pencereden bahçeye bakmaya başladı.

Delikanlının bu garip teessürü bizi meraka düşürdü. Karı koca derin derin birbirimize baktık. Halis'in bu gocunması nedendi acaba?

Kaynım ezildi büzüldü, kıvrandı mıvrandı, salonun enini boyunu birkaç defa dolaştıktan sonra nihayet ellerini ovuştura ovuştura hemşiresinin önünde durarak:

— Arkadaşlara söz verdim. Saat beşte Kadıköyü'nde bulunacağım. Müsaadenizle ben gideyim.

Hemşiresinden evvel hemen cevaba atılarak:

— Olmaz, olmaz, dedim.

Halis:

— Niçin?

— Çünkü Hürrem Bey gelecek... Senin bugün burada olduğunu biliyor. Hazretten kaçmışsın gibi olur...

— Niye kaçmışım gibi olacak canım! Her ziyaretinde allameenin huzurunda isbât-ı vücûda mecbur değilim ya!

— Mecbursun!

¹⁷⁹² aylık

¹⁷⁹³ varsayım

¹⁷⁹⁴ tuluat tiyatrolarında oyundan önce genellikle kadın sanatçıların şarkı söyleyip dans ederek yaptığı gösteride söylenen şarkı

Bilmem nasıl oldu, bu icbari¹⁷⁹⁵ söz ağzımdan çıktı. Keyfinden başka amir tanımayan Halis ekşi bir suratla dik dik yüzüme bakarak:

— Bu mecburiyetimin sebebini izah eder misiniz?

— Baş üstüne...

— Buyurunuz... Dinliyorum...

Kendime buyuramayacak bir asabiye tutuldum. Bütün vücudumda hafif bir raşe ile:}

— Allamenin karısı geleceğini haber aldığı zaman onları kabul için iki gün evvelden hazırlığa başlıyorsun... Adamcağız yalnız gelirse evden kaçılıyorsun. Her zaman kendi keyfinle hareket olmaz. Biraz da saygı lazım... Allame buralarının farkına varamayacak kadar gabi¹⁷⁹⁶ bir adam değildir.

Kaynım bir cevap bulmak için yutkunurken hemşiresi söze karışarak:

— Otur! Halis otur! Eniştin haklı söylüyor. Eğer Cevher Hanım'ın da beraber geleceğini haber alsaydın her şeyi feda ederek burada kalırdın. Hürrem'e bu istiskal reva¹⁷⁹⁷ değildir. Terbiyene yetiştiremedim. Hem allamenin bu nagehani¹⁷⁹⁸ ve hemen vakitsiz ziyaretinde mutlak mühim bir sebep var. Bunu anlamayı merak etmiyor musun?

Biz kaynımla böyle çekişirken hizmetçiler âlimin geldiğini haber verdiler. Onu, hemen merdiven başından istikbale koştuk. Halis kaçamadı, şaşaladı kaldı.

Hürrem'i, salonun en muteber mevkisi saydığımız her zamanki¹⁷⁹⁹ koltuklusuna oturttuk. Hazreti biraz solgun hatta helecanlı bulduk. Belki o geceyi uykusuz geçirmiş, belki akşam ve öğle yemeklerini yememişti. Zevcesi niçin beraber değildi? Nerede idi?

¹⁷⁹⁵ zoraki

¹⁷⁹⁶ ahmak, anlayışsız

¹⁷⁹⁷ uygun

¹⁷⁹⁸ ansızın olan

¹⁷⁹⁹ Aktaranın notu: metinde زنگی biçiminde yazılıdır.

Sormaya korkuyorduk... Bizim de benzimiz kaçıyor. Yüreğimiz atıyordu. Çünkü maceranın Cevher Hanım'a taallukunu anlıyor, bundan bize de çıkarılmış bir hisse bulunduğunu hissediyorduk.

Hürrem Bey üzülmüş süzülmüş olmasına rağmen metin görünmeye uğraşır bir gayretle hepimize ayrı ayrı iltifatlar, tebessümler dağıtarak başladı:

— İnsanların tabiatları haddizatında pek o kadar muğlak değildir. Lakin bunu tarif icap edince hasbe'l-lüzûm iğlak eden¹⁸⁰⁰ biziz. Çünkü insanlığa yani kendi kendimize izafe ettiğimiz bir şeref vardır. Buna halel getirmemek için hakikati tahrife¹⁸⁰¹ mecbur oluruz. Vahşetçe insanların diğer hayvanlardan pek farkları yoktur. İyi insan bütün ihtiyacını temin ettikten sonra rahat durabilir. Canavarlar doyduktan sonra bir tehlikeye maruz kalmadıkça paramazlar. Fakat insanlar doyduktan sonra yine rahat durmuyorlar. İnsanın ihtiyacı midesinin dolmasıyla bitmiyor. Hele medeniler kendilerine pek çok ihtiyaçlar icat etmiş oldukları ve bunları tehvin etmedikçe¹⁸⁰² rahat duramayacakları için hemcinslerini ızrar¹⁸⁰³ ve itlafta¹⁸⁰⁴ canavarları geride bırakırlar. Onlar için hak demek işi vicdan ve nizama uydurarak zayıf bulduklarını ta kemiklerine kadar soymaktır. İnsan karnını doyurduktan sonra sigarasını yakar. Kahvesini içer. Fakat henüz keyfi tamam değildir. Eğlenmek ister. Medeniyet denilen çamurun içinde kafaları *blazé*¹⁸⁰⁵ olmuş öyleleri vardır ki bunlar mesireden, tiyatrodan, sözden sazdan artık gına getirmişlerdir. Sinirlerine bunların fevkinde gerginlik verecek şeyler ararlar. İnsanların en büyük eğlenceleri muzipliktir. İnsan insanın hüsrandan, zararından ve hatta felaketinden hoşlandığı kadar hiçbir şeyden lezzet almaz. Şaka namı altında bazen birbirimize pek acı şeyler yaparız ve ekseriya tahammülün fevkine çıkarak şakayı kaka ederiz. Çünkü şaka ne kadar kıyasıya yapılırsa o kadar tatlı

¹⁸⁰⁰ muğlaklaştırmak, karmaşık hâle getirmek

¹⁸⁰¹ değiştirme, bozma

¹⁸⁰² hafifletmek

¹⁸⁰³ zarara sokma

¹⁸⁰⁴ telef etme

¹⁸⁰⁵ büyük alev

olur zannındayız. Ben, kendine benim üzüntümden eğlence arayan insan kardeşlerimden birinin işte böyle bir latifesine uğradım. Ben deryadil¹⁸⁰⁶ bir filozofum. Böyle şeylere güler geçerim. Lakin zevcem kederinden hastalandı.

Bu mukaddimeden ne çıkacaktı? Bu uzun dumandan parlacak ateşe intizaren ürkek nazarlarla birbirimize bakışıyorduk. Allame devam etti:

— Bir “hürmetkârınız” imzasıyla bir mektup aldım. Adını bana doğru söyleyemeyen bu hürmetkârımın diğer sözleri ne kadar hakikat olabileceğini siz düşününüz.

Hazret ceketinin yan cebinden alelade yeşil bir zarf çıkardı. Halis’e uzatarak:

— İçimizde en genci binaenaleyh en az günahkâr olanı sizsiniz. Bu kâğıdı okumak mutlak, vebale vebal katar. Bizim masiyetimiz başımızdan aşkın... Lütuf buyurunuz.

Kaynım itizaren¹⁸⁰⁷ bir iki kekeledi. Fakat allame ricasında ısrar etti. Kâğıdı okutmak için musırren¹⁸⁰⁸ kaynakımı intihabı nedendi?

Halis, yeşil zarfın içinden dörde bükülmüş yine o örnekte bir kâğıt çıkardı. Giderek benzinin solgunluğuyla beraber ellerinin ve sesinin titremesi artarak okumaya başladı:

— “*Beyefendi Hazretleri,*

Sizi ikaz için gösterdiğim bu cüreti nasıl telakki edeceğinizi bilmiyorum. Bir insaniyet mi? Bir cinayet mi? Emin olunuz ki bunu ben bir vazîfe-yi insânîyye¹⁸⁰⁹ bilerek yapıyorum. Ben vicdanımla mutabık kaldıktan sonra sizin makûs telakkinizden asla müteessir olmam...”

Allame bir işaretle kaynakımı susturduktan sonra:

¹⁸⁰⁶ her şeyi hoş gören

¹⁸⁰⁷ özür dileyerek

¹⁸⁰⁸ ısrar ederek

¹⁸⁰⁹ insanlık vazifesi

— Bu günahı işleyen masiyetkâr¹⁸¹⁰ hareketinin hangi efal-
den¹⁸¹¹ olduğunu bildiği için hükmü bana bırakmayarak kendi
kendini muhakeme ediyor. Vicdanıyla mutabık kaldığını söylüyor.
Güya onun vicdan dediği tam ayar bir şey imiş de onunla mutaba-
kattan bir hakikat çıkacağına beni kandırmaya uğraşüyor. Devam
buyurunuz efendim.

Halis devam etti:

— *“Bazı hakikatler vardır ki söylenmemeleri evla¹⁸¹² sayılır.
Fakat bu ihtiyat ham kulaklar içindir. Sizin gibi bir allamenin haki-
katten (Tabirimi af buyurunuz.) ürkeceğini farz etmek ilim ve fazlı-
nıza karşı bir hakaret olur.”*

Allame:

— Söylenmemesi evla sayılan hiçbir hakikat yoktur. İfşasından
korkulanlar hakikat kisvesine sokulan mefsetedterdir¹⁸¹³. İşte bu da
o neviden... Ne ilim ne âlim türrehattan¹⁸¹⁴ ürkmeyiz. Ürken hayvan,
ürküten onunla hemhâl olandır¹⁸¹⁵. Ham olmayan kulaklar uygun
lakırdı isterler.

Allame sustu. Halis okuyordu:

— *“Zatıalınız alelade bir adam değilsiniz. Bir müstesnai¹⁸¹⁶ hil-
katsiniz. Efaliniz hakkında diğerlerine kıyasen¹⁸¹⁷ hüküm verilemez.
İşte bu ince noktayı göz önüne getirerek düşünüyorum. Siz insan
kardeşlerinize çok bilmeniz ile tefevvuk ediyorsunuz. Acaba size
söyleyeceğim şey de evvelce malumunuz mudur? Malumunuz değil-
se size uzak olan şeyler ile meşgul olup da hayât-ı husûsiyyenize¹⁸¹⁸*

¹⁸¹⁰ günahlı

¹⁸¹¹ işler

¹⁸¹² daha iyi

¹⁸¹³ kötülük

¹⁸¹⁴ boş sözler

¹⁸¹⁵ bütünleşmek

¹⁸¹⁶ seçilmişlere ait

¹⁸¹⁷ kıyas edilerek

¹⁸¹⁸ özel hayat

*müteallik*¹⁸¹⁹ *mühim keyfiyetlerdeki bu cehliniz istiğraba*¹⁸²⁰ *sezadır. Söyleyeceğim şey zaten malumunuz ise ilim ve irfanınızdan pek geniş olan havsalanızın vüsatına*¹⁸²¹ *şaşmamak kabil değil.*

*Şimdi ilim, tecrübi yollardan gidiyor. Bu asri usulü niçin zevcenizin sadakatini tespitte kullanmıyorsunuz? Kimyevi cevherlerin basitliğinden şüphe edilen bu zamanda kendi cevherinizin mahz-ı iffet*¹⁸²² *oluşuna nasıl itimat ediyorsunuz? Yoksa kıskançlık vahşet, bu büyük müsamahakârlık*¹⁸²³ *serbest fikirliliğin medeni bir nişanesi midir? Vahşi bir zevç olmayı bu medeni tahammüle tercih ederim.*

*Milyonların hıfzı için taş mahzenler*¹⁸²⁴, *çelik kasalar var. Fakat haremelerin hisar duvarları yıkılıp kafesleri açılalı hüstün cevherleri için bir mahfaza*¹⁸²⁵ *kalmadı.*

*Kıymetli zevcenizi hizmetçilerin belahetkâr*¹⁸²⁶ *muhafazalarına terk ile hiçbir gece haneden gaybubetiniz caiz değildir. Siz evde bulunmadığınız akşamlar mevki-yi zevciyyetinizi*¹⁸²⁷ *bir yabancıнын işgal ettiğine emin olunuz...*

*İşte yine tekrar ediyorum. Bilmem ki bu sözlerim malumu ilam*¹⁸²⁸ *kabîlinden mi oluyor? Eğer öyle ise tasdimi*¹⁸²⁹ *affedersiniz.*

*Bir iki sözüme daha müsaadenizi rica ederim. Siz zevcesini kıskanmayan deryadil bir koca olabilirsiniz. Fakat harîm-i zevciyyetinize*¹⁸³⁰ *bir yabancıнын girdiği şayi oldu*¹⁸³¹. *İkametgâhınızın etrafında silahlar patladı. Siz, uğradıkları hıyanetlerde naçar sükût ve tahammüle mahkûm kalan bedbaht kocalar gibi Cevher'inizi*

¹⁸¹⁹ ilişkin

¹⁸²⁰ şaşkınlık

¹⁸²¹ genişlik

¹⁸²² namusunun saf oluşu

¹⁸²³ hoşgörülülük

¹⁸²⁴ yapılarda yer altı deposu

¹⁸²⁵ içinde küpe, yüzük, bilezik vb. değerli süs eşyalarının saklandığı kutu

¹⁸²⁶ alıkça

¹⁸²⁷ karı kocalık mevkisi, yatak odası

¹⁸²⁸ bildirme

¹⁸²⁹ baş ağrıtırma

¹⁸³⁰ karı kocalık mevkisi, harem dairesi, yatak odası

¹⁸³¹ bilinmiş olmak

*msfüv*¹⁸³² *görüyorsanız da efkârumumiye*¹⁸³³ *sizi affetmez. Haysiyet ve namusunuzu ihmal edebilirsiniz. Lakin ilmin şerefini kurtarmaya mecbursunuz...*

Bir Hürmetkârınız”

XIII

Halis bu kâğıdı okurken mütezayit bir teessürle sarsılıyordu. Her satırda sesinin ihtizazı arta arta nihayet son kelimeleri zayıf, mütereddit, anlaşılmaz bir telaffuz içinde boğarak bitirdi.

Mektup mealinin bizde uyandırdığı tesiri anlamak için allame hepimizin yüzüne birer istifhamkâr¹⁸³⁴ nazar gezdirdikten sonra:

— Bu türrehatnameyi¹⁸³⁵ yazan bu civardan ve hanemin ahvaline nim vâkıf birisi... Her şeyde bir illet aranır. Bunu yazmaktaki saik nedir acaba? Bunu beraber tetkik ve tahlil edelim. Benim bu bihürmet¹⁸³⁶ hürmetkârım hayatın dedikodu sahasında yeni emekleyen bir genç olmalı. Vicdandan, hak ve hakkaniyetten bahsetmek gençliğin birinci şiarıdır¹⁸³⁷. Zavallı tecrübesiz çocuk, mukaddes saydığı bu kelimeleri hangi haksız zeminde kullandığını hiç düşünmez. Şimdi bu gencin saikini arayalım... Bir delikanlıda birinci *mobil*¹⁸³⁸ sevdadır. Her genç bir sevda *motor*'udur. İlanışk ettikleri kadınlardan yüz bulamayınca onları iffetsizlikle itham etmek garabetine kalkarlar...

Bu meselede Hürrem Bey açıktan açığa bizim Halis'i tarif ediyor gibiydi. Birdenbire kaynıma hitaben:

— Beyefendi rica ederim. Yazıya dikkatli bakınız, tanıyor musunuz, dedi.

¹⁸³² affedilmiş

¹⁸³³ kamuoyu

¹⁸³⁴ sorulu

¹⁸³⁵ saçma mektup

¹⁸³⁶ saygısız

¹⁸³⁷ ülkü

¹⁸³⁸ hareket

Halis, gözünün birini küçültüp yazıyı inceden inceye süzer gibi yaparak:

— Hayır...

Allame:

— Lütfen mektubu hemşire hanımefendiye veriniz.

Kaynım kâğıdı zevceme uzattı. Satırlara ilk göz atışında Sa-biha'nın yüzünden bir pembelik uçtu. Kâğıdı elinde evirdi çevirdi. Tanıyamadığını söyleyerek Hürrem Bey'e iade etti. Şimdi tetkik nöbeti bana geldi... Filhakika allame kâğıdı bana uzattı. Aldım. Kaynımın helecanı arttığını görüyorum. Onu bir parça üzme-k is-tedim. Yazılara şöyle bir göz gezdirdikten sonra başımı kaldırdım:

“Anladığımı söyleyeyim mi söylemeyeyim mi?” makamında Halis'in yüzüne baktım. Onun renkçe, takallüşçe¹⁸³⁹ siması bozuluyor, hazin bir meal ile göz bebeklerime dikilen gözlerinde “Aman söyleme!” ricası okunuyordu.

Ben hatıramı zorlar gibi bir düşünce tavrıyla:

— Tuhaf şey, bana bu yazı pek yabancı gelmiyor. Biraz düşünsem râkümü'l-hurûfu¹⁸⁴⁰ tanıyacağım.

Allame:

— Tanıyamazsınız. Çünkü bu hat tabii bir yazı değil muharref-tir¹⁸⁴¹. Bunu size gösterişim tahrifi¹⁸⁴² nazar-ı dikkate alarak sanat-kârı keşfe uğraşmanız içindir. Bir yazı tanınmamak için ne kadar tağyir edilse¹⁸⁴³ yine üçte dörtte bir asıldan eser bırakmamak kabil değildir. Çünkü mâlûm-ı âlîniz¹⁸⁴⁴ *Graphologie*¹⁸⁴⁵ namıyla bir fen vardır ki bununla yazıdan, yazanın seciyelerini keşfe uğraşılır. Fikrin makarrı¹⁸⁴⁶ olan dimağ ile irade ve fikri yazı şeklinde tespit eden

¹⁸³⁹ kasılma

¹⁸⁴⁰ bu yazıyı yazan

¹⁸⁴¹ bozulmuş

¹⁸⁴² bozulma

¹⁸⁴³ değiştirilmek

¹⁸⁴⁴ siz de çok iyi bilirsiniz ki

¹⁸⁴⁵ yazıbilim

¹⁸⁴⁶ yer; merkez

el arasında doğrudan doğruya bir münasebet vardır. Çizgilerin tarz-ı teşekküllerinden¹⁸⁴⁷ kâtibin¹⁸⁴⁸ maneviyatına ve bazı mertebe hususatına intikal kabil olacağı iddia olunuyor. Binaenaleyh herhangi bir makinenin mahsulü kendi sûret-i imâline¹⁸⁴⁹ göre olacağı gibi bir ziruh¹⁸⁵⁰ makineden başka bir şey olmayan insanın da kâbiliyyet-i hilkiyyetine¹⁸⁵¹ nazaran tecelli edeceği¹⁸⁵² aşikârdır. Her insan tasavvuratını¹⁸⁵³ tespit ve eşyâ-yı hâriciyyeyi¹⁸⁵⁴ alıp vermekte bir fotoğraf makinesidir. Her fabrikanın imalinde başka meziyetler veya kusurlar vardır. Her makine kendini teşkil eden parçaların evsafına göre işler. Binaenaleyh her insan elinin çektiği çizgide dimağının nişâne-yi hilkiyyeti¹⁸⁵⁵ vardır. Benim yazım sizinkine, sizinki hanımefendininkine benzemez. Ehl-i hibre¹⁸⁵⁶ yazıdaki harekâttan¹⁸⁵⁷ asıl medlul¹⁸⁵⁸ haricinde bin türlü mana çıkarıyor. Yazanın zekâsına, belahetine, tembellik veya faaliyetine, cesaretine, cebanetine¹⁸⁵⁹, saffetine, hilekârlığına¹⁸⁶⁰, rikkatine, kabalığına, şefkatine, hainliğine dair işârât-ı mahsûsa¹⁸⁶¹ buluyor... Hattını tahrifen¹⁸⁶² bu mektubu yazan hürmetkârım *Graphologie* fenninden büsbütün bigâne değil. Mesela kendi eli *kaf* ların keşidelerini¹⁸⁶³ bitiştiirmemeye, *lam*'ları, *elif*'leri biraz mail¹⁸⁶⁴ çekmeye meyyal ise hürmetini bana

¹⁸⁴⁷ şekillenme tarzı

¹⁸⁴⁸ yazan

¹⁸⁴⁹ yapım şekli

¹⁸⁵⁰ ruha sahip

¹⁸⁵¹ yaradılış yeteneği

¹⁸⁵² görünmek

¹⁸⁵³ tasarımlar

¹⁸⁵⁴ dışla ilgili şeyler

¹⁸⁵⁵ yaradılışın belirtileri

¹⁸⁵⁶ bilirkışı

¹⁸⁵⁷ hareketler

¹⁸⁵⁸ anlam

¹⁸⁵⁹ korkaklık

¹⁸⁶⁰ hilecilik

¹⁸⁶¹ özel işaretler

¹⁸⁶² değiştirerek

¹⁸⁶³ Arap harfli yazıda bazı harflerin baş tarafı yazıldıktan sonra süs için çekilen uzatma

¹⁸⁶⁴ eğik

pek garip bir surette eda eden bu genç, yazıda parmaklarını kendi istidâd-ı mahsûsî¹⁸⁶⁵ haricinde harekete icbar etmiş...

Mektubu alıp bazı harflerin yazılışlarını bize göstererek:

— İşte bakınız. Bunu yazan elin hilkiyetinde harfleri itmamda ihmal var. Fakat o, yazısını değiştirmek için bu ihmalini tashihen¹⁸⁶⁶ hurufu¹⁸⁶⁷ tamamlamaya uğraşmış ama tabiat üçte, dörtte bir onun bu ihtiyatına galebe ederek foyasını meydana koyuyor. Bu çocuğun asıl yazısından bir sahifecik elime geçse hattın ona nispetini huzurunuzda sizi iknaya kâfi delail¹⁸⁶⁸ ile ispat edebilirim.

Allame yazının bizim Halis'e ait olduğunu her nasılsa anlamıştı. Belki de bu hususta zevcesi Cevher Hanım'ın ona yardımı olmuştu. Ve bir kabahatli, nezaket dairesinde işte bu kadar takdir olunabilirdi. Bu hakikati biz ve kaynım kendi de vazıhan hep anladık.

Allame sözünün felsefî neticesini henüz bitirmemişti. Şimdi buna girişerek:

— Efendim, bir kadının sadakatsizliğini imzasız mektupla zevce ihbar etmek, ekseriya bu pek amiyane bir gayz¹⁸⁶⁹ ve garazdan doğan malul ruhlara mahsus bir harekettir. Biraz rakik olan bir zevce, karısının sadakatsizliğinden mutlak koku alır. Bu malumu ona ilam, bir insaniyet değildir. Nasıl ki hürmetkârım bu tabiri mektubunda aynen kullanmış. Bir koca, karısının iffetinden şüpheye düşer, belki de bu hakikat bir gün nazarında ayanen¹⁸⁷⁰ sabit olur. Fakat zevcesini boşayamaz. Buna gücü yetmez. Bu takatsizliğinden dolayı o bedbahta levmetmek¹⁸⁷¹ doğru bir hareket değildir. Şair bu hakikati şu iki mısrayla ne güzel anlatmış:

*Beni levmetmez idin bî-pervâ*¹⁸⁷²

¹⁸⁶⁵ özel yetenek

¹⁸⁶⁶ düzelterek

¹⁸⁶⁷ harfler

¹⁸⁶⁸ deliller

¹⁸⁶⁹ öfke

¹⁸⁷⁰ açık olarak

¹⁸⁷¹ kınamak, aşağılamak

¹⁸⁷² pervasız

*Hastayım baksana muhtâc-ı devâ*¹⁸⁷³

Bu müşkül hâle düşenler daima tana¹⁸⁷⁴ müstahak ahlaksız adamlar değildirler. Bu felaketin giriftarı namuslu zatlar vardır. Ahlaksızlık ekseriya âhara¹⁸⁷⁵ tecavüz suretiyle vuku bulur. Bunda tecavüz etmiyorsunuz, olunuyorsunuz. Fakat bu meselede bâis-i ithâmınız¹⁸⁷⁶ tahammülünüzdür. Halk acayip ve bu gibi enfüsi¹⁸⁷⁷ hükümlerinde pek insafsızdır. “Sadakatsizliği müspet bir kadını niçin bırakmıyor?” itirazıyla nas¹⁸⁷⁸ kütlesi içinde bir galeyana kopar. Bu vicdani bir keyfiyettir. Âharın vicdanını kendinizinkinin üzerine ayar ettirmek salahiyetini nereden alıyorsunuz? Sizin gibi düşünmeyen, düşünemeyen felaketzedeyi¹⁸⁷⁹ aforoz ediyorsunuz¹⁸⁸⁰. Bir diğerinin vicdanına muhalefet vicdansızlıktır. Bu ağır mesele için kamadan, tabancadan başka bir çâre-yi hâl¹⁸⁸¹ bilmiyorsunuz. Dan dun... Haydi kanlar içinde bir kadın cesedi önünüze serilince ifâ-yı vazîfe¹⁸⁸² etmiş olduğunuza kanaat getirerek silahınızı kınına koyup muzafferin¹⁸⁸³ insanlar arasına çıkıyor ve şiddetle alkışlanıyorsunuz. Kanun ve efkârumumiyeyi kendinize muin¹⁸⁸⁴ buluyorsunuz. Fakat kanun ve efkârumumiyeye layuhtı¹⁸⁸⁵ olsaydı düsturun, bentlerin daima îcâb-ı hâl¹⁸⁸⁶ ve zamana göre değiştirilmez ve umumun telakkisi Kurûn-ı Vustâ’daki¹⁸⁸⁷ bütün vahşet ve dehşetle sabit kalırdı. Bunlar her milletin âdet, ahlak ve medeniyetteki kıvamına göre değişen zihniyetlerdir. Zevçle zevcenin içtimai mütekabil va-

¹⁸⁷³ devaya muhtaç¹⁸⁷⁴ yergi, kınama¹⁸⁷⁵ başka¹⁸⁷⁶ suçlama sebebi¹⁸⁷⁷ öznel¹⁸⁷⁸ insanlar, halk¹⁸⁷⁹ felakete uğramış¹⁸⁸⁰ ilgiyi kesip kendinden uzaklaştırmak¹⁸⁸¹ hâl çaresi¹⁸⁸² vazifeyi yerine getirmek¹⁸⁸³ zafer kazanmış olarak¹⁸⁸⁴ yardımcı¹⁸⁸⁵ yanılmaz¹⁸⁸⁶ hâlin gereği¹⁸⁸⁷ Orta Çağ

ziyetlerini, sinlerini¹⁸⁸⁸, mizaçlarını, görgülerini, terbiyelerini, güzellik çirkinliklerini, servetlerini ve ila-ahirihi¹⁸⁸⁹ birçok şeylerini ve en üste kadının zaafını nazarıdikkate almak lazım gelir... Kadın ne gibi şerait dâhilinde ve nasıl tesiratla iffetli veya iffetsiz olur? Bunu bilmelidir... Çok defa kadını fenalaştıran kocanın bu idaresidir. Eğer benim karım iffetsiz olmuşsa günahın yarısı da bana aittir. Onda sadakatsizliği tevlit edecek¹⁸⁹⁰ ve aramızdaki imtizaç ve muvazeneyi bozacak esbabı¹⁸⁹¹, elinde dürbün fırtına bekleyen kaptan gibi daima gözümün önünde bulundurmalıyım. Nikâhla bir kadına bağlandıktan sonra “Sen benim zevcemsin. Arzularımı ifa ile mükellefsin.”¹⁸⁹² hodkâmlığıyla¹⁸⁹³ yan gelerek kendini dört üstü murat üstü¹⁸⁹⁴ bilmek hata ender hatadır¹⁸⁹⁵. Kadın bize hep bizim istediğimizi değil, fitratının, kabiliyetinin, kalbinin, meylinin, terbiyesinin bizim için ayırabileceği kadarını verebilir. Bu, silahla faslolunacak bir dava değildir. İçtimai, felsefi, fennî bir meseledir. Karım bana sadakatsizlik etmiş... Niçin? İşte ben bu niçini zevcem bu günahı irtikâbından¹⁸⁹⁶ evvel düşünürsem onun ırzca ve benim bilfiil¹⁸⁹⁷ canı ve katil-maktul olmamıza meydan kalmaz, birçok şeylerde sebepler açıktan açığa hemen görünür. Mesela bütün binaları ahşap sıklık, sokakları dar bir mahalledeki haneyi sigorta kumpanyaları ya hiç temin etmezler veyahut gayet yüksek bir ücret isterler. Fırtınalı bir havada kürekçisi ihtiyar, çürük bir kayığa binip denize açılmazsınız. Çünkü kaza gözüktüyor. Karı koca arasındaki muvazenesizliklerde tecrübeli gözlere işte böyle ayan olur. Eğer zevcem bana hıyanette bulunmuş ise ben onu katil için silahla üzerine yürümem. Bu sadakatsizliği icap ettiren sebepleri evvelce görerek

¹⁸⁸⁸ yaş

¹⁸⁸⁹ “diğerleri de böyledir”: Aktaranın notu: Metinde والخره ve biçiminde yazılıdır.

¹⁸⁹⁰ doğurmak, sebep olmak

¹⁸⁹¹ sebepler

¹⁸⁹² yükümlü

¹⁸⁹³ bencillik

¹⁸⁹⁴ her şey yolunda

¹⁸⁹⁵ hata içinde hata

¹⁸⁹⁶ kötü iş yapma

¹⁸⁹⁷ gerçekten

fenalığı menedememiş olduğum için kusurumu bilitiraf¹⁸⁹⁸ ondan af dilerim... Eyvah o kocaya ki onunla yaşadığı müddetçe karısının ruhunu tetkike, mahiyetini keşfe muvaffak olamayıp da onun ne olduğunu hariçten gelen imzasız bir mektubun ihbarı üzerine anlamış olsun! Zavallı hürmetkârım beni de karıları aleyhindeki ihbarda silaha sarılan kocalardan zannederek aldanmış... Ve sonra bu imzasız muhbiri kendi tabirince beni ikaza sevk eden sebep nedir? Şimdi bu niçini de halletmeliyiz. Bu zamanda hiçbir kimse durup dururken bir hayır işlemek veyahut ki âhara bir iyilikte bulunmak için böyle uzun bir mektup yazmak külfetini ihtiyar etmez. Mutlak bunda şahsi bir menfaat, bir garaz ve ivazı¹⁸⁹⁹ vardır...

Hazret, meselenin bu cihetini de ince bir muhakeme ile izah etti. Sözlerinde bize karşı açık bir itham yoktu. Fakat gayrişahsi¹⁹⁰⁰ bir hücumla dimağımızı öyle cımbızlıyordu ki o mağrur, o küstah Halis'i yer yarılrsa içine geçsem vaziyetinde kıvrandırdıyordu. Kocalı kadınlara musallat olan bazı ahlaksız gençlerin ve ekseriya dost namıyla girdikleri hanelerden ırz sirkat eden¹⁹⁰¹ sevda haydutlarının cemiyet içindeki mazarratlarından¹⁹⁰² bahsetti ve şöyle de bir tabir kullandı:

— Ahlak bunlarda bir cifeyi¹⁹⁰³ örten kefen gibi pek sathi¹⁹⁰⁴ bir libastır¹⁹⁰⁵. İcini hiç kurcalamaya gelmez. Derhâl kangren ve taaffün¹⁹⁰⁶ taşar... Şimdi şurada zevcin dostça elini sıkır, koridor dolambacında zevcenin memesini... Bunlar karıları güzel çiftlerin etrafında pervanedirler. Fakat nihayet ateşe düşen kendileri değil, bedbaht kocalardır.

¹⁸⁹⁸ itiraf ve kabul ederek

¹⁸⁹⁹ karşılık

¹⁹⁰⁰ kişilik dışı

¹⁹⁰¹ çalmak

¹⁹⁰² zarar

¹⁹⁰³ leş

¹⁹⁰⁴ yüzeysel

¹⁹⁰⁵ giysi

¹⁹⁰⁶ kokuşma

Hazretin bu sözlerinde bana karşı da müthiş tevbih¹⁹⁰⁷, takbih¹⁹⁰⁸ hisseleri vardı. Bilerek mi söylüyordu bilmeyerek mi?

XIV

Hanemizde baş gösteren diğer bir mesele sakallı haydut vakasını bize unutturdu.

Nevres köşkten firar etti¹⁹⁰⁹. Bir sabah evin her tarafını aradık. KIZI bulamadık. İntihar etmiş olması merakıyla havuzların, kuyuların, sarnıçların diplerini arattık. Yok!

Nihayet odasında kendi imlası bozuk yazısıyla bırakmış olduğu şu tezkeresini bulduk:

Büyük hanımefendiye,

Hanımcığim,

O evde sizden başka “vicdanı” temiz kimse bilmiyorum. Allah “ömürler” versin, siz bana kızım dediniz, ben de sizi valide bildim. Fakat hanımcığim, beni berbat ettiler. Bugüne kadar dişimi sıkıp sustum. Yine bir şey söylemeyecek idim ama iki canlı olduğumu anladım. Bunu açıktan açığa söylesem bu hâlime sebep olanın tekmeleleri altında inleyerek ölmekten korktum. Çocuğumun babası evdeki beylerin hangisidir? Bunu şimdi size haber vermeyeceğim. “Şeriatın” önünde söyleyeceğim. Orada söyleyeceğim ki “inkâra” mecali kalmayarak “ispatı” kolay olsun... Büyük bey, küçük bey ve “damat” beyle, evet bu üç erkekle “şeriatın huzurunda” yüzleşeceğim.

Siz “kibarsınız”, “hatırlısınız”. Ben “fakirim”, kimsesizim. Allah’tan başka kimsem yok.

Hanımcığim, kusurumu affedersiniz. “Alnımın” kara yazısı böyle imiş... Ağlayarak eteklerinizden öperim efendim...

Evlatlık cariyeniz

Nevres

¹⁹⁰⁷ paylama

¹⁹⁰⁸ kınama

¹⁹⁰⁹ kaçmak

Şimdi büyük bey, küçük bey, damat bey biz evdeki üç erkek üçümüz de fitili aldık. Nevres'in hamil kazasından katiyen berû'z-zimme¹⁹¹⁰ olduğumuz için değil... Allah'ın bildiğini koldan ne saklayalım! Çocuğun babası üçümüzden hangimiz idik? Dava huzûr-ı şerîata¹⁹¹¹ çıksa da bu, pirincin taşı kolay ayıklanabilecek bir mesele değildi. Çünkü biz üçümüz de hüsnüniyetle bir araya toplanıp da bu ibavet¹⁹¹² muammasının halline uğraşsak yine hakikati tayine muvaffak olamayacaktık. Çünkü aded-i sahîhi¹⁹¹³ doldurmak için hepimiz de birer kesir bu günahtan hissedar idik. Fakat üçümüzden kıyamet hangimizin başına kopacaktı? Galiba kazazede Nevres, çocuğunun babalığına hangimizi intihap ederse kabak onun başında patlayacaktı.

Böyle bir meselede maznunen¹⁹¹⁴ oğluyla damadının ortasında huzûr-ı hâkime¹⁹¹⁵ çıkmak kayınpederimin pek arına¹⁹¹⁶ dokunuyordu. Yeis ve tehevvründen kabına sığamaz bir hâle gelerek etrafını haşladıkça, kayınvalidem o güne kadar muhafazasına itina ettiği zevciyet hürmetini artık tepeleyerek şöyle bar bar bağırıyordu:

— Behey adam, sakalını boyamakla kendini çocuk mu oldun sanıyorsun? Nedir bu telaşın? Çiğ yemeyenin karnı ağrımaz. Eşim dostum bana söyledilerdi. “Hanım, kocana iyi dikkat et! O adam azdı!” diyorlardı. Bu süsler, boyalar, tuvaletler boşuna değilmiş. Nevres'i nikâhla almaya çalıştığın birkaç defa kulağıma çalındı. Ah ben nakafa¹⁹¹⁷ (dövünerek) inanmadımdı! Hiç insan evlat dediği torunu yerinde bir kıza göz atar mı? Bu ne azgınlık! Muharebe değil, başımıza taş yağsa yeri var! Böyle azim¹⁹¹⁸ bir günahta damadınla oğlunun arasına nasıl katıştın? Ben el âlemin yüzüne nasıl bakacağım şimdi? Söyleyiniz! Söyleyiniz! Çocuk hanginizden?

¹⁹¹⁰ zimmeti temiz olan, aklanmış

¹⁹¹¹ şeriat huzuru

¹⁹¹² “babalık”: Aktaranın notu: Metinde ابوت biçiminde yazılıdır.

¹⁹¹³ doğru sayı

¹⁹¹⁴ zanlı olarak

¹⁹¹⁵ hâkimin huzuru

¹⁹¹⁶ namus

¹⁹¹⁷ kafasız

¹⁹¹⁸ büyük

Zavallı kadın böyle söylene söylene bayılıp ayılıyordu.

Çocuk hangimizden? Bu soruların cevabını en keskin bakıcıların cinleri bile veremezdi.

Bu ithamların karşısında müzlem¹⁹¹⁹ görünmeyerek o da bütün gayzla haykırıyordu:

— Vay filanını filan ettiğimin kahpesi! Ta küçük yaşından beri yedir içir, giydir kuşat... Naz ve naimle¹⁹²⁰ büyüt de en nihayet böyle mülevves bir meseleye velinimetinin ismini karıştırarak defolup gitsin!

Halis şirretlikte babasından aşağı kalmıyor, o da evin içini şöyle yaygaraya boğuyordu:

— Kaldım kaldım da onun gibi besleme parçasına kaldım! Dünyada bir tek kadın kalmasa yine öylesine tenezzül etmem! Kazandığı piç kim bilir aşçıdan mıdır? Bağcıdan mıdır?

Baba oğul talakatleri¹⁹²¹ nispetinde birer telaşla kızı batırarak kendilerini temize çıkarmaya uğraşıyorlardı. Binaenaleyh olanca hararetimle ben de kendimi müdafaaya mecburdum.

— Allah Allah, bu ahıksız kız, iftirasına ehemmiyyet-i mahsûsa¹⁹²² verdirmek için benim ismimi de işe karıştırıyor. Her şeyden evvel bu malul mahlukun dimağını muayene ettirmeli. Aklından zoru olduğu görülüyor. Bir kızın böyle bir kazaya uğraması bu ana kadar duyulmamış bir şey değildir. Lakin böyle bir vakadan dolayı üç erkeğin birden şüphe altında kalması hiç işitilmemiş bir garibedir. Nevres hamilin faili kim olduğunu kendi bilmiyor da bizden mi soracak?

Üçümüz de Nevres'i ithamla kendimizin mücessem¹⁹²³ birer afafet¹⁹²⁴ olduğumuzu iddia ediyorduk. Müsait bir anda Servinaz

¹⁹¹⁹ cevap veremez duruma getirilmiş, susturulmuş

¹⁹²⁰ nimet, bolluk, refah içinde yaşama

¹⁹²¹ kolayca ve düzgün söz söyleme durumu, dil açıklığı

¹⁹²² özel önem

¹⁹²³ cisim durumunda olan

¹⁹²⁴ temiz olan

kaçık bir beniz ile yanıma geldi. Sınirlerinin raşelerini kelimelerinde hissettirerek:

— Bravo beyefendiler, sizin erkeklik dediğiniz bu mudur? Bizi kandırmak için önce kullandığınız o ağızlar, döktüğünüz o tatlı diller nedir? Bugün kustuğunuz bu merhametsizlikler nedir? Canınızı, malınızı, saadetinizi her şeyinizi fedaya hazır olduğunuzu anlatmaktan işe başlıyorsunuz. Sonra bir kılınıza hata gelmekten korkarak bütün kabahatleri âciz bir kızın üzerine yığıp bu günahatan tertemiz sıyrılmaya bakıyorsunuz. Kız, bu hakikati böyle benim gibi kulaklarıyla işitip de gözleriyle görse erkeğin kalbini anlar, bu felaketten döne döne ibret alır. Onun yalancı sevdasına kapılarak bir daha kollarının arasına düşmekten kendini sakınır. Bu köşkte genç, ihtiyar üç beyefendisiniz. Her birinizin ayrı ayrı bu kız ile yatıp kalktığınızı belki üçünüz de işitmişsinizdir. Bütün kabahatleri kıza yükletmeye vicdanınızdan sıkılmıyorsanız birbirinizden utanınız! Beni şehadete çağırıp da yemine çekerlerse her şeyi dosdoğru söylerim. Çünkü ben Allah'tan korkarım...

— Allah'tan korkup da doğruyu söyleyeceksen elbette Kerim Ağa ile çocuk düşürdüğü genç eczacıyı da söylersin. Eğer söylemezsen hasbetenlillah¹⁹²⁵ ben işi meydana çıkarırım... İspatından da âciz kalmam.

Servinaz afalladı. Ben yürüdüm. Evvelden Servinaz, Nevres'i bir kaşık suda boğmak ister iken şimdi bu davada ona zahîr¹⁹²⁶ çıkması şaşılacak şeydi. Cenabıhak binbir ayıbımızı bilir. Yüzümüze vurmaz. Biz birbirimizinkinden hemen istifade etmek isteriz. Artık Servinaz'ın morali önünde de mülzem olacak değilim ya! Bu dünyada en büyük şirret kim ise o kazanır...

Servinaz arkamdan bağıırıyordu:

— Beyefendi, ben zavallı bir hizmetçiyim, benimle uğraşma!

— Ben de ev bark sahibi bir adamım, bana dil uzatma!

¹⁹²⁵ Tanrı için

¹⁹²⁶ destekleyen, arka çıkan

Sonra kayınpeder, kayınbirader ve damat biz birbirimize çatmaya başladık. Her birimiz işin içinden lekesiz sıyrılmak için çamuru, kendini müdafaada cerbezesi en az olanın suratına sıvamaya bakıyorduk.

Böyle evin içi birbirine girip de baba oğul karşı karşıya köpürüp taştıkça diyordum ki:

— Neye telaş edip duruyorsunuz? Nevres, ceninin babası kim olduğunu huzûr-ı şeriatta söyleyecekmiş. Çiğ yemeyenin karnı ağrımaz.

Kayınpederim sakalının rengine boyamış olduğu gür kaşlarını çatarak:

— Ya melune bana iftira atarsa?

Ben:

— Beyefendi hazretleri, yaş itibarıyla içimizde bu iftiranın hükmüne en az maruz kalanı zatıalınızsiniz. Merak buyurmayınız...

Kayınpederim kendine isnat olunan¹⁹²⁷ bu iktidarsızlığa somurarak ihtiyarlığı *protesto* etmek için kuvvetli cümleler arar gibi düşünüyordu.

Nihayet mesele müellim bir surette tavazzuha¹⁹²⁸ başlar. Nevres, adliye erkânından bir zatın köşküne iltica eder. Evvela tıbben muayenesini ister. Muayene neticesinde filhakika iddiası sabit olur.

O zât-ı şerîf¹⁹²⁹, kayınpederime şu mealde bir tezkere gönderir:

“*Beyefendi Hazretleri,*

Önü alınmazsa dava sizi üzecek bir şekil kesbetmek mahiyetindedir. Kız şiddetle muvacehe¹⁹³⁰ ısrarında bulunuyor. Mahdum ve damat beyler ile birlikte lütfen bendehanenizi¹⁹³¹ teşrif buyurunuz. Muvacehede müddeiye¹⁹³² maksadı anlaşılacağından has-

¹⁹²⁷ yüklenmek

¹⁹²⁸ açıklık kazanma

¹⁹²⁹ şerefli kişi

¹⁹³⁰ yüzleşme

¹⁹³¹ kölenin evi

¹⁹³² davacı

be'l-beşeriyeye¹⁹³³ eğer zelle¹⁹³⁴ sadır olmuş¹⁹³⁵ ise hatâ-yı vâkiin¹⁹³⁶ sûret-i şeriyede¹⁹³⁷ tashihiyle mahakime¹⁹³⁸ düşmeden davanın aramızda halli faslı memul bulunduğu maruzdur ve herhâlde..."

İçimize felfelek¹⁹³⁹ taşı asıl şimdi düştü. Bu adliye memurunun dağdağalandırmadan meseleye şekl-i kânûnîde¹⁹⁴⁰ üstü kapalı bir sûret-i tesviye¹⁹⁴¹ bularak bize iyilik etmek istediği görülüyor lakin gönderdiği tezkere âdeta hususi bir celpnameye¹⁹⁴² benziyor. Üçümüzü de dehşet aldı.

Çok çapkınlıkta bulunmuştum. Fakat hiçbir zamanda mücrimiyetim¹⁹⁴³ bu perdeye kadar yükselmemişti. İhtiyar kayınpederle genç kayınbirader ve damadın aynı maznuniyetle¹⁹⁴⁴ bir adliye memurunun karşısına çıkmaları ve bu üç maznundan her birinin günahı ötekilerin üzerine atmak için çare düşünceleri işe epey garip ve nadir bir vaka şekli veriyordu.

Keyfiyetin ehvenişer¹⁹⁴⁵ cihetini intihap için düşünüyorduk. Hayırhahane¹⁹⁴⁶ görünen bu hususi davete icabet etmezsek birkaç gün sonra namlarımızı resmî celpnameler çıkarılacağı aşıkardı.

Nevres'in üçümüzle birden muvacehe talebinden maksadı ne idi? Acaba kabahati hangimize yükletecekti? Yoksa hepimize birer parça cürüm bulaştırarak meseleyi içinden çıkılmaz, berbat bir hâle mi getirecekti?

¹⁹³³ insanlık gereği olarak

¹⁹³⁴ hata

¹⁹³⁵ ortaya çıkmak

¹⁹³⁶ gerçekleşen hata

¹⁹³⁷ şeri usulde, kanun gereğince

¹⁹³⁸ mahkemeler

¹⁹³⁹ bir tür küçük kelebek

¹⁹⁴⁰ yasal şekil

¹⁹⁴¹ halletme, sonuçlandırma, düzleme şekli

¹⁹⁴² çağrı belgesi

¹⁹⁴³ suçluluk

¹⁹⁴⁴ suçlama

¹⁹⁴⁵ kötünün iyisi

¹⁹⁴⁶ hayırsever olan kimseye yakışacak şekilde

Biz üçümüz süklüm püklüm adliye memurunun köşküne gittik. Adamcağız bizi gayet tatlı kabul etti. Fakat girdiğimiz odada iki sarıklı zat daha gördük. Bunların oradaki huzurlarından pirelendik. Alelaide misafir miydiler? Yoksa bizim davaya taallukları mı vardı? Şeri ve adli meselelerde hemen bir cehl-i tâm¹⁹⁴⁷ içinde bulunduğu-muzdan bir hud'a-yı nizâmiyyeye¹⁹⁴⁸ tutulmaktan korkuyorduk.”

Nevres odaya celbedildi. Kız içeriye sımsıkı bir çarşaf içinde girdi. Ayakta durdu.

Hane sahibi efendi sordu:

— Kızım bu beyefendileri tanıyor musun?

Kız gayetle serbest cevap verdi:

— Nasıl tanımam efendim? Biri velinimetim Didar Beyefendi, öteki damadı Şadan Beyefendi... En genci mahdumu Halis Beyefendi...

Nevres, kayınbiraderimin ismini sedasında bir gıcık peyda olarak helecanla telaffuz etti.

Efendi:

— Beyler ile muvacehe yani yüzleşmek istiyordun. Kendilerine haber gönderdik. İşte lütfen geldiler. İddian nedir?

Nevres:

— İddiam malum efendim...

Efendi:

— İddian yalnız biri hakkında varit olabilir¹⁹⁴⁹. Üçüyle birden muvacehe talebinden maksadın nedir?

Kız bu suale karşı iki üç defa yutkundu. Biz, kayınpeder, kayınbirader, damat birbirimizin yürek gümbürtülerini duyacak birer helecan içinde müddeiyemizin ağzından çıkacak cevabı bekliyorduk. Nihayet kız:

— Beni bu hâle getiren, dedi.

¹⁹⁴⁷ tam bilgisizlik

¹⁹⁴⁸ düzenlenmiş hile

¹⁹⁴⁹ geçerli durumda bulunmak

Sözü hıçkırıklar içinde boğuldu. Odanın havasında dalgalanan bir teessür hepimizin ruhunda ince bir ihtizaz peyda etti. Sekiz on saniye bekledik. Nevres titreşimiyle:

— Beni bu hâle getiren küçük beydir...

Ohh, geniş bir nefes aldım! Kayınpederimle ben yakayı kurtarmış, kabak Halis'in başına patlamıştı.

Kayınbiraderim pürhiddet ateşler saçarak:

— Böyle ahlsız bir kızın iddiâ-yı mücerretiyle¹⁹⁵⁰...

Hane sahibi efendi:

— Kerem buyurunuz efendim! Kadın sözünü bitirsin. Sizin müdafaanızı da dinleyeceğim...

Halis'in soluk benzi fesi gibi al kesildi. Gözleri kedi gibi parlıyor, soluğu burnundan alıyordu.

Ev sahibi efendi:

— Kızım mademki iddian küçük beye karşıdır. Öteki beyefendiler ile muvacehe talebinden garazın ne idi?

Nevres:

— Pederiyle eniştesinden utansın da kabahatini inkâra mecali kalmayın diye üçünün de bir arada bulunmasını istedim...

Garip ihtiyat! Fakat neme lazım benim! Ben tehlikeyi atlardım ya! İçimde bir ferah duyuyor, keskin nane şekeri yemiş gibi boğazımdan aşağı serin bir hava indiğini hissediyordum.

Halis kendini zapt edemez bir galeyana düştü. Hane sahibinin sükût tavsiyesine rağmen bar bar bağırmaya başladı.

Hane sahibi efendi bu defa biraz çatkinlikle:

— Hiddetten, şiddetten bir şey çıkmaz beyefendi! Bize lazım olan hakikattir. O da itidal¹⁹⁵¹ ile kendini gösterir.

Halis bir hummâ-yı infîâl¹⁹⁵² içinde kelimeleri zor anlaşılır bir rekâketle birbirine katarak:

¹⁹⁵⁰ tek başına iddia

¹⁹⁵¹ ılımlılık

¹⁹⁵² öfke nöbeti

— Böyle çirkin bir isnat¹⁹⁵³, böyle denice¹⁹⁵⁴ bir iftira karşısında kimse itidalini muhafaza edemez. Kabul etmem! Katiyen kabul etmem! Kabul etmem! İspat etsin...

Nevres:

— Nasıl ispat edeyim? O aralık insanın yanında melekler durmaz. Şeytanlar bulunur. Onları da buraya celp kabil olsa elbette senin lehine şehadet ederler. Ben senin vicdanına müracaat ediyorum. Sen de öyle şey bulunmadığını görünce Allah'ıma güvenirim. Hak doğrunun yardımcısıdır. İspattan da büsbütün âciz değilim...

Bu kızın bu istikametfüruşluğu¹⁹⁵⁵ hepimizin dudaklarımızda birer tebessüm uyandırdı.

Ev sahibi efendi:

— Kızım nasıl oldu, anlat...

Daima iki kişi arasından harice taşırılmamak mutad olan bu esrarın o kadar erkek huzurunda ifşasındaki müşkülü, nezaketi düşünerek Nevres durdu. İfâde-yi hakikat¹⁹⁵⁶ için galiba mesturiyetlerine sığınacağı en muvafık, en nezih, en az yüz kızartacak kelimeleri arıyordu. Mahcup, hazin bir eda ile başladı:

— Efendim, soğuk bir kış sabahı idi. Küçük bey sobasını yaktırtmak için beni odasına çağırdı. Girdim. Kendisi karyolasında yatıyordu. Ben çıra parçalarıyla sobayı tutuşturmaya uğraşırken döşeğinden sarktı. Eteğimden çekti. “Bırak küçük bey ayıptır!” dedim... Dinlemedi. Soğuktan donuyor gibi iki çenesi birbirine çarparak:

— Sobayı bırak. Kapıyı sürmele. Döşeğe gel. Beni ısıt, dedi...

— Olmaz, dedim...

— Mutlaka olacak, dedi...

— Vallahi olmaz, dedim...

Ev sahibi efendiyle iki sarıklı zat ağızlarında sulu meyve varmış gibi dudaklarını yaya yaya yutkunmaya başladılar. Bodrumda

¹⁹⁵³ yakıştıрма, iftira

¹⁹⁵⁴ alçakça

¹⁹⁵⁵ doğruluk satma

¹⁹⁵⁶ gerçeğin ifadesi

civcivleri ezdiğimiz günü hatırla benim de içime bir ezginlik geldi. Kayınpederim evladının mürüvvetini gören bazı babalarda peyda olan garip bir hüznle dolu gözlerini kâh oğlanın kâh kızın yüzünde dolaştırarak hakikatin sübutunu bekliyordu...

Halis yumruklarını sıkarak bağırdı:

— Saçma söylüyor! Dinlemeyiniz efendim! Sizin gibi ciddi zatlara böyle laflara kulak vermeyi yaraştırıramam.

Sarıklı zatın birisi süzgün süzgün etrafına bakınarak:

— Devam etsin... Devam etsin... Hakikatin sübutuna kadar dinleyeceğiz...

Nevres, Halis'in aldığı mükezzib¹⁹⁵⁷ ret tavidan büsbütün sirlenerek:

— Eğer bir kelime yalanım varsa gençliğime doymayayım, huzurunuzda Kibriya¹⁹⁵⁸ hakkı için söylüyorum...

Hane sahibi efendi:

— Sonra ne oldu kızım?

Nevres ağlayarak:

— Sonra efendim kendisi döşekten fırladı. Oda kapısını kilitledi. Beni bütün kuvvetiyle çekti. Karyolaya düşürdü. Ah sonra efendim, sonra...

Halis:

— Niçin bağırمامış? Dağ başında değildik ya!

Nevres:

— Köşkün her tarafından sesime koşacakları için utandım...

Halis:

— Şimdi huzurunuzda böyle biedebane¹⁹⁵⁹ bir hikâye tasniine¹⁹⁶⁰ hiç utanmıyor!

Nevres hıçkırıklarla sarsılarak:

¹⁹⁵⁷ yalanlayan

¹⁹⁵⁸ Allah

¹⁹⁵⁹ edepsizce

¹⁹⁶⁰ uydurma

— Şeriat huzurunda yalan olmayacağı için doğruyu söylüyorum.

Halis sinirlerinin buhranı içinde kendini kaybederek:

— Efendim kâfi! İsnadın neden ibaret olduğu anlaşıldı. Bu kıza neticeyi tasvir ettirmeye kadar isticvapta devam ederseniz bu hususi bir muhakeme değil, pek realist bir roman olur. Hepinizin abdestini bozar. Bu ahlaksız mahluk aynı iftirayı atmadığı evde erkek bırakmadı. Aşçı ile de söylendi. İşçi ile de... Hatta bir zamanlar beybabam aleyhinde de aynı isnatta bulundu.

Kayınpederim sanki semadan dökülen felaket yağmurundan ihtiyar başını muhafaza için iki elini yukarı kaldırıp şemsiye gibi tepesine tutarak:

— Haşa! Haşa! Haşa!

Halis:

— Keza enişte beyim aleyhinde de aynı söz söylendi... Güya bodrumda... Kuluçka sepetinin başında...

Redd-i isnâdları¹⁹⁶¹ için ben de hemen sık ve birbirinden yüksek yarım düzine kadar “Haşa, haşa, haşa!” salıverdim.

Birdenbire aklıma tehlikeden kaçmak için daha kuvvetli bir kelime gelmedi. Bizim bu şiddetli inkârlarımız üzerine Nevres başını çevirdi. Bebeklerinde gizli bir gazap yanan gözleriyle şimşeklemesine bize baktı... Ben onun bu bakışında “İddiamı küçük beyin üzerine tebeyyün ettiremez isem acele etmeyiniz sıra size gelecek.” mealini sarıhan¹⁹⁶² okudum...

Kızı dinlemek için Halis'i susturdular... Hane sahibi efendi:

— Kızım sen bağırabılırdin. Niçin beyin bu gayrimeşru emrine itaat ettin?

Nevres:

¹⁹⁶¹ iftiranın reddi

¹⁹⁶² açıkça

— Efendim akacak kan damarda durmuyor. Kulağıma bir düziye¹⁹⁶³ “Allah’ın emriyle sen benim karım olacaksın...” vaadini tekrar ediyor ve beni o kadar sever görünüyordu ki aldanmamak kabil değil...

Ev sahibi:

— Bu hususta Allah’ın emriyle nehy¹⁹⁶⁴ anlarını tefrik edememek işte böyle ukubeti¹⁹⁶⁵ celbeder...

Nevres:

— Efendim aldatan zalimdir. Aldanan mazlumdur. Ben kadını. Şeriatın ince yollarını bilmem. O erkektir her şeyi bilmeli, böyle kötü yola beni sürüklememeliydi. Onun işlediği günahın cezasını niçin büsbütün ben çekeyim?

Hane sahibi:

— Allah’ın emriyle küçük beye varır mısınız?

Nevres sevincini setredemez¹⁹⁶⁶ bir telaşla:

— Mademki çocuğumun babasıdır. Varırım...

Halis:

— Birçok erkeğin aguşuna girip çıktuktan sonra böyle bir iftira ile bana zevce olmak isteyen bir kadını bu namla kabulde mazurum...

Dava o günü bu hususi mahkemenin hayırhahlığı dairesinde halledilemedi. Keyfiyet resmiyete dökülmek üzere iken Halis İsviçre’ye firar etti, kurtuldu.

XV

Ohh, Cevher Hanım’la aramdaki büyük engel kalktı! Lakin kadının vaziyeti eskisine nispetle şimdi pek naziklemişti. Allame-

¹⁹⁶³ ardı arkası kesilmeksizin

¹⁹⁶⁴ yasak

¹⁹⁶⁵ ceza

¹⁹⁶⁶ gizleyemeyen

nin imzasız mektup hakkında bize verdiği diskurdan¹⁹⁶⁷ ben kati bir meal çıkaramamıştım.

“Bir hürmetkârınız” imzasıyla bu koca taş başına atanın bizim Halis olduğunu felsefi telmihler ve hatta üstü açık imalar pek güzel anlatmıştı. Fakat zevcesi hakkındaki samimi kanaati ne olduğu tavazzuh edemedi. Karısı aleyhindeki bu ihbarı bir iftira mı telakki ediyordu? Bir hakikat mi? Cevher’ini bu nevi isnadatın¹⁹⁶⁸ büsbütün fevkinde bir kıymette, bir ulviyette mi tanıyordu? Yoksa Hürrem’in kalbine kurt düşmüş müydü?

Bu meseleye dair zevceme ağız açmaya korkuyordum. Kaynımın firarıyla dedikodu biraz küllendi. Lakin bu meşum maceranın memul edilmedik bir cihetten aleyhime patlak vermesi ihtimali vardı.

Halis, gece haydudu vakasında beni karımın nazarında pek şüpheli bir mevkiye düşürecek sözler yumurtlamıştı. Patırtı gecesinde ben köşkte değildim. Kaynımın sakallı haydudu boy poşça bana benzetmesi, bunun tebdil-i kıyâfet etmiş¹⁹⁶⁹ bir komedyâ şakisi olması ihtimalini öne sürüşü aleyhimde ne açık bir ima idi! Sabiha’nın bundan şüphelenmesi lazım gelmez miydi? Tuhaf şey! Hayır, karım hiç oralarda değildi. O gece benim hakikaten İstanbul’da babamın evinde kalıp kalmamış olduğumu bile katiyen tahkike tenezzül etmedi. Bu, suri¹⁹⁷⁰ bir kayıtsızlık mıydı? Ciddi mi? Bu sükûtun altında gömülü hakikati keşfedemiyordum.

Yavaş yavaş her şey örtüldü... İki aile arasındaki dostluk evvelki samimiyetle yine başladı. Hürrem Bey, Cevher’le beraber bize geliyor, ben Sabiha’mle oraya gidiyordum. Allame yine ucu bucağı gelmez bahisler açıyor. İlim ve irfanının bipayan¹⁹⁷¹ vüsatine¹⁹⁷² bizi gark ediyordu.

¹⁹⁶⁷ söylev

¹⁹⁶⁸ iftiralar

¹⁹⁶⁹ kıyâfet değiştirmek

¹⁹⁷⁰ görünüşte, sahte

¹⁹⁷¹ sonsuz

¹⁹⁷² genişlik

Bahis pek derinleştiği zaman biz, Sabiha ile âlimi baş başa bırakarak, yine Cevher Hanım'la ikimiz bir köşeye çekilip hasbihâlimizi yapabiliyorduk... Bir gün bizim evin salonunda dört kişi bulunuyorduk. Biz, yine Cevher'le âlem-i husûsiyyetimize¹⁹⁷³ çekildik. Her iki taraf da kendi muhabbetine daldı. Güya onlar ile aramızda kârgir¹⁹⁷⁴ duvarlar varmış gibi biperva konuşuyorduk. Cevher'e dedim ki:

— Epey büyük bir fırtına atlattık...

— Aman söyleme! Tüylerim ürperiyor! Çok şükür hele kazasız geçirdik!

— Bu, büyük dehasıyla beraber kocanın bu açık vaka karşısında gösterdiği saffete şaşıyorum...

— Evet, şaşılacak şey! Pek akıllı adamlar bazı noktalarda çocuklardan daha saf oluyorlar. O kadar çabuk ve kolay aldanıyorlar ki! Bir kere cidden itimat gösterdikleri şeylere karşı artık dinî bir imandan ayrılmıyorlar...

— Senin kocan böyle, ya benim karım?

— Evet, her şeyde kılı kırk yaran akıllı fikirli, muhakemeli hanım... Nasıl oluyor da muhabbetimizin bedaheti önünde anadan doğma âmâ kesiliyor?

— Bunların bu vurdumduymazlıkları pek ince bir kurnazlık eseri olmasın?

— Hiç zannetmem... Bir ana kucağında büyüttüğü çocuğunun huyunu hulkunu nasıl tanırsa ben de bu adamın her hâlini öyle öğrendim... Sen de elbette karımın ahlakını, âdetini bilirsin.

Dillerimiz böyle söylediği hâlde, bilmem neden, kalplerimizi derin bir şüphenin karanlığı kaplıyor gibiydi. Hayatta bir hazır¹⁹⁷⁵ vardır. Bir gaip vardır. Hazır, görerek, hissederek, zevk veya ızdırıp duyarak yaşadığımız andır. Gaip, vehim şeklinde yaşadığımız na-

¹⁹⁷³ özel dünya

¹⁹⁷⁴ taş veya tuğladan oluşan yapı

¹⁹⁷⁵ şimdi var olan

mevcut¹⁹⁷⁶ bir ikinci hayattır. Bu ikinci hülyayı yaşayışın da zevkleri, elemeleri vardır. Bazen insana pek garip şeyler ihsas eder...

Böyle bir maneviyatın müphem dakikaları bizi içine çekti. Susuk. Daldık. Hürrem Bey salonun öbür köşesinde cami kubbeleri altında vaaz edenlerin halâvet-i nidâlarıyla¹⁹⁷⁷ sesini duvarlara aksettirerek anlatıyordu. Büyük bir eser-i sanat¹⁹⁷⁸ nasıl doğar? Mevzu bu idi...

Zevcemin hayran, mebhut dinleyişi karşısında hazret şöyle coşmuştu:

— Büyük bir eserin ibdaında¹⁹⁷⁹ çok defa tesadüfün yardımı olur... Fakat bu tesadüf bütün lütufkâr¹⁹⁸⁰ şerait dâhilinde vuku bulmalıdır... Bir tarlada tatlı ve kabak karpuzlar yetiştiği gibi her kafa sanata elverişli değildir. Ve deha, karpuz gibi alnın ortasına birkaç fiske vurmakla anlaşılmaz. Zihin evvela istidat, saniyen¹⁹⁸¹ talim¹⁹⁸² ve terbiye, salisen¹⁹⁸³ heyecan ister... İşte böyle hazırlanmış bir kafa, heyecan anında birden parlar. Sanat bütün sınırlarını sarsarak sanatkârın ruhuna hulul ile esrarını bir süzgeç gibi onun dimağından harice akıtır... Sanat sahasında kendini mübdi¹⁹⁸⁴ sanan birçok bal kabakları vardır. Boileau'nun dediği gibi bir ahmak kendini zekâsına hayran bırakacak daima kendinden daha ahmağımı bulabilir. Her ferde tabiat bir rol oynatır. Bu hayat sahnesi üzerinde her insan bir oyuncudur. Sanatkâr kendinin hangi rol için yaratıldığını bilmeli ve bu istidadının hududu dâhilinde tekemmüle¹⁹⁸⁵ uğraşmalıdır. Hepimizde diğerlerinde bulunmayan bir hâlet-i mahsûsa, mütemeyyi-

¹⁹⁷⁶ olmayan

¹⁹⁷⁷ ses hoşluğu

¹⁹⁷⁸ sanat eseri

¹⁹⁷⁹ meydana getirme, yaratma

¹⁹⁸⁰ cömert

¹⁹⁸¹ ikincil olarak

¹⁹⁸² öğretim

¹⁹⁸³ üçüncü olarak

¹⁹⁸⁴ benzeri görülmemiş güzellikte, yepyeni ve güzel bir eser meydana getiren kimse

¹⁹⁸⁵ olgunlaşma

ze¹⁹⁸⁶ vardır. Ekseri dâhiler kendilerinin ne olduklarını buluncaya kadar çok uğraşmışlardır. İstidaden¹⁹⁸⁷ kendilerini ilerletecek yolu bulamayarak sanatta hasir kalanlar¹⁹⁸⁸ hesapsızdır... Deha, bitmez tükenmez bir sabırdan, hiçbir güçlük önünde fütur getirmeyen¹⁹⁸⁹ bir kuvvettir, diyorlar. Lakin ne mertebe uğraşsa bir kurbağa, öküz kadar şişebilir mi? Tabii cüssesini geçmek için musır olduğu tecrübelerin kaçından sonra La Fontaine'in hikâyesindeki hayvan gibi çatlamaz mı? Mesele, sanatın gurur sahasında ne kadar şişebileceğimizi bilerek derecemizi aşırıp tehlikeye düşmemektedir...

Cevher Hanım usulcacık dedi ki:

— İşte işitiyorsun ya? Kocam yine o eski kocam... Zevcen yine o eski zevcen... Biz birbirimize sevdalı olduğumuz gibi onlar da birbirinin sözüne âşık... Sanki onların bizim hakkımızdaki itimat ve emniyetlerini sarsacak ortada hiçbir şey cereyan etmemiş gibi görünüyorlar...

— Her ne sebeple ise onlar bizden emin görünüyorlar. Lakin biz onların bu şüpheli emniyetlerine bel bağlamasak iyi ederiz sanırım...

— Sana tuhaf bir şey söyleyeyim mi?

— Acıklı olmasın da tuhaf olsun...

— Kocam yarın akşam İstanbul'da kalacak.

Bu müjdeye karşı yüreğim göğsümde sallandı.

Cevher:

— Ne oluyorsun? Benzin attı...

— Atmaz mı? Bu tebşirin ruhumu nasıl titrettiğini bilsen...

Birkaç saniye sustuk. Kalbimin darabanları salonu dolduruyor sanıyordum... Bu sükûttan sonra baygın birer bakışla göz göze geldik. İnlr gibi:

— Cevher, dedim...

¹⁹⁸⁶ seçilmiş ve özel durum

¹⁹⁸⁷ yetenekçe

¹⁹⁸⁸ meramına erişmemek

¹⁹⁸⁹ bezginlik getirmek

O da aynı süzgünlükle cevap verdi:

— Şadan...

— Bu defa da cesaret edebilecek miyiz?

— Niçin etmeyelim?

— Bizi bu sefer mükemmel bir tuzağa düşürmek için bu bir sania ise?

— Emin ol ki değil...

— Fakat allamenin köşkten bu gaybubeti gecesinde benim de ikinci defa olarak evime avdet etmeyişiim yine sırf bir tesadüfe hamlolunabilir mi?

— Tesadüflere kim hat tayin edebilir?

Biz böyle konuşurken Hürrem Bey ayağa kalktı. Oturmaktan uyumuş uzuvlarını alıştırarak ister gibi hem geziniyor hem anlatıyordu. Bir aralık yanımıza gelerek büyük bir saffet tebessümle:

— Böyle bir köşeye çekilip de fısıl fısıl ne konuşuyorsunuz?

Ben:

— Hiç hazret! Dereden tepeden...

Allame aynı saffet tebessümle:

— Ne dersiniz Şadan Bey, karım sizden çok hoşlandı...

Ben:

— Herhâlde Sabiha'nın sizden hoşlandığı nispetten efzun¹⁹⁹⁰ değil, dedim.

Gülüştük, zevcem de geldi. Şimdi sohbet meclisini bizim bulunduğumuz köşede kurduk. Şuradan buradan tatlı tatlı konuşuyorduk. Hürrem Bey birdenbire uzanarak masanın üzerinde duran gazetelerden birini aldı. Sahifeleri evire çevire bir şey arıyordu. Sordum:

— Hazret, ne arıyorsunuz?

— Bu pazartesi Sahaf Çarşısı'nda mühimce bir kitap müzayedeşi olacak...

¹⁹⁹⁰ fazla

Hürrem Bey'in bu kadar ehemmiyetle haber verdiği şeye ben biraz dudak bükerek gözlerimi ilan sahifesinin diğer bir tarafına dikip:

— Gazetede beni cezbeden ilan kitap müzayedesini değil... İşte budur, dedim.

İkisi birden sordular:

— Nedir o ilan?

— Beyoğlu'na bir opera kumpanyası gelmiş. Yarın akşam en meşhur oyununu verecekmiş: "Vahşiler Kralı"...

Sabiha:

— Şadan o kadar canın istiyorsa git...

Ben:

— Sonra gece nerede kalayım?

Sabiha:

— Ah, babanın evine gidersin! Bu da düşünülecek bir şey mi?

Allame:

— Benim de yarın akşam İstanbul'da pek mühim bir işim var. Bunun tehiri kabil olsaydı Şadan Bey ben de sizinle beraber opera-ya giderdim... Fakat maalesef mümkün değil...

XVI

O gün birbirimizden ayrılırken Cevher Hanım bana en gizli fakat en keskin ve manidar nazarıyla bakarak yarın akşam beni küçük kapının arkasında bekleyeceğini anlattı.

Hürrem Bey bi'l-îcâb¹⁹⁹¹ İstanbul'da kalıyordu. Ve aynı gecede zevcem benim operaya gitmeme müsaade etti. Cevher ile birleşmek için hiç bu büyük fırsat kaçırılır mı?

Zevcin gaybubetiyle zevcemin müsaadesi, bu iki garip tesadüf içime korku getiriyordu. Hâli pek tabii bulmuyordum. Bu tesadüflerin suniyeti korkusuyla Cevher Hanım'ın ârzû-yı visâli¹⁹⁹² arasın-

¹⁹⁹¹ icap ettiği için

¹⁹⁹² kavuşma isteği

da gönlüm bir hayli müddet bocaladı. Nihayet aşk her türlü ihtiraz kuruntularına galebe etti. Gidecektim. Kıyamet kopsa bu vuslatgâha¹⁹⁹³ gidecektim.

Şimdi keyfiyeti menfi¹⁹⁹⁴ cihetten muhakemeye başladım. Geçen defa bütün nuhusetler¹⁹⁹⁵ Halis'in başı altından koptu. Bütün patırtıları yapan, dedikoduları çıkaran, beni Hürrem'in köşkünde basmaya, bastırmaya kalkan hep o menhustu.

Hürrem Bey'in benden bir şüphesi yoktu. Karımın asla... Kaynım "bir hürmetkârınız" imzalı mektubunda beni ele vermek için kuvvetli bir imada bulunmamıştı. Allah'tan olacak bulunamamıştı. Yahut aleyhimdeki şüpheleri zan derecesinden ileri varamamıştı. Beni itham için kati, sarih bir şey bilmiyordu. Halis defoldu gitti. Artık ben kimden korkuyor, neden çekiniyordum? İhtirazlarımın çoğunu na-be-mahal¹⁹⁹⁶ buldum. Yalnız bazı noktalarda birinci ziyaretimden daha ihtiyatkâr olmak şartıyla gidebilirdim. Mesela bu defa yukarı çıkarak soyunup dökünmeyecektim. Küçük kapının önünde Cevher'imle yarı içeride yarı dışarıda görüşmekle iktifa edecektim... Artık sakala, kalpağa da lüzum yoktu. Çünkü Halis'in velvelesi, o haydut kıyafetime o taraflarda fena bir şöhret kazandırdı.

O sabah, akşama *opera*'ya gitmek müsaadesiyle köşkten çıktım. Günü her zamanki meşguliyetlerimle geçirdim. Akşam semt-lilerden kimseye rast gelmemek için yine Beşiktaş'tan Üsküdar'a geçtim... Araba ile Uzunçayır'dan Merdivenköyü'ne geldim. Sular iyiden iyi kararmıştı. Sahrayıcedit'ten semte yaklaştım. Basri Bey'in hâlî köşküne kapandım. Saat bire doğru oradan çıktım. Gece yine karanlıktı. Fakat yollarda şüpheli kimseye rast gelmedim. Serbest serbest alçak duvardan atladım... Uzun bahçeyi yürüdüm. Ben hiçbir işaret vermeden peri eliyle açılır gibi küçük kapı önümde kendi kendine aralandı.

¹⁹⁹³ kavuşma yeri

¹⁹⁹⁴ olumsuz

¹⁹⁹⁵ uğursuzluk

¹⁹⁹⁶ yersiz

— Cevherciğim...

— Efendim...

İçeri girdim. Kapıyı sıkıca örttük. Birer kolumuzu birbirimizin beline doladık. Öteki ellerimizi birbirine kenetleyerek sarmaş dolaş dar merdivenden yatak odasına çıktık. Hemen sordum:

— Ne var ne yok?

— Hiçbir şey...

— Bu gece o kadar rahat geldim ki...

— Ben de seni o kadar korkusuz kabul ettim ki...

— Âdeta kendi evime girer gibi...

— Âdeta zevcimi kabul eder gibi...

— Yoo! Bak kıskanırım! Sen zevceni böyle sarmaş dolaş mı kabul edersin?

Gülüşerek kanepenin üzerine yıkıldık... Hiçbir arızaya uğramamış olmamıza rağmen yine renklerimizde bir solgunluk, yüreklerimizde bir helecan, nefeslerimizde bir kesiklik vardı...

Cevher Hanım önüme işlemeli gül pembesi bir atlas bohça çıkarak:

— Haydi, soyun Şadan!

— Canım Cevherciğim... Bu defa pek akıllı uslu hareket etmeye karar verdim. Ne olur ne olmaz. Soyunmayacağım...

— Neden korkuyorsun? Geçen defa hep patırtıları çıkaran Halis Bey'di. Kim bilir o şimdi buraya kaç bin kilometre mesafede bulunuyor! Zevcim İstanbul'da... Kadın hizmetçiler, uşaklar hep derin uykuda...

— Ey, bilinmez... “Geceler gebedir. Neler doğurur.” derler! Şu dakikaya kadar muvafık giden bu leyl-i visâl¹⁹⁹⁷ de bizim için anı-zın bir canavar dünyaya getirmesin?

Bu sakit, ketum gecenin derin sükûtu içinde tatlı tatlı konuşurken zevcem aklıma geldi... Hiyanet ettiğimiz kimseleri daima büs-

¹⁹⁹⁷ kavuşma gecesi

bütün sevmez değiliz. Fakat aleyhlerinde irtikâp ettiğimiz vefasızlıklardan da nefsimizi kurtaramayız... Onları belki biraz teessürle, acıyarak aldatırız. Fakat aldatırız...

Bulduğumuz yatak odası Sabiha'nınkiyle karşı karşıya idi. Garip his... O anda yüreğim zevcem için küçük bir rikkatle ezildi... O dakikada beni operada sanarak döşeğinde huzûr-ı kalb¹⁹⁹⁸ ile yalnızca uyuyordu. Hakikati anlasa kim bilir helecanlar içinde çırpınarak ne ızdırap saatleri geçirirdi! Zevcemnin derin bir sükûta gömülü masum uykusunu karşıdan seyretmek için perdeyi, panjuru araladım. Bir kadife mahfazanın¹⁹⁹⁹ koyu lacivert zemini üzerine saçılmış irili ufaklı pırlantalar gibi semâ-yı fezânın²⁰⁰⁰ baş döndürücü enginliği içinden kamaş kamaş kamaşıyordu. Gözlerimi karşıya diker dikmez sanki vehleten²⁰⁰¹ beynimin içinde bir bomba patladı. Çünkü tasavvurumun bütün zıddı, elim bir hakikatle karşı karşıya gelmiştim. Karım, zannettiğim gibi karanlığa gömülü odasında masum bir uyku uyumuyordu. Yatak odamızın panjurlar fora açılmış, içeride kuvvetli lambalar yanıyor. Geniş pencerenin storu²⁰⁰² aşağıya kadar inik fakat orası pencerelekten çıkmış bir Karagöz perdesi hâlini almış... Ortasında türlü şekiller cilveniyor... Ne oyunu oynanıyor? Bizim Cevher Hanım'la oynadığımız sevda piyesinin aynı... Eşhas da gözlerime hiç yabancı değil: Hürrem Bey'le zevcem! Bazen yanak yanağa... Bazen dudak dudağa...

Allame, koca kafası, kaba sakalı, kalın ensesiyle o kadar komik ve hararetili bir âşık; onun kolları arasında zevcem dökük saçları, narin vücuduyla öyle muti²⁰⁰³, perestişkâr²⁰⁰⁴ bir maşuka ki! Bu derece ateşli bir çift ne eski hikâyelerde görülür ne şimdiki sinemalarda!

¹⁹⁹⁸ gönül rahatlığı

¹⁹⁹⁹ içinde küpe, yüzük, bilezik vb. değerli süs eşyalarının saklandığı kutu

²⁰⁰⁰ geniş gökyüzü

²⁰⁰¹ ansızın

²⁰⁰² ağaç, kumaş vb.den yapılmış bir kanal içinde hareket ederek açılıp kapanan perde

²⁰⁰³ itaatkâr

²⁰⁰⁴ delicesine, taparcasına seven

Bu manzara karşısında başım döndü. Gözlerim karardı. Boğazıma bir şey tıkanı. Sanki önüme cehennemden bir pencere açılmıştı. Bana ne oluyordu? Karımı mı kıskanıyordum? Yoksa böyle gözlerimin önünde nâmûs-ı zevciyyetimin²⁰⁰⁵ gürül gürül göçmesinden mi müteessir oluyordum? Pek fenalaşmıştım. Fakat ne olduğumu vazih bir muhakeme ile seçemiyordum. Hemen pencereden çekildim. Bir elim kalbimin üzerinde öbürü beynimde bir dram aktörü gibi avuçlarımın içinde göğsümü ve kafamı sıkarak duvara dayandım.

Benzim kim bilir nasıl solmuş, gözlerim vahşi birer bakışla büyümüş, ağızım bir saralı gibi çarpılmış, öyle değişik ve korkunç bir hâle gelmişim ki Cevher yüzüme bakar bakmaz şaşırır. İki elini şakaklarına yapıştırarak telaşlı telaşlı soruyordu:

— Ne oluyorsun Şadan? Ne var?

Boğuk boğuk cevap verdim:

— Kocan... Kocan...

— Kocam mı?

— Evet...

— Nerede?

— Şuracıkta!

— Aldanıyorsun Şadan... Kocam şimdi deniz aşırı uzak bir semtte bulunuyor...

— Hayır! Hayır! Burada! Pek yakında!

— Hayalet mi görüyorsun?

— Belki... Gel! Sen de bak!

Perdeyi araladım. Cevher kollarımın arasından pencereye uzandı. İlk bakışta uzun bir istiğrab narasıyla:

— Aaaa! Sizin köşkte kocam karınla beraber sine sineye!

²⁰⁰⁵ karı kocalık namusu

Cevher de cin görüp de çarpılmış gibi oldu. Şimdi karşı karşıya, nagehani²⁰⁰⁶ bir felakete uğrayanların matemli şaşkınlığıyla birbirimize bakışıyorduk.

Cevher Hanım gözyaşlarını tutamayarak:

— Ah hain herif! Meğerse beni senin karınla aldatıyormuş...

— Ah hain karı! Meğerse beni senin kocanla aldatıyormuş...

— Ben bu hıyanete tahammül edemem!

— Erkekliğim itibarıyla ben hiç dayanamam!

— Bu sadakatsizliği bu kadar bedahetle görmek meğerse ne tahammülsüz şey imiş!

— Müthiş hakikat! Ömrümde bu derece şiddetle beynimi cızlatan bir manzara tasavvur edemiyorum.

Bu, bizim için en tuhaf, en acıklı sinemayı seyretmek için yalnız perdeyi değil, panjurları da iki kanadıyla arkasına kadar açtık. Çünkü bir anda vaziyetimiz değişmişti. Biz onları o hâlde gördükten sonra onların bizi görmelerinde artık ne korku, ne mahzur olabilirirdi?

Bu tabii sinemanın felsefeden, sanattan, estetikten, edebiyattan, edepten büsbütün hariç bazı fasılları²⁰⁰⁷ Cevher'in o kadar sinirlerine dokundu ki bazı bazı kendini tutamayarak:

— Yetişir artık reziller! Bize göstermek istediğiniz bu kemeraltı oyununu belki bu anda bütün mahalle seyrediyor, tayibiyle bağırıyor.

Cevher'i kolundan çekerek:

— Ne oluyorsun? Bu teellümün²⁰⁰⁸ ne? Kocanı mı kıskanıyorsun?

— Evet, kıskanıyorum...

— Demek onu şiddetle seviyormuşsun...

— Seviyormuşum...

²⁰⁰⁶ ansızın olan

²⁰⁰⁷ bölüm

²⁰⁰⁸ üzülmeye

— Bu sevgini evvelden bilip üzerine sadakatsizlikte bulunmalıydın...

— Bir şeydir oldu...

— Ya beni de şiddetle sevdiğini söylüyordun?

— Seni de seviyorum...

— Aynı şiddetle iki muhabbet bir kalbe sığmaz... Ya kocanı sevdiğin yalan ya beni sevdiğin yalan... Doğru söyle! Bu yalanlardan birini itiraf et!

— İnan... Yalan söylemiyorum...

— İnanamam... Bu iki aynıyet, iki müsavi birbirini götürür. Ortada bir şey kalmaz. O hâlde meydana bir üçüncü ihtimal çıkıyor...

— Hangi ihtimal?

— Ne beni ne kocanı sevmediğin ihtimali...

— Anlatamadım Şadan... Ben seni kocamın benim olması şartıyla seviyorum...

— Ne demek?

— Hürrem Bey'in zevcesi kalmak şartıyla Şadan'ın metresliğinden bir zevk alabilirdim...

— Kadın kalbinin kâinata en anlaşılmaz bir muamma olduğunu şimdi idrak ediyorum... Zevcinin üzerine beni sevmek, benden daha ziyade hoşlandığına delalet etmez mi?

— Evet, fakat söylediğim şartla... Kocamın karısı kalmak şartıyla...

— O hâlde sana tatlı gelen ne benim ne kocan... Sen ancak sadakatsizlikten zevk alıyorsun... Kocan sana kâfi gelmiyor. Tek başına bir âşık da kifayet etmiyor. Meşru bir bağ içinde bulunarak gayrimeşru kollarım arasında lezzet arıyorsun...

— Fakat Şadan... Sen yalnız beni muaheze ediyorsun. Kendini düşünsene... Nedir bu hâlin? Yüzün sarardı. Gözlerin büyüdü. Ağzın çarpıldı. Karını şiddetle kıskanıyorsun...

— Bu hakikati inkâr edemem...

— Kıskançlık sevgiden gelir...

— Belki...

— O hâlde hem onu hem beni nasıl seviyorsun?

— Karımı kaybedeceğimi hissedince sevmeye başladım.

— Erkeğin kalbi acaba kadınınkinden daha küçük bir muamma mıdır?

Evet, karımı memulümün fevkinde sevdiğimi anlamıştım. Fakat karşımdaki Cevher de dökük saçları, nim üryan gecelik hâliyle o kadar cazip ve iştihaverdi²⁰⁰⁹ ki... Onun gözlerinde bana karşı yanan arzu da hâlâ baki, hâlâ sönmemişti. Bu infialinde bile bakışlarının daveti vazıhan seçiliyordu.

Teessürümün bütün feveranıyla Cevher'e sarılarak:

— Söyle, dedim, söyle! Beni mi seviyorsun kocanı mı?

— Ah, ne yapıyorsun bu açık pencerenin önünde?

— Ne yapacağım? Sinemaya karşı sinema gösteriyorum! İntikama karşı bundan âlâ, bundan seri intikam mı olur?

— Fakat Şadan onların bu suretle intikamcûluğa kalkışmaları bize olan şiddetli sevgilerine delalet etmez mi?

— Evet...

— Zavallı kocamın o büyük fazlı ve kemaliyle beraber böyle çocukça bir rezaleti irtikâbı gülünmekten ziyade ağlanacak bir hâldir...

— Tasdik ederim...

— Binaenaleyh hasmın sitemin anlamamak hasma sitemdir... Pencereyi kapayalım. Bu kepezeliği hiç görmemiş olalım... İkinci defa bize bu nispeti vermek için bakalım bundan daha açık, daha biedebane nasıl bir intikam zemini bulabilecekler? Zavallı kocam! Zavallı karın! Zavallı ben! Zavallı sen! Ne istiyoruz? Ne yapıyoruz? Kimi seviyoruz? Kimi sevmiyoruz? İnsanlığın yalnız iptidai hilkatı değil; bugünkü hissi, bugünkü kalbi de tamamıyla meçhul...

²⁰⁰⁹ arzu, istek getiren

Bütün hareketleri çılgınlıktan başka bir şey değil! Ahlak ahlak diye bağırınlar da bu cinnet deveranının²⁰¹⁰ içinde hu hu çekiyorlar...

Sevgilime daha ziyade perestişle sarılarak:

— Pek doğru söylüyorsun âlimin karısı, dedim...

Mazimiz karanlık, hâlimiz kararsız, istikbalimiz meçhul, hissiyatımız muamma, ahlakımız bideva²⁰¹¹... Ortada teressüp etmiş²⁰¹² hangi hakikatler mevcut? İnsanların içinde bize benzemeyenler varsa el kaldırınsınlar... Hep gülüncüz... İliklerimize kadar gülünç... Birbirimizden ibret almaya kalkışmamız daha gülünç değil midir? Ben neyim ki diğer insan olan benden ibret alıyordun?

Şimdiye kadar aldığımız ibretlerin hâsıl-ı yekûnundan²⁰¹³ çıkan şey bugünkü hâlimiz ise buna ağlamak hafif gelir. Gülelim! Sen ayıplayarak bana gülüp ağlarken bil ki aynı vazîfe-yi insâniyeyi ben de senin için yapıyorum... Çünkü ben senim. Sen bensin... İkimizi teşrih masasına²⁰¹⁴ yatırıp en ince asap ve adaletimizin²⁰¹⁵ hurdebinsiz²⁰¹⁶ görünmez elyafına²⁰¹⁷ kadar tetkik etseler birbirimizin tamamıyla aynı zuhur ederiz... Çünkü aynı fabrikanın bir model üzerine imal edilmiş makineleriyiz... Hepimizin de sürçen²⁰¹⁸ kısımlarımız, fena işleyen anlarımız vardır. Kendimizi kime tamir ettirtelim? Allah yapısını yine ancak Allah düzeltebilir. {Benim ona yaptığım hıyanetin bir aynını onun bana yapmasından niçin bu kadar müteessir oluyor, aynı davada ahlaki ve kalbî netice itibarıyla kendimi haklı, onu haksız buluyorum? Bu karşılıklı iki fiildeki ayniyet birbirini götürmüyor mu? Hıyanette pata gelmiş²⁰¹⁹ değil miy-

²⁰¹⁰ dolaşım

²⁰¹¹ çaresiz

²⁰¹² dibe çökmek

²⁰¹³ toplam sonuç

²⁰¹⁴ otopsi yapılan özel masa

²⁰¹⁵ kaslar

²⁰¹⁶ mikroskopsuz

²⁰¹⁷ lifler

²⁰¹⁸ yanılan

²⁰¹⁹ ödeşmek

dik? Suçumuzu daima harici kısmet çıkarmak hastalığı, biz yapalım fakat aynı şeyi başkası bize yapmasın...}

XVII

Ertesi akşam evime, karımın nezdine döndüm. Aman ya Rabbi, Sabiha ne müthiş bir gizli ısıtma imiş! Beni mutadı²⁰²⁰ veçhiyle bir sükûnet ve güler yüz ile karşıladı. Aldanıyor muydum? Rüya mı gördüm acaba? Bir akşam evvelki pencere sinemasının arlanmaz sanatkârı bu kadın olduğuna bin ispat, bin şahit lazımdı. O kadar masum ve mütebessim²⁰²¹ bir çehreyle bana bakıyordu. Macera aklıma geldikçe ben utanıyor, kızarıyordum.

Tarif ve tahammül olunmaz bir vaziyette kaldım. Yüreğim şiddetle çarpıyor. Beynimde bir şeyler kaynıyordu. Ne söyleyeceğimi, nasıl ketm-i hakikat edebileceğimi²⁰²² şaşırıyordum.

Bugün karım gözüme her zamankinden güzel görünüyor ve bu sadakatsizlik rolünde zekâca bana tefevvukunu her hareketle ispat ediyordu.

Elindeki keten bezinin mavi kurşun kalemlerle çizilmiş *ajur*'larını²⁰²³ iğne ile çevirirken bana şöyle güvercin bakışı mail bir göz atarak:

— Şadan, nasıl dün akşam operada eğlendin mi?

Aman ya Rabbi, bu sualinde ne ince bir istihza ve alınmış bir intikamın ne büyük bir sevinci vardı! Vahşi bir koca gibi üzerine atılarak onu yerden yere çarpmakla sözünün cevabını vermek istedim. Lakin karımın bu sanatkârlığına karşı pek adice, aptalca hareket etmiş olacaktım...

²⁰²⁰ her zamanki

²⁰²¹ gülümseyen

²⁰²² gerçeği saklamak

²⁰²³ bir işleme veya kumaşa süs ve desen yapmak maksadıyla iplikler arasında bırakılan, düzenli boşluklar

Komedyaya mukabil komedyaya lazımdı. Fakat bu aleni hıyânet-i zevciyye²⁰²⁴ mudhikesine²⁰²⁵ sınırlarımın ne dereceye kadar tabaver²⁰²⁶ olacağını bilemiyordum. Dayanabildiğim kadar dışımı sıkıya uğraşarak bir aktör fütursuzluğuyla cevap verdim:

— Çok eğlendim... Müsaade verirsen iki akşam sonra bir daha gitmek niyetindeyim...

— Mademki eğleniyorsun, git... Müsaadeye ne hacet! Köşke avdet etmediğin geceler operada olduğunu anlar, merak bile etmem...

— Teşekkür ederim...

Bu teşekkürü, gördüğüm kayıtsızlığın teessürüyle kelimenin üzerinde titreyerek ettim... İçimde bir şey kaynıyordu. Zevcem de iğneyi beze daldırıp çıkarmak meşguliyetinin sükûtu altında örtülü bir heyecan fıkradadığını hissediyordum. Aramızda infilak edecek²⁰²⁷ bir bomba vardı. Lakin etrafa saçılacak mühlik²⁰²⁸ tanelerin sebep olacakları hasarı bilemediğimiz için her ikimiz de bunu ateşlemekten korkuyor gibiydik.

Beynimizde en büyük gürültülerden ziyade sınırları tahriş eden kısa bir sükût geçti. Nihayet zevcem sordu:

— Opera ne oynadı?

— İsmi neydi?

— Niçin?

— Çünkü dünyada bir mevzu vardır. Şairler, edipler, hikâyeciler yalnız sernameyi değiştirerek daima bu aynı şeyi terennüm ederler. Sevdanın meşru, gayrimeşru türlü türlü şekilleri sanat namı alır. Kâh kadın erkeği aldatır kâh erkek kadını kâh ikisi birbirini... Kâh biri zalim biri mazlum, kâh biri katil biri maktul olur kâh ikisi pata gelirler... Bestekârlar nasıl bir oktavlık bütün ve yarım perdelerden

²⁰²⁴ karı kocalığa hıyanet

²⁰²⁵ gülünecek şey

²⁰²⁶ dayanan

²⁰²⁷ patlamak

²⁰²⁸ tehlikeli

türlü havalar terkip ediyorlarsa kalem sanatkârları da bu sevda kelimesini evirip çevirerek halkı tehyiç edecek²⁰²⁹ hünerler gösterirler... Bütün kalpleri, sanatı, ilmi, dünyayı dolduran hep bu sihirli sözdür. En meşhur komedyaları, faciaları tahlil et. Şimdiye kadar bundan başka bir şeye gülüp ağlamış olduğumuzu gösterebilirsek aşk olsun derim...

— Bey, seni bir parça telaşlı hatta müteheyyiç²⁰³⁰ görüyorum. Dün akşam seyrettiğin *opera*'dan sinirlenmiş benziyorsun.

Bu cesurane²⁰³¹ ihamın cevabını gözlerimi gazub bir bakışla zevcemin gözlerine dikerek sükûtle verdim. O da hiç gözlerini kırpmaksızın bu dik nazarıma aynı huşunetle²⁰³² mukabele etti. Aramızda başlamış bir aile *melodram*'ının ilk perdesinde olduğumuzu görüyordum. Oyun uzun sürmeyeceğe benziyordu. Lakin bunun ikinci perdesi ve bahusus neticesi ne olacaktı?

Tiyatro sanatkârları bir edibin düzdüğü vakayı temsil ederler. Ben hayât-ı hakîkiyemin²⁰³³ bir ahlaksızlık safhasını oynuyordum. Bir başkasının zevcesini zapt ile mukabeleten ona kendi karımı ciro etmiştim²⁰³⁴. Bu ancak romana, tiyatroya sığabilir bir vaziyetti. Şarklı bir dimağ böyle bir hususi komedyaya uzun müddet göz yumamazdı. Şimdi ne olacaktı? Yine zevcelerimizi birbirimize iade ile meseleyi kapatacak mıydık? Biz bu sûret-i halle²⁰³⁵ razı olsak da bakalım ötekiler muvafakat edecekler miydi?

Meselenin ne olacağını karımla müzakere edemezdim. Kendi kendime düşünmem lazımdı. Kabahat kimsenin değil, benimdi. Bu müşkülün içinden nasıl çıkacaktım?

Karımın dimağında feveran edecek bir volkan bulunduğunu anlıyordum. Bu işial²⁰³⁶ vuku bulmadan onun yanından savuşmayı

²⁰²⁹ heyecanlandırmak

²⁰³⁰ heyecanlı

²⁰³¹ cesurca

²⁰³² sertlik

²⁰³³ gerçek hayat

²⁰³⁴ bir işi veya bir şeyi üzerinden atıp başkasına devretmek

²⁰³⁵ çözüm yolu

²⁰³⁶ parlama

münasip gördüm. Çünkü karşı karşıya o tutuşacak, ben parlayacağım, mesele büsbütün çığıırından çıkarak tamir kabul etmez en elim bir safhaya girecekti...

Bu fenalıktan kendi nefsim için en az zararla çıkmanın yolunu bulmak lazımdı... Şöyle bir kenara çekilip sessizce düşünerek karırımla Cevher Hanım arasında gönlümü bir terazileyecektim. Hangisini daha ziyade seviyorum? Aşkımın ağır bastığı tarafa göre asude²⁰³⁷ bir fikir ile karar vermek lazımdı...

Aramızdaki meseleye ateş aldırılmamak için akşamları çabuk yatıyor, sabahları erken savuşuyordum.

Dört beş gün sonra bahçede dolaşırken Cevher Hanım'ı gördüm. Kendi bağlarında yalnızca geziniyordu. Adımları dalgın, bakışları hummalıydı. İşaret ettim. İki bahçeyi ayıran parmaklığa ka-dar gittim. Pek süzgün bir eda ile:

— Şadan... Yarın akşam kocam İstanbul'da kalacak...

— Ne yapalım?

— Gel... Beklerim...

— İş büsbütün berbat etmeyelim?

O:

— Berbat olacağı kadar oldu. Bundan sonra tamamıyla temizlenmesi kabil mi?

— Doğru lakin artık keyfiyet tamamıyla temizlenemezse de fenalığı şu vardığı derecede tevkife²⁰³⁸ uğraşmamız lazım gelmez mi?

— Fenalığı nasıl tevkif edeceğiz? Biz iki erkek, iki kadın, dört kişi karşı karşıya böyle görülmedik bir komedi oynamakla mı? Ara yerde inkârı nakabil koskoca bir hakikat mevcut iken onlar mı bizi aldatacaklar? Biz mi onları? Yoksa kendi kendimizi mi? Bu gece sözde, kocam İstanbul'a gidecek fakat hakikatte senin evinde karırımla kalacak...

Tuhaf bir eylemle:

²⁰³⁷ sakın

²⁰³⁸ durdurma

— Doğru, dedim...

— Sen güya operaya gideceksin... Lakin bizde geceleyecek-sin...

— Doğru...

— Daha tuhafı bizim şimdi burada konuştuğumuzu kocam köş-
kten görüyor. Karın pencereden gözetliyor... Ne görüştüğümüzü
işitemeseler bile sözlerimizin yarın akşam birleşmemize dair oldu-
ğunu anlamayacak kadar gabi değildirlere... Kocam karınla bulun-
mak için beni sana alenen terk ediyor. Bakalım yarın akşam yine
pencereden pencereye hiçbir *ekran*'da misline tesadüf olunamaya-
cak nasıl bir sinema temaşa edeceğiz? Gel Şadan gel! Meseleyi on-
lardan evvel biz kendi lehimize halletmeye uğraşalım...

Cevher Hanım yürüdü. Ben orada taş gibi donup kaldım. Ken-
di karımı ona terk etmek şartıyla âlimin zevcesine malik olmak,
{ananemize sığmayan bu trampa²⁰³⁹, Şarklı} ruhumu eziyordu.

Ertesi günü sabahleyin yine çarçabuk savuşurken zevcem:

— Şadan böyle erkenden nereye?

— Mühim bir işim var. Köprüde birini göreceğim.

— Gazetede okudum. Yine bu akşam *opera* var.

— Biliyorum...

— Gitmeyecek misin?

— Bakalım...

— Bakkala bırakma²⁰⁴⁰... Mutlaka git...

— Niçin icbar ediyorsun?

— Senin eğlenmen için...

— Teşekkür ederim... Lakin... Ya giderim ya gitmem...

— Rica ederim git...

— İbramını biraz tuhaf buluyorum.

²⁰³⁹ değiş tokuş

²⁰⁴⁰ Bakkala bırakma.: "Savsaklama, ihmal etme." anlamında.

— Bunda hiç tuhafılık yok. Geçen defa kendi arzunla gittin. Bu sefer de benim hatırım için git...

— Sabiha o kadar üstüme varma! İcbar, arzuyu öldürür.

— Senin arzun icbarla ölecek neviden değildir.

— Demek gittiğimi pek istiyorsun?

— Pek...

— Öyle ise seni memnun etmek için gideceğim...

— Azim teşekkürler...

Yürüdüm. Çehrem çok bozulduğunu, asabi hareketlerimle gülünç tavırlar aldığımı hissediyordum. Karım arkamdan birbirini müteakip kandilli²⁰⁴¹ kakhahalar salıverdi...

Evet... Doğru düşünülürse ben artık hâline gülünür bir koca olmuşum. Allamenin güya İstanbul'a gitmek için *opera* akşamını intihabı, belki farkında olmam korkusuyla karımın o gece oyun olduğunu bana ihtarı ve o icbarı... İşte hep bunlar, bile bile lades demektir.

Teessürüm arttıkça ben komikleşiyordum. Zevcemde taşkın bir galebe neşesi peyda oluyordu.

XVIII

İstanbul'a indim. Fakat derin derin düşünüyorum. Akşam eve mi döneyim? Cevher Hanım'ın davetine mi icabet edeyim? Düşündükçe sinirleniyordum. Eve dönsem mutlak karımla bir gürültü çıkaracaktık. Cevher'in nezdine gitsem bu da allameye karşı "Ben sizdeyim. Sen de bize git!" demek olacaktı.

İnsafla düşünülürse ben haksızdım. Hürrem Bey'in zevcemin yanına gitmemesi şartıyla ben gidip Cevher'le eğlenmeyi pek zevkli buluyordum.

İnsan bazı noktalarda haksızlığını itiraf edecek kadar munsif olsa da bu insafını fiilen gösterebilmekte daima tembel bulunuyor.

²⁰⁴¹ arka arkaya; ağır

Fakat ne olursa olsun bu kötü vaziyetten çıkmak lazımdı. Nasıl çıkacaktım ya Rabbi'm? Allame ile aramızda geçen macerayı ke-en-lem-yekûn²⁰⁴² hükmünde tutmak kabil değildi. Ben onun karısıyla bulunmuştum, o da benimkiyle... Bu tekabül diğer bir hususta olsa insan "Fit olduk." der, işin içinden çıkar. Lakin menkûha²⁰⁴³ kadın maddesinde bu değış tokuşu bir türlü zihnim kabul etmiyordu.

Bir sûret-i hal bulmak değıl, düşündükçe mesele aklımla beraber büsbütün karşıyordu. Güç bela akşamı ettim. Fakat nereye döneceğimi hâlâ tayin edemedim. Cevher Hanım'ın yanına gitmeye de karar versem artık Beşiktaş'tan dönüp dolaşarak gizli yollar takip etmek külfetine hacet yoktu. Hürrem'in köşkünde hizmetçiler uyuduktan sonra küçük kapıdan oraya girebilirdim.

Allame bizim eve nasıl giriyordu? Hane kalabalıktı. Bunu pek merak ettim. Kimseye bir şey sezdirmeksizin karım bu sakallı zamparasını ne suretle içeri alıyor? Bu merakımı halletmek için o gece bizim köşkün etrafını tarassuda karar verdim. Allamenin de benim gibi mevid²⁰⁴⁴ visale gece yarısından sonra gidebileceğı şüphesizdi. Mamafih ben ihtiyaten bir iki saat evvel bahçenin haricî hududunu devre başladım...

Gece ilerledikçe evin pencerelerinden evvela ışıklar, sonra içerisindeki sesler sönüyordu. Her zaman serbest serbest gezindiğim yerlerde bu akşam hırsız ihtiraz ve ihtiyatlarıyla dolaşışım bana tuhaf geliyor, kendi kendimi böyle müşkül bir vaziyete düşürmüş olduğum için nefsim lanetler ediyordum.

O gece, haricinde dolaştığım hanemde benim döşeğimi işgal etmek için Hürrem'in içeri girdiğini görünce ne yapacaktım? Revolver ile üzerine mi yürüyecektim? Hayır... Ben karımın aguşuna giden bir erkeğın yakasına yapışarak "Nereye?" sualiyle tevkif etmek salahiyetine malik olamayan cani bir koca idim. Onun evime girdiğini belki karşıdan sadece seyredecektim. Çünkü o adamın karısı da haremde beni bekliyordu. Bu takas tokası vicdanım şimdi

²⁰⁴² hiç gerçekleşmemiş

²⁰⁴³ nikâhli kadın

²⁰⁴⁴ söz verilen

o kadar istikrahla²⁰⁴⁵ reddediyordu ki! Ne yapacaktım? Ne yapacaktım Allah'ım?

Köşkümüzün her tarafında lambalar söndü. Sanki zevcemin odasında bir şehrayin başladı. İçeride kaç lamba birden yanıyordu bilmem ki... Ben o haneye damat oldum olalı yatak odamızın bu kadar nurlara, şavklara gark olduğunu bilmiyorum... Büyük pencerenin yalnız storu inik, panjur kanatları tamamıyla açıldı. Ben hayatımın en ibretamiz²⁰⁴⁶, en sabırşiken²⁰⁴⁷, en dilsuz²⁰⁴⁸, hasılı en heyecanlı sinemasını bu gece o perdenin üzerinde seyredecektim...

Ah ah! İşte bu müthiş filmin birinci kısmı başladı. Karım narin endamı, incecik gecelik kıyafetiyle odanın içinde geziniyor, arada bir aynanın önünde durarak tuvalet yapıyordu. Lambaları, odanın içinde cilvelenecek bütün hareketleri dışarıya seçtirecek birer meykiye yerleştirmişti...

Yine acı acı düşündüm. Sabiha bu külfetlere neden lüzum görüyordu? Eğer benim üzerime Hürrem'i hakikaten şiddetle sevmiş olaydı bu muaşakayı son derecede mahrem tutmaya mecbur olmayacak mıydı? Onu yatak odasına bin türlü ihtiyatlarla gayet gizli kabul etmesi lazım gelmeyecek miydi? Zavallı zevcem pencereden kendini en kötü suretlerde teşhir cinnetine düşecek kadar neden aklını kaybediyordu? Hiç şüphe yok hep bu delilikleri beni kıskandırmak için yapıyordu. Kıskandırmakla hız vererek kendini sevdirmek için...

Şimdi şüphesiz bir hakikat saydığım bu hükmü beş dakika sonra meşkük buluyordum. Böyle garip bir hakikat zihnime sığmıyordu. Fakat niçin, evet niçin zevcem Hürrem'le olan muanakasını²⁰⁴⁹ pencereden bana gösteriyordu? Nefretimi celbederek kolayca benden boşanmak için...

²⁰⁴⁵ tiksınme

²⁰⁴⁶ ibret verici

²⁰⁴⁷ sabır bırakmayan

²⁰⁴⁸ yürek yakan

²⁰⁴⁹ sarmaş dolaş olma

Ne için olursa olsun! Ben karımı çok seviyordum... Onu çılınca sevdiğimi bilmeyerek seviyordum... Her şeyden evvel nazarımda bu hakikat sabit oldu. Bu gece benim gözümün önünde Hürrem bizim eve girerse yeisimden çıldıracağımı anlıyordum. Şimdi buna mâni olmak için heyecanımın aklıma getirebileceği cüretlerin hiçbirinden çekinmeyecektim.

Fakat beş on adım ötede de beni diğer bir kadın bekliyordu. Ona da söz vermiştim. Cevher'i de bütün bütün unutmak insaniyet değildi.

Of! Zihnime nasıl birbirine zıt fikirler hücum ediyor. Cevher Hanım kocasını benim karımla görünce ne kadar sararmış, titremeler, bayılmalar geçirmişti... İşte bir niçin daha! Niçin olacak! Kocasını sevdiği için... O hâlde zevcinin üzerine neden benimle sevişmeye kalkıştı? Gönül eğlendirmek için... Aynı hâl bana da vaki olmadı mı? Ben karımı severken neden onun üzerine çiçek kokladım? Kadın erkek ikimizin de psikolojisi ne kadar birbirine benziyor... Kocasını elinden kaçıracağını anlayınca benim karım hakkında hissettiğimi onun da Hürrem için hissettiğine bi'l-kıyâs²⁰⁵⁰ hükmediyordum.

Zihnimde bu fikirler karıncalanırken gözlerimin önünde de pencere sineması devam ediyordu. Karım aynanın karşısında süsleniyor, süsleniyor. Kâh saçlarının bir kısmını parmaklarının ucuyla toplayarak bir firkete²⁰⁵¹ iliştiyor kâh saç tarağının yerini değiştiriyor kâh göğsüne, ensesine, kollarına, yanaklarına pon pon gezdiriyordu.

Ben kollarımın arasında sıkırmak hakk-ı şerîsine²⁰⁵² malik olduğum karımı kedi çiğere bakar gibi böyle içimi çeke çeke karşıdan seyrederken "Süslendiğin yetişir artık Sabiha, güzelsin! Pek güzelsin! Bu ana kadar senin bu güzelliğini göremeyen bir kör imişim... Şimdi kıskançlıkla gözlerim açıldı. Yok! Yok! Süslenme,

²⁰⁵⁰ kıyaslayarak

²⁰⁵¹ kadınların saçlarını tutturmak için kullandıkları U biçimindeki naylon veya telden saç tokası

²⁰⁵² şeriata uygun hak

hazırlanma! Senin bu gece sevdalı sıcak başınla başka bir erkeğin göğsünü ısıtmana müsaade, tahammül edemeyeceğim. Düello, cinayet her ne yapmak lazım gelirse yapacağım...” diye karanlıkların içinden bağıracağım geliyordu. Şarkım²⁰⁵³ biraz ağardı. Yarıdan ziyade küçülmüş mahzun, sönük, ihtiyar, batı²⁰⁵⁴ bir ay çıktı. Nim açılmış kederli bir göz durgunluğuyla karanlığın esrarını seçmeye uğraşır gibi bakıyordu. Uzaktan çizgileri müphem, meşkük, hülyai ufuklar, esrarlı manzaralar belirdi. Gölgelece hafif bir nur karıştı. Rüzgârdan titreyen yaprakların sayeleri canlandı. Etrafımda siyah kelebekler uçuşuyordu. Dünyamızın peyki²⁰⁵⁵ sihirli ruhuyla ortalığı canlandırarak etrafıma şiirler, manalar serperken ben her yanıma göz gezdiriyordum. Vakit gece yarısını geçti. Karımın sevdalısı hâlâ gözükmedi. Hangi taraftan gelecekti? Galiba geç kaldı. Çünkü karımın pencereden pencereye koşarak Hürrem’in yolunu beklediğini görüyordum.

Zihnim gece sükûtu içinde kararsız, muvahhiş fikirler ile bocalarken ta karşıdan bir karaltı gözüktü. Acaba Hürrem miydi? O ise ne yapacaktım?

Karaltı hemen talim meşyeti denecek muntazam adımlarla yaklaşırken ben de ona doğru yürüdüm. Arkadan vuran ay aydınlığı içinde Hürrem’in sakallı koca kafası, enli omuzları, dolgun kısa vücudu siyahtan yapılmış bir karikatür gibi kendini seçti. Ben hâlâ yapacağım şeye karar vermemiştim. Ruhum teskini nakabil yalnız bir helecanla sarsılıyordu: Hürrem’i bize, zevcemın yanına salıvermemek...

Artık bende tedbir, tefekkür, mülâhaza, irade hiçbir şey kalmamıştı. Yalnız beynimi sızlatan kör bir his “Rakibinin önüne çık! Çalyaka et! Ne yaparsan yap, öl, öldür fakat salıverme!” diyordu... İki kolumu çapraz göğsüme kavuşturdum. Gecenin perili izbe köşelerinde uğrayan bir kara hayalet gibi birdenbire Hürrem’in karşısına dikildim...

²⁰⁵³ doğu tarafı

²⁰⁵⁴ yavaş

²⁰⁵⁵ uydu

Hazret iki adım geriye irkilerek revolveri tetiğe aldı... Ay benim yüzüme, onun arkasına vuruyordu. Birbirinin can damarına atılacak iki canavar gibi bir müddet bakiştık.

Hürrem beni tanıyarak:

— Şadan Bey?

— Efendim...

Sesimde ruhumun bütün ızdırabı titriyordu.

Hasmım tabancasını aşağı indirerek:

— Geç kalmışsınız... Dalaletzede²⁰⁵⁶ bir kadın şu anda size olan sevdasının ateşleri içinde yanarak bekliyor... Koşunuz! Onu bu elim intizardan kurtarınız! Yazıktır!

— Aynı elem-i intizârla²⁰⁵⁷ yanan diğer bir kadın da size muntazır...

— Biliyorum... Yolunuza gidiniz. Bırakınız yoluma gideyim...

— Hayır! Hayır, bırakamam! Bu gece cesedimin üzerinden yürümedikçe oraya gidemezsiniz...

— Tuhaf şey, karımı zapt ederek karınızı bana bırakan siz değil misiniz?

— Evet, bu cinayetimi, bu bedaheti huzurunuzda nasıl inkâr edebilirim?

— Peki... Arzu buyurmuş olduğunuz bu tuhaf macerada, bu la-tif mübadelede, bu asri trampada devam edelim... Bu tatlı işin tam kıvamında niçin oyunbozanlık ediyorsunuz?

— Buna mübadele deyiniz, trampa deyiniz, ne nam verirseniz veriniz. Bu macera hiç emsaline tesadüf edilmemiş bir şey değildir. Lakin ben karımı bırakırım, siz alırsınız. Siz bırakırsınız, ben alırım. Bu ancak böyle olabilir. Şimdi aramızda cereyan eden şekilde devamı kabil değildir.

— Yanılıyorsunuz beyefendi. Cevher'in size tatlı gelmesi benim karım olduğu içindir. Sabiha'nın bana hoş görünmesi keza si-

²⁰⁵⁶ sapkınlığa uğramış, doğru yoldan sapmış

²⁰⁵⁷ bekleme derdi

zin zevceniz olduğu içindir. Birbirimizin karısıyla izdivaç edersek bu tat kalmaz.

— Fakat beyefendi, ikimiz de namus, haysiyet sahibi kimsele-
riz... Bu hâl, bazı yoldan azmış güruhlara isnat olunan mum sön-
dürmek şenaatini²⁰⁵⁸ de geçiyor...

— Uğradığımız bu macera zannolunduğu kadar ender değildir.
Bu hâl, medeni cemiyetler içinde her gün vuku bulup durur. Şu fark
ile ki üstü kapalı cereyan eder...

— Fakat efendim, bunu benim havsalam kabul etmiyor! Ede-
meyecek! Bu büsbütün tahammülümün haricinde bir şey...

— Her koca da işte tıpkı böyle sizin gibidir!

— Şimdi buna hiç şüphe etmiyorum...

— Bu hakikati tasdikte çok gecikmişsiniz...

— Günahımın büyüklüğünü muterifim²⁰⁵⁹...

— Kocalı bir kadını ayartırken daima kıyâs-ı nefis²⁰⁶⁰ etmelidir...

Teessürüm birdenbire gözlerimden taşarak dayak yemiş bir
mektep çocuğu hüngürtüsüyle başımı allamenin omzuna dayadım.
Ayakta duramıyordum. Cidden bir istinada muhtaçtım. Sarsıla sar-
sıla göğsümün, gözlerimin bütün dolgunluğuyla tatlı tatlı ağlayarak:

— Hazret, ocağınıza düştüm. Bu gece benim için bir *konfe-
sör*²⁰⁶¹ olunuz. Gözyaşlarımla yıkayarak söyleyeceğim günahlarım-
dan beni itlak ediniz²⁰⁶². Dehanızın seviyesi beni düştüğüm çamur-
dan kurtaracak bir yüksekliktedir. Buna imanım var. Günahkârlar
daima merhamete şayandır. Evinize dönünüz. Evime döneyim.

Hürrem Bey cebinden bir şey çıkarıp bana uzatarak teessürden
titreyen bir sesle:

— Alınız, dairenizin anahtarı. Vakit ne kadar geç olsa kimseyi
uyandırmadan bu demir paso ile zevcenizin yanına gidebilirsiniz...

²⁰⁵⁸ iğrençlik

²⁰⁵⁹ itiraf eden

²⁰⁶⁰ kendine benzeterek hüküm verme

²⁰⁶¹ günah çıkartan papaz

²⁰⁶² salıvermek

Bu, zevcemın dairesine yol veren haricî küçük bir kapının anahtarıydı. Eve geç döndüğüm gecelerde ben yanıma alırdım.

Allame:

— Haydi beyim, olanları unutmak kalenderliğini gösteriniz... Zaman her şeyi tamir eder, dedi.

Vücudunu yakan hummanın bütün kuvvetiyle elimi sıkarak geri döndü. Seri adımlar ile uzaklaştı.

**

Zevcemın sevgilisiyle böyle dost olarak ayrıldık. Hürrem bu gece bana karımı iade etmek semahatinde²⁰⁶³ bulundu. Benim gibi bir günahkâra karşı bu fevkalade bir lütufkârlıktı. Bu ağır namus meselesi, muhit ahlakımızda her zaman tesadüf edilemeyecek yüksek bir zihniyetle fasledildi. Bu bir nevi içtimai *hülle*²⁰⁶⁴ oldu.

Bektaşî'nin şeri hülle bahsinde “Cezayı erkeğe çekirtmeli, kadının ne kabahati var!” dediği gibi bütün suç bende idi...

**

Köşke doğru yürüdüm. Başım dönüyor, sinirlerim çekiliyordu. Tahammül olunmaz bu kâbus ağırlığı altında eziliyordum.

Usulcacık anahtarı sokarak kapıyı açtım. Tahtalara sıkletimi vermeden hafif hırsız adımlarıyla merdiveni çıktım. Zevcemın kapısı aralıktı. Kendimi hissettirmeden içeri baktım.

Sabiha şemsiye kadar geniş abajurlu lambanın turuncu ziyası altına bir kitap açmış okuyor, belki de gözleri baktığını görmez bir dalgınlıkla satırlara dikili duruyordu. Kendini yalnız sandığı için vaz'larında²⁰⁶⁵, çehresinin ifadesinde hiç sunilik yoktu. Bana karşı sadakatsizlik rolü oynayan bu simanın samimiyetini tetkik edebileceğime çok memnun oldum.

²⁰⁶³ cömertlik

²⁰⁶⁴ Medeni Kanun'un kabulünden önce, kocasından üç kez boşanan kadının, yine eski kocasıyla evlenebilmesi için yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi

²⁰⁶⁵ vaziyet

Yüzünde âşkıını bekleyen bir kadının tahassür kıvılcımları saçılmıyor, iştıyak humması tütmüyor... Belki suni rolünü oynamaya hazırlanmış bir aktrisin isteksiz bir tevekkülü seçiliyordu. Yahut ki hodkâmlığı hasebiyle her şeyi kendi lehine tefsire alışmış gönlümün iğfaline²⁰⁶⁶ aldaniyordum.

Elimde anahtarla birdenbire içeri giriverdim. Beni görünce bir tehlikeden kaçmak isteyenlerin çılgın telaşıyla yerinden fırladı. Yüzüne dökülen saçlarını avuçlarıyla geriye iterek ani bir behtin²⁰⁶⁷ sarsıntısıyla haykırdı:

- Şadan!
- Efendim!
- Onun yerine sen?
- İşte görüyorsun!
- Ona verdiğim anahtar senin elinde...
- Evet...
- Anahtarını bir cinayet işleyerek mi ele geçirdin?
- Hayır...
- Nasıl aldın? Söyle!
- Kendi rızasıyla verdi...
- O nereye gitti?
- Karısının döşeğine... Beni de buraya gönderdi.

Sabiha boğazıma sarılacak gibi büyümüş gözleriyle bir adım yaklaşarak:

- Hürrem'i öldürmediğine yemin et...

Kalbimin ortasından bir kıskanç damarı burkularak:

— Emin ol! Arada ölüm yok! Avamın kanla temizlediği bu meseleyi biz muslihane²⁰⁶⁸ yüksek bir felsefeyle faslettik. Hürrem maziyi unutmamızı, zamanın her kötülüğü tamir eden bir âmil-i

²⁰⁶⁶ kandırma

²⁰⁶⁷ şaşkınlık

²⁰⁶⁸ barışçıl bir yolla

itilâf²⁰⁶⁹ olduğunu söyledi. Seni çok sevdiğimi anladım Sabiha... Avamın seviyye-yi tefekküründen²⁰⁷⁰ yükselelim. Saadetimiz birbirimizi affetmektedir.

Sözlerimin ciddiyet şerareleri gözlerimden saçılıyordu. Bu itirafatımın, nedametimin samimiyeti önünde bir iksîr-i saâdetle²⁰⁷¹ mest olmuş gibi Sabiha sallandı. Kollarımı açtım. Kalbimin üzerine düştü. Hıçkırıklarımız birbirine karıştı.

Birbirini samimiyetle affetmek, elem ve heyecandan sonra huzur ve sükûnet...

**

Kul günahsız olmaz. Hakiki nedametler affa sezadır. Gafûru'r-rahîm²⁰⁷² bile kullarına bir tövbe kapısı açmıştır. Af bir caniyi günahından ıtlaktır²⁰⁷³ ki eden de edilen de ruhunda ferah duyar...

**

İki gün Sonra Hürrem Bey'in zevcesiyle İtalya'ya seyahate çıkmış olduklarını haber aldık. Hareketleri ansızın vukua gelmiş olduğu için vedaya vakit bulamamış olduklarından dolayı itizaren selam göndermişler.

**

Meşum köşkün yine panjurları kapandı. Boş kalan odalarında maktul Raife'nin ruhuyla Cevher'in hayali dolaşiyor. Ne vakit nazarım o tarafa kaysa allamenin karısını sürmeli kıvrıcık kirpikleriyle küçük kapının arkasından beni bekliyor sanıyorum.

Hürrem'in de zevcem için o hâl evden iki zeki gözüyle daima bakan bir hatıra bıraktığına hiç şüphe etmiyorum.

Bazen bihiyyar²⁰⁷⁴ gözlerim o tarafa kaçınca Sabiha piyanoda Verdi'den bir parça çalarak bana İtalya'yı ihtar ediyor.

²⁰⁶⁹ uzlaşma etmeni

²⁰⁷⁰ düşünme seviyesi

²⁰⁷¹ mutluluk iksiri

²⁰⁷² çok bağışlayan Tanrı

²⁰⁷³ salıverme

²⁰⁷⁴ iradesizce

Zevcemi seviyorum ama Cevher'e de doyamadım. Biri yanı başımda bir hakikat, öteki sisli ufukların arkasından bana bakan hazin bir hayal. Vedalaşmadan ayrıldık. Zannediyorum ki benim onda olduğu gibi hâlâ onun da bende gönlü var.

Zevcelerine sevgililerini feda edenlerin yüreklerine açılan ebedî yara bende de işliyor. Zaman her bereyi saran bir deva imiş. Al-lame öyle demişti.

Şu satırları bitirirken işte bir daha söylüyorum: Belki bu itirafatıma gülenler, beni ahlaksızlıkla itham edenler olur. Bazı hususiyetlerinden tecrit edilirse²⁰⁷⁵ bu macera içtimai hayatımız içinde ender bir vaka sayılmaz.

Yalnız, bu sergüzeştimde şarkın ananevi²⁰⁷⁶ ismetini ebediyen lekeleyecek mayûb²⁰⁷⁷ bir cihet var. Bu da karımın gözlerimle gördüğüm o müthiş rezaletini kendimin yine o neviden günahımla karşılaştırarak affetmiş olmamdır.

Bile bile bu hıyanete tahammül etmek her havsalaya sığmaz. Lakin bu hususta size vicdanımı söyleyeyim mi? Ben karılarının sadakatsizliklerine bilmeye bilmeye tahammül edenlere daha ziyade acırım. Çünkü bu ikinci nevi zavallılar birincilerden çok ziyadedir.

Bitti

Heybeliada 23 Mayıs 1338

²⁰⁷⁵ soyutlanmak

²⁰⁷⁶ geleneksel

²⁰⁷⁷ ayıplanan

